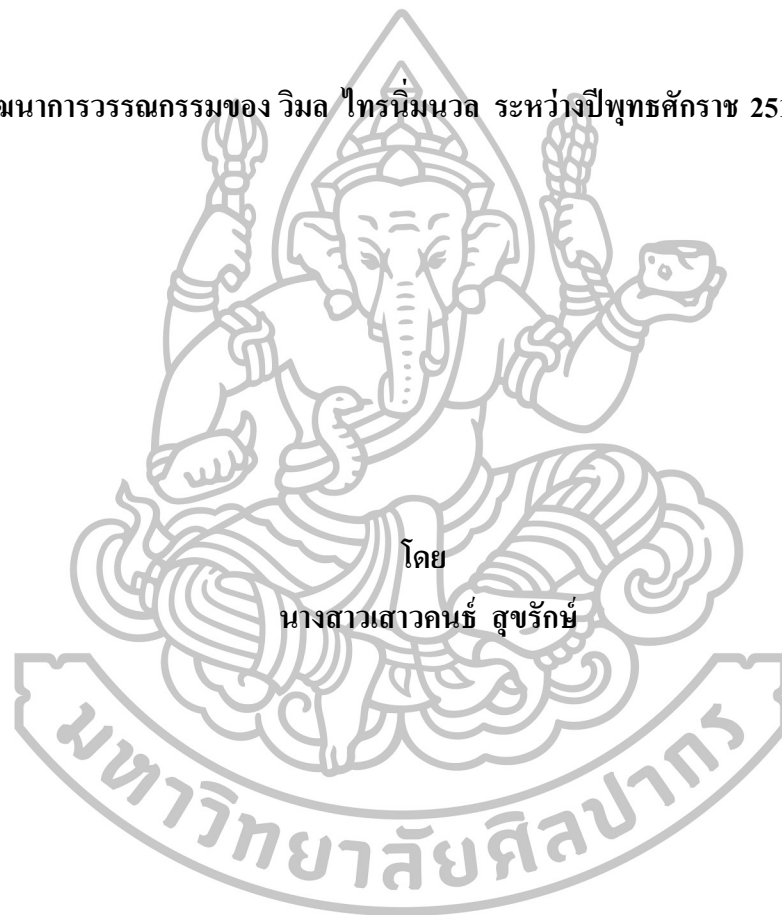

พัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิต ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 - 2538

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 - 2538

โดย
นางสาวเสาวคนธ์ สุขรักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF WIMON SAINIMNUAN'S LITERARY WORKS, 1975-1995

By
Miss Saowakon Sukrak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2016

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ พัฒนาการวรรณกรรม
ของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 - 2538 ” เสนอโดย นางสาวเสาวคนธ์ สุขรัชย์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.อารีชา หุদিনทะ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบล เทศทอง)

...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิกาญจน์ จินาพันธ์)

...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ปัทมา ทัชประเสริฐกุล)

...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อารีชา หุদিনทะ)

...../...../.....

55202212 : สาขาวิชาภาษาไทย

คำสำคัญ : วิมล ไทรนันทน์ / พัฒนาการ

เสาวคนธ์ สุขรักษ์ : พัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปี พุทธศักราช 2518 - 2538. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อ.ดร.อารียา หุตินทะ. 261 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 – 2538 จำนวน 41 เรื่อง

ผลการวิจัยสรุปว่าวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 – 2526 ได้รับอิทธิพลการเขียนตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต นักเขียนมุ่งสะท้อนภาพชีวิตของผู้ยากไร้ ติแผ่ให้เห็นพฤติกรรมด้านลบของรัฐและนายทุนอันเป็นต้นเหตุแห่งความยากไร้ของประชาชน เสนอแนวทางแก้ไขให้ผู้ยากไร้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งแสดงตัวอย่างของสังคมที่รุ่งโรจน์หลังจากจัดปัญหาของผู้ยากไร้ได้สำเร็จ นอกจากนี้วรรณกรรมในช่วงปีพุทธศักราช 2526 บางเรื่องยังแสดงให้เห็นการขยายขอบเขตไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมในเรื่อง อิทธิพลความเชื่อที่มีต่อสังคมชนบทไทย

บทสรุปวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2527 -2538 พบว่า นักเขียนยังคงตีแผ่ปัญหาความยากไร้ตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่ในขณะเดียวกันนักเขียนได้ขยายประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมอย่างหลากหลาย เช่น การวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิพากษ์วิจารณ์อิทธิพลความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย อันเป็นวรรณกรรมกลุ่มที่แสดงให้เห็นแนวคิดของวิมลที่มีต่ออำนาจรูปแบบต่าง ๆ

จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมยุคนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นโทษจากการตกเป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อุดมการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางการประกอบอาชีพ อุดมการณ์ทางศาสนา นักเขียนแสดงให้เห็นว่า การยึดมั่นในอุดมการณ์โดยไม่ใช้วิจารณญาณตัดสินเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความเสื่อม นอกจากนี้ นักเขียนยังเสนอแนะแนวทางให้ใช้ชีวิตโดยพึ่งพาสติปัญญาของตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและสังคมให้ดีขึ้น

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

55202212 : MAJOR : THAI

KEY WORD : WIMON SAINIMNUAN / DEVELOPMENT OF LITERATURE / LITERARY
DEVELOPMENT / LITERARY WORK DEVELOPMENT

SAOWAKON SUKRAK : THE DEVELOPMENT OF WIMON SAINIMNUAN'S
LITERARY WORKS, 1975-1995. THESIS ADVISOR : AREEYA HUTINTA,Ph.D.. 261 pp.

The thesis aims at studying the development of the 41 literary works authored by Wimon Sainimnuan during 1975-1995.

The research revealed that the Wimon Sainimnuan's literary works during 1975-1983 were influenced by the style of Literature for Life. With regard to the literary style, the author illustrated the poor's way of life, revealed adverse deeds conducted by the government and capitalists fundamentally causing population poverty, introduced a wide range of solutions to improve the poor's life, and exemplified some developed societies where poverty problems had been completely eliminated. Likewise, some of the literary works in 1983 included the social problem criticism concerning religious beliefs influencing on Thai rural societies.

At the end of the works during 1984-1995, not only did Wimon Sainimnuan still expose poverty problems to the readers in accordance with the style of Literature for Life, but he also expanded his works into the more widespread social criticisms, e.g. criticism on the writer idealism of the Literature for Life, political criticism, educational criticism, and especially criticism on religious beliefs. The beliefs influenced Thai rural societies and were illustrated on some of the Wimon's works reflecting his attitude towards several kinds of social powers. The literary works in that period were meant to evidently show negative consequences caused by idealism dominations, e.g. political idealism, professional idealism, and religious idealism. The author revealed how societies declined due to the individuals' pure idealism without prudential considerations. In addition, the author suggested the readers depend on their wisdom in order to improve individual and social standards.

Department of THAI

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature .....

Academic Year 2016

Thesis Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และความเอาใจใส่จากอาจารย์ ดร.อาริยา หุติณทะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้เปิดโลกรวมกรรมอีกด้านหนึ่งให้ผู้วิจัยได้รู้จัก โลกใบใหม่นี้ทำให้ผู้วิจัยมอง ผู้คนและปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยสายตาที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ใน สถานการณ์ปกติ อาจารย์ทุ่มเทเวลาตรวจงานให้อย่างละเอียด ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและตัว ผู้วิจัย ตลอดจนเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยพยายามก้าวฟันอุปสรรค ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้วิจัยได้รับตลอด ระยะเวลาห้าปีเป็นสิ่งประเมินค่าไม่ได้ และจะจารึกอยู่ในชีวิตของผู้วิจัยตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบล เทศทอง ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.ปัทมา ทิมประเสริฐกุล กรรมการ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิกาญจน์ จินาพันธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้กรุณาใช้เวลาตรวจงานแก้ไขอย่าง ละเอียด ซึ่งจุดบกพร่องให้ผู้วิจัยได้ปรับปรุง ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และให้ กำลังใจผู้วิจัยอยู่เสมอ จนกระทั่งงานสำเร็จ ผู้วิจัยจะจดจำคำแนะนำของคณาจารย์ทุกท่าน เพื่อนำมาพัฒนาการ ทำงานของตนเองให้ดีขึ้นในอนาคต

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ไร่รัตน์ ลักษณะศิริ รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ และ รองศาสตราจารย์ศุวิธนา เลี่ยมประวัตติ ครูผู้คอยชี้แนะสิ่งดีงาม มอบความรักความห่วงใย ได้ งามทุกซอก- สุขอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ทำให้รู้สึกทาบแก้วเป็นบ้านที่อบอุ่น ศิษย์ซาบซึ้งในพระคุณตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ มอบ ความรู้ และประสบการณ์ อันมีค่าแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยจะพยายามพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นให้สมกับความอุตสาหะของ คณาจารย์ในภาควิชาที่ได้อบรมสั่งสอนมา

ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ที่อบรมเลี้ยงดูลูกมา ปกป้องให้ลูกรักการอ่านตั้งแต่ยังเล็ก ห้องหนังสือ ในบ้านที่พ่อกับแม่ช่วยกันหาหนังสือมารวบรวมไว้เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของลูกในวัยเด็ก สถานที่แห่งนั้นทำให้ ลูกเลือกเดินบนเส้นทางการศึกษาารวมกรรม ด้วยความรัก และความสุขใจอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณคุณวิมล ไทรนี้มนวล นักเขียนผู้ให้ทั้งแง่คิดในการมองสังคมและมองมนุษย์ ตลอดเวลา ค้นหาเรื่องสั้นเก่า และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

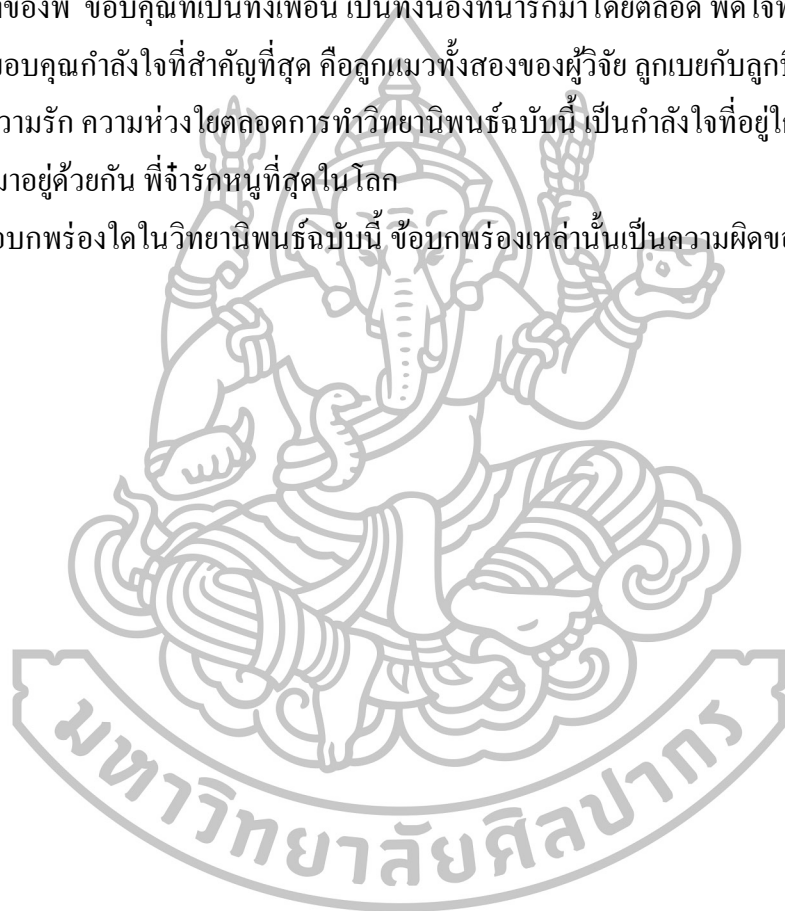
ขอขอบคุณพี่ลูกหว่า พี่จ๊ะ พี่โฮ้ ที่คอยให้คำปรึกษา เสริมแรงเชิงบวก ช่วยเหลือทั้งเรื่องที่ร้องขอ และเรื่องที่ไม่ได้ร้องขอด้วยความเต็มใจ พี่ ๆ ทำให้ซาบซึ้งในมิตรภาพที่มั่นคงยาวนาน ขอขอบคุณที่เมตตาอาหาร นื่องเสมอ

ขอบคุณ ชมบุญ สุทธิปัญญา พิลาสิณี อินทร์พยุง ศิวดล วราเอกศิริ พิชญดา ผกากรอง อาภากร
หนักไหล่ ธนพร ศิริพันธ์ และน้อง ๆ ร่วมรุ่น ที่คอยช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาการศึกษา รวมถึง
คอยเติมกำลังใจแก่ผู้วิจัยทุกครั้งที่พบกัน

ขอบคุณ บุศราพรรณ ประจง และ สุวรรณิ มุสิกสาร น้องผู้ลงเรือลำเดียว ฝ่าคลื่นลมมรสุมมา
ด้วยกัน น้องคอยให้ความอบอุ่น ให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิด และเป็นหน่วยรบนำในเหตุการณ์สำคัญที่
ไม่เคยอยู่ไกลสายตาของพี่ ขอขอบคุณที่เป็นทั้งเพื่อน เป็นทั้งน้องที่น่ารักมาโดยตลอด พี่ดีใจที่เราได้มาเจอกัน

และขอขอบคุณกำลังใจที่สำคัญที่สุด คือลูกแมวทั้งสองของผู้วิจัย ลูกเบยกับลูกบี ที่สื่อสารด้วยแวว
ตาให้ผู้วิจัยรับรู้ถึงความรัก ความห่วงใยตลอดการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นกำลังใจที่อยู่ใกล้ชิดความรู้สึก
ที่สุด ขอขอบคุณที่หนุนมาอยู่ด้วยกัน พี่จำรักหนูที่สุดในโลก

หากมีข้อบกพร่องใดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้อบกพร่องเหล่านั้นเป็นความผิดของผู้วิจัยแต่เพียง
ผู้เดียว

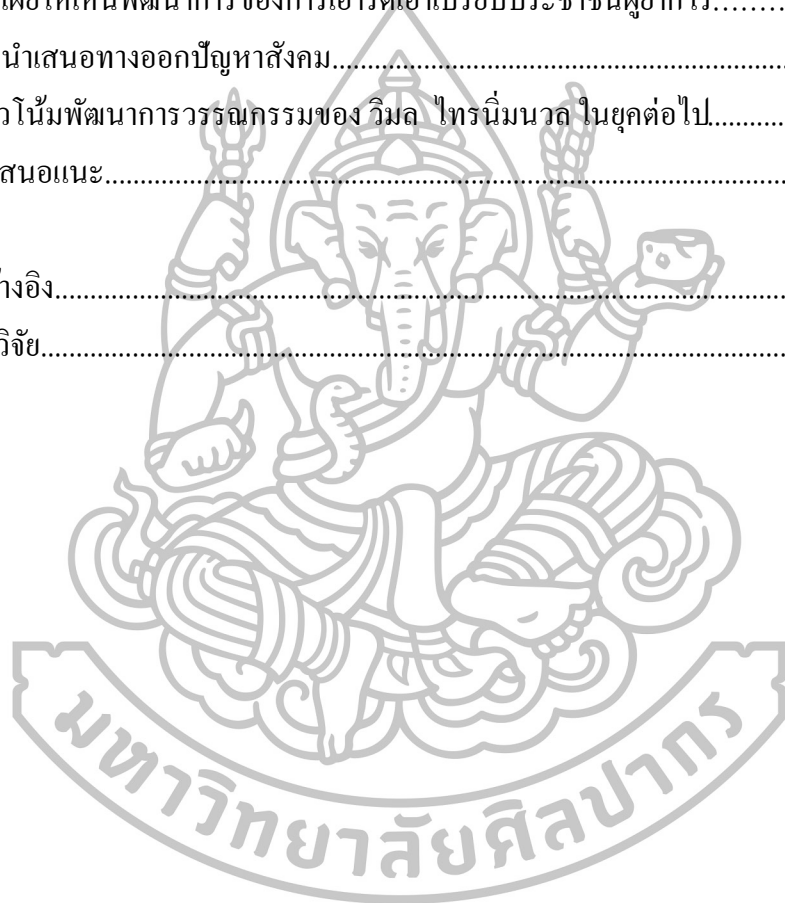
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
สมมุติฐานในการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	27
2 สภาพวรรณกรรมเพื่อชีวิตหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และ ภูมิหลังนักเขียน	28
สภาพวรรณกรรมเพื่อชีวิตหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519.....	31
ภูมิหลังนักเขียน.....	32
3 วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 – 2526.....	47
รายชื่อวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ช่วงปีพ.ศ. 2518-2526.....	48
แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมช่วงปี พ.ศ. 2518-2526.....	52
แนวคิดเรื่องภัยจากทุนนิยม	52
แนวคิดเรื่องผู้ยากไร้ในเมืองหลวง.....	63
แนวคิดเรื่องความน้อยถอยของเจ้าหน้าที่รัฐ	71
แนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดตนเอง	76

บทที่	หน้า
3	
แนวคิดอื่น ๆ	83
แนวคิดเรื่องมนุษย์กับธรรมชาติ.....	88
ความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิต ระหว่าง พ.ศ. 2518-2526	85
ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือของรัฐ.....	85
ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน	89
ความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติ	91
ความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์	94
สรุปภาพรวมของความขัดแย้งระหว่างพ.ศ. 2518-2526 ของวิมล ไทรนิมิต.....	96
การสร้างตัวละคร	98
ตัวละครฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ	98
ตัวละครฝ่ายนายทุน	100
ตัวละครฝ่ายผู้ยากไร้	104
ตัวละครพระสงฆ์	115
การสร้างฉาก	119
ฉากชนบท	119
ฉากเมือง	122
ฉากในความฝัน.....	128
4 วรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิต ระหว่างปีพุทธศักราช 2527-2538.....	132
แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิต ระหว่าง พ.ศ. 2527-2538.....	137
แนวคิดตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต.....	139
แนวคิดเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์สังคม.....	154
การวิพากษ์วิจารณ์จุดยืนของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต.....	155
การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง.....	158
การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง	160
การวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา.....	164

บทที่	หน้า
4	
แนวคิดเรื่องอิทธิพลของความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย.....	167
การวิพากษ์วิจารณ์ความน้อยถอยของผู้นำทางความเชื่อ.....	169
การวิพากษ์วิจารณ์ความศรัทธาอันขาดวิจารณญาณของชาวบ้านในสังคม ชนบท.....	173
ความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล ระหว่าง พ.ศ. 2527-2538.....	182
ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้	183
ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ.....	186
ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน	188
ความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง.....	190
ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมือง.....	194
ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษา.....	198
ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจน	200
ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคม.....	203
การสร้างตัวละคร	208
ตัวละครพระสงฆ์	209
ตัวละครคนทรงเจ้า	215
ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบท	218
ตัวละครนายทุน	223
ตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐ	225
ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมือง	229
ตัวละครชนชั้นกลางในสังคมเมือง	233
ตัวละครนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต	237
การสร้างฉาก	239

บทที่	หน้า
5	
บทสรุปพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 -2538	243
วรรณกรรมระหว่างปีพ.ศ. 2518-2526 : การสืบทอดแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต....	243
วรรณกรรมระหว่างปีพ.ศ. 2527-2538: วรรณกรรมเพื่อการตีแผ่ปัญหาสังคม.....	246
การเผยให้เห็นพัฒนาการของการเอาใจเปรียบประชาชนผู้ยากไร้.....	251
การนำเสนอทางออกปัญหาสังคม.....	252
แนวโน้มพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ในยุคต่อไป.....	253
ข้อเสนอแนะ.....	254
รายการอ้างอิง.....	255
ประวัติผู้วิจัย.....	261

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1	ขอบเขตของการวิจัย	11
2	รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2526	48
3	ภาพรวมความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่าง พ.ศ. 2518 2538.....	96
4	รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2527 – 2538.....	135

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตมีรากฐานมาจากวรรณกรรมเรียกรื่องความเสมอภาคและเสรีภาพ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพุทธศักราช 2475 (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2556: 11-13) ต่อมา ชมรมนักประพันธ์ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2493 มีบทบาทส่งเสริมการขยายตัวของแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต โดยมีนักเขียนที่เสนอทัศนะใหม่เกี่ยวกับศิลปะดังกล่าวคือ ศรีบูรพา และเสนีย์ เสาวพงศ์ ศรีบูรพา เป็นผู้ตั้งปัญหาไว้ในชมรมนักประพันธ์ว่า “จะใช้ศิลปะเพื่อให้เป็นคุณแก่คนส่วนมากหรือเป็นคุณต่อคนส่วนน้อย” และเสนีย์ เสาวพงศ์ เสนอบทความเรื่อง “นักประพันธ์กับสังคม” ซึ่งกล่าวถึงความรับผิดชอบของนักประพันธ์ไว้อย่างแจ่มชัด (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2542:147)

ชมรมนักประพันธ์ตั้งประเด็นวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมในหัวข้อต่าง ๆ เช่น “หน้าที่และความรับผิดชอบของนักประพันธ์” “ศิลปะเพื่ออะไร” เพื่อกระตุ้นให้นักประพันธ์ตระหนักถึงหน้าที่ของตนอันพึงกระทำต่อสังคม กล่าวคือ การต่อสู้เคียงข้างผู้ยากไร้เพื่อจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีผลต่อรูปการและจิตสำนึกของนักเขียนวิจารณ์ที่ยึดมั่นในแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตในระยะเริ่มแรกเป็นอย่างมาก (ธัญญา สังขพันธ์านนท์, 2538:182)

อิสรา อมันตกุล นักเขียนคนสำคัญในยุคนั้น ได้ประกาศหลักการประพันธ์ของตนในที่ประชุมของนักประพันธ์ว่า “ข้าพเจ้าจะไม่ให้ยาพิษแก่ประชาชน” เป็นวาทะที่ซึ่งด้วยความหมายและเท่ากับเป็นการประกาศความรับผิดชอบของเขาต่อชุมชนอย่างกล้าหาญ (บรรจง บรรเจอดศิลป์, 2517: 61) การประกาศเช่นนั้นแสดงให้เห็นทัศนะของนักเขียนหัวก้าวหน้า ที่มองศิลปะเพื่อชีวิตเป็น “ยารักษาโรค” และมองศิลปะเพื่อศิลปะ เป็น “ยาพิษ” แสดงให้เห็นการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจนระหว่าง “ศิลปะเพื่อศิลปะ” กับ “ศิลปะเพื่อชีวิต” นอกจากนั้นคำกล่าวของอิสรา อมันตกุล ยังสะท้อนมุมมองของนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าในยุคนั้น ที่ต้องการใช้พื้นที่ทางวรรณกรรมเป็น

เครื่องมือต่อสู้เรียกร้อง รักษาผลประโยชน์ของผู้ยากไร้ ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

ในเวลานั้นเรื่องสั้นและนวนิยายมีบทบาทอย่างยิ่งในการตีแผ่ปัญหาความยากจน ปลุกเร้าให้ผู้อ่านรู้ตระหนักถึงสิทธิที่บุคคลพึงมีอย่างเสมอภาค รวมทั้งเสนอแนวทางในการแสวงหาอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง นักเขียนฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิตรวมตัวกันเผยแพร่ข้อเขียนทางการเมืองเรื่อยมา จนถึงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำสั่งกวาดล้าง กวี นักคิด นักหนังสือพิมพ์ หรือที่รู้จักกันในนาม “ขบถสันติภาพ” นักเขียนคนสำคัญอย่าง กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) และคณะ ถูกคุมขังคนละ 13 ปี 4 เดือน ในข้อหา *กระทำการตีพิมพ์เผยแพร่วิธีการของคอมมิวนิสต์ แทรกบทความหรือเรื่องอ่านเล่นให้มีความนิยมคอมมิวนิสต์ และชักจูงให้คนทั่วไปกระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล* (บำรุง สุวรรณรัตน์ และ ชุศักดิ์ เอกเพชร, 2523: 197) เหตุการณ์จับกุมขบถสันติภาพส่งผลให้นักเขียนเพื่อชีวิตในยุคนั้นต้องหยุดแสดงความคิดเห็นเรื่องการเมืองและหยุดวิจารณ์รัฐบาล นับเป็นการปิดฉากวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคแรกลง

แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตได้รับการนำกลับมาทบทวนอีกครั้งในปี พ.ศ.2500 โดย **ทิปกร (จิตร ภูมิศักดิ์)** นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และภาษา ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในยุคนั้น **ทิปกร** เขียนวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมในยุคเก่าไว้ในหนังสือ *ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* (2540 : 45-49) สรุปความได้ว่า วรรณคดีไทยในยุคเก่าเขียนขึ้นเพื่อรับใช้ชนชั้นปกครอง เนื้อหามักกล่าวถึงเรื่องราวของกษัตริย์ ผลิตซ้ำภาพความสง่างาม สมบูรณ์พูนสุข และบุญญาบารมีอันสูงส่งของชนชั้นปกครอง ส่วนภาพชีวิตของประชาชนนั้นกลับเป็นภาพที่แสดงถึงความตลกขบขัน ความต่ำต้อยคือความสามารถ ความเดือนถ้อยไร้คุณธรรม การสร้างวรรณคดีในลักษณะเช่นนี้จึงถือเป็นการผูกขาดอำนาจและความดีไว้กับชนชั้นปกครอง ไม่สะท้อนภาพความจริงของชีวิตประชาชน ดังนั้นวรรณคดียุคเก่าจึงไม่ใช่วรรณคดีของประชาชน และไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนได้ อีกทั้งวรรณกรรมของชนชั้นกลางก็เริ่มขยายตัวไปในทิศทางเดียวกับวรรณกรรมรับใช้ศักดินา **ทิปกร**จึงมีความเห็นว่า หนทางเดียวที่นักเขียนพึงเลือกคือเสียดสะคน ใช้ข้อเขียนต่อสู้เพื่อประชาชนผู้ยากไร้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนั้นที่ปกรยังเสนอแนวทางการสร้างงานศิลปะเพื่อประโยชน์ของประชาชนผู้ยากไร้ โดยเสนอให้ศิลปินต้องศึกษาชีวิตของประชาชนผู้ยากไร้อย่างลึกซึ้ง เข้าคลุกคลีกับความทุกข์ยากของประชาชน ถ่ายทอดภาพความจริงเหล่านั้นออกมาในงานเขียน ซึ่งให้ประชาชนเห็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ยากของตนเอง และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาให้กับประชาชน ดังข้อความต่อไปนี้

ตามแนวทางศิลปะเพื่อประชาชนของเรานั้น การสร้างศิลปะเพื่อประชาชนก็คือการสร้างศิลปะที่ชื่อตรงต่อชีวิต ศิลปินจักต้องศึกษาชีวิตอย่างเอนก จักซึ้งทุกแก่นแท้ทุกแง่มุม มิใช่ศึกษาแต่อารมณ์เพื่อฝันของตนแต่ฝ่ายเดียวจนไม่ยอมลืมหาคูชีวิตรจริงของประชาชนในสังคม เมื่อได้ศึกษาชีวิตอย่างเอนกจบแท้จริงตามที่มันเป็นจริงเช่นนี้แล้ว จึงสะท้อนถ่ายทอดออกมาอย่างตรงต้องกับความเป็นจริง สะท้อนออกมาทั้งในด้านความดีงามและด้านอัปถัยณ์เลวทรามของชีวิต เราสะท้อนความดีงามออกมาเพื่อเป็นแบบอย่าง และสะท้อนความเลวทรามออกมาเพื่อให้ประชาชนได้มองเห็นตระหนักชัดในความเลวของมัน ต้นตอที่มาของมัน และเสนอแนะแนวทางเพื่อให้ประชาชนแก้ไขมัน นี่คือการนำศิลปะเข้ารับใช้ชีวิต การสร้างศิลปะเพื่อรับใช้ชีวิตของประชาชน

(ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน : 33-34)

ข้อเขียนของที่ปกรเป็นการรื้อฟื้นวรรณกรรมเพื่อชีวิตให้กลับมาและเข้มแข็งขึ้นในเวลารวดเร็ว สถานะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในเวลานั้นจึงเป็นเครื่องมือของประชาชนที่ใช้ต่อสู้กับอำนาจรัฐ และอำนาจทุนนิยม ด้วยเหตุนี้นักเขียนฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิตจึงถูกรัฐบาลจับกุมคุมขังและปราบปรามหลายครั้ง ส่งผลให้เส้นทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตไม่ราบรื่นนัก

นอกจากข้อเขียนของ **ที่ปกร** แล้ว วรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคนี้ยังได้รับอิทธิพลจากเรื่องสั้น *คำขานรับ* ของ **ศรีบูรพา** ที่เขียนไว้เมื่อปี 2493 ส่งผลให้ขบวนการนักศึกษากลับมาทบทวนเป้าหมายชีวิตและภารกิจที่นักศึกษาพึงมีต่อสังคมอีกครั้ง **สุชาติ สวัสดิ์ศรี** อดีตบรรณาธิการวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับอิทธิพลของเรื่องสั้น *คำขานรับ* ต่อขบวนการนักศึกษาช่วงเวลานั้นไว้ดังนี้

ในความเห็นของข้าพเจ้า คำขานรับของศรีบูรพา นับเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งของไทยที่มีอิทธิพลสูง แม้จะด้อยในเชิงศิลปะ การนำเสนอน่าเบื่อคล้ายบทความมากกว่าเป็นเรื่องสั้นที่ดี แต่ก็ได้เสนอและสะท้อน ‘ภาพปัญหา’ อันเป็นหัวใจหลักของชีวิตในมหาวิทยาลัยและสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับนักศึกษาและสังคมที่เขามีชีวิตอยู่

(คำขานรับ รวมเรื่องสั้นร่วมสมัยของไทย : 47-48)

ในยุคนี้มีนักเขียนที่มีบทบาทสำคัญต่อแนวทวารวรมกรรมแนวเพื่อชีวิต เช่น เสนีย์ เสาวพงศ์ เขียน *จินตนิยมและอัตถนิยม บรรจง บรรเจอดศิลป์* เขียน *ศิลปะวรรณคดีกับชีวิตทิปกร (จิตร ภูมิศักดิ์)* เขียน *ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* งานเขียนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อววรรณกรรมวิจารณ์ในเวลาต่อมา (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2556:14) ในช่วงเวลาแห่งชัยชนะของฝ่ายประชาชนนั้น ได้บ่มเพาะนักเขียนผู้ร่วมประวัติศาสตร์ในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองเกิดขึ้นมากมาย เช่น ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ จำลอง ผังชลจิตร สกกุล บุญยทัต วัฒน์ วรลยางกูร อัครศิริ ชรรณโชติ ศรีดาวเรือง มานพ ถนอมศรี วิสา คัญทัพ วิมล ไทรนันทวล

ความอัดอั้นที่มีต่อการปกครองระบอบเผด็จการทหารอันปิดกั้นเสรีภาพการแสดงออก ทำให้นักศึกษารวมกลุ่มกันตีพิมพ์บทวิจารณ์ทางการเมืองหลายฉบับ เช่น *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ‘ฉบับนักศึกษา’ อนุสารวรรณศิลป์ วิทยาสารปริทัศน์* รวมถึงมีหนังสือตีพิมพ์เผยแพร่กันเองและจำหน่ายราคาถูกเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน จนกระทั่งเกิดการผลักดันให้มีกระแสต่อต้านรัฐบาลทหารขึ้นอย่างรุนแรง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญคือ 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการนักศึกษาและประชาชนขับไล่ผู้นำเผด็จการทหารออกนอกประเทศ เรียกร้องประชาธิปไตยกลับคืนมาได้สำเร็จ หลังจากนั้นวรรณกรรมเพื่อชีวิตเฟื่องฟูขึ้นอย่างมาก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2518 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้เข้าแทรกซึมขบวนการนักศึกษา ก่อให้เกิดการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแพร่หลาย จนกระทั่งทำให้ภาพพจน์ของขบวนการนักศึกษาออกมาในลักษณะซำจัด รุนแรง เกรตตรง ดุดันก้าวร้าว และขาดการประนีประนอมเพื่อผลทางการเมือง (นฤมิตร สอดสุข, 2537:19) จนนำไปสู่ข้อกล่าวหาจากรัฐว่าเป็นพฤติกรรมมุ่งทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดการปฏิรูปการปกครองขึ้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 มีการจับเป็นและจับตายนักศึกษาจำนวนมาก รัฐบาลในขณะนั้นออกประกาศ 4 ฉบับ ระบุรายชื่อสิ่งพิมพ์ที่ขึ้นบัญชี

ต้องห้ามรวมแล้ว 219 รายการ (อักร ปัจจักษะภัตติ, 2555:3) นอกจากนั้นรัฐยังสั่งริบและเผาทำลายห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ครอบครอง นักเขียนแนวก้าวหน้าต่างหลบหนีเข้าป่า และส่วนหนึ่งเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนกระทั่งถึงช่วงต้นทศวรรษ 2520 สาธารณรัฐประชาชนจีนปรับเปลี่ยนแนวนโยบายการต่างประเทศหรือที่รู้จักในนาม “ยุคสี่ทันสมัย” มีนโยบายลดระดับการสนับสนุนการปฏิวัติของพรรคสาขา เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน กระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ และประนีประนอมกับรัฐบาลไทย พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจึงถูกตัดความช่วยเหลือทุกทาง อีกทั้งยังถูกปราบปรามขั้นเด็ดขาดจากรัฐบาลไทย นอกจากนั้นรัฐบาลไทยได้ประกาศนโยบาย 66/2523 นิรโทษกรรมทางการเมือง ให้นักศึกษาที่หลบหนีเข้าป่ากลับมาอยู่ในเมืองได้โดยปราศจากความผิด เกิดความขัดแย้งขึ้นในหมู่ พทท. ผู้สนับสนุนลดจำนวนไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ล่มสลายลง

ในบรรดานักเขียนผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผู้วิจัยสนใจศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของ **วิมล ไทรนันทน์** นักเขียนผู้เติบโตขึ้นมาในขณะกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตมีบทบาทในสังคมอย่างสูง เขาสร้างผลงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน ผลงานของ วิมล ไทรนันทน์ ตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันแสดงทัศนะต่ออำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ที่กระทำต่อสังคมและประชาชนไว้อย่างน่าสนใจ

ในช่วงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองยุค 14 ตุลาคม 2516 วิมล ไทรนันทน์ กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา เขาได้เข้าร่วมเดินขบวนเรียกร้องกับกลุ่มนักศึกษาประชาชน เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ความคิดที่มีต่อสังคมและการเมืองเปลี่ยนไป จากผู้เคยร่วมชุมนุมเรียกร้องเสรีภาพ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์ วิมลแสดงทรรศนะเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ไว้ในหนังสือประวัติส่วนตัวของเขา สรุปความได้ว่า เขาไม่เชื่อมั่นในตัวผู้นำของฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย จากเหตุการณ์การตกลงลับกับฝ่ายเผด็จการโดยไม่ถามมติผู้เข้าร่วมชุมนุม วิมลมีความเห็นว่าผู้นำทั้งสองฝ่ายต่างต้องการเข้าสู่อำนาจ ไม่มีฝ่ายใดทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองเท่านั้น (วิมล ไทรนันทน์, 2545:160)

วิมลอธิบายประสบการณ์การเข้าร่วมเดินขบวนขับไล่ผู้นำเผด็จการในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และจุดเปลี่ยนทางความคิดเรื่องอำนาจไว้ดังนี้

พวกที่ต่อสู้กับความยุติธรรมออกมาเคลื่อนไหวให้ประชาชนต่อสู้กับเผด็จการ สถาบันการศึกษาทุกแห่ง ทุกระดับล้วนเร่าร้อนที่จะร่วมกันต่อสู้ ที่วิทยาลัยครูจันทระเกษมก็เช่นกัน วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ตอนบ่าย นักศึกษาเกือบทุกคนขึ้นรถสองแถวมุ่งหน้าสู่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปด้วยสำนึกของความถูกต้อง

ฉันไม่ได้กลับบ้าน 3 วัน ไปนอนกลางดินกินตามถนนเหมือนคนนับแสน จนกระทั่งคืนวันที่ 13 ตุลาคม พวกผู้นำนิสิตนักศึกษาตั้งเคลื่อนขบวนออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขบวนนั้นเป็นคลื่นยักษ์ยาวเหยียดสุดสายตา ฉันไหลไปตามกระแสคลื่นแห่งผู้คน ไม่รู้ว่าจะไปไหน ไปตามที่เขาไป มารู้อะตอนคิดว่าขบวนนักศึกษาได้แยกเป็น 2 สาย สายหนึ่งไปกับผู้นำที่ชื่อ ธีรยุทธ บุญมี อีกสายหนึ่งไปกับผู้นำที่ชื่อ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ฉันไม่เคยรู้ ไม่เคยคิดเรื่องกลยุทธ์ใดๆเลย การเคลื่อนไหวทางการเมือง ฉันไปเพราะรักความเป็นธรรม ฉันไหลไปตามกระแสคลื่นแห่งผู้คน ที่ทะเลาะกันไปตามถนนระหว่างเขาดินกับสวนจิตรดา ฉันมารู้อะตอนใกล้สว่างว่า ขบวนที่ฉันร่วมมาด้วย นั้นนำโดย เสกสรรค์ ประเสริฐกุล

มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันมากมายในขบวนว่าเกิดสามัคคีเภท ระหว่าง 2 ผู้นำเสียแล้ว จึงต่างคนต่างนำไปคนละทาง ฉันหวังว่าเราคงไม่ชนกันเองที่หัวถนนใดหัวถนนหนึ่ง แล้วมีพวกทหารกับตำรวจไล่ขี้ตามหลังทั้งสองขบวน

ตอนใกล้สว่าง มีประกาศจากใครฝ่ายไหนฉันก็ไม่รู้

ทุกอย่าง “ตกลงกันได้แล้ว” ฉันไม่รู้อีกนั่นแหละว่าใคร “ตกลง” กับใคร และใครได้ใครเสีย แต่บทเรียนครั้งนั้นสอนฉันว่า อย่าเสื่อกรักความเป็นธรรม จนกระทั่งถูกกระทำให้เป็นเหยื่อบนกระดาน

“ทุกอย่างตกลงกันได้แล้ว ขอให้ทุกคนสลายตัว แยกย้ายกันกลับไป”

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 154-155)

จำนวนผู้เข้าร่วมมีมากเกินการควบคุมและสั่งให้ถอยหลังกลับ ตำรวจกันผู้ชุมนุมอยู่หน้าถนนสายที่จะนำไปสู่บ้านจอมพลถนอม กิตติขจร และไม่ยอมให้ผู้ชุมนุมผ่าน ผู้ชุมนุมด้านหลังดันให้เดินไปข้างหน้า จนในที่สุดเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับตำรวจ ผู้ชุมนุมถูกไล่ตีด้วยกระบอง ยิงแก๊สน้ำตา ผู้คนวิ่งหลบหนีวุ่นวาย วิมล ไทรนันทน์ เป็นอีกคนที่หลบหนีการปราบปรามมาได้ เขาอธิบายความคิดในขณะนั้นว่า

ใครก็ตามวางกลยุทธ์ให้คนนับหมื่นนับแสนมาสู้กันบนถนน ฉันถือว่าเขากำลังเอาชีวิตผู้คนลงมาเป็นพรมให้พวกข้าอำนาจได้เดินไปสู่บัลลังก์ ไม่ฝ้ายใดก็ฝ้ายหนึ่ง แต่เหตุการณ์ครั้งนั้นไม่มีใครไปสถาปนาตนเองขึ้นสู่อำนาจได้ เพราะต่างก็สูญเสียพอกัน

และฉันมองโลกในแง่ดีว่ามันเป็นเหมือนอุบัติเหตุเท่านั้น [...]

ฉันคิดว่า หนทางไปสู่สิทธิเสรีภาพของมนุษย์นั้นมันก็เหมือนถนนนั้นแหละ ก้าวไปข้างหน้าก็อันตราย ถอยกลับไปก็ถูกผลักดันด้วยอุมคติของตัวเอง สุดท้าย จนวันนี้เราก็ก้าวไปไม่ถึงไหน [...]

แต่วันนี้ถนนกลับยิ่งยาวไกล อุปสรรคขวากหนามยิ่งมากขึ้น แข็งแกร่งขึ้น ข้ายังพรางรูปลักษณะได้เนบเนียนเสียอีกด้วย ครั้นจะถอยหลังก็ถอยไม่ได้ ไม่ใช่เพราะถูกอุมคติผลักดันเหมือนวันนั้นหรอก หากแต่กลัวผีหลอก เพราะหันกลับไปมองข้างหลังไม่มีใครเลย พวกที่เคยผลักดันเราอยู่ข้างหลัง รวมทั้งพวกที่ไล่ต้อนเราให้เดินไปข้างหน้าด้วยถ้อยคำปลุกเร้าความฝันสวยหรู ต่างกลายเป็นขอมคำเดินไปโผล่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกันเกือบหมดแล้ว [...]

นับจากวันสังหาร โหดกลางเมืองวันนั้น ทำให้ฉันเฝ้ามองการเมืองเรื่อยมา และในฐานะคนเขียนหนังสือ ฉันเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่นักเขียนจะต้องมีสำนึกทางการเมือง

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 157-160)

หลังจาก วิมล ไทรนันทน์ ได้เปลี่ยนบทบาทตนเองเป็นผู้เฝ้าสังเกตความเป็นไปทางการเมือง ไม่เข้าร่วมเป็น “หมากรอกในกระดาน” ดังที่กล่าวมาข้างต้น เขาจึงเริ่มเขียนเรื่องสั้นและส่งไปหนังสือและนิตยสารต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2518 เขามักสังเกต เก็บรายละเอียดของฉาก และลักษณะตัวละครจากประสบการณ์ในชีวิตมาเป็นวัตถุดิบในการเขียน โดยพยายามแสดงความคิดที่บ่มเพาะอยู่ในตัวออกมาอย่างอิสระ มากกว่าจะกังวลอยู่กับการสร้างงานตามคำวิจารณ์ของผู้อื่น (วิมล ไทรนันทน์, 2545:178)

เนื้อหาวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ในยุคแรกเป็นการเขียนตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต อันเป็นวรรณกรรมกระแสหลักในยุคนั้น ต่อมาภายหลังการกวาดล้างวรรณกรรมเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2523 สุชาติ สวัสดิ์ศรี บุคคลสำคัญผู้เป็นแนวรบในเมืองของฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิต ริเริ่มออกนิตยสาร *โลกหนังสือ* เพื่อรวบรวมเรื่องสั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2507-2518 ในจำนวน

การตีพิมพ์นิตยสาร *โลกหนังสือ* มีเรื่องสั้นของ วิมล ไทรนันทน์ นวนิยายปรากฏอยู่ด้วย ได้แก่ เรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) *เพียงฐิติดิน* (2521) *ขยะสังคม*(2522)

ต้นทศวรรษที่ 2520 เริ่มมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์แนวทางการเขียนที่เป็นสูตรสำเร็จ เน้นปลุกกระดมให้คนออกมาสู้กับเผด็จการจนไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านอื่นของชีวิต เช่น ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยเศรษฐกิจ ทำให้มุมมองต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นเหมือนน้ำที่หยดนิ่ง (น้ำเน่า) เป็นวาทกรรมชวนเชื่อ เพื่อฟันถึงสังคมอุดมคติไม่ต่างไปจากวาทกรรมยุคเก่าที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตเคยโจมตี เพียงแต่เป็นการเพื่อฟันที่มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน วรรณกรรมยุคเก่าเพื่อฟันถึงความงดงามสูงส่งของชีวิต ส่วนวรรณกรรมเพื่อชีวิตเพื่อฟันถึงสังคมที่ไม่มีชนชั้น ทุกคนเสมอกัน กระแสวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการทบทวนอุดมการณ์และปรับปรุงตัวเองของเหล่านักเขียนเพื่อชีวิตในยุคเดิม และนักเขียนหน้าใหม่

ความเปลี่ยนแปลงแปลงหลายประการที่เกิดขึ้นในวงการเมือง ในวงวรรณกรรม และตัวนักเขียน ส่งผลให้แนวทางการเขียนของวิมล ไทรนันทน์ เริ่มปรับเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ในปีพ.ศ.2525 วิมล ไทรนันทน์ ก่อตั้งสำนักพิมพ์ทานตะวัน ตีพิมพ์งานตนเองตั้งแต่ยุคเริ่มแรกและผลิตผลงานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในด้านรูปแบบเริ่มมีนวนิยายเกิดขึ้น ในด้านเนื้อหาจากยุคแรกที่มีการตีบทอการเขียนจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต โจมตีรัฐ โจมตีนายทุนอย่างเข้มข้น ก็เริ่มวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ อย่างหลากหลายมากขึ้น มีการใช้ลีลาภาษาและองค์ประกอบทางวรรณกรรมอื่น ๆ ลดทอนความรุนแรงของประเด็นที่จะนำเสนอ นวนิยายของวิมล มีการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตามแต่ทิ้งประเด็นรุนแรงให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดทบทวนปัญหาสังคม ในที่สุดรูปแบบและทิศทางเนื้อหาใหม่นี้ได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะของวิมล ไทรนันทน์ นวนิยายกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อในสังคมชนบทได้รับความนิยมนิยมและก่อกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักวิจารณ์วรรณกรรม นอกจากนั้นยังเป็นปรากฏการณ์วรรณกรรมที่สำคัญของยุคอีกด้วย

จากการศึกษาเส้นทางวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ เบื้องต้นพบว่าเขาเป็นผู้ร่วมประวัติศาสตร์ทางการเมืองในยุค 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 อันเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวงวรรณกรรม จนกระทั่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางการเขียนที่

วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมอย่างหลากหลายมากขึ้น ทำให้เห็นอุดมการณ์สร้างสรรค์สังคมของนักเขียนผู้นี้ จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เพื่อจะศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรนิ่มนวล ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518-2538 ในด้านความต่อเนื่องและการสืบทอดแนวการเขียนแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิต ไปจนกระทั่งการปรับเปลี่ยนผสมผสานสู่แนวทางวรรณกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของวิมล ไทรนิ่มนวล

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล ตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการงานเขียนของ วิมล ไทรนิ่มนวล ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2518 – 2538

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

1. วรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล ตั้งแต่ปีพ.ศ 2518-2526 มีการสืบทอดแนวการเขียนแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิต
2. วิมล ไทรนิ่มนวล พัฒนาการนำเสนอแนวคิดจากแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตตั้งแต่ปีพ.ศ. 2527-2538 พัฒนางานวรรณกรรมไปสู่ลักษณะเฉพาะตัวในงานเขียนชุดจตุรภาค แม้ยังคงไว้ซึ่งตัวละครชุดเดิม คือ คนชั้นล่างของสังคม แต่จุดเน้นที่เปลี่ยนไปคือ มุ่งสะท้อนปัญหาเรื่องสังคมไทยชนบทกับความเชื่อ

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยนี้มีคำศัพท์เฉพาะทางวรรณกรรมที่จะใช้ความหมายร่วมกัน ดังนี้

- 1.4.1 วรรณกรรมเพื่อความบันเทิง วรรณกรรมหลักหนี วรรณกรรมพาฝัน ในงานวิจัยนี้จะใช้ในความหมายเดียวกัน ตามที่เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2554: 110) จำกัดความหมายไว้ว่า

วรรณกรรมหลีกหนี (Escape literature) หมายถึง งานเขียนที่มีเจตนาจะให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ โดยเสนอโลกที่ผิดไปจากธรรมดา อาจเป็นเรื่องราวที่เสนอการ ผจญภัยที่น่าตื่นเต้น เรื่องลึกลับที่ชวนฉงน เรื่องนักสืบ จินตนิมิต หรือเรื่องขบขัน งานเขียน เหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อจะช่วยให้ผู้อ่านลืมเอาใจใส่โลกที่แท้จริงไปสู่จินตนาการ

1.4.2 วรรณกรรมเพื่อชีวิต วรรณกรรมแนวก้าวหน้า ศิลปะเพื่อประชาชน ในงานวิจัย

นี้จะใช้ในความหมายเดียวกัน คือ ตามคำอธิบายของพ.เมืองชมพู (อ้างถึงในรีโนฤทัย สัจจพันธุ์, 2541:16) คือ “ศิลปินควรจะเทิดทูนคุณธรรมของคนงานผู้สร้างโลกและสังคม ศิลปินจะต้องพิทักษ์ รักษาผลประโยชน์ของคนยากจน ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในฐานะอันต่ำต้อย ศิลปินควรจะเห็นใจ ให้ความช่วยเหลือ และในที่สุดก็ควรจะเป็นกำลังส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรม ของคนเหล่านี้ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมของประเทศและของโลก นี่คือนิยามของคำว่า ศิลปะ เพื่อประชาชน”

1.4.3 ชนชั้นล่าง ชนชั้นแรงงาน คนเร่ร่อน คนจรจัด ผู้ยากไร้ แรงงานพลัดถิ่น แรงงาน อพยพ เกษตรกรอพยพ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ประชาชนผู้ยากไร้ ประสบปัญหาด้านการประกอบ อาชีพ ไร้อำนาจต่อรองในสังคม

1.4.4 การอ้างอิงปีที่พิมพ์ในตัวบทจะวงเล็บปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรกกำกับเสมอ เนื่องจากปี ตีพิมพ์เป็นตัวแปรสำคัญที่จะใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของวรรณกรรมเพื่อชีวิต
3. วิเคราะห์วรรณกรรมของวิมล ไทรนิ่มนวล ในแง่ของการสืบทอดตามแนวทาง

วรรณกรรมเพื่อชีวิต

4. วิเคราะห์วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่าง

วรรณกรรมกับสังคม

5. วิเคราะห์วรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนแนวการเขียนไปสู่

แนวทางของนักเขียนเอง

6. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518-2538 จำนวน 41 เรื่อง แบ่งเป็น เรื่องสั้น 34 เรื่อง และนวนิยาย 7 เรื่อง เรียงลำดับตามปีที่ตีพิมพ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด	ปีที่ตีพิมพ์	หมายเหตุ
		คำประพันธ์	ครั้งแรก	
1	ศพสุดท้าย	เรื่องสั้น	2518	-
2	ชายเฒ่ากลางป่าลึก		2519	-
3	ผู้เฒ่า		2521	-
4	เพียงภูลีดิน			พิมพ์รวมเล่มชุด วันฟ้าหม่น
5	ยุคสมัย		2522	ปี 2533

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ				
6	ขยะสังคม	เรื่องสั้น	2522	พิมพ์รวมเล่มชุด กระแสดมที่พุด กลับ ในปี 2526				
7	เหยีย		เรื่องสั้น	2524	พิมพ์รวมเล่มชุด วันฟ้าหม่น ปี 2533			
8	ความตายของความทรงจำ (ก่อน จะถึงความตายหมายเลข 2)							
9	เชือกที่ขวันคอ							
10	ชีวิตที่มีให้							
11	ความตาย							
12	ค่าแห่งชีวิต							
13	อาชญากรรมและการลงทัณฑ์							
14	โจร							
15	กระแสดมที่พุดกลับ							
16	แก้วกับเกด					ไม่พบข้อมูล		
17	โลกพระนาง					ไม่พบข้อมูล		
18	งู					นวนิยาย	2527	-

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
19	ผู้ตามหาความสุข		2529	พิมพ์รวมเล่มชุด
20	คนบ้ากับชะตากรรมของเขา	เรื่องสั้น	ไม่พบข้อมูล	วันฟ้าหม่น ปี 2533
21	คนจน	นวนิยาย	2530	-
22	คนทรงเจ้า			-
23	พระเวสสันดร	เรื่องสั้น	2531	พิมพ์รวมเล่มชุด นิกเดส์ ปี 2539
24	โคกพระนาง	นวนิยาย	2532	-
25	ผู้พายแพ้			
26	คนเกิน			พิมพ์รวมเล่มชุด
27	โรงเรียน และหมาสร้างสรรค์ แห่งชาติ	เรื่องสั้น	ไม่พบข้อมูล	วันฟ้าหม่น ปี 2533
28	หมา			
29	วันฟ้าหม่น			
30	ดวงเดือนในห้วงน้ำ	นวนิยาย	2534	-
31	ผู้ไขว่คว้า			-

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
32	ฆาตกร		2534	
33	นิกเอดส์			
34	วันฟ้าใหม่			
35	ความฝันของโลก		2535	
36	แบบแผนฆาตกรรม	เรื่องสั้น		พิมพ์รวมเล่มชุด นิกเอดส์ ปี 2539
37	นักมั่งสวิวัติ		2536	
38	ความรักของเมียนักเขียน			
39	นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือถล		2537	
40	นักรักชาติ		2538	
41	จ้าวแผ่นดิน	นวนิยาย		-

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเป็น 2 ส่วน คือ เอกสารที่ให้ความรู้เรื่องวรรณกรรมวิจารณ์และวรรณกรรมเพื่อชีวิต และงานวิจัยที่ศึกษางานเขียนของ วิมล ไทรนันทน์

1.7.1 เอกสารที่ให้ความรู้เรื่องวรรณกรรมวิจารณ์ วรรณกรรมเพื่อชีวิต

ทิปกร (2540) แสดงทัศนะเกี่ยวกับสังคมการเมืองในยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ว่าขณะนั้นเมืองไทยเป็นยุคศักดินาถึงเมืองขึ้น กล่าวคือ กลุ่มชนชั้นสูงที่เคยมีอำนาจกับ กลุ่มนายทุนยังคงร่วมมือกันขูดรีดผลประโยชน์จากประชาชน แสดงตนเป็นผู้มีอำนาจเหนือ ประชาชนโดยการอ้างตนเป็นผู้มีบุญคุณ เข้าไปปกครอง เสนอความช่วยเหลือ เสนอนโยบายใน การประกอบอาชีพ หลังจากนั้นจะเข้าไปจัดการที่ดินและผลผลิตทางการเกษตรจนกระทั่ง ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ทิปกรกระตุ้นเตือนว่า นักเขียนต้องมีสำนึกทางชนชั้นอยู่เสมอ และต้องสร้างงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนผู้ยากไร้ อันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ นักเขียนต้องเข้าไปศึกษาปัญหาของผู้ยากไร้อย่างใกล้ชิด เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือให้เขาเหล่านั้นมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นักเขียนต้องใช้ความสามารถทางภาษาและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือต่อสู้เคียงข้างประชาชน ดังเช่นประเทศอื่น ๆ ได้ทำสำเร็จมาแล้ว พร้อมกันนั้นนักเขียนต้องจัดค่านิยมเก่าที่ ครอบงำสังคมออกไปให้สำเร็จ ค่านิยมเก่าอันเกิดจากวรรณคดีโบราณ ที่มุ่งกล่อมกล่อมประชาชน ให้ยึดมั่นอยู่ในกรอบประเพณีล้าหลัง จนกระทั่งมองไม่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ในตนเอง นักเขียนจะต้องทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองว่าเขาเหล่านั้นมี ความสามารถมากพอจะขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้าได้

กรอบทฤษฎีศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน ของทิปกร สามารถใช้อธิบายเรื่องสั้นในยุค แรกของวิมล ไทรนิ่มนวล ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นในยุคแรกของ วิมล ไทรนิ่มนวล มุ่งแสดงภาพชีวิตผู้ยากไร้ที่ถูกรัฐและกลุ่มนายทุนดักดวงผลประโยชน์ วิมลแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ยากไร้ในประเทศมีจำนวนมาก แต่ละคนมีสภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น ถูกปฏิบัติอย่าง ไร้มนุษยธรรม ซึ่งผู้ยากไร้เหล่านี้ต่างเป็นสมาชิกของประเทศเช่นเดียวกันชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม เขา เหล่านี้จึงสมควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

ต่อมาในยุคพ.ศ. 2526-2538 แม้ว่าจะเป็นยุคที่วิมลมุ่งวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อในสังคม ชนบท แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ยังคงสะท้อนภาพความทุกข์ของผู้ยากไร้อยู่มิได้ขาด ดังปรากฏใน เรื่องสั้นและนวนิยายในยุคนี้หลายเรื่อง แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อ ประชาชนที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของ วิมล ไทรนิ่มนวล ได้เป็นอย่างดี

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2522) ได้สรุปพันธกิจของนักเขียนไว้ 4 ข้อ ไว้ในหนังสือ *วรรณกรรมการเมือง* ดังต่อไปนี้

1. นักเขียนต้องแสดงภาพชีวิตจริงของประชาชนซึ่งผ่านการค้นคว้าอย่างจริงจัง คลุกคลีกับประชาชน สนใจความเป็นอยู่ทุกแง่มุม และตีแผ่ออกมาให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย
2. นักเขียนต้องเป็นผู้จุดประกายไฟไล่ความมืดมนให้ประชาชนที่ถูกกดขี่มานานแสนนาน ให้พ้นจากการถูกเหยียดหยามคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตลอดหน้าประวัติศาสตร์ ให้ประชาชนได้ก้าวมาเป็นผู้สร้างสรรค์ชีวิตอย่างแท้จริง
3. นักเขียนต้องร่วมสู้และแสวงหาทางให้ประชาชนได้ปรากฏและมีบทบาทเด่นในวรรณกรรมของตนตามความเป็นจริง
4. นักเขียนต้องปลุกให้ตื่นและตระหนักถึงคุณค่าของตน คุณค่าแห่งการทำงานของตนเอง คุณค่าของมนุษยธรรมของประชาชนที่สูงส่งกว่านายทุน ปลุกฝังให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ผลักดันให้ต่อสู้และสร้างสังคมใหม่ที่ปรารถนา

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ แสดงทัศนะว่าวรรณกรรมไทยตั้งแต่อดีตเป็นต้นมานั้นเป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นเพื่อประโยชน์ของชนชั้นปกครอง แสดงให้เห็นว่านักเขียนส่วนใหญ่เลือกที่จะทำงานเพื่อชนชั้นปกครอง พลศักดิ์ชี้ให้เห็นว่า จิตสำนึกต่อสังคมของนักเขียนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สังคมก้าวหน้าหรือถอยหลัง ในขณะที่ความขัดแย้งของสังคมเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ อันเนื่องมาจากการตื่นตัวของประชาชนผู้ยากไร้ และการเลี้ยวผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง เครื่องมือสำคัญของฝ่าย ชนชั้นปกครองที่ใช้กดขี่ผู้ยากไร้ คือ กำลังทหาร ระบอบการปกครอง กฎหมาย ปรัชญา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และระบบการศึกษาที่ปลุกฝังให้ยกย่องชนชั้นปกครองมาทุกยุคทุกสมัย ด้วยเหตุนี้นักเขียนจึงต้องร่วมมือกัน ซึ่งให้ประชาชนตระหนักถึงต้นตอของปัญหา เพื่อหาหนทางแก้ไข

หนังสือ *วรรณกรรมการเมือง* อธิบายขยายความเพิ่มเติมจากหนังสือ *ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* ของทิปกร ทำให้เห็นกรอบความคิดของวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์วรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ได้เป็นอย่างดี

ดวงมน จิตรจ่าง (2523) แสดงทัศนะต่อหนังสือ *ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* ของ ทิปกร ว่าเป็นหนังสือที่มุ่งสื่อสารกับนักเขียน ซึ่งให้นักเขียนตระหนักถึงอำนาจของตนที่สามารถ กำหนดทิศทางสังคมได้ เป็นการสร้างสำนึกที่ดีให้กับนักเขียน เพื่อให้นักเขียนสร้างงานโดย คำนึงถึงประโยชน์ของสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าเนื้อหาบางส่วนยังเป็นการมองวรรณคดี โบราณด้วยแง่มุมจำกัดเพียงแง่มุมเดียว โดยการหยิบยกส่วนเล็ก ๆ เพียงบางส่วนขึ้นมาวิเคราะห์ ทำให้การตีความคลาดเคลื่อน ละเลยความงามด้านอื่น ๆ ของวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ไป บางตอนหยิบ ยกตัวอย่างทฤษฎี วรรณคดี หรือเหตุการณ์จากตะวันตกมาอธิบายเปรียบเทียบกับวรรณคดีไทย ซึ่ง วรรณคดีทั้งสองเรื่องอยู่ในวัฒนธรรมที่ต่างกัน ไม่สมควรยกขึ้นมาเปรียบเทียบกัน ดวงมน จิตรจ่าง เสนอว่า การพิจารณาวรรณคดีนั้นควรพิจารณาบริบททางสังคมในเวลาที่วรรณคดีเรื่อง นั้นเกิดขึ้นด้วย ในด้านการใช้ภาษาพบว่าใช้ภาษาปลุกเร้าเชิงโฆษณาจำนวนมาก มุ่งแต่ปลุกให้ ต่อสู้ทางชนชั้น แต่ไม่แสดงให้เห็นถึงอุปสรรคในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลง ไม่ ตักเตือนเรื่องเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของศิลปินท่ามกลางสังคมทุนนิยม ศิลปินยังต้องยังชีพ หาก สร้างงานปลุกระดมเพียงอย่างเดียวชีวิตศิลปินก็จะอยู่ไม่ได้ การสู้กันทางการค้าต่อสู้สำคัญไม่ใช่ ศิลปะเพื่อศิลปะ แต่เป็นศิลปะแบบสูกเอาเผากิน หมายถึง การเขียนหนังสืออย่างขาดศิลปะ มุ่งแต่ เพียงจะพิมพ์ให้เสร็จเพื่อจำหน่ายเท่านั้น ดวงมน จิตรจ่าง เตือนให้ระมัดระวังวรรณกรรมที่ เลวร้ายทั้งภาษาและเนื้อหามากกว่าที่จะมุ่งโจมตีงานโบราณที่เปี่ยมไปด้วยวรรณศิลป์ และชี้ให้เห็น ว่าวรรณคดีโบราณถึงแม้เนื้อหาจะขัดแย้งกับฝ่ายก้าวหน้า แต่ก็สร้างจากบริบททางสังคมที่ต่างยุค ต่างสมัยกัน อีกประการหนึ่ง นักเขียนควรเข้าใจระบอบการเสพวรรณกรรมของประชาชน ที่นิยม เสพวรรณกรรมที่เข้าใจง่าย ไม่คุ้นเคยกับวรรณกรรมที่ต้องกลับไปคิดทบทวนต่อ ดังนั้น หากฟอก ความคิดเก่าแล้ว นักเขียนจะเข้าถึงประชาชนได้อย่างไรให้ถึงจิตวิญญาณ ควรแจกแจงเรื่องกลวิธี การแต่งหนังสือให้ชัดว่า ง่าย งาม และแจ่มชัด มีเกณฑ์อย่างไร สื่ออย่างไรให้จับใจ เพราะ บางครั้งความคิดและอารมณ์ของมนุษย์เป็นสิ่งซับซ้อน ไม่อาจแสดงตรงไปตรงมาได้ ต้องแสดง ผ่านสัญลักษณ์ อีกทั้งถ้อยคำก้าวร้าวรุนแรงบางช่วงในการอธิบาย จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี ผู้ เสียประโยชน์จะคัดค้าน ประชาชนธรรมดาตกใจ ภาษาในช่วงท้ายชวนให้นึกถึงการเปลี่ยนแปลง ขึ้นแตกหักมากกว่าค่อยเป็นค่อยไป ใช้ศัพท์เฉพาะมาก ลีลาเคร่งเครียด ทำให้ไม่น่าอ่าน แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับเล่มนี้คือสามารถช่วยทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะและวรรณคดี

อย่างไม่เคยเป็นมาก่อนจนถึงปัจจุบัน และในระยะหลังลดทอนที่ก้าวร้าว เห็นใจผู้สร้างงานศิลปะมากขึ้น จึงเป็นนิมิตหมายที่ดีที่จะมีผู้เดินทางสายศิลปะเพื่อชีวิต

บทความนี้ทำให้เห็นภาพความขัดแย้งกันระหว่างสองแนวความคิดคือ การสร้างงานแนวศิลปะเพื่อศิลปะ และการสร้างงานแนวศิลปะเพื่อชีวิต โดยผู้เขียนบทความกระตุ้นให้ทบทวนถึงหลักเกณฑ์การสร้างงานของวรรณกรรมเพื่อชีวิต เป็นการวิจารณ์แนวทางการสร้างงานของวรรณกรรมเพื่อชีวิตให้นักเขียนได้ย้อนกลับไปทบทวนวิธีสร้างงานของตนเอง บทความฉบับนี้สามารถใช้อธิบายงานของวิมล ไทรนันทน์ ในปี 2526 ซึ่งเป็นปีที่พบบางในลักษณะที่เป็นจุดเปลี่ยนไปสู่แนวทางการสร้างงานลักษณะเฉพาะของ วิมล ไทรนันทน์ ได้ชัดเจนขึ้น

เจตนา นาควัชระ (2530) กล่าวถึงงานวรรณกรรมหลังยุค 6 ตุลาคม 2519 นักเขียนรุ่นใหม่ในยุคนี้ส่วนหนึ่งร่วมประวัติศาสตร์ทางการเมืองครั้งสำคัญ อีกส่วนเป็นผู้เฝ้ามองประวัติศาสตร์ จึงได้รับอิทธิพลจากยุคก่อนหน้ามาอย่างชัดเจน วรรณกรรมยุคหลัง 6 ตุลาคม 2519 จึงเป็น “วรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคม” เน้นถ่ายทอดปัญหาของคนธรรมดาไร้ฐานันดรที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ส่วนฝ่ายตัวละครฝ่ายตรงข้ามนั้นมักไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ไม่สามารถระบุศัตรูของใครที่แท้จริงได้ สาเหตุนี้ไม่ได้เกิดจากความไร้ความสามารถของนักเขียน แต่เป็นการหนีให้พ้นรูปแบบการนำเสนอแบบเดิม ๆ มีความสร้างสรรค์ในการนำเสนอ อีกทั้งการกระทบกระทั่งกันระหว่างคนในสังคมนั้นบางครั้งซับซ้อนเกินกว่าที่จะอธิบายออกมาชัดเจนเช่นสีขาวกับสีดำ การนำเสนอวรรณกรรมในยุคนี้จึงมีเส้นที่ศิลปะการซ่อนเร้น ความหมาย การเลื่อนความหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมให้ผู้อ่านคิด วิเคราะห์ ด้วยตนเอง โดยที่นักเขียนอาจคาดหวังไว้ว่าผู้อ่านในยุคประชาธิปไตยจะมีสติปัญญาพิจารณาภาพที่ผู้เขียนซ่อนหรือเจือจางไว้ให้ชัดเจนขึ้นได้

บทความเรื่องศัตรูที่ลึนไหล เป็นการตั้งข้อสังเกตถึงตัวละครในวรรณกรรมหลัง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งในขณะนั้นวรรณกรรมเพื่อชีวิตถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสูตรสำเร็จ ตัวละครที่ร้ายก็ร้ายอยู่เรื่อยไป ตัวละครที่อ่อนแอก็ถูกรังแกอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง วนเวียนซ้ำซากไม่มีความพยายามปรับตัวให้อยู่รอดในสังคมที่เปลี่ยนไป ประเด็นนี้ทำให้นักเขียนในยุคต่อมาพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการสร้างงานในลักษณะดังกล่าว ซึ่งแนวคิดศัตรูที่ลึนไหลนี้ สามารถใช้อธิบายตัวละครของวิมล

ไทรนันทน์มวล ในช่วงหลังปี 2526 ดังที่พบว่า ในเรื่องสั้นและนวนิยายของวิมลยุคหลังพ.ศ. 2526 บางเรื่องแสดงภาพศตวรรษที่หลากหลายขึ้นกว่าในยุคแรก ส่งผลให้เรื่องราวมีความสมจริงเพิ่มขึ้น เพราะในสังคมไม่ได้มีเพียงนายทุนกับกรรมกร ภาพชีวิตและจิตใจที่ซับซ้อนมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง การปรับตัวของคนที่ต้องแบกรับการกดขี่ได้เปลี่ยนไป ไม่ยอมจำนนทุกประการอย่างเช่นแต่ก่อน ตัวละครเริ่มอยากเป็นโจรเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ตัวละครผู้ยากไร้เริ่มแสดงพฤติกรรมด้านลบ เพื่อเอาตัวรอดจากแรงกดดันที่ต้องเผชิญ

พิเชฐ แสงทอง (2550) กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญของวงวรรณกรรมไทยในช่วงต้นทศวรรษที่ 2520 ดังนี้

1. อำนาจเผด็จการต้นเหตุของเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 พ้นจากอำนาจ ทำให้บรรยากาศทางการเมืองคลี่คลาย นักเขียนกลับมาสร้างงานได้ บทเรียนจากความพลาดหวังทางอุดมการณ์ทางการเมือง ส่งผลให้นักเขียนยุคนั้นเช่น วัฒน์ วรรลยางกูร คมทวน คันธนู พิบูลศักดิ์ ละครพล พยายามจะแสวงหาการเขียนแบบใหม่ให้พ้นจากข้อครหา รูปแบบทางศิลปะที่แข็งกระด้าง ปราศจากกลวิธีการนำเสนอที่ดี กดดันผู้อ่าน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตกลายเป็นสัญลักษณ์ของความล้ำสมัย หยุตหนึ่ง จนกลายเป็น “วรรณกรรมนำหน้าเพื่อชีวิต” มีสภาพไม่ต่างจากโฆษณาชวนเชื่อ

2. เกิดนักเขียนเรื่องสั้นรุ่นใหม่ขึ้น เช่น จำลอง ฝั่งชลจิตร อัครศิริ ชรรมโชติ ตำราญ รอดเพชร มาลา คำจันทร์ ขาดิ กอบจิตติ เป็นรุ่นหัวเลี้ยวหัวต่อของกระแสวรรณกรรมไทยจากเพื่อชีวิตเข้มข้น ไปสู่เพื่อชีวิตแบบมนุษยธรรมอันเป็นรากเหง้าของวรรณกรรมสร้างสรรค์ในปัจจุบัน

3. นักเขียนในข้อสองสร้างผลงานจนเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้วงวรรณกรรมต้นตัวเกิดรางวัลทางวรรณกรรมขึ้นหลายรางวัล เช่น รางวัลวรรณกรรมยกย่อง สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2520) รางวัลช่อการะเกด (เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2521) รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) (เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2522)

พิเชฐ แสงทอง ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุการณ์ความขัดแย้ง การตอบโต้ และการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเพื่อชีวิต อย่างรุนแรงในช่วงทศวรรษที่ 2520 นั้น เป็นกลไกแก้ไขตัวเองของวรรณกรรมเพื่อชีวิตเพื่อตอบรับกับโลกของความเป็นจริง หลังจากพบว่า โลกของความฝัน นั้นพังทลายลงไป คือ เมื่อพบความพลาดหวังจากทฤษฎีสัจนิยม ที่กลุ่มของตนเคยเข้าร่วม ดังนั้นวรรณกรรมสร้างสรรค์อาจเป็นผลของการพยายามปรับตัวของวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมเสรีนิยมกระฎุมพีที่กำลังเติบโตและมีบทบาทสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น พิเชฐ แสงทอง อธิบายขยายความบทความของ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ ที่ตีพิมพ์ลงใน 25 ปี การวิจารณ์ "คำพิพากษา". ที่มีเนื้อหาตอนหนึ่งเกี่ยวกับสภาวะจิตเภทของนักเขียนหลังยุค 6 ตุลาคม 2519 ระบุว่า สภาวะจิตเภทนั้น อาจหมายถึงความสับสนระหว่างสองด้าน ด้านหนึ่งนักเขียนต้องการสลัดให้หลุดจากวาทกรรมเพื่อชีวิต แต่ไม่อาจสลัดหลุดได้ เพราะมองไม่เห็นหนทางที่จะสร้างงานวรรณกรรมขึ้นมาในลักษณะที่ไม่เปิดโปง ดีแต่ แก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สังคม พิเชฐ แสงทอง จึงตั้งข้อสังเกตไว้ว่า วรรณกรรมสร้างสรรค์ ในยุคปัจจุบันที่ผู้อ่านคุ้นเคยกันนั้น เป็นอนุสาวรีย์แห่งสภาวะจิตเภทของสังคมนวนครกรรมไทยที่ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่จนปัจจุบัน วรรณกรรมจะปลดปล่อยให้นักเขียนหลุดพ้นจากกรอบความคิดสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิตนั้น คือวรรณกรรมแนวสังคมนิยม (realism) เพราะเป็นการสร้างวรรณกรรมเพื่อถอดแบบความจริง ไม่เสนอตัวละครเพียงแง่มุมเดียว การถอดแบบนี้ส่งผลต่อศิลปะการเขียน (รูปแบบ) นั่นคือต้องสร้างความสมจริงให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม และความจริงนั้นจะเข้าไปกระทบอารมณ์ผู้อ่าน วรรณกรรมแนวสังคมนิยมจึงเป็นเป้าหมายของการแสวงหาครั้งใหม่ และเป็นการแสวงหาที่ยืนอยู่บนรากฐานของความจริง ไม่ใช่ความเพื่อฝันเช่นในอดีต วาทกรรมสังคมนิยมเป็นแรงผลักดันให้นักเขียนมุ่งหน้าเข้าไปใช้ชีวิตที่ถิ่นเกิด หรือเดินทางเข้าไปฝังตัวอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาอันยาวนานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาใช้ในงาน ให้เกิดความสมจริงที่สุด

จากเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมวิจารณ์และวรรณกรรมเพื่อชีวิต พบว่า เส้นทางการสร้างวรรณกรรมเพื่อชีวิตนั้นเริ่มต้นจากการปลุกจิตสำนึกทางสังคมของผู้ประพันธ์ การเขียนวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตมุ่งจะสื่อสารกับนักเขียน ซึ่งให้นักเขียนเห็นว่านักเขียนมีส่วนรับผิดชอบ

ความเป็นไปของสังคม นักเขียนมีอำนาจกำหนดทิศทางสังคม ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ประเด็นสำคัญในการสร้างงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตยุคที่สองคือ แนวทางการสร้างวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ **ทิปกร** ได้อธิบายไว้ใน *ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* หนังสือเล่มนี้มีอิทธิพลต่อนักเขียนในช่วงทศวรรษที่ 2510 เป็นอย่างยิ่ง โดยต่อมา พลศักดิ์ จิระไกรศิริ ได้อธิบายขยายความวรรณกรรมเพื่อชีวิตในส่วนที่เป็นพันธกิจของนักเขียนไว้อย่างละเอียดใน *วรรณกรรมการเมือง* เมื่อเกิดการพลิกผันทางการเมือง กระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้เสื่อมลงไปด้วยความเคร่งครัดของการนำเสนอ การใช้ถ้อยคำปลุกเร้าให้เกิดความเพื่อฝันถึงสังคมในอุดมคติ เหล่านี้ทำให้นักเขียนและนักอ่านเองเริ่มถึงจุดอิ่มตัว ดังบทความของ **ดวงมน จิตรจำนง** เรื่อง *กลับไปอ่าน 'ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน'* ทำให้เห็นสาเหตุที่ทำให้เกิดกระแสต่อต้านต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิต พร้อมทั้งแสดงแนวทางที่เหมาะสมที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตควรปรับเปลี่ยน และในเวลานั้น นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคเดิมและยุคใหม่ต่างก็แสวงหาแนวทางการเขียนแบบใหม่ที่จะสร้างสรรค์สังคมได้โดยไม่ยึดติดกับแนวทางเดิมที่ถูกกระแสสังคมวิพากษ์วิจารณ์ ข้อเสนอในการหาทางออกคือ วรรณกรรมสังคมนิยม ที่มุ่งเสนอภาพจริงของมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยพบจากการศึกษาวรรณกรรมของ **วิมล ไทรนันทน์** ในเบื้องต้นว่า งานเขียนของวิมล ไทรนันทน์ มีองค์ประกอบบางส่วน เช่น ตัวละคร ได้คลี่คลายไปตามแนวทางของวรรณกรรมแนวสังคมนิยมเช่นเดียวกันกับนักเขียนในยุคเดียวกันดังบทความเรื่อง *ศัตรูที่ลึกลับ* ของ **เจตนา นาควัชระ** บทสนทนาในเรื่องสั้นหลายเรื่อง แสดงให้เห็นถึงความเบื่อบานในวงการนักอ่านและนักเขียนที่มีต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิต รูปแบบและเนื้อหาที่กำลังจะต้องเปลี่ยนไปให้เป็นที่ไปตามความต้องการของตลาดนักอ่าน บทความเรื่อง *“วรรณกรรมเพื่อชีวิต” ยังไม่ตาย แต่แปลงกายเป็น “วรรณกรรมสร้างสรรค์”*: ข้อวินิจฉัยอาการ *‘จิตเภท’* ในวรรณกรรมไทยของพิเชฐ แสงทอง ช่วยให้เห็นภาพรวมของวงวรรณกรรมในระยะเวลาหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และเข้าใจการปรับเปลี่ยนรูปแบบของ วิมล ไทรนันทน์ ได้มากขึ้น

1.7.2 งานวิจัยที่ศึกษางานเขียนของ วิมล ไทรนันทน์

1.7.2.1 งานวิจัยด้านกลวิธี

วัลยา วิวัฒน์ศร (2538) ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง ฐ ของ วิมล ไทรนันทน์ ในเรื่องการ ใช้มุมมอง และการนำเสนอตัวละครฝ่ายร้ายพบว่า วิทยานิพนธ์เรื่อง ฐ เสนอที่ชนะในแง่ร้ายผ่านตัวละคร หลวงพ่อเนียน และกำนันฤทธิ โดยใช่มุมมองการนำเสนอแบบสรรพนามบุรุษที่ 3 คือ การเล่าอย่างผู้รู้แจ้ง ล่วงรู้เหตุการณ์ ล่วงรู้ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัวเป็นอย่างดี ซึ่งการนำเสนอเช่นนี้ทำให้นักนิพนธ์ขาดความสมจริง ในด้านกลวิธีในการนำเสนอตัวละครฝ่ายร้ายพบว่า ผู้แต่งเลือกใช่มุมมองการนำเสนอแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 3 ในการตีแผ่ความคิดอันชั่วร้ายของตัวละคร หลวงพ่อเนียน และเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในการตีแผ่อุปนิสัยของตัวละครกำนันฤทธิ ซึ่งในทัศนะของ วัลยา วิวัฒน์ศร มีความเห็นว่า การเลือกใช้การนำเสนอแบบสรรพนามบุรุษที่ 3 เป็นการจงใจนำเสนอความคิดตัวละครมากจนเกินพอดี ลักษณะการเขียนดังกล่าวเป็นการลดทอนคุณค่าทางวรรณศิลป์ อีกทั้งไม่ส่งเสริมให้เกิดการตีความในหมู่นักอ่านอีกด้วย

ท่านอง วงศ์พุทธ (2547) ศึกษาวิทยานิพนธ์ 2 เรื่องของวิมล ไทรนันทน์ คือ *คนทรงเจ้า* และ *อมตะ* ในด้านกลวิธีการประพันธ์ ทัศนะต่อชีวิตและสังคม คุณค่าทางวรรณศิลป์และคุณค่าทางปัญญา ได้ข้อสรุปว่า ในด้านกลวิธีการประพันธ์ ผู้แต่งผสมผสานองค์ประกอบทางวรรณกรรมได้อย่างลงตัว ก่อให้เกิดอรรถรสในการอ่าน เกิดความงดงามทางวรรณศิลป์ ภาษาที่ใช้กระตุ้นให้ผู้อ่านคิดทบทวนถึงประเด็นปัญหาที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ ในด้านทัศนะต่อชีวิตและสังคมพบว่า ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าปัญหาของคนและสังคมนั้นมีจุดเริ่มต้นจากแรงผลักดันภายในจิตใจของมนุษย์ โดยเฉพาะความโลภและความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ประกอบกับการยอมจำนนต่อวัฒนธรรมทางความเชื่อที่สังคมบัญญัติขึ้นทำให้มนุษย์ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้แต่งนำแนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการดำรงอยู่และทางออกของปัญหามาเป็นประเด็นให้ผู้อ่านได้ขบคิด สิ่งเหล่านี้ทำให้นักนิพนธ์ทั้งสองเรื่องมีคุณค่าทางปัญญาและคุณค่าทางวรรณศิลป์ควรค่าแก่การจดจำ แม้มีจุดบกพร่องบ้างแต่ก็ไม่ทำให้นักนิพนธ์ลดทอนคุณค่าลงไปเท่าใดนัก

งานวิจัยด้านกลวิธีทั้งสองหัวข้อวิจัยเป็นการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครจากวิทยานิพนธ์เรื่อง ฐ และ *คนทรงเจ้า* ผลการศึกษาออกมาว่าการสร้างตัวละครหลักของวิมล ไทรนันทน์ นวล ในสองเรื่องนี้มุ่งนำเสนอความคิดจนทำให้เรื่องราวขาดความสมจริง การบรรยายแบบสรรพ

นามบุรุษที่ 3 เป็นการเผยให้เห็นถึงความคิดของตัวละครมากจนเกินไป ซึ่งเป็นมุมมองที่ผู้วิจัยที่จะใช้เป็นข้อสังเกตในการพิจารณาการสร้างตัวละครจากผลงานเรื่องอื่น ๆ ของผู้ประพันธ์ต่อไป

1.7.2.2 งานวิจัยด้านการตั้งประเด็นเนื้อหาเฉพาะ

กมล โพธิ์เย็น (2540) ศึกษาประเด็นทัศนคติเชิงทุนนิยม และที่มาของทัศนคติเชิงทุนนิยมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นและนวนิยายของ วิมล ไทรนิมิต เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของทัศนคติดังกล่าวที่ส่งผลต่อผู้อ่าน โดยใช้กลุ่มข้อมูลเป็นงานเขียนของวิมล ไทรนิมิต ตั้งแต่ปี 2526 ถึงปี 2534 แบ่งเป็นเป็นเรื่องสั้นชุด *กระแสดมที่พัดกลับ* และชุด *วันฟ้าหม่น* รวมทั้งสิ้น 21 เรื่อง และนวนิยาย 6 เรื่อง ประกอบด้วย *กู คนจน คนทรงเจ้า โศกพระนาง ดวงเดือนในห้วงน้ำ และผู้ไขว่คว้า* ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติของวิมล ไทรนิมิต เป็นทัศนคติเชิงทุนนิยม มุ่งเน้นสะท้อนภาพชีวิตผู้ยากไร้ที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งทัศนคติที่ผู้แต่งแสดงออกมาในวรรณกรรมนั้นเป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิต อิทธิพลของทัศนคติด้านทุนนิยมส่งผลกระทบต่อผู้อ่านทั้งทางด้านอารมณ์และความคิด ทำให้ผู้อ่านเศร้าสลดขมขื่น เกลียดแค้นชิงชัง หดหู่ และบางครั้งถึงกับท้อแท้ สิ้นหวัง ยอมจำนนต่อชะตากรรม เข้าใจและเห็นใจผู้เสียเปรียบที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและฉ้อฉล ในขณะที่เดียวกันผู้อ่านจะรังเกียจ ขยะแขยงผู้ที่ฉ้อฉลคดโกงและเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นอกจากนี้ยังอาจทำให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพ สาเหตุ และแนวทางในการแก้ปัญหา การฉ้อฉลของมนุษย์ในสังคมไปพร้อม ๆ กัน

รัชนิกร มณีแนม (2544) ศึกษาทัศนคติทางสังคมในนวนิยายของวิมล ไทรนิมิต ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และทัศนคติต่อเทคโนโลยี โดยผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มข้อมูลนวนิยาย 8 เรื่อง ได้แก่ *กู คนจน คนทรงเจ้า โศกพระนาง ผู้ไขว่คว้า ดวงเดือนในห้วงน้ำ จ้าวแผ่นดิน และอมตะ* ผลการวิเคราะห์ว่านวนิยายของวิมลปรากฏทัศนคติดังต่อไปนี้ ทัศนคติด้านศาสนา วิมลมีความเห็นว่าบทบาทของศาสนาและวัตรปฏิบัติของผู้สืบทอดศาสนาในเรื่องนั้นมุ่งสืบทอดไปในทางโลกมากกว่าทางธรรม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจผู้คน ด้านวัฒนธรรมวิมลได้เสนอทัศนคติในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นให้เริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว

สถาบันการศึกษา และการยึดมั่นในปรัชญาการดำเนินชีวิต ด้านการเมืองการปกครองวิมลเสนอทัศน์ะด้านสิทธิของประชาชน และบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กคจี เอารัดเอาเปรียบประชาชนอย่างไม่เป็นธรรมตลอดมา ด้านเศรษฐกิจวิมลแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างอาชีพ สถานะ และความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมที่ยังเห็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอยู่อย่างสูง ด้านคุณธรรม และจริยธรรม วิมลเสนอทัศน์ะว่า มนุษย์ควรมีศีลธรรมประจำใจ เพื่อนำไปปฏิบัติต่อผู้อื่น เป็นการยกระดับคุณภาพจิตใจและคุณภาพของสังคมได้ ก่อให้เกิดความสุขและความเจริญรุ่งเรืองของคนในสังคม ด้านเทคโนโลยี วิมลเสนอทัศน์ะว่า ปัจจุบันมนุษย์คิดค้นวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ควรใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ใช้อย่างมีวิจารณญาณ ไม่ควรใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงคนอื่น ๆ ในสังคม

อิงอร สุพันธ์วิช (2547) กล่าวถึงวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ในเรื่อง ๗ ว่า พระในเรื่องนี้ไม่รักษาศีล ปฏิบัติตนอย่างคนชั่วแต่อาศัยร่มเงาของศาสนาเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตัว ส่วนชาวบ้านที่ปรากฏในเรื่องนั้นเป็นตัวแทนของผู้ที่ศรัทธามากจนขาดสติ กลายเป็นความงมงาย และความงมงายนี้เองทำให้พระสงฆ์ในเรื่องจกฉวยประโยชน์ไปสู่อุบาย การใช้งานเป็นสัญลักษณ์แทนคนเป็นการแสดงให้เห็นว่า การไว้ใจคนโดยปราศจากการยั้งคิดเป็นสิ่งอันตราย ไม่เว้นแม้แต่คนที่อยู่ในสถานะพระสงฆ์

ในเรื่อง *คนทรงเจ้า* อิงอร สุพันธ์วิช ได้เสนอทัศน์ะไว้ว่า เป็นนวนิยายที่ วิมล ไทรนิ่มนวล ต้องการเสนอความเชื่อของชาวบ้านที่ว่า ความเชื่อของชาวบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ในความคิดของชาวบ้านเสมอ แม้ความเชื่อนั้นจะได้รับการพิสูจน์ว่างมงายก็ตาม หากใครสวนกระแสความเชื่อของสังคม คนผู้นั้นก็จะไม่ได้รับการยอมรับและอาจถูกลงโทษ แต่หากโอนอ่อนผ่อนตามก็จะปลอดภัยและอยู่ร่วมกับสังคมนั้น ๆ ได้ ตัวละครที่น่าสนใจคือ ขาม เป็นตัวละครที่มีพัฒนาการมาจากคนที่ไม่เชื่อตามชาวบ้าน และถูกสถานการณ์บีบบังคับจนกลายเป็นคนทรงเจ้า แม้ขามจะระลึกรู้แล้วว่าเจ้าพ่อไม่มีจริง แต่ก็ต้องสร้างอยู่ในสถานะนั้นต่อไป เพราะต้องการแลกสักการะที่ชาวบ้านนำมาถวายตามความเชื่อ

ทั้งเรื่อง ๗ และ *คนทรงเจ้า* จึงเป็นเรื่องที่บอกถึงวิธีการแสวงหาความสุขของคน และเผยให้เห็นว่า ยิ่งพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งใด ก็ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่หวัง

ผลประโยชน์จากสิ่งนั้นใช้เป็นเครื่องหลอกล่อเพื่อหาประโยชน์อีกต่อหนึ่ง คน โง่ยอมตกเป็นเหยื่อของคนฉลาด ความเชื่อและความศรัทธาที่ปราศจากการไตร่ตรองจะทำให้มนุษย์ตกเป็นเครื่องมือของผู้อื่นที่หวังแสวงหาประโยชน์จากความเชื่อนั้น

จิตรลดา สุวรรณรัตน์ (2550) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคุณค่าชีวิตของพระสงฆ์ไทยอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สะท้อนในนวนิยายเรื่อง ู ของวิมล ไทรนันทน์ ผลการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2504 ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนแก่งแย่งแข่งขันกันเพื่อเงินทอง ยึดถือความมั่งมีเป็นเป้าหมายของชีวิต นอกจากนั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยยังส่งผลต่อพฤติกรรมของพระสงฆ์ในเรื่อง ู จากเดิมพระเคยมีบทบาทในฐานะศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมและสั่งสอนชาวบ้าน ก็หันไปพึ่งอิทธิพลของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเข้าครอบงำชีวิต จนกระทั่งเปลี่ยนพฤติกรรมกลายเป็นผู้ยึดมั่นในเงินทอง ภาพลักษณ์และชื่อเสียง จนละเลยการเผยแผ่พระธรรม สร้างเรื่องโกหกมาหลอกลวงให้ชาวบ้านทำบุญมากขึ้น พระรูปอื่นในวัด เช่น หลวงตาเต๋และพระจันทร์ ก็แสดงพฤติกรรมให้เห็นว่าเห็นความสำคัญของเงินทองมากกว่าการเผยแผ่พระธรรม หลวงตาเต๋ปลุกเสกวัตถุมงคลเพื่อจำหน่าย พระจันทร์ยอมอยู่ในสมณเพศแม้ไม่มีจิตศรัทธาเพื่อแลกกับเงินที่หลวงพ่อนิยมนมอบให้ จากผลการศึกษานี้ทำให้เห็นวิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้เห็นว่า อิทธิพลของเงินทองได้เข้าไปทำลายวิถีชีวิตพระสงฆ์ ผู้อยู่ในฐานะแบบอย่างที่ดีงามของสังคมนำมาซึ่งผลกระทบด้านอื่นๆ ที่จะตามมาอีกหลายประการ

งานวิจัยในส่วนตั้งประเด็นศึกษาเฉพาะเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม เศรษฐกิจ และความเชื่อ ในประเด็นสุดท้ายนั้นเป็นงานเขียนที่มีชื่อเสียงของวิมล ไทรนันทน์ เรื่องที่มีผู้สนใจศึกษามากเป็นพิเศษ คือ ู และ คนทรงเจ้า ตอกย้ำความสำเร็จในงานเขียนชุดนี้ของวิมล ไทรนันทน์ ที่ได้รับความสนใจทั้งวงการวรรณกรรม การศึกษา ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ ซึ่งผลการวิจัยจากการตั้งประเด็นศึกษาเฉพาะนี้จะมีประโยชน์ในการเพิ่มจุดสังเกตและมุมมองทางด้านเศรษฐกิจ ให้ผู้วิจัยต่อไป

1.7.2.3 งานวิจัยด้านพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์

สุวรรณณี ประสาทศรี (2542) ศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดีของวิมล ไทรนันทน์ ในด้านเนื้อหา แนวคิด กลวิธีการวางโครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและกลวิธีการเล่าเรื่อง โดยใช้กลุ่มข้อมูลวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2526 ถึง 2539 ได้แก่ เรื่องสั้นชุดกระแสดมที่พัดกลับ ชุด วันฟ้าหม่น ชุด นิกเอดส์ และนวนิยาย งามคนจน คนทรงเจ้า โศกพระนาง ดวงเดือนในห้วงน้ำ ผู้ไขว่คว้า และข้าวแผ่นดิน รวมทั้งสิ้นจำนวน 38 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมบันเทิงคดีของ วิมล ไทรนันทน์ มีลักษณะเนื้อหา 6 ลักษณะ ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและความเชื่อ ความรักและเนื้อหา ปังเจกชน ปรางค์แนวคิด 6 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม การเสแสร้งและการใช้เล่ห์กลเพื่อสนองตัณหา ความเหลวแหลกของสถาบันศาสนา ความล้มเหลวทางจิตวิญญาณของผู้คนในสังคม การต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อความรัก และแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา การใช้กลวิธีพบว่า วิมลนิยมใช้โครงเรื่องแบบเก่ามากที่สุด การนำเสนอกลวิธีการสร้างตัวละครจะสร้างตัวละครแบบฉบับมากกว่าตัวละครแบบสมจริง ฉากที่เลือกใช้สมจริงตามธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีกลวิธีการเล่าเรื่องแบบการเสนอผ่านองค์ประกอบอื่น ๆ ภายในเรื่อง โดยสรุปแล้วเนื้อหาและการนำเสนอตัวละครสัมพันธ์กัน

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้กลุ่มข้อมูลใกล้เคียงกับกลุ่มข้อมูลของผู้วิจัย มีการศึกษาเรื่องการสร้าง รูปแบบ เนื้อหาเช่นเดียวกัน แต่พบว่ากลุ่มข้อมูลยังไม่ครอบคลุมไปถึงงานเขียนในยุคแรกที่เริ่มตีพิมพ์ในปี 2518 เป็นต้นมา มีงานเขียนบางประเภทที่ไม่ปรากฏในวรรณกรรมยุคหลังของวิมล ไทรนันทน์ อีกทั้งผู้วิจัยตั้งโจทย์ในการศึกษามุ่งพิสูจน์พัฒนาการทางด้านงานเขียนของ วิมล ไทรนันทน์ จากการเขียนในแนวเพื่อชีวิต ไปสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนวิธีการให้มีลักษณะเฉพาะของตัวนักเขียนเอง ซึ่งจะให้เห็นผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

จากการพิจารณาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ในด้านองค์ประกอบทางวรรณกรรม ด้านอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ส่งผลต่อวรรณกรรมของวิมล ศึกษาโลกทัศน์ และศึกษางานที่ได้รับความนิยมสูง กล่าวคือ วรรณกรรมที่ดี

แผ่ความเชื่อในสังคมชนบท จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นแง่มุมที่หลากหลายที่ส่งผลต่อการสร้างงานของวิมล แต่ก็ยังไม่พบว่าม้งงานวิจัยใดศึกษาในเชิงพัฒนาการทางความคิดตั้งแต่องานในยุคแรกเขียน ไม่มีผู้ศึกษาการสืบทอดงานตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตไปสู่แนวทางเฉพาะของตนเอง ซึ่ง วิมล ไทรนันทน์ เป็นนักเขียนสำคัญที่สร้างงานต่อเนื่องอีกคนหนึ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแนวทางวรรณกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2518-2538 ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมไทยปัจจุบันนับจากปีพุทธศักราช 2520 เป็นต้นมา

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ หนึ่งในนักเขียนผู้มีบทบาทช่วงปีพุทธศักราช 2520 เป็นต้นมา
2. ทำให้เห็นวิธีการสร้างงานที่สืบทอดแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตของ วิมล ไทรนันทน์
3. ทำให้เห็นพัฒนาการการสร้างงานวรรณกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของ วิมล ไทรนันทน์
4. ทำให้เห็นอิทธิพลของการเมืองการปกครองต่อวงการวรรณกรรม
5. เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมกับสังคม

บทที่ 2

สภาพวรรณกรรมเพื่อชีวิตหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และ ภูมิหลังนักเขียน

2.1 สภาพวรรณกรรมเพื่อชีวิตหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

การปฏิรูปการปกครองเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ด้วยเหตุผล “เพื่อปราบปรามลัทธิทางการเมืองที่มุ่งทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ส่งผลให้มีการจับกุมและจับตาศึกษาผู้ต่อต้านรัฐบาลจำนวนมาก เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้งานวรรณกรรมเพื่อชีวิตถูกกวาดล้างไปจากสังคมด้วย รัฐบาลในขณะนั้นขึ้นบัญชีหนังสือฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิตให้เป็นหนังสือต้องห้าม สั่งเก็บและเผาทำลาย ห้ามประชาชนมีไว้ในครอบครอง สภาพการณ์เช่นนี้มีผลทำให้วงการวรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องซบเซาลงอีกครั้ง เพราะบรรดาผู้ที่ครอบครองหนังสือวรรณกรรมเพื่อชีวิตจำนวนมากมายที่ซื้อหาไว้ก่อนการปฏิรูปต้องนำวรรณกรรมเหล่านั้นมาเผาทิ้งหรือทำลายเสียก่อนที่ จะโดนข้อหาหนังสือต้องห้ามไว้ในความคุ้มครอง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543:24) เหตุการณ์ในครั้งนี้จึงเป็นปฏิบัติการ “รื้อรากถอนโคน” วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เคยมีบทบาทอยู่ในสังคมตลอดช่วง 4 ปี ออกไปตามความมุ่งหมายของรัฐบาล นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องหลบหนีเข้าป่า ศึกษาต่อต่างจังหวัด ศึกษาต่อต่างประเทศ บางส่วนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย บางส่วนพักงานเขียนชั่วคราว เปลี่ยนแนวการเขียนหรือเลิกเขียนและหันไปประกอบอาชีพอื่น นักเขียนที่เคยมีบทบาทสำคัญในยุคก่อนการปราบปราม เช่น เสถียร จันทิมาธร ชลธิรา กัลล้อยู่ เสกสรร ประเสริฐกุล จิรพันธ์ พิตรปรีชา ต้องหนีเข้าไปตั้งหลักในป่า เหตุการณ์นี้ทำให้ผู้ที่เคยเขียนอยู่แต่เดิมหายไปจากวงการหนังสือ หรือหากจะพิมพ์เผยแพร่ก็เป็นไปได้ยากด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย

การขาดอิสระในการสร้างงาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเขียนหลายคนเริ่มปรับเปลี่ยนแนวทางในการสร้างงาน เช่น การใช้วิธีแทรกความคิดเพื่อชีวิตไว้ในเนื้อหาโรแมนติก นักเขียนบางคนเขียนในนวนิยายต่างแดน คือใช้ฉากและตัวละครในอีกสังคมหนึ่งแทนเมืองไทย เช่น

ฤดูใบไม้ผลิจักต้องมาถึง นวนิยายของ วิทยากร เชียงกุล *ทำไม* ของสี่ฟ้า (รีโนฤทัย สัจจพันธุ์, 2554:23) วิธีการสร้างงานแบบนี้ส่งผลให้แนวท้าววรรณกรรมเพื่อชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากแนวท้าวการสร้างวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่นิยมระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 ที่เคยเน้นรูปแบบเป็นเรื่องสั้น เขียนด้วยภาษาเรียบง่าย แจ่มชัด จึงต้องปรับเปลี่ยนไปอยู่ในรูปแบบของนวนิยายมากขึ้น ลดทอนความรุนแรงของเนื้อหา แต่ยังคงแทรกแนวคิดเพื่อชีวิตลงไป วิธีการเช่นนี้เป็นความพยายามของนักเขียนที่จะรักษาแนวคิดของวรรณกรรมเพื่อชีวิตให้คงอยู่

ปรากฏการณ์สำคัญอีกปรากฏการณ์หนึ่งหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คือ การเปิดตัวของนิตยสาร *โลกหนังสือ* ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2520 โดยมีผู้อุดหนุนทุนจัดพิมพ์ คือ สำนักพิมพ์ดวงกมล ของ สุข สูงสว่าง มีบรรณาธิการ คือ สุชาติ สวัสดิ์ศรี นักเขียนและบรรณาธิการที่มีบทบาทในแวดวงวรรณกรรมเพื่อชีวิตในเวลานั้น ทีมงานของนิตยสารประกอบด้วย อรุณ วัชรสวัสดิ์ รัศมี เผ่าเหลืองทอง แม่ขวัญข้าว (นามปากกาของวิชัย นภาร์ศมิ) กัณหา แสงรยา (นามปากกาของ หา มะเต็ง) และสิทธิ (นามปากกาของ จิรภัทร อังศุมาลี) ด้วยความร่วมมือของคนกลุ่มดังกล่าว นิตยสาร *โลกหนังสือ* จึงกลายเป็นแหล่งรวบรวมเรื่องสั้นของกลุ่มนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้นักเขียนหน้าใหม่ส่งเรื่องสั้นเพื่อลงตีพิมพ์ มีการตั้งรางวัล “ช่อการะเกด” เป็นแรงจูงใจในการเขียน รางวัลนี้มอบให้เรื่องสั้นที่ผ่านการตัดสินของกองบรรณาธิการ ดังปรากฏข้อมูลในคำประกาศเชิญชวนนักเขียนของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ที่ตีพิมพ์ในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ฉบับเรื่องสั้น ชุดที่ 1 *วันเวลาที่ผ่านไป* มีข้อความโดยสรุปดังต่อไปนี้

โลกหนังสือ ฉบับ “เรื่องสั้น” คือหนังสือรวมเรื่องสั้นราย 3 เดือน ของนักเขียนไทยร่วมสมัยทุกคนที่เขียนได้มี “คุณภาพ” ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา แม้ในการเขียนจะยังมีใช้สิ่งสมมุติที่ดีที่สุด แต่เรื่องสั้นที่เขียนได้มี “คุณภาพ” ย่อมมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง บรรณาธิการและกองบรรณาธิการ “โลกหนังสือ” เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ คัดเลือก เรื่องสั้นทุกเรื่องที่มีผู้เขียนส่งเข้ามา โดยจะไม่มอดคิดว่าจะเป็นนักเขียนเก่าที่มีชื่อเสียงหรือนักเขียนใหม่ที่เพิ่งเริ่มต้นการเขียน *โลกหนังสือ* ฉบับ “เรื่องสั้น” จึงเป็นเวทีของนักเขียนเก่า – ใหม่ และนักอ่านทุกคนที่ปรารถนาอยากเป็นนักเขียน [...] เรื่องสั้นใด ๆ ของผู้เขียนที่ปรากฏแต่ละเล่ม บรรณาธิการและคณะผู้ร่วมงานจะประกาศให้รางวัล “ช่อการะเกด” (Karaked Prize) อันเป็นเครื่องหมายเสมือนเสียงตอบมือจากกองบรรณาธิการ และเปรียบประดุจ “รางวัล

เกียรติยศ” ที่ท่านจะได้แสนยาก.. [...] การพิจารณาเรื่องสั้นใด ๆ ให้ได้รับเครื่องหมาย “ช่อกระแสด” เพื่อเป็นรางวัลเกียรติยศ ข่อมหมายถึงเสียงปรบมือ และการฝากฝันให้เฝ้ามองในการเข้าสู่บรรณพิภพของนักเขียนผู้นั้น ทั้งนี้เราจะพิจารณาเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผลงานของ **นักเขียนใหม่** ที่เขียนเรื่องได้ “น่าสนใจ” และมี “คุณภาพ” อย่างไรก็ตาม **นักเขียนเก่า** ข่อมมีสิทธิ์ได้รับการปรบมือด้วยเครื่องหมายรางวัล “ช่อกระแสด” เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด หรือก็ครั้งที่ท่านเขียนก็ตาม เรื่องสั้นที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล “ช่อกระแสด” แต่ละฉบับจะได้ค่าลิขสิทธิ์เรื่องละ **600 บาท** [...] ท่านละ ท่านนักเขียน ท่านนักอ่านที่ปรารถนาอยากเป็นนักเขียน ท่านจะหนุ่มหรือแก่ไม่สำคัญ มีชื่อเสียงมาก่อนหรือไม่ ไม่สำคัญ มีชื่อหรือไม่มีไม่สำคัญ ท่านจะไม่เขียนเรื่องสั้นของท่านสักเรื่องสองเรื่อง เพื่อท้าทายกับตัวของท่านเอง ส่งมาให้ **โลกหนังสือ** ฉบับ “เรื่องสั้น” มอบ “ช่อกระแสด” ให้บ้างหรืออย่าเกร็งไปหน่อยเลยนะ ท่านเองเป็นคนหนึ่งที่จะเขียนเรื่องสั้นได้ ต่อไปท่านอาจจะเขียนนวนิยายได้ด้วยซ้ำ หากแต่ขณะนี้ท่านยังไม่ไต่ลงมือเขียนเท่านั้น [...]

เขียนเข้าสิ-ท่านนักเขียน

เรากำลังคอยเรื่องสั้นของท่าน...

เราจะเป็น “เครื่องมือ” ให้ท่าน

แต่ท่านก็ต้อง “ท้าทาย” กับตัวท่านเองก่อน!

(โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น ชุดที่ 1: หน้าคำประกาศ)

การจัดกิจกรรมและตั้งรางวัลเพื่อรวบรวมเรื่องสั้นร่วมสมัยทำให้เวลานั้นนิตยสาร **โลกหนังสือ** และ **สุชาติ สวัสดิ์ศรี** จึงมีฐานะเป็นฐานที่มั่นของวาทกรรมเพื่อชีวิต ทำหน้าที่ “จัดตั้ง” นักเขียนเพื่อชีวิตรุ่นหลัง 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งส่วนใหญ่ยังใส่เครื่องแบบนักเรียน (พิเชฐ แสงทอง, 2550: 244) จะพบว่านักเขียนแนวเพื่อชีวิตที่สำคัญในยุคนั้นหลายรายส่งเรื่องสั้นเข้าตีพิมพ์ในนิตยสารฉบับดังกล่าว เช่น **ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, จำลอง ฝั่งชลจิตร, สกฤต บุญยทัต, วัฒน์ วรलयงกูร, อัคริทธิ ธรรมโชติ, ชาติ กอบจิตติ, ศรีดาวเรือง, มานพ ถนอมศรี, วิสา คัญทัพ, วัฒนไพโรจน์มณฑล** จนกระทั่งเวลาผ่านไป 6 ปี นิตยสาร **โลกหนังสือ** จำต้องปิดตัวลงเนื่องจากสำนักพิมพ์ประสบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์นิตยสารฉบับนี้มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

จากการศึกษาข้อมูลการทำงานของวิมล ไทรนันทน์ ในตอนต้นพบว่า นิตยสาร *โลกหนังสือ* ตีพิมพ์เรื่องสั้น 3 เรื่อง ของ วิมล ไทรนันทน์ ได้แก่ *ผู้เฒ่า* (2521) *ขยะตั้งคม* (2522) และ *โจร* (ไม่ปรากฏปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรก) ดังนั้น นิตยสาร *โลกหนังสือ* และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ เผยแพร่สู่สายตาผู้อ่าน

2.2 ภูมิหลังนักเขียน

วิภา กงกะนันทน์. (2532) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาภูมิหลังของนักเขียนไว้ดังนี้

การศึกษาประวัติวรรณกรรมสำคัญกับการเรียนวรรณกรรมเช่นใด การศึกษาประวัติผู้แต่งก็ให้ประโยชน์ในลักษณะเดียวกัน วรรณกรรมนั้นเกิดจากความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ และประสบการณ์ของผู้เขียนที่ถ่ายทอดออกมาด้วยภาษา ถ้าเราไม่รู้จักคนเขียนเราก็อาจตีความหมายของภาษาในวรรณกรรมของเขาผิดไปด้วย เพราะกวีบางคนมีวิธีใช้ภาษาต่างไปจากภาษาธรรมดา อีกอย่างหนึ่งการรู้จักชีวิตส่วนตัวของกวี ช่วยให้เราซาบซึ้งวรรณกรรมของเขายิ่งขึ้น

(วรรณคดีศึกษา : 162)

นอกจากประโยชน์ด้านการตีความภาษาและความซาบซึ้งในวรรณกรรมแล้ว ผู้วิจัยมีทัศนะว่า การศึกษาประวัติผู้แต่งจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ในอดีตกับการกระทำในปัจจุบันของผู้แต่งอีกด้วย เนื่องจากอดีตเป็นประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล เป็นการเรียนรู้เป็นรากฐานและต้นทุนทางความคิด ดังนั้นอดีตย่อมมีส่วนกำหนดพฤติกรรม หรือกำหนดโลกทัศน์ของบุคคลผู้นั้น การศึกษาประวัติผู้แต่งจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของนักเขียนได้แม่นยำขึ้น สำหรับ วิมล ไทรนันทน์ นั้นนักเขียนได้แสดงให้เห็นเรื่องราวประสบการณ์ในอดีตผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ทางวรรณกรรมไว้ในเรื่องสั้นและนวนิยาย ประสบการณ์ในแต่ละช่วงชีวิตปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ อย่างสม่เสมอ ทั้งเรื่องแนวคิดหลัก การสร้างฉาก และการสร้างตัวละคร

วิมล ไทรนันทน์ เห็นความสำคัญเรื่องภูมิหลังของนักเขียนเช่นกัน เขาจึงประกาศไว้ใน
 คำนำหนังสือบันทึกประวัติและทัศนะในการสร้างสรรค์งาน ชื่อว่า *วิญญาณแห่งสายลมพัดพาฉัน
 มา ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2545* ดังนี้

ฉันไม่ได้เขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อทุกคน แม้ใจอยากจะให้เป็นเช่นนั้น เพราะนี่คือหนังสือที่บอก
 เล่าเรื่องราวและทรศนะส่วนตัวของฉัน ดังนั้นมันจึงไม่จำเป็นต้องอ่านแต่ประการใด – ถ้าไม่ยกอ่าน

ยกเว้นแต่ว่า ท่านผู้อ่านที่จำเป็นต้องศึกษางานเขียนของฉัน เพราะการศึกษางานเขียนจะ
 สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องรู้ภูมิหลังของผู้เขียนด้วย ฉันจึงเขียนหนังสือเล่มนี้ด้วยวิธีบอกเล่าเรื่องราว และ
 เน้นในส่วนที่เกี่ยวข้อกับงานเขียน หรือเป็นที่มาของงานเขียน [...]

ฉันไม่ได้คิดว่าตัวเองสำคัญอะไร แต่ที่ต้องเขียนประวัติและทรศนะของตัวเองก็เพราะ หลาย
 ปีที่ผ่านมา ได้มีนักเรียน นักศึกษา ทั้งปริญญาตรี ปริญญาโท ที่ศึกษาของฉันได้เพียรหาประวัติและ
 ทรศนะของฉันกันมากมาย แต่ไม่มีข้อมูลเป็นชิ้นเป็นอันเลย ซ้ำยังหาได้ยากอีกด้วย สุดท้าย พวกเขา
 ต้องติดต่อขอให้ฉันเล่าประวัติและทรศนะของตัวเอง และมันก็ไม่ละเอียดพอที่ผู้ศึกษาจะ
 วิพากษ์วิจารณ์หรือวิเคราะห์งานของฉัน ได้ถี่ถ้วน ประการสำคัญ ฉันกับผู้ที่ศึกษางานเขียนของฉันมักหา
 กันไม่พบ เมื่อพบแล้วก็ยังว่างไม่ตรงกันอีก ฉันคิดว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้หลาย ๆ อย่างดังกล่าวว่าง
 ขึ้น

และฉันยังยินดีพูดคุยกับผู้สนใจงานเขียนของฉันเช่นเคยเพื่อเติมในส่วนที่หนังสือเล่มนี้ยัง
 พร่องอยู่

(วิญญาณแห่งสายลมพัดพาฉันมา: หน้าคำนำผู้เขียน)

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากหนังสือ “อัตทรศนะประวัติ” ของ วิมล ไทรนันทน์ คือ ผู้เขียน
 ตระหนักว่า ประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของเขามีอิทธิพลต่อการเขียนวรรณกรรมในแต่ละ
 เรื่อง จึงสมควรจะรวบรวมประวัติและทัศนะที่มีต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้ที่ศึกษาจะได้มี
 พื้นฐานความเข้าใจแนวคิดของเขาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิมล ไทรนันทน์ กล่าวถึงประวัติของตนเองพร้อมทั้งทัศนะที่มีต่อรัฐ นายทุน การเมือง สังคม พระสงฆ์ และการทำบุญ อันสัมพันธ์กับการสร้างวรรณกรรมของเขาไว้ในหนังสือ *วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา* (2545) สรุปความได้ดังต่อไปนี้

นายวิมล ไทรนันทน์ เกิดเมื่อแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ปีมะแม ตรงกับวันศุกร์ที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2498 ใกล้เคียงย่านสะพานพระปิ่นเกล้า บิดามารดาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ก่อนหน้านั้นต่างก็มีครอบครัว มีลูกมาก่อนแล้ว ต่อมาทั้งบิดามารดา ลูกเก่า ลูกใหม่ อพยพมาอยู่ที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้งสองประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา และเลี้ยงหมู บนที่ดิน 20 ไร่ ของบิดา ครอบครัวของวิมลขาดทุนด้านการเงินมาโดยตลอด ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น บิดามารดามีลูกมาก ปัญหาจากการเลี้ยงสุกรตามคำแนะนำของรัฐบาล แต่ก็ต้องขาดทุนหลายต่อหลายครั้ง นอกจากนั้นยังมีปัญหาหนี้สินจากการลงทุนทำไร่ ครอบครัวของเขาคือมือกินมืออยู่เสมอ สาเหตุของการอดนั้นเป็นเพราะพ่อแม่ไม่ใส่ใจและขยันน้อยไปหน่อย (วิมล ไทรนันทน์, 2545: 27) ค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองอื่น ๆ เกิดจากมารดาติดการเล่นไพ่ และชอบทำบุญ ชีวิตในวัยเด็กของวิมล ไทรนันทน์ จึงเป็นภาพความทรงจำเกี่ยวกับไร่นาและความอดอยาก ความทรงจำในวัยเด็ก ได้กลายมาเป็นฉากในเรื่องสั้นและนวนิยายหลายเรื่อง ดังที่วิมลได้อธิบายไว้ความว่า

ฉันบอกทิศทางและตำแหน่งของบ้าน วัด ตลาด และอำเภอ ซึ่งล้วนตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำทั้งสิ้น รวมทั้งถนนหนทาง สิ่งปลูกสร้างอันเป็นวิถีชีวิตใหม่ก็เพราะอยากให้เห็นภาพสองภาพว่ามันตัดกันอย่างไร ประการสำคัญ ทั้งหมดนี้เป็นฉากในงานเขียนของฉันหลายเรื่อง โดยเฉพาะนวนิยายเรื่อง “คนทรงเจ้า” “จ้าวแผ่นดิน” “โลกพระนาง” “ดวงเดือนในห้วงน้ำ” และเรื่องสั้นอีกหลายเรื่อง

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา:17)

จากการศึกษาพบว่า วิมลประสบปัญหาในวัยเด็กหลายเรื่อง เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความพลาดหวังจากนโยบายของรัฐ ปัญหาภายในครอบครัวที่มารดาชอบเล่นการพนันและชอบทำบุญ หากนำข้อมูลด้านภูมิหลังผู้แต่งมาพิจารณากับวรรณกรรมของเขาทั้งสองยุคจะพบว่า วิมลนำประสบการณ์เหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องสั้นและนวนิยายหลายเรื่อง เช่น *เหยี่ยว* (2524) *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) *งู* (2527) *คนจน* (2528) *คนทรงเจ้า* (2531) นอกจากนั้นเขายังแสดงให้เห็น

เห็นว่าฉากที่ปรากฏในวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องของเขา มีที่มาจากสังคมที่คลุกคลีมาตั้งแต่ในอดีต
ดั่งที่วิมลได้บรรยายไว้ข้างต้น

ทัศนคติที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของวิมลบ่อยครั้งจนกลายมาเป็นจุดเด่นอีกข้อหนึ่งใน
วรรณกรรมของนักเขียนผู้นี้ก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์ตัวแทนจากอำนาจรัฐที่กดขี่ประชาชนผู้ยากไร้
เช่น ตำรวจ ทหาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ต้นเหตุอันเกิดจากการปลุกฝังจากมารดาในวัยเด็ก
ตามการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมครั้งใหญ่ในการปกครองยุคนั้น วิมล ได้อธิบายเอาไว้ ดังนี้

มีอยู่วันหนึ่ง เย็นแล้ว ขณะที่ฉันกำลังเลี้ยงควายอยู่ แม่ชวนฉันไปตลาด ฉันดีใจ แม่บอกให้ฉัน
ไปเอาเสื่อมาใส่เสียดีก่อน ฉันถามว่าทำไม แม่บอกว่า “ถ้าไม่ใส่เสื่อจะถูกตำรวจจับ” ตอนนั้นฉันไม่เข้าใจ
ไม่ใส่เสื่อทำไมตำรวจต้องจับ แต่เมื่อโตขึ้นฉันจึงรู้ว่าสยามประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมกัน
ขนานใหญ่ เพื่อเปลี่ยนจาก “บ้านป่าเมืองเถื่อน” ให้เป็น “เมืองศิวิไลซ์” ผู้คนต้องใส่เสื่อ กางเกง และ
หมวก ห้ามกินหมาก แม่กลัวจริง ๆ ว่าถ้าใครไม่ใส่เสื่อจะโดนตำรวจจับ ทั้งหลายทั้งปวงมาจาก “ความ
อยากจะหนีรากเหง้าของตนเอง” ซึ่งก็เป็นผลมาจาก “การดูถูกวัฒนธรรมตนเอง” โดยท่านจอมพล ป.
พิบูลสงคราม

ถ้าวันนี้ท่านผู้นำยังมีชีวิตอยู่ และได้เห็นว่าลูกหลานของท่านเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และยัง
ได้เห็นฝรั่งเถื่อน ๆ มาเดินตัวเปลือยอยู่ใน “ไทยแลนด์” ท่านจะรู้สึกอย่างไร

ผลดีของการไม่ใส่เสื่อจะทำให้โดนตำรวจจับนั้นทำให้ฉันสงกอยู่เรื่อยมาว่า “ทำไม” และ
คำถามนี้มันอาจจะเจ็บโตเจ็บ ๆ ในใจฉันเรื่อยมา เป็นคำถามที่สร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้ฉันโดย
ไม่รู้ตัว แต่ผลเสียของมันก็คือ ฉันกลัวตำรวจและมีอคติกับตำรวจเรื่อยมา รวมทั้งพวกทหาร และใครที่
ตามที่มีอำนาจ มีอาวุธ และใช้อำนาจและอาวุธนั้นข่มขู่หรือทำลายคนอื่น

(วิญญูณแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 22-23)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น จะพบว่า ความกลัวอำนาจรัฐเริ่มจากมารดาที่ได้ข่านโยบาย
รัฐบาลสั่งให้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลาย ๆ สิ่ง เปลี่ยนไปสู่ความ “ศิวิไลซ์” ตามความมุ่งหมายของรัฐ
มารดาของวิมลเป็นตัวแทนของชาวบ้านในชนบทที่หวาดกลัวต่อการเข้ามาเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิต
จากฝ่ายรัฐบาล เมื่อรัฐควบคุมชาวบ้านด้วยการกำหนดบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนกฎ ผลคือชาวบ้าน

ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐอย่างเกรงกลัว และเมื่อมารดาของวิมลกลัว จึงใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือควบคุมบุตรและส่งต่อความกลัวนั้นมาสู่วิมลอีกทอดหนึ่ง ด้วยการพูดว่า “หากไม่ใส่เสื้อตำรวจจะมาจับ” ผลสืบเนื่องจากการปลุกฝังเช่นนี้ทำให้เกิดอคติในใจของวิมลไปก่อนที่จะได้รับประสบการณ์จริงจากสิ่งที่ตนอคติ และเมื่อได้รับประสบการณ์จริงในทิศทางเดียวกันกับความเชื่อในอดีตแล้ว ผลคืออรรถกรรมของวิมล เน้นการนำเสนอภาพการถูกกดขี่จากภาครัฐเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะงานในช่วงปี พ.ศ. 2518-2526 นอกเหนือจากการบังคับด้วยกฎหมายแล้ว วิมลยังเสนอภาพการโฆษณาชวนเชื่อจากรัฐบาลเกี่ยวกับการทำปศุสัตว์ตามนโยบายของรัฐ ที่ทำไปอย่างขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินจำนวนมาก

ฉันอยากให้เห็นใจแม่เหมือนกันที่ต้องไปเล่นไฟ เพราะมันเป็นวิธีที่ทำให้มีเงินได้เร็ว คิดว่าการทำนาที่ทำมาทีปีก็มีแต่เป็นหนี้ แม่เคยเลี้ยงหมูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 และรัฐบาลโหมประ โคมสนับสนุนให้เลี้ยง แต่เราไม่มีความรู้อะไรเลย เลี้ยงก็รุ่นก็เป็นโรคตาย ขาดทุนย่อยยับทุกครั้งไป รวมทั้งเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ด้วย ตอนเด็ก ๆ ฉันมักตื่นขึ้นมาจากเสียงพ่อกับแม่ปรับทุกข์กันเรื่องหนี้สินที่มันพอกพูนขึ้นทุกปีเหมือนดินพอกหางหมู แล้วก็ออกความเห็นกันว่าต้องไปกู้เขาเพิ่มอีก

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา, 2545: 37-

38)

จากบทที่ยกมาทำให้เห็นวิธีการลงทุนของเกษตรกรในยุคแห่งการเร่งรัดพัฒนาชาติ รัฐบาลส่งเสริมให้ลงทุน ในขณะที่การกระจายความรู้ถึงเรื่องที่จะลงทุนนั้นยังไม่ทั่วถึง ทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ ครั้นจะลงทุนอีกก็ต้องกู้เงินต่อไปอีก เป็นภาพแทนแห่งภาวะชนบทล่มสลาย เกษตรกรเริ่มที่จะทิ้งถิ่นเข้าเมืองมาเป็นกรรมกร ธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่เข้ามาแทนที่การเกษตรดั้งเดิม

เรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมชนบทอีกเรื่องที่วิมลนำเสนอในอัตถรสนประวัติคือ ค่านิยมในการทำบุญของชาวบ้าน ชาวชนบทผู้เคร่งครัดในศีลธรรม ระลึกเสมอว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ให้ผลบุญมากกว่าทำบุญกับฆราวาส การปลุกฝังดังกล่าวจึงเป็นการยกระดับพระสงฆ์ให้เป็นอีกชนชั้นหนึ่ง ที่สูงส่งกว่าคนธรรมดา อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ได้รับอภิสิทธิ์เหนือกว่าชาวบ้าน

ครอบครัวของฉันกับวัดเหมือนมีสายสัมพันธ์พิเศษ ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร แม่พยายามอย่างยิ่งที่จะใส่บาตรให้ได้ทุกวัน วันไหนไม่มีกับข้าวแม่ก็จะใส่ข้าวเปล่า

การที่อาหารขาดแคลนในครอบครัวนั้น ไม่ได้เกิดจากไม่มีเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นเพราะพ่อกับแม่ไม่สนใจจะ “หา” มากินมากกว่า แต่หากวันไหนพ่อหรือแม่ขยันขึ้นมา พระก็จะให้อาหารดี ๆ อยู่ในบาตร ไม่แต่เท่านั้น แม่ยังจะนิมนต์พระ “ขาประจำ” มาฉันเพลที่บ้านอีกด้วย

ฉันชอบวันที่พระขาประจำมาฉันเพลที่บ้าน เพราะช่วยทำให้บ้านคึกคัก แม่จะทำกับข้าวอย่างพิถีพิถัน ชนิดที่คนในครอบครัวไม่มีวันจะได้กินหรือได้เห็นเลย

(วิมล ไทรนันทนวล, 2545: 45)

บทที่ขกมาแสดงภาพของครอบครัวที่มารดาชอบการทำบุญโดยไม่คำนึงถึงฐานะ ทำให้ครอบครัวต้องเดือนร้อน ปรากฏพร้อมกับภาพความสุขสบายของพระสงฆ์ที่มีฆราวาสเลี้ยงดู จากและตัวละครเช่นนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง ฐ (2527) ที่กล่าวถึงตัวละครยายนวลผู้รักการทำบุญเป็นชีวิตจิตใจ จนกระทั่งทำให้ลูกชายต้องเดือนร้อน แต่ยายนวลก็ยังคงเชื่อมั่นในการทำบุญเรื่อยไปจนจบเรื่อง ต่อมาวิมลให้สัมภาษณ์กับนิตยสาร *WRITER MAGAZINE* ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ไว้ว่า ตัวละครยายนวลมีเค้าโครงมาจากแม่ของเธอ นอกจากนั้นยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ตัวละครแม่ในวรรณกรรมของเธอทุกเรื่องมีเค้าโครงนี้สลับมาจากแม่ของเธอเอง

WRITER: เรื่อง “ฐ” ของวิมล มีการนำมาวิจารณ์กันทั้งแง่บวกและแง่ลบ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการพูดว่าวิมลเป็นมารศาสนา อยากให้คุณพูดถึงตัวละครแต่ละตัวในเรื่อง “ฐ” เช่น หลวงพ่อเนียน, หลวงตาเต้ พระจันทร์ คุณได้ภาพเหล่านี้มาจากไหน

วิมล: ใช่.. ไปเห็นมา เป็นตัวละครที่มีชีวิตจริง ๆ เกือบทั้งหมดในเรื่องนี้ อย่างหลวงพ่อเต้ นี้เป็นญาติกับแม่ผม

WRITER: แล้วแม่ของยี่สุ่นในเรื่องเป็นแม่วิมลหรือเปล่า

วิมล: ไซ...แม่ผม แม่ผมนี่จะเป็นตัวแม่ในทุกเรื่อง “คนจน” ก็เป็นหลากหลายบุคลิกประสาทก็ อยู่ในคนจน บุคลิกแบบลุ่มหลงมงาย ความเชื่อเรื่องบุญสวรรค์แก่ก็ไปอยู่ในเรื่อง “งู”

WRITER: เอาแม่มาขาย

วิมล: ไซ ช่างกินได้อีกเยอะ คนทรงเจ้าก็แม่ผมอีกเหมือนกัน

(สัมภาษณ์พิเศษ วิมล ไทรนิมมวล: 43)

จากบทสัมภาษณ์จะพบว่ามารดาของวิมลมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างงานของเขา วิมลมัก ใช้มารดาเป็นภาพแทนของตัวละครที่หลงมงายด้านความเชื่อ ทำบุญเกินฐานะ เชื่อเรื่องนรก สวรรค์จนกระทั่งทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อน นอกจากนี้อุปนิสัยวิตกกังวลของแม่ยังเป็น ต้นแบบของตัวละครแม่ในอีกหลายเรื่อง เช่น *คนจน* (2528) ที่วิมลกล่าวถึงในบทสัมภาษณ์

ประสบการณ์เกี่ยวกับพระสงฆ์และการทำบุญของวิมลปรากฏอีกครั้งเมื่อเขาเข้ารับราชการ ครูที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนที่วิมลสอนอยู่ตรงข้ามกับ โรงเรียนวัด เขาจึงเห็นพฤติกรรมการ ทำบุญของคนในชุมชนที่ทำบุญอย่างไม่คำนึงถึงฐานะเช่นเดียวกับมารดาของเขา วิมลให้ สัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ไว้ในนิตยสาร *WRITER MAGAZINE* ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ดังนี้

WRITER: เพราะเหตุอะไรวิมลมักจะเขียนถึงเรื่องสงฆ์กับเรื่องวัดในแง่ลบ

วิมล: ช่วงนั้นผมอยู่โรงเรียนบางซ้าย (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) โรงเรียนจะมีคลองกั้นอยู่อีกฟากหนึ่งเป็นโรงเรียนวัดกำลังจะสร้างโบสถ์ ราคาสิบยี่สิบล้าน พระมีไม้กักรูป กุฏินี้พร้าวมดแล้ว แต่ชาวบ้านที่นอนคูหลังคารั่ว หลังคาจาก สังกะสีผุพัง ข้างฝาแทบจะไม่มี ทำไร่นาได้ไม่กี่ไร่หวัดหมด เพราะเชื่อเรื่องบุญ สวรรค์ เอ๊ะ.. รู้สึกว่าวัดกำลังหลอกนี้หว่า จะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ก็พยายามที่จะ ดูเงินจากชาวบ้าน คือหลอกให้คนทำบุญมาเรื่อย ไอ้คนทำบุญก็อยากสุขสบายมากขึ้นในชาติหน้า แต่ชาตินี้ช่างแม่...มีเท่าไรทำบุญให้หมด เพื่อเอาไว้กินชาติหน้า เข้าใจนะว่าทำไมพระถึงเป็นอย่างนี้ ทำไมชาวบ้านถึงเป็นอย่างนี้ มีเท่าไรก็ทำบุญหมด แม่ผมนี่หลานสองสามคนร้องกันเจี๊ยว มีไซ่สองใบ แม่ผมทอดไส้บาตร แต่หลานนี่กินข้าวคลุกน้ำปลา เป็นอย่างนี้จริง ๆ สมัยผมอยู่มัธยม จนกระทั่งพี่สาวมี ลูกมีหลาน แม่ผมเป็นอย่างนี้ เลื่อมใสศรัทธา ทุกวันนี้แกอยู่ประจวบ

WRITER: ตอนนี่แม่หายหรือยัง

วิมล: ก็ยังเป็นเหมือนเดิม ซื่อเงาะซื่อผลไม้ไปฝาก แก่ไม่ให้ใครกิน หลานเหลือนไม้ให้กิน เก็บอย่างดี รุ่งเช้าใส่บาตร ซื่อเปิดซื่อไก่ให้ทำกับข้าว แก่ต้องแบ่งใส่บาตรไว้ก่อน ซึ่งเราทุกวันนี้ก็เข้าใจ เป็นความสุขที่ได้รับการตอบสนองและศรัทธาอย่างนี้ แก่ได้ทำแล้วก็มีมีความสุข

(สัมภาษณ์พิเศษ วิมล ไทรนันทน์ นวล: 46)

จากการให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าวิมลอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เห็นคนทำบุญขนาดสติมาโดยตลอด สิ่งนี้จึงปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขาอยู่เสมอ เสมือนเป็นการเสียดสีให้เห็นวิธีการทำบุญอย่างขาดสติที่เขาไม่เห็นด้วย เพื่อให้เกิดการวิจารณ์ขึ้นในหมู่นักอ่าน

ปี พ.ศ. 2509 ครอบครัวของวิมลประสบปัญหาหนี้สินจนกระทั่งต้องอพยพออกจากนครปฐมมาอยู่ชุมชนแออัดเขตห้วยขวาง บิดายี่คืออาชีพขายถ่าน มารดาขายก๋วยเตี๋ยวเนื้อ พี่สาวของวิมลคลอดลูกหลายคนและเอามาฝากไว้ให้มารดาเลี้ยงดู สภาพความเป็นอยู่ในเขตชุมชนแออัดและสกปรก เป็นเขตที่ผู้ใช้แรงงานอาศัยอยู่จำนวนมาก นอกจากนั้นยังเป็นที่อยู่ของนักเลง โสเภณี เด็กจรจัดที่หารายได้จากการเก็บขยะขาย ต้องประทังชีวิตด้วยการไปรอแย่งเศษเนื้อเศษผักตอนตลาดวายเพื่อนำไปประกอบอาหาร วิมลกล่าวถึงประสบการณ์สำคัญตอนหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์การแย่งเศษเนื้อในตลาด ที่เป็นเหตุการณ์ตอกย้ำเรื่องการแบ่งชนชั้นขึ้นมาในความคิดของเขาอีกครั้งหนึ่ง

ฉันเคยวิ่งซื้อเนื้อมดให้แก “คนบ้านเดียวกัน” ที่ให้ได้ดูเราอาศัยในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ เก็บทุกเช้า เพราะ “ตอนเช้าเนื้อมันสดหน่อย” ฉันคิดว่าแกเอาไปทำกับข้าว ซึ่งแกก็เอาไปทำกับข้าวเหมือนกันจริง ๆ คือต้มแล้วคลุกกับข้าวสวยให้หมากิน ดังนั้น “เขา” ที่ “หยิ่ง ๆ กันทั้งนั้น” นะ ไม่ใช่คนหรอก

ฉันนำเหตุการณ์นี้ไปเขียนเรื่องสั้นเรื่อง “เพียงรูลีดิน” ส่งไปประกวดที่ “หนังสือพิมพ์เดลินิวส์” และได้รับรางวัลชนะเลิศ ต่อมาฉันนำมารวมเล่มอยู่ในชุด “กระแสลมที่พัดกลับ”

ฉันไม่เคยอิจฉาหมา เพราะว่ามันรักหมา แต่ก็มีคำถามแปลก ๆ อยู่ในใจเรื่อยมาว่า มันเกิดอะไรขึ้น “ช่องว่างระหว่างคนจนกับหมา” ถึงห่างกันอย่างนั้น

ทุกวันนี้ยิ่งห่างมากขึ้นไปอีก - ลูกกรรมกรโดนรถชนตายได้ค่าทำศพ 1 หมื่นบาท ขณะที่หมาของเศรษฐีราคาหลายแสน แล้วยังมีเสื้อฟ้าราคาแพง และมีเพชรนิลจินดาประดับประดาเสียเลืกหู

ร้ายกว่านั้น - ประเทศนี้ - เศรษฐีบางคนซื้อ “เหี้ยเผือก” ตัวละเป็นแสนมาเลี้ยง ขณะที่ “คนเลี้ยงเหี้ย” เงินเดือน 3,500 บาท ทำไม “ช่องว่างระหว่างเหี้ยกับคนเลี้ยงเหี้ย ถึงห่างกันขนาดนั้น”

ฉันไม่ต้องการคำตอบหรอก เพราะรู้อยู่เต็มอกว่าเป็นนโยบายของรัฐและรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ต้องการให้ประชาชนในประเทศนี้เหมือนกับประเทศ “ทุนละโมบนิยม” อื่น ๆ คือ “ให้ประชาชนมีความหลากหลายทางชีวภาพ” ไม่ใช่การกดขี่ขูดรีด ไม่ใช่ใครมียาวสาวได้สาวเอา ไม่ใช่สัตว์ที่แข็งแรงกว่ากินสัตว์ที่อ่อนแอกว่าตามทฤษฎีของชาร์ลส์ ดาร์วิน แต่เป็นการ “ฟังฟังอิงอาศัยกัน” อันเป็นระบบนิเวศตามธรรมชาติ เพียงแต่ว่าคนจนถูกพวกคนรวยฟังฟังอิงอาศัยอยู่ฝ่ายเดียวชั่ววันจันทร์เท่านั้น และการฟังฟังอิงอาศัยนั้นก็ไม่ได้หนักหนาอะไร แล่ “ส่วนเกิน” นิด ๆ หน่อย ๆ พอได้เป็นเศรษฐีติดอันดับโลกประกาศเกียรติคุณแก่ประเทศเท่านั้นเอง

ฉันไม่เคยอิจฉาหมา ช่างรู้รู้สึกคิดที่เบียดเบียนหมา เพราะบางครั้งฉันก็แย่งเศษเนื้อจากหมาเหมือนกัน

และไม่อิจฉา “พวกเหี้ย” นั้นด้วย แต่อยากเปลี่ยนโครงสร้างสังคมเสียใหม่ ให้คนจน ๆ ได้มีโอกาสสุขสบายเท่าพวกเหี้ยบ้าง

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 91-92)

ข้อสังเกตหนึ่งจากข้อความที่ยกมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า วิมลคิดเปรียบเทียบตนเองกับสังคมแวดล้อมมาตั้งแต่วัยเด็ก เขามักเปรียบเทียบเสมอว่า สิ่งใดเท่ากับสิ่งใด สิ่งใดไม่เท่ากับสิ่งใด สิ่งใดมากกว่าหรือน้อยกว่าสิ่งใด เหตุใดคนเหมือนกันจึงไม่เท่ากัน เหตุใดสัตว์มีความเป็นอยู่ดีกว่าคนทั้งที่คนได้รับยกย่องว่าเป็น “สัตว์ประเสริฐ” เหตุใดคนรวยใช้เงินเพื่อความสำราญของตนแล้วไม่หันมาสนใจสภาพชีวิตเพื่อนร่วมสังคม ทุกข์จากความยากจนเป็นทั้งภาพความทรงจำและเป็นส่วนสร้างจิตสำนึกเห็นใจต่อผู้ที่ยากไร้เช่นเดียวกันกับเขา ส่งผลให้วิมลเริ่มต่อสู้เรียกร้องเพื่อสิทธิของผู้ยากไร้เรื่อยมานับตั้งแต่เข้าเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยครูจันทระเกษม

เมื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา วิมลเริ่มทดลองเขียนเรื่องสั้นส่งไปหนังสือต่าง ๆ เพื่อให้บรรณาธิการพิจารณา ในเวลานั้นขบวนการนักศึกษาและประชาชนเติบโตอย่างรวดเร็ว กลุ่ม

นักศึกษาออกนิตยสาร *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* นับแต่นั้นมาวรรณกรรมก้าวหน้าก็ได้รับการเรียกขานว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” และใช้คำนี้ต่อมาถึงปัจจุบัน นิตยสาร *วรรณกรรมเพื่อชีวิต* รายเดือนพิมพ์ผลงานก้าวหน้าของนักเขียนทั้งเก่าและใหม่ เช่น จิตติน ธรรมชาติ (สุภา ศิริमानนท์) ทวี กุลนิกร พิชิต จงสถิตวัฒนา สถาพร ศรีสังข์ ชลธิรา สัตยวัตนา ชัยอนันต์-ชัยลรี สมุทวณิช ไร่นาน อรุณรังสี (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2555: 70)

การรวมกลุ่มของนักเขียนเพื่อชีวิตส่งปฏิกิริยาให้กลุ่มนักศึกษาเข้าร่วมกับฝ่ายเพื่อชีวิตมากขึ้น ต่อมาเมื่อเกิดการชุมนุมขับไล่เผด็จการนักศึกษาและประชาชนฝ่ายก้าวหน้าเดินขบวน วิมลเป็นผู้เข้าร่วมเหตุการณ์สำคัญในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เขาพบกับความผิดหวังระหว่างชุมนุมเนื่องจากเขาได้ยินมาว่าแกนนำนักศึกษาได้ตกลงบางอย่างกับฝ่ายเผด็จการโดยไม่ถามความเห็นมวลชน วิมลจึงสงสัยว่าเหตุการณ์ลือมปราบอาจมีฝ่ายปัญญาชนหัวก้าวหน้าวางแผนให้นักศึกษาถูกทำร้ายดังที่กล่าวไว้ในบทที่ผ่านมา เขารู้สึกผิดหวังกับผู้นำการชุมนุมในครั้งนั้น รู้สึกว่าตนเองและผู้เข้าร่วมชุมนุมถูกแกนนำหักหลัง วิมลจึงเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ดังนี้

บางคนลงทุนน้อยอย่างน่าทึ่ง แล้ก้าวไปข้างหน้าแล้วหันหลังกลับมาประจันหน้ากับเรา เขาก็บรรลุถึงอุดมคติอันยิ่งใหญ่ของตนแล้ว เพราะยืนอยู่ข้างฝ่ายชนะ

ฉันไม่จำเป็นต้องเจ็บปวดเหยอะไรกับเรื่องพวกนี้ เพราะ “คำเรียกร้อง” ในวันนั้นได้รับคำตอบแล้ว พวกเราต่างอ้อมหมีพื้มกันถ้วนทั่ว

ประชาชนผู้ถูกกดขี่ได้ขึ้นไปนั่งบนวอทองแห่งอำนาจกันทุกคน

ผู้ยากไร้ในอดีต... วันนี้มีกินเหลือเฟือจนอ้วกกันวันละสามเวลา

แม้แต่หมาที่อ้วนพุงเงินเงินไม่ไหว

ชัยชนะเป็นของประชาชนโดยสมบูรณ์

ทุกสิ่งที่เคยฝันเป็นได้อย่างใจหวัง

ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปแล้ว

เพียงแค่อ่านข้าง

ฟ้าก็เป็นสีทองส่องอำไพ

‘ประชาชน’ เป็นใหญ่กันโดยพลัน!

(วิญญานแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 157-158)

จากบทที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า วิมลกำลังเสียดสีการกระทำของผู้นำการชุมนุมฝ่ายนักศึกษาว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการหักหลังผู้ร่วมชุมนุม เพราะไม่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมชุมนุมตัดสินใจ ตั้งแต่เป็นต้นมาวิมลก็มองว่าผู้นำไม่จริงใจต่อประชาชน ผู้นำพร้อมจะหักหลังประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเสมอ ดังที่วิมลได้แสดงทัศนะผ่านวรรณกรรมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ผู้วิจัยพบว่า วิมลมักใช้วิธีการเล่าแบบเสียดสีทุกครั้งเมื่อกล่าวถึงผู้มีอำนาจ วิมลจะไม่บอกผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาในประเด็นรุนแรง ผู้อ่านต้องอาศัยการตีความเนื้อหาเทียบเคียงกับเหตุการณ์บ้านเมืองประกอบการอ่าน ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าวิธีการนี้เป็นวิธีการที่วิมลนิยมใช้ กล่าวคือการเขียนแบบอำพรางความ การเขี้ยวหิส และการพูดสนับสนุนฝ่ายตรงข้ามเกินความเป็นจริงในทำนองเสียดสี เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านฉุกใจคิด เทียบเคียงกับสถานการณ์ทางการเมือง และพยายามถอดรหัสที่ผู้เขียนซ่อนไว้

ในยุคที่วิมลกำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษานั้นแนวคิดเรื่อง นักศึกษาต้องรับใช้ประชาชน มีอิทธิพลต่อความคิดของนักศึกษาในยุคนั้นอย่างยิ่ง วิมลเป็นหนึ่งในผู้ที่เติบโตมาพร้อมกับแนวคิดนี้ เขามักร่วมกับเพื่อนออกค่ายอาสาพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยเหลืองานชุมชนอยู่เสมอ ครั้งหนึ่งเขาเดินทางไปค่ายอาสาพัฒนาชุมชนทางภาคเหนือ และได้พบกับพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งต่อมาวิมลนำบุคลิกของพระรูปนี้มาสร้างตัวละครหลวงพ่อบุณยานในนวนิยายเรื่อง ฐ (2527) ดังที่เขาได้บรรยายไว้ดังนี้

การออกค่ายของพวกเรานั้นแปลกมาก เราออกไปสร้างโรงเรียนที่เป็นตึกให้แก่โรงเรียนเอกชน แต่ดีหน่อยที่เจ้าของท่านเป็นพระ ฉันเลยไม่คิดมาก เพราะท่านไม่ได้ทำธุรกิจเป็นหลัก แต่ทำเพื่อการกุศล (ฉันคิดเอง)

เราไปสร้างโรงเรียนกันที่อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนอยู่หนึ่งเดือนเต็ม ๆ ที่จริงเราไม่ได้ไปสร้างหรอก เพราะความรู้ความสามารถขนาดเราจะไปสร้างคึก 3 ชั้น 4 ชั้น ได้อย่างไร เราเพียงแต่ไปช่วยขนอิฐขนทราย หิ้วกระป๋องปูนพอให้ตัวใหม่เกรียมเท่านั้น แต่หลวงพ่อบุญเจ้าของโรงเรียนท่านใจดีมาก แม้เราจะอาสาทำ แต่ท่านก็ให้เงินเราใช้เหมือนกัน จำได้ว่าให้คนละ 100 บาทอยู่ 2-3 ครั้ง ซึ่งรวมแล้วก็หลายเงินอยู่ เพราะพวกเรามีไม่ต่ำกว่า 50 คน

ประโยชน์ที่ฉันได้รับในการออกค่ายครั้งนั้นก็คือ ฉันได้ตัวละครที่คลาสสิก หมายความว่าเมื่อฉันนำมาเขียนเป็นตัวละครแล้วเหมือนมีชีวิตตอนอยู่จริง นักอ่านต่างรู้จักตัวละครตัวนี้ดีทุกคน ฉันนำมาจาก “หลวงพ่อบุญ” เจ้าของโรงเรียนนั่นเอง ท่านเป็นพระชาวเหนือ ร่างท้วม ตัวไม่โตนัก ผิวขาว พุดจาอ่อนหวาน พุดจากับใครก็มักจะลงท้ายด้วยคำว่า “หนาโยมหนา” ฉันชอบท่านมาก แต่ท่านคงไม่ชอบฉันหรอก อาจจะไม่สนใจฉันด้วยซ้ำ เพราะฉันนั้นบอกตรง ๆ หิวปูน ตากแดดร้อนเปรี้ยวอยู่ทุกวันจะหาความน่าเอ็นดูได้ตรงไหน แล้วปรกติก็ผิวดำแดงจะมุกจะมอมอยู่แล้ว ท่านชอบเด็กหนุ่มหน้าตาดี ผิวขาวสะอาดสะอาดอันเหมือนตัวท่าน คังนั้นเพื่อนฉันสองคน ซึ่งมีรูปพรรณสัณฐานดั่งว่าจึงได้รับความเมตตาจากท่านเป็นพิเศษ ท่านจะไปไหนมาไหน ไม่ว่าภายในวัด ต่างจังหวัด หรือไปกรุงเทพฯ ท่านก็มักจะนั่งรถเก๋งมารับให้เดินทางไปกับท่านด้วย

แม้จะไม่ได้เดินทางไปไหน ท่านก็ยังมารับเพื่อนฉันให้ไปนอนที่กุฏิ ส่วนพวกเรา “เหล่าคนรูปชั่วตัวดำ” ก็นอนกับพื้นกระดานโรงเรียนเก่า ๆ ต่อไป

ไม่ว่าตอนนั้นหรือตอนนี้ ฉันก็คิดว่าสมควรแล้วที่เพื่อนฉันจะต้องทำหน้าที่ “ติดสอยห้อยตาม” หลวงพ่อบุญ เพราะเขาออกจะบอบบางไปสักหน่อย หลวงพ่อบุญก็คงเห็นเช่นเดียวกับฉัน จึงให้หิ้วถังปูนตากแดดทุกวันลงตายนั่น ฉันรักเขาจึงไม่อยากให้เขาลำบากเกินจำเป็น

ฉันมักคิดถึงบรรยากาศเมื่อออกค่ายอาสาพัฒนาครั้งนั้นซึ่งในชีวิตฉันก็มีแต่ครั้งเดียว มั่นใจในความรู้สึกที่ดี มีประสบการณ์ ได้พบได้เห็นดินแดนที่ไม่เคยรู้จัก ประการสำคัญ หลังจากนั้นหลายปีเมื่อฉันเขียนนวนิยายเรื่องแรก ฉันได้นำเอาบุคลิกของหลวงพ่อบุญมาเป็นตัวละครที่ชื่อ “หลวงพ่อบุญ” ใน นวนิยายเรื่อง “งู”

(วิญญูณแห่งสายลมพัดพาฉันมา : 177-179)

จากบทที่ตัดมาพบว่า นอกจากวิมลจะเล่าถึงที่มาของตัวละคร หลวงพ่อบุญ แล้ว ยังเสนอภาพช่วงหนึ่งของค่ายอาสาพัฒนาชุมชนของเหล่านักศึกษา ทำให้เห็นว่าการไปค่ายอาสาพัฒนาชุมชนเป็นค่านิยมของนักศึกษาในยุคนั้น อาจมีทั้งผู้ที่ต้องการไปช่วยเหลือชุมชนด้วยใจมุ่งมั่น ไป

เพื่อเรียนรู้ความลำบากของชนชั้นแรงงาน หรืออาจไปเพราะการออกค่าอาสาศาเป็นกระแสแห่งยุค ภาพการไปออกค่าอาสาศาพัฒนาชุมชนที่วิมลแสดงให้เห็นจึงเป็นภาพของนักศึกษาที่พยายามจะเข้าไปช่วยทำงานที่ตนไม่ถนัด ดังนั้นแต่ละคนจึงช่วยได้มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป ภาพรวมที่มองเห็นคือ นักศึกษาช่วยอะไรไม่ได้มากนัก เพราะไม่ชำนาญในการก่อสร้าง อย่างดีก็ช่วยหยิบจับของซึ่งเป็นงานง่าย ไม่ต้องใช้ความชำนาญ นักศึกษาบางคนก็ไปก็อาจจะไม่ได้ไปด้วยจิตสำนึกอยากทำเพื่อชุมชนเท่าใดนัก อย่างเช่นเพื่อนสองคนของวิมลที่ไปออกค่ายแต่ไม่ได้ทำงานเป็นชิ้นเป็นอัน ได้แต่ติดตามพระเจ้าของโรงเรียนไปยังที่ต่าง ๆ ทั้งยังมีความเป็นอยู่สบายกว่าเพื่อนร่วมค่ายคนอื่นอีกด้วย

วิมลเปิดสำนักพิมพ์ของตนเองขึ้นในปี พ.ศ. 2525 หลังจากนั้นผลงานที่กระจัดกระจายตามนิตยสารต่าง ๆ ก็ได้รับการตีพิมพ์รวมเล่ม งานวรรณกรรมของวิมลเปลี่ยนแปลงไปในปีต่อมาโดยการตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง ๑ ในปีพ.ศ. 2527 เปลี่ยนไปทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาที่มุ่งเน้นไปที่เรื่องตีแผ่ศรัทธาของคนในชนบท การสร้างตัวละครของวิมลโดดเด่นขึ้นมาในยุคนี้ นวนิยายเรื่อง ๑ กลายเป็นประเด็นถกเถียงในวงวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง พบบทวิจารณ์จำนวนมาก เขาสร้างผลงานต่อเนื่องมาจนกระทั่งปีพุทธศักราช 2530-2540 สำนักพิมพ์ของเขาเติบโตขึ้นจนเป็นที่รู้จักและเป็นหนึ่งในสำนักพิมพ์ที่ทรงอิทธิพลในทศวรรษนั้น (พิเชฐ แสงทอง, 2558:หมุดหมายแห่งทศวรรษ ทิศทางวรรณกรรมไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง) หลังจากเขาเปิดสำนักพิมพ์ก็ตีพิมพ์นวนิยายที่ได้รับความนิยมอย่างสูงคือ ๑ (2527) และ คนทรงเจ้า (2531) ในยุคนั้นนอกจากงานเขียนที่ดีแผ่ศรัทธาของชาวบ้านในชนบทแล้ว ยังพบว่าวิมลเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตไปด้วยพร้อม ๆ กัน ผสมผสานทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา มีการนำเสนอประเด็นทางสังคมที่หลากหลายขึ้น ประเด็นสำคัญที่วิมลตั้งใจจะทำคือ พื้นฟูจิตสำนึกท้องถิ่นนิยม ปัญหาที่แสดงผ่านวรรณกรรมตั้งแต่ยุคแรกจนมาถึงยุคหลังเกิดขึ้นจากนายทุนทำลายระบบการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ในทัศนะของวิมลคือชาวชนบทควรทบทวนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม พึ่งพากันเองในชุมชน ปฏิเสธนายทุน แรงงานเดินทางกลับถิ่น หากพื้นสำนึกเช่นนี้กลับมาได้วิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานจะดีขึ้น ผู้วิจัยพบว่าการเรียบเรียงภาษาและประเด็นสนับสนุนในยุคหลังหนักแน่นกว่ายุคก่อนหน้า แสดงให้เห็นพัฒนาการทางความคิดที่หาข้อสรุปให้กับผู้ยากไร้ได้อย่างชัดเจนขึ้นกว่าในยุคก่อนหน้า

ปัจจุบันวิมลยังประกอบอาชีพนักเขียนรวมทั้งมีอาชีพเสริมคือการทำกรรณและค้าขาย เขาซื้อบ้านอยู่ในจังหวัดปทุมธานี วิมลพยายามที่จะกลับไปอยู่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่เขาผูกพันในวัยเด็ก แต่เมื่อกลับไปก็พบว่าเขากลายเป็นคนแปลกหน้าในท้องถิ่นไปแล้ว จึงมาซื้อที่ดินอยู่ปทุมธานี เหตุที่นักเขียนบรรยายให้รับรู้เช่นนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า คนเมื่อทิ้งถิ่นไปนาน ต่อให้มีความผูกพันเพียงใดก็ยากที่จะกลับไปใช้ชีวิตเช่นในอดีต ตัวเขามีชีวิตที่สอดคล้องกับตัวละคร เกษตรกรพลัดถิ่นในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขา วิมลทำได้เพียงอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่สามารถขับรถมาดูบ้านเดิมได้สะดวก ความหวังของวิมลที่อยากให้คนที่เคยทิ้งถิ่น“กลับบ้าน” จึงเป็นเพียงความฝันที่แม้แต่ตัวเองก็ยังทำไม่ได้ จากเหตุการณ์ที่กล่าวมา เป็นการตอกย้ำว่า หากชนบทถูกทำลายแล้วก็ยากที่จะฟื้นฟูวิถีเดิมให้กลับมา การบริหารราชการแผ่นดินแบบเร่งรัดพัฒนาโดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอาจทำให้เกิดความเสียหายในระยะยาว วิมลเป็นตัวแทนของผู้ทิ้งถิ่นคนหนึ่งในยุคเร่งรัดพัฒนาชาติ ในฐานะที่เขาก้าวขึ้นมาเป็นนักเขียนผู้หนึ่ง มีกระบอกเสียงเป็นของตัวเอง เขาจึงพยายามสะท้อนภาพการบริหารงานผิดพลาดของรัฐออกมาโดยใช้ตนเองเป็นกรณีตัวอย่าง

จากการศึกษาภูมิหลังของนักเขียนจะพบว่าเรื่องราวที่วิมล ไทรนันทน์ นวนล ถ่ายทอดมาในวรรณกรรมของเขา ส่วนใหญ่มีที่มาจากประสบการณ์ชีวิตของเขาแทบทั้งสิ้น โดยสามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ นวนล ได้เป็น 4 ประการ ได้แก่ ความยากจนในวัยเด็ก การถูกกีดกันจากอำนาจรัฐ เหตุการณ์ผู้นำนักศึกษาคัดค้านใจแทนผู้ร่วมชุมนุม ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และอุปนิสัยการชอบทำบุญของมารดา

ประการแรก ความยากจนในวัยเด็ก ความยากจนในวัยเด็กทำให้วิมลเคยชินกับความอดอยากยากไร้ ทำให้วิมลได้เห็นธาตุแท้ของคนอย่างหลากหลาย เนื่องจากคนจนตกอยู่ในสถานะต่ำต้อย ไม่มีอำนาจต่อรอง ไม่จำเป็นต้องเกรงใจ ดังนั้นใครจะปฏิบัติต่อคนจนอย่างไรก็ได้ ด้วยเหตุนี้ วิมลจึงเข้าใจและเห็นใจผู้ยากไร้ เนื่องจากเขาเคยตกอยู่ในสถานะนั้นมาก่อน และความเข้าใจของผู้ยากไร้จึงทำให้วิมลเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายสะท้อนภาพชีวิตผู้ยากไร้อย่างสม่าเสมอตั้งแต่ยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ด้วยความหวังจะช่วยเหลือผู้ยากไร้เหล่านั้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังเช่นที่

ปรากฏในเรื่อง *เพียงฐลิติน* (2521) *ยุคสมัย* (2522) *ขยะสังคม* (2522) *ชีวิตที่มีให้* (2526) *เชือกที่ขั้ววัน* *คอ* (2526)

ประการที่สอง การถูกกดขี่จากอำนาจรัฐ เริ่มต้นจากการปลุกฝังของมารดาว่ารัฐบาลมีกฎระเบียบเคร่งครัด ส่งผลให้วัยเด็กเขาหวาดระแวงเมื่อต้องเข้าใกล้ตัวแทนของรัฐ เช่น ทหาร ตำรวจ ประกอบกับเมื่อเติบโตขึ้นวิมลอยู่ในยุคที่รัฐบาลทหารมีอำนาจ วิมลเห็นการปราบปรามประชาชนด้วยการใช้กำลังจนบาดเจ็บล้มตายหลายครั้ง สิ่งนี้เป็นความทรงจำเลวร้ายที่มีต่อรัฐ ซึ่งวิมลมักแสดงผ่านเรื่องสั้นของเขาเสมอ ตัวละครทหาร ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือตัวแทนของรัฐมักรับบทบาทเป็นฝ่ายร้าย บังคับให้ประชาชนผู้ยากไร้ทำตามคำสั่ง บ้างก็เอาไรต์เอาเปรียบขูดรีดผลประโยชน์จากประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม บางเรื่องแสดงให้เห็นความกระหายอำนาจของตัวละครฝ่ายรัฐ ควบคู่ไปกับการกล่าวอ้างถึงผลประโยชน์ของชาติ ตัวละครเช่นนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของวิมลเสมอตั้งแต่ยุคแรกมาจนถึงปีพ.ศ. 2538 เช่น *เหยีย* (2524) *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) *โจร* (2526) *โคกพระนาง* (2532) *ผู้ไขว่คว้า* (2534)

ประการที่สาม เหตุการณ์ผู้นำนักศึกษาตัดสินใจแทนผู้ร่วมชุมนุม ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 จุดเริ่มต้น คือ การเข้าร่วมเดินขบวนขับไล่ผู้นำเผด็จการทหารในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขณะนั้นวิมลมั่นใจว่าฝ่ายประชาชนจะต้องชนะฝ่ายเผด็จการ แต่แล้วเหตุการณ์ก็กลับกลายเป็นว่าผู้นำนักศึกษาตกลงกันกับฝ่ายทหาร โดยไม่ปรึกษาความคิดเห็นผู้เข้าร่วมชุมนุม เหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้วิมลหมดศรัทธาในตัวผู้นำฝ่ายนักศึกษา และเห็นว่าผู้นำต่างทำเพื่อตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้นำฝ่ายใดก็ตาม ประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้ผู้นำเข้าสู่อำนาจได้อย่างสะดวกเท่านั้น จุดเปลี่ยนความคิดต่อตัวผู้นำในครั้งนั้นทำให้วิมลไม่เชื่อมั่นในตัวผู้มีอำนาจทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็องค์กรทางการเมือง องค์กรการศึกษา องค์กรศาสนา ซึ่งสะท้อนออกมาในวรรณกรรมของวิมลมากเป็นพิเศษระหว่างพ.ศ. 2527-2538 เช่น *เรื่องงู* (2527) *คนทรงเจ้า* (2531) *วันฟ้าใหม่* (2535) *นักรักชาติ* (2538) *จ้าวแผ่นดิน* (2538)

ประการสุดท้าย อุปนิสัยการชอบทำบุญของมารดา จากข้อมูลที่ศึกษามาพบว่ามารดาของวิมลฝึกฝนการทำบุญเนื่องจากเชื่อว่าการทำบุญจะมีชีวิตที่ดีขึ้นในชาติหน้า พฤติกรรมนี้ทำให้สมาชิกในครอบครัวของวิมลได้รับผลกระทบมาโดยตลอด ลูกหลานต้องอดมื้อกินมื้อเพราะแม่เก็บ

อาหารไว้ถวายพระ ภาพการทำบุญของมารดาปรากฏพร้อมกับความอยู่ดีกินดีของพระสงฆ์ วิมลจึงถ่ายทอดพฤติกรรมทั้งสองผ่านนวนิยายที่มีชื่อเสียงของเขาคือ ฐ (2527) เป็นการการชี้ให้เห็นค่านิยมการทำบุญที่ทำให้พระกลายเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มากจนนำไปสู่การสะสมอำนาจบารมีในหมู่สงฆ์ วิมลแสดงให้เห็นว่าชาวชนบทที่มีพฤติกรรมการทำบุญเช่นเดียวกันกับมารดาของเขานั้นมีจำนวนมาก เมื่อประกอบกับการจัดงานบุญต่าง ๆ เพื่อระดมเงินเข้าวัด ก็จะทำให้วัดกลายเป็นแหล่งรวมเงินของชาวบ้านผู้ยากไร้ไว้มากที่สุด ด้วยความเต็มใจของชาวบ้านเอง ในประเด็นนี้ทำให้เห็นภัยร้ายของศรัทธาที่คุกคามผู้ยากไร้ โดยที่ผู้ยากไร้ไม่ตระหนักถึงโทษภัย ไม่มีผู้ใดพยายามเข้าไปวิพากษ์วิจารณ์ เพราะทุกคนต่างเห็นว่าการทำบุญเป็นสิ่งดีงาม ฐานะยากดมีเงินเช่นไรก็ควรทำบุญ วิมลจึงพยายามถ่ายทอดเรื่องราวและผลกระทบจากการทำบุญอย่างขาดสติออกมาให้เห็นในนวนิยายเรื่อง ฐ(2527) คนทรงเจ้า(2531) จ้าวแผ่นดิน(2538) และในเรื่องสั้น เวศตันดร(2531)

บทที่ 3

วรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมโนว ระหว่างปีพุทธศักราช 2518 – 2526

จากการศึกษาภูมิหลังของนักเขียนจะพบว่า วิมล ไทรนิมโนว เกิดในครอบครัวชาวสวน เขาเติบโตมาอย่างอดคัดัดสน คลุกคลีอยู่กับผู้ยากไร้ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง ได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ขัดสนยากไร้อันเนื่องมาจากภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เห็นการกดขี่จากรัฐผ่านระบบการเรียกเก็บภาษี เห็นการคุกคามจากนายทุนผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การผูกขาดการค้า การทำลายวิถีเกษตรและวิถีปศุสัตว์แบบดั้งเดิม โดยใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงานมากขึ้น การใช้สารเคมีเพื่อควบคุมผลผลิตและกำจัดโรคพืชโรคสัตว์ เห็นภาพเกษตรกรต้องกู้ยืมเงินนอกระบบหรือจำนองที่ดินเพื่อหาเงินมาลงทุน เมื่อหนี้สินพอกพูนจนไม่สามารถชำระได้ จนในที่สุดก็ต้องสูญเสียที่ดินให้กับรัฐหรือนายทุน แล้วจึงอพยพมาหางานทำในกรุงเทพฯ เมื่อเข้ามาในกรุงเทพฯแล้วก็ต้องพบกับความกดดันหลายประการ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้วิมลเข้าถึงวิถีชีวิตของผู้ยากไร้ตามหลักการของวรรณกรรมเพื่อชีวิตไปโดยปริยาย ดังที่นักเขียนร่วมสมัยต่างรู้ความจริงในข้อนี้ดี มานพ ถนอมศรี นักเขียนรุ่นพี่ได้กล่าวถึงชีวิตของวิมลไว้ว่า

วิมล เป็นนักเขียนอีกคนหนึ่งที่มีชีวิตอยู่และเติบโตมากับความยากจน บริเวณที่เขาอยู่เป็นสลัม ซึ่งเต็มไปด้วยผู้คนยากไร้ ชีวิตมากมายผ่านสายตาของเขาและดูดซับเข้าไปในสำนึกของเขาตลอดเวลา เรื่องสั้นมากมายที่เขาเขียนขึ้นจึงเป็นเรื่องของผู้คนรอบ ๆ ตัวเหล่านั้น ผู้คนในสลัม ผู้คนที่ยากจน ผู้คนที่ตกอยู่ในสภาพไม่มีทางเลือก แม้แต่ตัวเขาและพ่อแม่ของเขาเอง

(รวมเรื่องสั้นชุด กระแสลมที่พัดกลับ : คำนำ)

หากพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นระหว่างพ.ศ. 2518-2526 จะพบว่าวิมลบรรยายภาพชีวิตผู้ยากไร้ได้อย่างละเอียด และตั้งใจเสนอภาพเหล่านั้นซ้ำ ๆ ตลอดวรรณกรรมยุคนี้ แสดงให้เห็นเจตนาที่จะสะท้อนภาพชีวิตผู้ยากไร้ให้ปรากฏออกมาในวรรณกรรม พร้อมทั้งเรียกร้องให้

สังคมเห็นใจผู้ยากไร้ คำนึงถึงสาเหตุของความยากไร้ และร่วมมือกันแก้ปัญหาเพื่อช่วยให้ผู้ยากไร้เหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.1 วรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิตต์ ช่วงปีพ.ศ. 2518-2526

เรื่องสั้นของ วิมล ไทรนิมิตต์ ในระหว่างปีพ.ศ.2518-2526 มีจำนวน 17 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนิมิตต์ ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2526

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
1.	ศพสุดท้าย		2518	-
2.	ชายเฒ่ากลางป่าลึก		2519	-
3.	ผู้เฒ่า		2521	-
4.	เพียงชูลีดิน			พิมพ์รวมเล่มชุด วันฟ้าหม่น
5.	ยุคสมัย		2522	ปี 2533
6.	ขยะสังคม			พิมพ์รวมเล่มชุด กระแสลมที่พัด
7.	เหี้ย			กลับปี 2526
8.	ความตายของความทรงจำ (ก่อนจะถึงความตายหมายเลข 2)	เรื่องสั้น	2524	พิมพ์รวมเล่มชุด วันฟ้าหม่น ปี 2533

ตารางที่ 2 รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2526 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
9.	เชือกที่ข่วนคอ	เรื่องสั้น	ไม่พบข้อมูล	พิมพ์รวมเล่มชุด กระแสมที่พัด กลับ ปี 2526
10.	ชีวิตที่มีให้			
11.	ความตาย			
12.	ค่าแห่งชีวิต			
13.	อาชญากรรมและการลงทัณฑ์			
14.	โจร			
15.	กระแสมที่พัดกลับ			
16.	แก้วกับเกด	ไม่พบข้อมูล	พิมพ์รวมเล่มชุด กระแสมที่พัด กลับ ปี 2526	
17.	โลกพระนาง			

จากการเก็บข้อมูลตัวบทวรรณกรรมของวิมลผู้วิจัย ได้ข้อมูลมาเฉพาะเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์รวมเล่มและนวนิยาย ต่อมาเมื่อคิดต่อไปยัง วิมล ไทรนันทน์ นักเขียนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์หลายประการ ช่วยแนะนำหนังสือที่จะทำให้อ่านแล้วได้สะดวกขึ้น นอกจากนั้นยังได้ทราบเพิ่มเติมว่ามีเรื่องสั้นที่วิมลไม่ได้เก็บต้นฉบับไว้ เป็นงานเขียนแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิตอีกประมาณ 20 เรื่อง ซึ่งเขียนไว้ราว ๆ ปี พ.ศ. 2518-2524 นักเขียนได้ระบุชื่อเรื่องสั้นที่สูญหายเหล่านั้น บอกชื่อนิตยสารพร้อมให้ข้อมูลปีที่พิมพ์คร่าว ๆ เมื่อผู้วิจัยได้ไปสืบค้นเพิ่มเติมยังหน่วยงานที่เก็บรวบรวมเอกสารโบราณแหล่งต่าง ๆ ก็พบเรื่องสั้นเพิ่มเติมเพียง 3 เรื่อง และพบบทวิจารณ์ของเรื่องที่ทำด้วยทไม่พบ เนื่องจากเรื่องสั้นดังกล่าวตีพิมพ์ไว้ในนิตยสารและวารสารราย

ลัปดาห์ รายเดือน รายปี ในยุคนั้น เมื่อผ่านระยะเวลาเนิ่นนานจึงทำให้สืบค้นลำบาก เนื่องจากโรงพิมพ์ที่ตีพิมพ์ปิดกิจการ อีกทั้งเรื่องสั้นเหล่านั้นผ่านช่วงเวลาแห่งการกวาดล้างวรรณกรรมเพื่อชีวิต จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หาตัวบทได้ยากขึ้น ผู้วิจัยจึงคัดแต่ส่วนที่พบตัวบท บางเรื่องไม่ระบุปีที่พิมพ์ครั้งแรกเนื่องจากหาหลักฐานไม่ได้ จึงลงข้อมูลปีที่พิมพ์รวมเล่มไว้ในหมายเหตุ

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในเรื่องสั้นของวิมลยุคนี้ คือ วิมลมักเขียนบันทึกสั้นไว้ท้ายเรื่องราวเรื่องสั้นแต่ละเรื่องมีที่มาอย่างไร เพื่อให้เห็นว่าแต่ละเรื่องมีเค้าโครงความจริง ไม่เป็นเพียงเรื่องแต่งขึ้นมาเท่านั้น ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ผมเขียนเรื่องนี้เมื่อปี 2524 ปีนั้นผมยังเป็นครูสอนอยู่ที่อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เห็นพวกชาวบ้านต้อนรับขับสู้พวกข้าราชการจากอำเภอบ้างจากจังหวัดบ้างอยู่หลายครั้ง แต่ละครั้งนั้นทำให้ผมรู้สึกหดหู่ใจ เพราะพวกชาวบ้านนั้นทำตัวเองเหมือนกับว่าเป็นทาสของพวกข้าราชการเหล่านั้นมาแต่ชาติปางก่อน ทั้งที่พวกเขาก็ไม่เคยจะได้รับคุณประโยชน์อะไรจริง ๆ จัง ๆ จากพวกข้าราชการเลย นอกจากมาอย่างเทวดา มาโปรด พุด ๆ ๆ ๆ แต่สิ่งที่จะต้องไม่ได้ แล้วยกกิน ๆ ๆ ๆ แล้วก็กลับไปอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า ผมเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของพวกชาวบ้าน ว่าเป็นธรรมเนียมการต้อนรับด้วยน้ำใจไมตรีอันดี ยิ่งแขกที่เป็น “เจ้านาย” ด้วยแล้ว พวกเขายังเพิ่มความกลัวให้ตัวเองเข้าไปด้วย แต่ไม่เข้าใจว่า ทำไมพวกข้าราชการจึงไม่เลิกสั่งคนเทวดาฟ้าส่งมาโปรดเสียที ทั้งที่ปากก็พล่ามแต่คำว่า “ประชาชน” จนมันห้อยติดปากเป็นพวงไปแล้ว

ต่อมา เรื่องสั้นนี้ได้แตกดอกออกช่อจนเป็นผลแห่งนวนิยายในปลายปี 2531 ชื่อ

“โลกพระนาง”

(บันทึกท้ายเรื่อง เขี้ยว : 34)

จากบันทึกท้ายเรื่อง เขี้ยว (2524) ทำให้เห็นแรงจูงใจที่ทำให้วิมลเขียนเรื่องสั้นเพื่อวิพากษ์วิจารณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เข้าไปลงพื้นที่ชนบท แต่ไม่มีความรู้ความสามารถจะพัฒนาชนบทได้อย่างจริง ๆ จัง ๆ ได้แต่เพียงเข้าไปในฐานะของ “ตัวแทนรัฐ” ไปสร้างความลำบากให้ชาวบ้านต้องเสียเงินทองเลี้ยงอาหาร เสียเวลามาต้อนรับ โดยที่ชาวบ้านไม่เคยได้รับประโยชน์จริง ๆ จัง ๆ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นเลย เหตุการณ์นี้จึงเป็นที่มาของเรื่องสั้น เขี้ยว (2524) ที่วิมลเปรียบ

ข้าราชการเป็น “ตัวเหี้ย” ที่แอบไปกินไก่ที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ โดยที่ชาวบ้านป้องกันไม่ได้ เหมือนกับการมาของข้าราชการ ที่ชาวบ้านต้องเสียเงินทอง หรือต้องฆ่าสัตว์เลี้ยงเพื่อนำมาเป็นอาหารสำหรับข้าราชการ โดยที่ชาวบ้านไม่อาจปฏิเสธได้

อีกตัวอย่างหนึ่งยกมาจากบันทึกท้ายเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) ที่เป็นเค้าโครงในการนำเสนอภาพชีวิตชาวชนบทอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ดังนี้

หลายครั้งที่ผมไม่สามารถกลับบ้านได้ เพราะรถ บ.ข.ส. ช่วงดึกเป็นรถทางไกล ผมขึ้นไปทีไรก็ถูกไล่ลงเหมือนเป็นสัตว์เลื้อยคลาน ผมได้แต่ถลั่นความขมขื่นคับแค้นนั้นไว้ แล้วก็นั่งตบยุงที่สถานีขนส่งนั้นแหละ ตกึกผมแทบจะไม่เชื่อสายตาตัวเองว่าจะได้พบภาพทุเรศในประเทศนี้ เป็นภาพผู้คนนับสิบนับร้อยนอนกันเกลื่อน และผมก็ได้รู้ว่าผู้คนเหล่านี้เป็นคนไร้ที่อยู่อาศัย เป็นคนที่อพยพจากบ้านเกิดเมืองนอน เพื่อมาหางานทำในกรุงเทพฯ แต่เขาก็หาเงินไม่ได้ กลางวันพวกเขาหยาบปะปนไปกับผู้อื่น ๆ คนแก่และเด็กไปนั่งขอทาน ผู้ชายไปขายแรงงาน ไปหางานทำ หรือ(บางที) ไปก่ออาชญากรรมเพื่อจะได้มีกินกันตาย ผู้หญิงไปขายตัว ผมพบแถวสวนจตุจักรสองหน พวกเขากลายเป็นคนอพยพไร้ที่อยู่อาศัย ไร้อาหาร ไร้เครื่องนุ่งห่ม และไร้เรี่ยวแรงลงทุกวัน ผมพบคนหนุ่มของประเทศนั้นนอนตายที่ตลาดหมอชิตถึงสามคน ตามป้ายรถเมล์อีกนับไม่ถ้วน-ใครกันทำให้คนนับแสนนับล้านกลายเป็นคนไร้สิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งความหวัง และใครกันที่เสวยสุขจนแทบอ้วกอยู่บนความทุกข์ยากของผู้คนเหล่านี้?

ผมไม่แปลกใจหรอกที่อาชญากรรมเกิดขึ้นทุกวัน และไม่ปฏิเสธด้วยว่าส่วนมากเป็นคนสิ้นท่าเหล่านี้ เขารักชีวิตเหมือนทุกคน เขาจำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ ถ้าเขาไม่อาจจะมีชีวิตอยู่อย่างสุจริตได้ เขาก็ต้องทำทุกสิ่งทุกอย่าง

เราเรียกพวกเขาว่าพวกอาชญากร แต่ขอให้รู้ไว้ด้วยว่ายังมีอาชญากร ‘ตัวสำคัญ’ ที่ก่ออาชญากรรมให้คนพวกนี้ต้องหมดที่หมดทางทำมาหากิน และอาชญากรตัวสำคัญตัวนั้นยังไม่ได้ถูกลงทัณฑ์ ตรงกันข้าม เรากลับเชิดชูให้มันเลิศลอยอยู่จนทุกวันนี้

ไม่มีใครเขาพูดถึงเรื่องเหล่านี้กันแล้ว เราจะลืมกันเสียก็ได้ เพื่อเราจะได้อวดตัวรอดไปอีกวัน

(บันทึกท้ายเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* : 109-110)

เมื่อนำบันทึกท้ายเรื่องที่ยกมาพิจารณาประกอบกับวรรณกรรมของวิมลพบว่า ภาพที่วิมลนำเสนอสอดคล้องกันกับเรื่องสั้นในยุคนี้หลายเรื่อง นอกจากนั้นยังมีการนำประเด็นต่าง ๆ ไปขยายในเรื่องสั้นอื่น ๆ เช่น การกล่าวถึงคนชนบทที่อพยพมาหางานทำแล้วถูกนายทุนหลอกลวง จนต้องกลายเป็นคนเร่ร่อนและเลิกก่ออาชญากรรมเพื่อเลี้ยงชีพ ที่ปรากฏในเรื่อง *ยุคสมัย* (2522) การกล่าวถึงชีวิตขอทานพิการที่เสียชีวิตบริเวณตลาดโดยไม่มีคนสนใจในเรื่อง *ค่าแห่งชีวิต* (2526) รวมถึงการกล่าวถึงชีวิตของเกษตรกรอพยพมาหางานทำในกรุงเทพฯ และต้องพบกับความพลาตหวังในเรื่อง *กระแสมที่พัดกลับ* (2526) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นต้นทางข้อมูลในการเขียนวรรณกรรมของวิมล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่เน้นย้ำให้นักเขียนคลุกคลีกับประชาชนผู้ยากไร้ เพื่อจะถ่ายทอดความเป็นจริงออกมาให้สังคมได้รับรู้ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไข

3.2 แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมช่วงปี พ.ศ. 2518-2526

วิมลเขียนเรื่องสั้นลงหนังสือหลายฉบับในยุคเริ่มแรก มีทั้งการตีพิมพ์ลงในหนังสือที่เน้นประเด็นทางการเมือง เน้นประเด็นทางการศึกษา และบางเรื่องตีพิมพ์ในคอลัมน์เกี่ยวกับเรื่องอ่านเล่นเพื่อความบันเทิงจึงทำให้เรื่องสั้นในยุคนี้มีรายละเอียดบางประการแตกต่างกันไป อันเนื่องมาจากนโยบายของหนังสือเป็นปัจจัยกำหนด แต่จะพบว่าแนวคิดสำคัญส่วนใหญ่มุ่งเสนอประเด็นการคุกคามจากรัฐและทุนนิยมเป็นหลัก แม้ในเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ในนิตยสารเพื่อความบันเทิงมีแนวเรื่องหลักเป็นเรื่องที่ต้องจบแบบหักมุม คือจบแบบเหนือความคาดหมายของผู้อ่าน วิมลก็ได้แฝงภาพบางประการเกี่ยวกับรัฐและทุนไว้ได้อย่างแนบเนียน เมื่อพิจารณาแนวคิดหลักแล้วสามารถแบ่งวรรณกรรมของวิมลในยุคนี้ออกเป็น 5 กลุ่มย่อย ได้แก่ แนวคิดเรื่องภัยจากทุนนิยม แนวคิดเรื่องชีวิตชนชั้นแรงงานในเมืองหลวง แนวคิดเรื่องความฉ้อฉลของเจ้าหน้าที่รัฐ แนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดตนเอง และแนวคิดอื่น ๆ

3.2.1 แนวคิดเรื่องภัยจากทุนนิยม

การตื่นตัวของเศรษฐกิจไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ธุรกิจค้าข้าวขยายตัว ความเข้มแข็งของการระดมเงินทุนสร้างความเชื่อมั่นให้สหรัฐอเมริกาอบเงินอุดหนุน

จำนวนมหาศาลเพื่อส่งเสริมการลงทุนในประเทศให้มีระบบการค้าเสรีที่เข้มแข็ง เงินสนับสนุนจำนวนมากส่งผลให้อำนาจการผลิตและการจับจ่ายในประเทศเพิ่มขึ้น ภูมิทัศน์ของการเกษตรไทยจึงเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงในเวลาหนึ่งชั่วอายุคน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546: 543) นอกจากนั้นแล้วสหรัฐอเมริกายังอุดหนุนงบประมาณทางการทหารให้กองทัพ เตรียมพร้อมใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายอำนาจอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทุนจากสหรัฐอเมริกามีบทบาทสูงสุดในยุครัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในยุคนั้นรัฐบาลประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 มีเนื้อหามุ่งส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชนเพื่อกระตุ้นการขยายตัวของเศรษฐกิจ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนานั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้ทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี จอมพลสฤษดิ์เปลี่ยนแปลงโครงสร้างรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง ทำลายสหภาพแรงงาน กดค่าแรงให้ต่ำเพื่อกระตุ้นให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนและกอบโกยผลประโยชน์กลับไปยังประเทศของตน (เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน, 2553: 16) พื้นที่ชนบทอันเป็นดินแดนอุดมไปด้วยผลผลิตทางการเกษตรนานาชนิด มีแรงงานราคาถูก มีที่ดินจำนวนมาก เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การบุกเบิกพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยมีสามกลุ่มอำนาจใหญ่ร่วมมือกันผลักดัน นั่นคือ นักธุรกิจค้าข้าวชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มชนชั้นปกครองและกลุ่มอำนาจรัฐ ผลที่เกิดขึ้นคือ กลุ่มทุนธุรกิจการเกษตรเข้ามามีบทบาทในชนบทอย่างเป็นระบบ เกิดความผันผวนทางเศรษฐกิจในปี 2515 สินค้าขึ้นราคา เมื่อผนวกกับภัยแล้งส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำ ประเทศไทยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและการลงทุนทางการเกษตรอย่างหนัก ดังหลักฐานการวิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจย้อนหลังในปี พ.ศ. 2518 ที่ตีพิมพ์ในนิตยสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ดังนี้

พอจะกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นในประเทศไทยในระหว่าง พ.ศ. 2484-2514 นั้น เกิดจากการใช้จ่ายเป็นจำนวนมากทั้งจากรัฐบาลและจากเอกชน ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มปริมาณเงินและความต้องการ ทำให้ระดับราคาโดยทั่วไปโน้มสูงขึ้นตลอดมา แต่หลังจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้วคือ นับตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมาเศรษฐกิจของประเทศได้รับความกระทบกระเทือนจากความผันผวนของเปลี่ยนเงินตราและวิกฤตการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ รวมทั้งปัญหาเงินเฟ้อในประเทศมั่งคั่ง

ซึ่งส่งผลมายังประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายประกอบกับเกิดภาวะแห้งแล้งขึ้นในประเทศทำให้ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ๆ ตกต่ำลง รวมทั้งอาหารหลักคือข้าวด้วย

(สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 2518:27)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะพบว่า หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองกลุ่มทุนและรัฐเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ทางการเกษตรนานกว่า 3 ทศวรรษ ระยะเวลายาวนานนั้นย่อมทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยนไป เกษตรกรเน้นการผลิตเพื่อการส่งออกมากขึ้น แนวคิดทุนนิยมส่งเสริมให้ใช้เงินขับเคลื่อนทุกกิจกรรม ใช้เงินลงทุนสร้างผลกำไร เน้นการผลิตจำนวนมาก ๆ เพื่อผลลัพท์กลับมาเป็นเงินจำนวนมาก ครั้นเมื่อถึงคราวเศรษฐกิจโลกผันผวน เกิดปัญหาภัยแล้ง ผนวกกับภาวะเงินล้นประเทศในยุคก่อนหน้าทำให้ชนบทสูญเสียอย่างหนัก วิถีเกษตรดั้งเดิมล่มสลาย การเกษตรแผนใหม่ใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินมากจนไม่สามารถชำระได้ ในที่สุดเกษตรกรก็ต้องเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุนเพื่อชดใช้หนี้

เรื่องสั้นในกลุ่มนี้มีจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ *ผู้เฒ่า* (2521) *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) *เชือกที่ข่วนคอ* (2526) *ชีวิตที่มีให้* (2526) และ *ความตาย* (2526) แต่ละเรื่องแสดงให้เห็นผลกระทบจากกลุ่มทุนที่เข้ามาบีบคั้นชนบท เข้ามาเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงค่านิยม ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) ที่แสดงให้เห็นว่าในอดีตชาวชนบทพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพานายทุน

(แต่ก่อน) ข้าวไม่จำเป็นต้องมีปุ๋ย อย่างดีก็แค่ข้าวจี่ควาย จี่เป็ดหรือจี่หมู ทุกคนมีข้าวกินตลอดปี จะเดือดร้อนบ้างก็เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งก็รักษาเยียวยาด้วยสมุนไพรในท้องถิ่น ไม่มีใครหายไปหาหมอในเมืองที่ค่ายแพงลิบลั้ว แต่ก็ไม่เห็นจะหายขาดสักครั้ง และเมื่อก่อนโรคภัยก็ไม่ชุกชุมเหมือนเดี๋ยวนี้

(ผู้เฒ่า : 109)

ผู้เฒ่าเล่าถึงด้วยน้ำเสียงชื่นชมสังคมชนบทในอดีตที่ผู้คนพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่รับเทคโนโลยีภายนอกชุมชน ปลูกพืชไม่ต้องใช้ปุ๋ย จึงไม่ต้องเสียเงินค่าปุ๋ย เจ็บป่วยก็ใช้สมุนไพร

ท้องถิ่นรักษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าตัวบทกำลังประณามเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชน ปู่เคมีของ นายทุนทำให้ดินเสื่อมสภาพ ศัตรูพืชคือยาต้องใช้ในปริมาณมากขึ้น นายทุนนำปู่เคมีมาเป็นค่านิยม ในการทำการเกษตรแบบใหม่ที่เพิ่มปัญหาให้กับเกษตรกร ค่าใช้จ่ายเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ ชาวนาต้องแบกรับหนี้สิน ปู่ทำให้เสื่อมสภาพจนปลูกอะไรก็ไม่ให้ผล ส่วนเรื่องยารักษาโรคนั้นผู้ เฒ่ามีความเห็นว่า ยาสมุนไพรท้องถิ่นรักษาโรคได้มีประสิทธิภาพ ไม่จำเป็นต้องพึ่งพายา ประสิทธิภาพต่ำที่หมอง่ายให้ จากประเด็นนี้จึงเป็นการตอกย้ำว่า เทคโนโลยีจากภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่ก่อปัญหาให้คนชนบททั้งสิ้น

ผู้เฒ่าเล่าถึงวิธีการเข้ามาของกลุ่มทุนนอกพื้นที่ไว้อย่างละเอียด การค่อย ๆ แทรกซึมเข้ามา ทีละน้อยจนกระทั่งกลายเป็นกลุ่มอำนาจใหญ่ในชุมชน ครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชนทั้งที่ ไม่ใช่คนในพื้นที่

พออายุมากขึ้น ทุกสิ่งอันดีงามก็ถูกกาลเวลากัดกินจนแทบหมด ผู้คนมากขึ้น บ้านเมืองเจริญ ขึ้น คนแปลกหน้า ทำทางไม่เหมือนคนในหมู่บ้าน แต่งตัวแปลก ๆ ค่อย ๆ ท่อยเข้ามาในหมู่บ้าน พวกเขาให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำใหม่ ๆ ช่วยซื้อข้าวไปขายในเมือง พอนานเข้าการซื้อขายเริ่มมีเรื่อง ยุ่งยากมากขึ้น ชาวบ้านต้องเซ็นสัญญา เมื่อมีการซื้อขายหรือให้เช่าที่นาทำ ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนไม่เห็นยุ่งยาก อย่างนั้น คนไหนไม่เห็นด้วยจะโดนข่มขู่ต่าง ๆ ทุกคนในหมู่บ้านไม่เข้าใจกับสิ่งที่คนแปลกหน้า เหล่านั้นนำเข้ามาหยิบยื่นให้พร้อมกับวางกฎเกณฑ์ชีวิตให้พวกเขาและตัวเองด้วย

(ผู้เฒ่า : 110)

นานเข้าคนแปลกหน้าตั้งโรงสีขึ้นในหมู่บ้าน พวกเขากลายเป็นเศรษฐี ในที่สุดที่ดินของคน ในหมู่บ้านก็กลายเป็นของผู้มาใหม่ไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านต้องเช่าที่นาทำ ไม่เว้นแม้แต่นาจของผู้เฒ่า ชีวิตที่เหลืออยู่จึงเหมือนอยู่ในรก เป็นหนี้ ต้องทำงานใช้หนี้จนตาย

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงภาพชีวิตชนบทก่อนถูกกลุ่มนายทุนคุกคาม ตามมาด้วยภาพการย้าย ชนบทจากกลุ่มทุนและจบลงด้วยการตายของเกษตรกรผู้มีชีวิตยืนยาวมาตั้งแต่ยุคเกษตรแบบเก่า จะ เห็นว่า วิมลชี้ให้เห็นความดีของเกษตรในยุคเก่าที่ชาวบ้านพึ่งพาตนเองได้ พร้อมกันนั้นก็ วิพากษ์ระบบทุนที่รุกเข้าไปในชนบท ทำให้ชีวิตคนและสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้าย ดัง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เฒ่า ที่ต้องเป็นหนี้สินพันตัว ที่นาถูกโรงสียึด ทำงานใช้หนี้จนตาย ไม่มีความสุขสงบขึ้นในปลายชีวิต

เรื่อง *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) เป็นอีกหนึ่งเรื่องที่กำลังถึงภัยคุกคามชนบทโดยฝ่ายนายทุน เนื้อเรื่องกล่าวถึงนักเขียนคนหนึ่ง กลับไปเยี่ยมบ้านที่ต่างจังหวัด เขาเห็นว่าภูมิทัศน์ภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก สภาพอากาศแห้งแล้งจนไม่สามารถเพาะปลูกได้ นักเขียนผู้นั้นถามบิดาว่าเหตุใดจึงไม่บอกให้ผู้แทนของฝนเทียมมาช่วยชาวบ้าน บิดาของเขาตอบดังนี้

“เคยร้องขอกันมานานักแล้ว แต่ผู้แทนเขาบอกว่า ทำฝนเทียมมันก็จะไปตกที่ภูเขานั่นหมด”

“มันก็ยังดีไม่ใช่หรือ อย่างน้อยอากาศก็ยังชุ่มชื้นบ้าง แล้วเทือกเขาก็อยู่ไม่ไกลไปจากนี้เท่าไร”

พ่อสายหน้า

“เรื่องนี้จะพูดกันมาแล้ว แต่ผู้แทนเขาไม่เล่นด้วย”

“แล้วเราจะมีผู้แทนไว้ทำอะไร”

“เอาไว้หาหอก...” พ่อต่อให้ แล้วก็พูดต่อ “ไอ้ที่มันแล้งทุกวันนี้ล่ะก็เพราะไม่มีมันหมดป่า และไอ้ที่ไม่มีมันหมดป่านี้อะก็เพราะคนมันไปตัดไม้ ไอ้ที่คนไปตัดไม้ก็เพราะต้องการเอามาปลูกบ้าน แต่ไอ้ที่แน่ ๆ นะ ผู้แทนของเรามันขึ้นไปตั้งโรงเลื่อยบนภูเขามานับสิบปีแล้ว จนมันร่ำรวยเป็นเศรษฐีมีเงินไปสมัครผู้แทนฯ ตอนนี้น้ำมันขึ้นไปตั้งอยู่คุดชวยแดนพม่าโน่น...”

(กระแสดมที่พัดกลับ : 136-137)

ในเรื่อง *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) วิมลแสดงให้เห็นวิธีการทำงานของนายทุน เริ่มตั้งแต่ใช้เงินซื้อเสียงเพื่อให้ได้อำนาจ เมื่อได้อำนาจมาแล้วก็ใช้อำนาจนั้นเอื้อประโยชน์กับธุรกิจของตน เพื่อระดมเงินทุนไว้สำหรับซื้อเสียงในครั้งต่อ ๆ ไป เก็บส่วนต่างไปเรื่อย ๆ จนร่ำรวยมหาศาลไม่สนใจดูแลประชาชนในความรับผิดชอบของตนเอง ครั้นจะเรียกร้องให้สนใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองนั้นก็กลายเป็นว่า ประชาชนกำลังหวังในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

“แล้วพ่อไปเลือกมันทำไม”

“พ่อไม่ได้เลือก คนมีเงินนะมีงี่รู้อยู่” น้ำเสียงของพ่อซึกหงุดหงิด “พ่อไม่เคยหวังอะไรจากผู้แทน พ่อหวังถึงลมที่จะพัดกลับมาอีกครั้งมากกว่า แม้ว่ามันจะดูเลื่อนลอยเต็มที”

ผมรู้ว่า เมื่อกระแสลมพัดกลับมาอีกครั้งมันจะนำความชุ่มฉ่ำมาสู่แผ่นดินของเรา แล้วเราก็จะเริ่มต้นกันอีกครั้ง มะพร้าวจะเปลี่ยนใบใหม่ แผ่นดินที่เคยแห้งผากจะถูกพลิก พันธุ์พืชจะถูกหว่านเพาะ ป่าจะสดเขียว ทางน้ำจะมีน้ำไหล พืชในไร่จะออกดอกออกผล แม้ว่าราคามันจะถูกกด แต่เราก็ยังมีความหวังในชีวิต เรายังมีความหวังที่จะต่อรองราคา เรายังมีทางที่จะเรียกร้องความเสียหายกลับคืน”

(กระแสลมที่พัดกลับ : 137-138)

วิมลแสดงบทวิจารณ์นักการเมืองในคราบนายทุนอย่างเนบเนียน คำสนทนาระหว่างพ่อลูก หมายถึง การที่ประชาชนจะรอให้นักการเมืองหันกลับมาดูแลประชาชนนั้นเป็นไปได้ รอเห็นลมพัดเปลี่ยนทิศยังมีโอกาสเกิดขึ้นง่ายกว่า ในตัวบทแสดงให้เห็นความร้ายกาจของฝ่ายทุน กล่าวคือ นายทุนยังคงทำหน้าที่อย่างแข็งขันโดยการกดราคาผลผลิตการเกษตร ชาวไร่ชาวนาได้แต่รอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพราะเวลานี้มีแต่ธรรมชาติเท่านั้นที่หวังพึ่งพาได้ แต่แล้วธรรมชาติก็ไม่อาจช่วยเหลือชาวบ้านได้ เพราะนายทุนจีนไปตั้งโรงไม้ทำลายสมดุลระบบนิเวศจนกระทั่งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ผลกระทบที่ตามมาคือ ชาวไร่ชาวนาทำการเกษตรไม่ได้ผล พวกเขาจึงต้องอพยพไปหางานทำในกรุงเทพฯ

ตัวละครนักเขียนผู้คุ้นเคยกับเมืองหลวงดีรู้เข่นนั้นจึงรีบออกปากเตือน เพราะเขาตระหนักดีว่ากรุงเทพฯ ไม่เหลือพื้นที่สำหรับแรงงานอีกต่อไปแล้ว

ผมไม่อยากให้พ่อกับแม่และน้อง ๆ ต้องเดือดร้อนรอนเร่หาที่อยู่ที่ทำมาหากินใหม่ เพราะมันไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ยิ่งเราไม่มีทุนรอนด้วยแล้ว... ก็คงหนีไม่พ้นต้องพากันเข้าไปผจญชะตากรรมกันในกรุงเทพฯ ซึ่งมันก็เป็นดินแดนที่แทบจะไม่มีอะไรจะให้เราได้ ‘ซูดสั้น’ ไล่ท่องไปวันหนึ่ง ๆ อยู่แล้ว... ภาพคนไทยอพยพที่หัวลำโพง หมอชิต เอกมัย และที่กระจัดกระจายเกลื่อนกล่นทั่วกรุงเทพฯ ยังคิดว่าผมมาจนบัดนี้... ผมอยากจะทำบอกพ่อว่า กรุงเทพฯ น่าจะเป็นดินแดนแห่งความชั่วร้าย... มีแต่คนทุกข์ยาก อด

อยาก เต็มไปด้วยขอทาน พวกลวกชิ่ง พวกลวกฉวย พวกโจร ทั้งในและนอกเครื่องแบบ พวกชูครี๊ด กระหรี
แมงดา สมิ เศรษฐีหน้าด้าน... ฯลฯ... แต่พูดไปก็ไร้ประโยชน์ เพราะเมื่อถึงคราอับจนไม่ว่าที่ไหนเราก็ต้อง
ไป... ไปเหมือนกับผู้อื่น ๆ นั่นแหละ

(กระแสลมที่พัดกลับ : 136)

สิ่งที่ตัวละครนักเขียนในเรื่องนี้คิด เป็นภาพของกรุงเทพฯ ในยุคที่เกษตรกรหลังไหลเข้า
เมืองจากพิษเศรษฐกิจตกต่ำ “ผม” บอกเล่าว่าในเมืองมีบุคคลประเภทใดบ้าง ซึ่งล้วนเต็มไปด้วยคน
จนและคนไร้คุณธรรม เมืองหลวงในเวลานั้นเหมือนเขตอพยพจากภัยสงคราม แออัด แกร่งแย่ง ไม่
สมควรตั้งรกรากถาวร และดูราวกับว่าวิมลกำลังพยายามใช้ปากของ “ผม” ประกาศออกไปว่า
“กรุงเทพฯ ไม่มีที่ว่างรับผู้อพยพแล้ว” หากจะมีโอกาสแสวงหาเงินทอง ผู้ที่อพยพมาอยู่ก่อนก็คง
ได้รับโอกาสนั้นก่อนผู้ตามมาในภายหลัง กรุงเทพฯ ไม่เหลือเศษเสี้ยวความหวังใดให้แก่งแย่งอีก
หากจะอพยพเข้ามา ก็จะพบคนประเภทเดียวกัน ชีวิตของผู้อพยพมีแต่จะตกต่ำลงทุกวัน

เรื่องต่อมาคือ *เชือกที่ขวันคอ* (2526) เรื่องสั้นเรื่องนี้เล่าถึง บุญคอยชายวัยกลางคนที่เคย
เป็นคนงานขุดเหมือง แต่ได้รับอุบัติเหตุระหว่างทำงานจนทำให้กระดูกสะโพกได้รับบาดเจ็บ เขา
พิการ กลายเป็นคนเดินไม่ถนัด เดินระยะไกลแล้วต้องหยุดพักบ่อย ๆ เขากลับไปทำงานไม่ได้
นอกจากทำสวนแล้วเขาพยายามออกไปขุดแร่ที่พอหาได้แล้วร่อนไปขาย ช่วยกันกับลูกชายอายุ
ประมาณ 10 ขวบ เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวและดูแลเมียที่ป่วย ในแต่ละวันภรรยาแต่ว่า
ขอให้มิโชคได้เร็วมาก ๆ ชีวิตอยู่กับความหวังเท่านั้น เขาเสียใจที่ไม่ควรทุ่มเททำงานให้นายเหมือง
มากจนร่างกายของตนต้องพิการเช่นทุกวันนี้ ไม่มีคนเหลียวแล ซ้ำยังต้องชวนขวายนเลี้ยงดูตนเอง
และครอบครัว ชีวิตของผู้ใช้แรงงานนั้นนั้นมีแต่ถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ร่ำไป ผลผลิตทุกอย่างที่มาจาก
ผู้ใช้แรงงานจะถูกนายทุนกดราคาให้ต่ำ เงินที่เขาได้ไม่พอใช้จ่ายในบ้าน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็ต้อง
ไปยืมจากเจ้าแก้ว แลกกับผลผลิตทั้งหมดจากสวนของเขาในฤดูนี้ สิ่งเหล่านี้วนเวียนเป็นวัฏจักร
เหมือนมีเชือกมาขวันคอเขาเพิ่มขึ้นทีละเส้น เขาเป็นคนป่วยที่รอวันตาย ไม่มีทางจะที่สลัดหลุดจาก
เชือกที่ขวันคอได้

เชือกที่ขวันคอ (2526) เป็นเรื่องที่มุ่งวิจารณ์นายทุนเป็นหลัก เริ่มจากนายทุนเหมืองแร่ที่ทำให้
เขาต้องขาพิการ เขาทำงานอย่างหนักย้ายเครื่องจักรโดยไม่มีอุปกรณ์ที่รุนแรง เจ้าแก้วสั่งให้ทุ่ม

แรงเต็มที บุญคอยออกแรงจนกระดูกสะโพกเคลื่อน กลายเป็นชายพิการตกงาน วิมลแสดงความคิด
ของบุญคอยในขณะนั้นออกมาดังนี้

บุญคอยยอดที่จะคิดถึงสาเหตุที่ทำให้เขาเหลือเพียงครึ่งชีวิตไม่ได้ มันเกิดขึ้นเพราะความ
ซื่อสัตย์ต่องานแท้ ๆ แต่ผลที่ได้รับตอบแทนนั้น นอกจากความทุกข์ทรมานแล้วก็มีแต่ความว่างเปล่า

(เชือกที่ขวันคอ : 40)

ไม่เพียงแต่บุญคอยเท่านั้นที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ ชาวบ้านคนอื่น ๆ ต่างได้รับ
ผลกระทบจากเหมืองแร่และนายทุนที่ตัดไม้อยู่บนภูเขา การตัดไม้ทำลายป่าทำให้อากาศแห้งแล้ง
เหมืองแร่กลายเป็นเหมืองร้างเนื่องจากนายทุนถลุงแร่ออกไปจนเหลือเพียงเศษแร่ เมื่อเหมืองแร่ปิด
กิจการ ชาวบ้านขึ้นเขาไปขายแรงงานให้นายทุนตัดไม้ บ้างก็เข้าไปหางานทำกรุงเทพฯ เหลือเพียง
บุญคอยที่ขาพิการ อาศัยร่อนเศษแร่ขายกับปลุกพืชเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่งัดไปไหนไม่ได้เพราะไม่มี
กำลังจะออกไปใช้แรงงาน ค่าใช้จ่ายในครอบครัวฝืดเคือง เขาเป็นหนี้เจ้าแก่จำนวนมาก ผลผลิตใน
ไร่ตกเป็นของเจ้าแก่จนหมด เขาไม่สามารถต่อรองได้ การกู้เงินทุกครั้งเหมือนกับเชือกที่มัดคอเขา
แน่นขึ้นทุกวัน

แนวคิดวิพากษ์นายทุนอย่างที่พบในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) สอดคล้องกับแนวคิด
วรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคก่อนหน้า ที่เน้นแสดงความแตกต่างด้านคุณธรรมของฝ่ายแรงงานกับฝ่าย
นายทุน แรงงานมักเป็นคนซื่อสัตย์ มีจิตใจดีงาม แต่ถูกนายทุนหน้าเลือดขูดรีด นอกจากนี้เรื่องสั้น
เรื่องนี้ยังกำหนดให้โรงพยาบาลของรัฐเป็นหนึ่งใน “นายทุนผู้ขูดรีดแรงงาน” อีกด้วย การตั้ง
สถานพยาบาลไกลจากชุมชนทำให้ต้องเสียเงินไปรักษาจำนวนมาก ค่ารักษาที่สูงเกินกว่าชาวบ้าน
จะจ่ายได้เท่ากับว่าเป็นการเพิ่มปัญหาให้ชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องไปกู้ยืมเงินมาจ่ายโรงพยาบาล
เพื่อ “ซื้อชีวิต” เรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นถึงอำนาจเงินที่สามารถซื้อชีวิต และซื้อชีวิตคนได้ ใน
ขณะเดียวกันเงินที่กู้มาซื้อชีวิตภรรยา ก็เปรียบเสมือนเชือกที่รัดคอบุญคอยเพิ่มอีกหนึ่งเส้น เพราะ
เขาต้องจ่ายดอกเบี้ยราคาสูง ทั้งนี้เขาก็ยังไม่อาจชำระได้

เรื่องสั้นเรื่องที่ผ่านมาแสดงภาพกลุ่มนายทุนที่เข้าไปกำหนดชีวิตผู้ยากไร้ ไม่เว้นแม้ในวงการการแพทย์ ที่หากพิจารณาตามอุดมการณ์แล้วต้องยึดชีวิตของคนไข้เป็นสำคัญ แต่หมอในเรื่องก็ยังถือเรื่องค่ารักษาเป็นสิ่งสำคัญมากเช่นเดียวกัน

เรื่องสั้นอีกเรื่องในกลุ่มนี้จะกล่าวถึงอำนาจเงินทุนที่เข้าไปทำลายการศึกษาในชนบท คือเรื่อง *ชีวิตที่มีให้* (2526) เรื่องนี้กล่าวถึงครูโรงเรียนประถมในชนบทคนหนึ่ง เขาพยายามจะช่วยเหลือลูกศิษย์ที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน ผู้บริหารไม่สนใจงบประมาณด้านนี้ มุ่งแต่สร้างรั้วสร้างอาคารสถานที่เพื่อเป็นผลงานของตนเอง

ครูใหญ่สนใจแต่เรื่องพัฒนา ทางด้านวิชาการ อุปกรณ์การเรียนการสอนครูใหญ่ไม่เคยสนใจครูที่ทำหน้าที่สอนก็มีแต่ชอล์กกับกระดานดำเท่านั้น จนทุกคนที่เฝ้าสอนกันไปอย่างเซ็ง ๆ เพียงเพื่อให้หมดไปวันหนึ่ง ๆ เด็กเรียนรู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ บางคนอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ค่อยได้ ทั้งที่จบประถมสี่ ประถมหก แต่อาคารเรียนและรอบบริเวณโรงเรียนกลับสร้างเสริมตกแต่งอย่างสวยงาม ครูใหญ่กำลังสร้างรั้วคอนกรีตทั้งที่โรงเรียนอยู่กลางทุ่ง ที่เป็นอย่างนี้เพราะมันเป็นผลงาน เป็นความดีความชอบปีละสองชั้น และครูใหญ่ระดับสูงขึ้นไปก็สนใจแต่ความเจริญทางด้านวัตถุ ถึงขนาดจัดประกวดโรงเรียนกัน

(ชีวิตที่มีให้ : 53-54)

จากตัวบทที่ยกมา จะพบว่าแนวคิดทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาด้านวัตถุและหวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง กำลังลุกลามไปทำลายวงการการศึกษา เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการสร้างอาคารสถานที่มากกว่าการสร้างคุณภาพชีวิตผู้เรียน ตอนท้ายวิมลยังส่ายส่ายให้เห็นปัญหาที่ใหญ่กว่านั้น คือ ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงกว่าครูใหญ่ต่างก็เห็นดีเห็นงามกับพฤติกรรมของครูใหญ่ ประเด็นนี้จึงเป็นเรื่องนำวิกฤตที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษา อันเกิดจากการครอบงำของแนวคิดทุนนิยม

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์ต้องการ เรื่องปากท้องมาก่อนเรื่องศึกษาหาความรู้ หากท้องไม่อิ่มก็ไม่อาจทำงานหรือเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อครูใหญ่ไม่สนใจปัจจัยที่จะทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น ครูผู้น้อยจึงขอสอนวิชาเกษตรเพื่อให้นักเรียนปลูกผัก ขอรับบริจาคข้าวจากชาวบ้าน ใช้เงินตัวเองออกค่าใช้จ่ายเครื่องปรุงบ้าง และขอให้นักเรียนที่เรียนวิชาการ

เรือนใช้ผลผลิตเหล่านั้นทำอาหารแจกจ่ายกัน โครงการนี้ช่วยเหลือเด็กมาได้ระยะหนึ่ง แต่ระยะหลังผลผลิตตกต่ำเขาไม่กล้าไปขอร้องให้ชาวบ้านบริจาคข้าวสาร เขาจึงต้องไปหยิบยืมจากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก็ไม่มีเงินเช่นกัน เขาจึงทุกข์ใจเรื่องเงินไม่พอใช้จ่าย รวมทั้งเงินที่ไม่พอช่วยเหลือนักเรียน ตนเองก็ป่วยเป็นวัณโรคแต่บอกให้ใครรู้ไม่ได้ไม่เช่นนั้นก็ต้องพักงาน ตัวเองเดือดร้อนนักเรียนก็เดือดร้อนเช่นกัน

จากเรื่องนี้จะพบว่าทุนนิยมกำลังหยั่งรากลึกกลงไปในสังคมไทยโดยเข้าไปสู่ระบบการศึกษา ทุนนิยมกัดกินไปที่ระดับผู้บริหารการศึกษาส่งผลกระทบต่อระดับครูผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ขาดงบประมาณ ขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารการศึกษาที่ไม่ให้ความสำคัญด้านการศึกษา แต่ไปให้ความสำคัญเรื่องอาคารสถานที่ นับเป็นการให้ความสำคัญไม่ตรงประเด็น การที่ผู้บริหารล้มเหลวทางความคิดเพียงหนึ่งคนจะส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งองค์กร นักเรียนในความดูแล ที่ผู้ปกครองฝากบุตรหลานไว้ให้โรงเรียนด้วยความหวังว่าโรงเรียนจะอบรมให้บุตรหลานของเขามีความรู้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การส่งลูกหลานมาโรงเรียนสำหรับชาวชนบท เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นยากส่งลูกมาเรียนเท่ากับเสียแรงงานไป 1 คน ถ้าลูกอยู่กับบ้านก็ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ ช่วยเลี้ยงน่องได้ เมื่อพ่อแม่ตัดสินใจส่งลูกมาเรียน จึงส่งมาพร้อมกับความคาดหวังว่าโรงเรียนจะยกระดับคุณภาพชีวิตของลูกเขาได้ งบประมาณที่รัฐบาลลงทุนไปกับการศึกษาในยุคนี้ถูกฝ่ายบริหารนำไปใช้ในทางที่ไม่ก่อประโยชน์กับการศึกษา การสร้างคนยากกว่าการสร้างตึกสร้างอาคาร การสร้างคนมีโอกาสสำเร็จน้อยกว่า เห็นผลช้ากว่าการสร้างอาคาร ดังนั้นแล้วผู้บริหารที่ต้องการผลงานประจักษ์ชัดในสายตาผู้บริหารระดับสูงภายในระยะเวลารวดเร็ว จึงเลือกที่จะดึงงบประมาณมาสร้างในสิ่งที่ประกันคุณภาพตนเองได้อย่างแน่นอนมากกว่าจะลงทุนไปกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ไม่อาจเห็นผลในระยะเวลาเพียงปีสองปี การตัดสินใจของฝ่ายบริหารดังที่วิมลแสดงมาในเรื่องสั้นเรื่องนี้จึงทำให้เห็นบาดแผลของวงการการศึกษา จากผู้กระทำคือฝ่ายบริหารการศึกษา

จากเรื่องสั้นสองเรื่องคือ *เชือกที่ข่วนคอ* (2526) และ *ชีวิตที่มีให้* (2526) ทำให้ประจักษ์ชัดถึงด้านมืดของอำนาจทุนนิยม ที่เข้าไปทำลายคุณธรรมในจิตใจของแพทย์และครู

ค่านิยมของสังคมไทยนั้นนับถือครูมาแต่โบราณ เนื่องจากผู้อยู่ในสถานะครูแต่เดิมนั้นคือพระ แม้อต่อมาฆราวาสเข้ามาประกอบอาชีพครูทดแทนจนหมดแล้ว แต่สังคมก็ยังนับถือครูมากเป็น

อันดับต้น ๆ เมื่อเทียบกับวิชาชีพอื่น ส่วนที่มาของแพทย์นั้นก็เริ่มต้นมาจากเจ้านายชั้นสูงที่สำเร็จการศึกษาแพทยศาสตร์และกลับมาสร้างความสำเร็จให้กับวงการสาธารณสุข ประกอบกับหน้าที่ที่ช่วยเหลือคนให้พ้นโรค พ้นความตาย ทำให้อาชีพแพทย์เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่สังคมยกย่องเป็นลำดับต้น ๆ เช่นเดียวกับอาชีพครู ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทำให้ แพทย์และครูแบกอุดมคติของวิชาชีพไว้เต็มเปี่ยม มีกรอบคุณธรรมและความคาดหวังของสังคมกำกับไว้แน่นหนา แต่ในเรื่องสั้นสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อทุนนิยมไหลบ่าเข้ามา สองอาชีพที่นับว่ามีคุณธรรมสูงก็ยังถูกแนวคิดทุนนิยมครอบงำ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากทุนได้ล้อมสังคมด้านอื่น ๆ ไว้จนหมดแล้ว สิ่งรอบตัวล้วนต้องใช้เงินซื้อ ความจริงข้อนี้ย่อมปรากฏแก่ทุกคนในสังคม ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่สังคมมองว่ามีคุณธรรมสูงอย่าง ครู และ หมอ เพราะทั้ง ครู และ หมอ ต่างเป็นสมาชิกของสังคม ต้องใช้จ่าย ต้องสะสมเพื่ออนาคตเช่นเดียวกันกับอาชีพอื่น ๆ ในสังคม

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายในหัวข้อภัยจากทุนนิยม คือ *ความตาย* (2526) เนื้อเรื่องยกความตายของคนสองคนมาเปรียบเทียบกัน คนหนึ่งเป็นเศรษฐินี้อลจนร่ำรวย หาเงินด้วยวิธีสกปรกมาตลอดชีวิต ใช้เงินซื้อทุกอย่างรอบตัว ตั้งแต่สิ่งของ ไปจนถึงมิตรภาพและความจงรักภักดี สังคมยกย่องเศรษฐินี้นี้มาก เมื่อเขาเสียชีวิต หนังสือที่ระลึกในพิธีศพของเขาเขียนพรรณนาความดีของเขาไว้อย่างไม่คำนึงถึงความเป็นจริง ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นหญิงชรายากจน นางทำความดีมาตลอดชีวิต อยู่กับหลานสองคนที่กระท่อมในชนบท เมื่อวันหนึ่งหญิงชรานี้เสียชีวิต ศพของเธอก็ไม่มีแม้แต่โลงใส่ ชาวบ้านต่างช่วยกันประกอบโลงให้ได้อย่างง่าย ๆ ก่อเชิงตะกอนกันเองแล้วเผา ในเนื้อเรื่องตัวละคร ‘ผม’ จึงวิพากษ์วิจารณ์คำกล่าวที่ว่า “คนเราจะมีจะจนสุดท้ายก็ตายเหมือนกัน” นั้นไม่เป็นความจริง พิสูจน์ได้จากความตายของคนสองคนดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าฐานะทางการเงินทำให้คนแตกต่างกัน แม้ตายเหมือนกันก็ได้รับการยอมรับไม่เท่ากัน ตัวละคร ‘ผม’ แสดงทัศนะว่าเหตุการณ์เหล่านี้ก็ยังคงวนเวียนเกิดขึ้นซ้ำไปมา ตราบใดที่คนในสังคมยังไม่เห็นว่าช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเป็นปัญหา และยังไม่ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหานี้ไปด้วยกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เรื่อง *ความตาย* (2526) แสดงให้เห็นการนิยามคุณค่าของคนตามรูปแบบของสังคมทุนนิยม นักธุรกิจในเรื่องเรื่องประพุดิษฐ์มาตลอดชีวิต แต่เขาก็กลับได้รับการยกย่องจากสังคม มีคนมาร่วมพิธีศพมากมาย นั่นเกิดจากสังคมยังเห็นว่าเขาเคยมีบุญคุณต่อผู้มาร่วมงาน เมื่อเขา

มีบุญคุณแล้วเขาจึงเป็น ‘คนดี’ ที่สมควรยกย่อง จะพบว่า การยกย่องผู้ให้ผลประโยชน์ สอดคล้องกับค่านิยมของคนไทย คือ ‘ความกตัญญู’ จากเนื้อเรื่องจะพบว่า ทุนมีอำนาจชื่อ ‘ความกตัญญู’ ได้ไม่ว่านักธุรกิจผู้ใดจะมีเส้นทางชีวิตเช่นใด แต่เมื่อเขามี ‘บุญคุณ’ เขาย่อมได้รับการยกย่อง เรื่องสั้น *ความตาย* (2526) จึงเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นขั้นตอนการทำงานของทุนนิยม ที่แทรกซึมเข้าไปผสมผสานกับค่านิยมดั้งเดิมของคนไทยได้อย่างลงตัว

3.2.2 แนวคิดเรื่องผู้ยากไร้ในเมืองหลวง

ภาวะเสื่อมถอยของอุตสาหกรรมการเกษตรทำลายวิถีเกษตรกรรมแบบเก่าจนหมดสิ้น ชนบทเปลี่ยนโฉมหน้าเป็นโรงงานผลิตสินค้าทางการเกษตรเพื่อส่งออก การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในทางลบอันเกิดจากภาวะฝนแล้งปลายปี พ.ศ. 2520 ผนวกกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกทำให้การลงทุนด้านอุตสาหกรรมชะลอตัว ประเทศไทยประสบปัญหาดุลการชำระเงินอย่างหนัก (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2547:264) การคมนาคมติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็วในยุคที่ผ่านมาทำให้วัฒนธรรมเมืองไหลบ่าสู่ชนบทอย่างรวดเร็ว สื่อสารมวลชนมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารจากเมืองหลวงไปสู่ชนบท ข่าวสารเหล่านั้นเป็นการปลุกฝังวัฒนธรรมเรื่องการค้า อุตสาหกรรม แรงงาน การศึกษา แนะนำเครื่องมือ เครื่องใช้ สอดแทรกทัศนคติ ค่านิยมแบบชาวเมืองส่งไปถึงชาวชนบทด้วยบทบาทของสื่อ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อีกทั้งยังมีชาวเมืองที่ต้องติดต่อชาวชนบทอยู่เป็นประจำเป็นตัวแทนเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเมืองได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรประสบปัญหาเรื่องนี้สิน ที่ดินหลุดจ่านอง นายทุนจากต่างถิ่นเข้าถือครองที่ดิน เมืองหลวงจึงกลายเป็น ‘ดินแดนแห่งความหวัง’ ทำให้ในต้นทศวรรษ 2520 ชาวชนบทอพยพเข้าเมืองจำนวนมาก อพยพมาพร้อมกับความคาดหวังต่ออนาคตที่จะเก็บเงินมาไถ่ถอนที่นาคืน หากแต่ชาวชนบทเหล่านั้นกลับคาดไม่ถึงความเลวร้ายที่รออยู่ในเมือง

เรื่องสั้นในกลุ่มนี้มี 5 เรื่อง ประกอบด้วย *เพียงรูทีดิน* (2521) *ยุคสมัย* (2522) *ขยะสังคม* (2522) *ค่าแห่งชีวิต* (2526) *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) แนวคิดหลักที่ปรากฏคือ ภาพชีวิตแร้นแค้นของผู้ยากไร้ในเมืองหลวง

เรื่อง *ยุคสมัย* (2522) เล่าถึงชายผู้หนึ่งถูกนายหน้าหลอก นายหน้าเป็นตำรวจศสูงมาจากกรุงเทพฯ ชักชวนไปทำงานต่างประเทศ ต้องใช้เงินลงทุนในช่วงแรกจำนวนมาก เขาจึงนำที่นา 10

ไว้ไปจ้างงเพื่อส่งเงินให้นายหน้า ถึงวันเดินทางนายหน้าพาเขาและชาวบ้านอีกหลายคนที่ยังเชื่อ
 ขึ้นเครื่องบินมาปล่อยทิ้งไว้ที่กรุงเทพฯ เขาพยายามจะหางานทำเพราะไม่อยากบวกรับกลับบ้าน
 เกิด เพียงไม่กี่วันเงินติดตัวก็ร่อยหรอ ต้องอาศัยนอนตามป้ายรถประจำทาง เขาเห็นว่าคนไร้บ้านเช่น
 เขาในกรุงเทพฯมีจำนวนมาก เขาเคยนั่งลงขอทานแต่ไม่มีใครให้ คืนเดี๋ยวนั้นได้ไปช่วยคนที่สนใจ
 แต่เรื่องของตนเอง ชีวิตใดที่ไม่ทำประโยชน์ให้ก็ไม่อยู่ในสายตา ชีวิตริมถนนสอนให้เขาเข้าใจว่า
 คนประเภทเช่นเขานั้นเป็นส่วนเกินของเมืองหลวง ผู้คนเบียดกันขึ้นรถประจำทางในวันฝนตก ทิ้ง
 ชายชราตาบอดไว้ที่ป้าย ไม่ชำระคืนต่อมาก็รับเอาชายตาบอดขึ้นไปด้วย เขาคือชีวิตสุดท้ายที่ถูกทิ้ง
 ไว้ที่ป้ายรถประจำทาง

ผู้คนที่มาขึ้นคอกจรดเมล์หันมามองเขาอย่างฉาบฉวยและด้วยสายตาที่แสนจะธรรมดา เมื่อรถ
 คันที่พวกเขาออกมายังต่างก็จากไป ทิ้งชีวิตที่แสนจะธรรมดาไว้เบื้องหลัง

(ยุคสมัย : 54-55)

วิมลเน้นคำว่า ‘ธรรมดา’ สองครั้ง คือ “มองด้วยสายตาที่แสนจะธรรมดา” และ “ทิ้งชีวิตที่
 แสนจะธรรมดา” เป็นคำพูดที่ตอกย้ำภาพที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นเรื่องปกติ ก้านกับการบรรยาย
 ลักษณะของผู้ที่ถูกทิ้งไว้ที่มีลักษณะภายนอกดูยากไร้เกินกว่าจะใช้คำว่า “ธรรมดา” กล่าวคือ

ฝูงแมลงวันแห่กันมาไต่ตอมเนื้อตัวและเสื้อผ้าสกปรกเหมือนคอกซากศพ ปากหนาตะเอน
 เหยออำให้แมลงมุดลงไปกินน้ำลายเหนียว ๆ และอีกสามสี่ตัวกำลังกินน้ำลายที่ไหลออกมาจากมุมปาก
 ซอกคอมีเหงื่อไคลซึมจางอยู่ตามรอยข่น และใบหน้าอันตบซุบก็มีเหงื่อซึมอยู่ตลอดเวลา

(ยุคสมัย : 55)

ลักษณะที่นักเขียนบรรยายชายเร่ร่อนผู้นี้ สะท้อนให้เห็นการขาดเอาใจใส่จากเจ้าตัวและ
 ผู้คนรอบข้าง ชายผู้นี้ยืนอยู่กลางเมืองหลวง ศูนย์กลางการบริหารของประเทศ ไม่เพียงแต่ชายผู้นี้
 เท่านั้น ในเนื้อเรื่องระบุว่าภาพเช่นนี้เป็น “ธรรมดา” นั้นหมายความว่า มีคนเร่ร่อนเช่นเดียวกับเขา
 อยู่ในเมืองหลวงแห่งนี้จนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ในขณะที่ กลางทศวรรษ 2520 แทบทุกครัวเรือน

ในเมืองมิโททศน์ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546: 465) เป็นเกณฑ์บอกได้อย่างหนึ่งว่า คุณภาพชีวิตชนชั้นกลางในเมืองนั้นมีรายได้ซื้อเทคโนโลยีใหม่เพื่อความบันเทิงสำหรับครอบครัวได้ ในขณะที่รัฐไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรเลี้ยงชีพและที่พักอาศัยให้เพียงพอแก่ผู้อยู่อาศัยใหม่จำนวนมาก จึงปรากฏเป็นภาพชายเร่ร่อนในสภาพน่าสงสารใจอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ความแตกต่างทางชนชั้นในเมืองหลวงจึงไม่ใช่ภาพ “ธรรมดา” ผู้จิววิเคราะห์ว่า คำว่า “ธรรมดา” เป็นเครื่องมือที่นักเขียนใช้เพื่อ “เสียดสี” ช่องว่างของคนในสังคมเมือง

ขยะสังคม (2522) นำเสนอกล้ายกันกับเรื่องที่ผ่านมา เล่าถึงคนจรจัด อาศัยนอนที่ป่าจรดประจำทาง ตกใจตื่นขึ้นมาเพราะอาการปวดท้องหิวอาหาร เขาออกเดินไปตามเส้นทางที่เดินทุกวันหยุดที่ร้านขายผลไม้รอแม่ค้าคัดผลไม้เน่าโยนลงแข่งแล้วเขาจึงเข้าไปแย่งผลไม้เน่าพร้อม ๆ กับเด็กจรจัดในบริเวณนั้นกิน อาศัยดื่มน้ำจากถุงน้ำหวานที่คนทิ้งไว้ในถังขยะ ขณะที่หิวนั้นสายตาเหลือบเห็นพระยืนรอรับบาตรก็รู้สึกว่ายากเป็นพระขึ้นมา

ตอนนั้น เขาเพิ่งสังเกตเห็นพระภิกษุสองรูป กำลังยืนอุ้มบาตรอยู่น้ำแขงชายข้าวแกง เพื่อรอให้คนซื้อข้าวแกงและผลไม้ใส่บาตร โดยมีได้เดินไปทางไหน มีคนซื้อข้าว ข้าวแกง ข้าวผลไม้ใส่บาตรให้เป็นระยะ ขณะที่เลียเงาะเน่า เขามองพระ แล้วก็มองคนใส่บาตร... นึกอยากเป็นพระขึ้นมาบ้าง

(ขยะสังคม : 89)

บทที่ขมาแสดงให้เห็นค่านิยมเรื่องการทำบุญของคนในสังคม คนนิยมทำบุญกับพระสงฆ์มากกว่าทำบุญกับฆราวาส การบ่มเพาะความคิดแต่โบราณว่าพระสงฆ์คือเนื้อนาบุญ คือผู้เสียดสละความสุขทางโลกไปศึกษาพระธรรมเพื่อตัดกิเลส ทำให้พระสงฆ์มีสถานะเป็นชนชั้นที่สูงกว่าฆราวาสไปโดยปริยาย พระสงฆ์ไม่ประกอบอาชีพ ไม่สะสม เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนการไม่ยึดติดกับวัตถุ บำเพ็ญเพียรเพื่อเอาชนะกิเลส หน้าที่เดียวของพระสงฆ์ที่กระทำต่อสังคมคือสั่งสอนชาวบ้านให้ละกิเลส ดังนั้นแล้วชาวบ้านจึงต้องเลี้ยงพระสงฆ์ การทำบุญกับพระสงฆ์จึงทำให้ชาวบ้านอึดใจได้มากกว่าการทำบุญกับฆราวาส เนื่องจากเป็นการสละทรัพย์เพื่อบำรุงเนื้อนาบุญของศาสนา ดังนั้นจากกรณีนี้จะเห็นว่า การ “ให้” สิ่งของกับพระสงฆ์ จึงไม่เท่ากับการ “ให้” สิ่งของกับฆราวาส ของถวายพระต้องดีกว่าให้คน ดังที่ปรากฏในภูมิหลังของวิมล ที่กล่าวถึงการ

ทำบุญอย่างทุ่มเทของมารดา ว่า ฉันชอบวันที่พระบาทประจําฉันพลที่บ้าน เพราะช่วยทำให้บ้าน คึกคัก แม่จะทำกับข้าวอย่างพิถีพิถัน ชนิดที่คนในครอบครัวไม่มีวันจะได้กินหรือได้เห็นเลย (วิมล ไทรนีนนวน, 2545: 45)

หากเปรียบเทียบตัวละครพระที่ปรากฏในเรื่องกับตัวละครชายเร่ร่อน จะพบว่าทั้งสองมีสถานะเป็น “ผู้รับ” เช่นเดียวกัน แต่ชาวบ้านเต็มใจที่จะให้พระมากกว่าให้ชายเร่ร่อน วิมลกำลังแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่สังคมยกชนชั้นหนึ่งให้สูงขึ้น สิ่งที่ตามมาคือ จะมีอีกชนชั้นที่ถูกกดให้ต่ำลง ภาพที่ตัดกันระหว่างพระรอรับบาตรที่คนมาถวายเรื่อย ๆ กับภาพชายเร่ร่อนเดินเก็บเศษอาหารกินตามถังขยะ กว่าจะอิ่มก็ต้องเดินหาหลายถัง ระหว่างที่หาของกินตามถังขยะ ก็ตะสุนัขที่คู้ยหาอาหารอยู่ก่อนหน้าออกไป ภาพการเบียดเบียนผู้อ่อนแอกว่าปรากฏอยู่เสมอในวรรณกรรมของวิมล

เรื่องต่อมาคือ *ค่าแห่งชีวิต* (2526) เป็นเรื่องของชายขอทานพิการคนหนึ่ง อาศัยอยู่มุมตึก ลักษณะภายนอกมองดูน่าเวทนาน่าสงสาร แต่เรื่องก็บรรยายว่าน้อยคนที่จะหยุดมองภาพอันน่าเวทนานี้

ชายชราขังนั่งหม่อมอยู่ที่เดิม ที่มุมตึกแถวคานแม่ น้ำ แดดตั้งแต่เช้ามืดเหมือนกับคนที่ออกไปทำงาน ยกมือแป้ ๆ ไม่มีนิ้วเลยสักนิ้วขึ้นไหวผู้คนที่เดินผ่านไปมาดวงตาของแกแห่งผากราไรไร้แววแห่งความมีชีวิต นานเหลือเกินกว่าจะมีใครสักคนหยุดเดิน แล้วทิ้งเหรียญเล็ก ๆ ลงในกระป๋องบวบบี๊วของแก ไม่ว่าจะก้มกราบซ้ำแล้วซ้ำเล่าแทบสยดสยองจะขาดก็ตาม

ร่างกายของแกดูบวมดู ผมย่งสกปรก ใต้เสื้อผ้าเก่าขาด ซึ่งดูเหมือนจะเป็นชุดเดียวในชีวิต ตามผิวหนังมีผื่นและตุ่มสีน้ำตาลขึ้นอยู่เกือบทั่วตัว ใบหูและจมูกห่อบวม ที่แขน ขา ปลายมือและปลายตีนที่ถูกดัดวันมีเลือดไหลซึม พื้นดินที่แกเหยียบอยู่ชุ่มด้วยเลือดสีจาง ๆ แมลงวันจากกองขยะชายแม่ น้ำบินมาตอมกันหึ่ง แต่แกไม่แสดงท่าทีรำคาญหรือเดือดร้อนแต่อย่างใด ตลอดเวลาที่ฉันเห็นแกทุกเช้า แกไม่เคยพูดอะไรเลย แม้แต่จะร้องขอความสงสารเมตตาดจากผู้คนที่เดินผ่านไปมา นอกจากยกมือแป้ ๆ เปื้อนเลือดกราบอยู่ตลอดเวลา

(ค่าแห่งชีวิต : 75-76)

ผู้ชายคนหนึ่งเดินผ่านชายขอทานคนนี้เป็นประจำ เขาสงสารและมักให้หุคให้เศษเหรียญ อยู่มาวันหนึ่งเขาพบว่าขอทานพิการนอนตาย ผู้คนเดินผ่านไปผ่านมาไม่มีใครรู้ว่าชายขอทานตาย แล้ว แต่ชายที่ให้ทานเป็นประจำลุกใจคิด เพราะเวลาที่เขาเดินผ่านชายขอทานจะลุกขึ้นก้มกราบคนผ่านไปผ่านมาแล้ว แต่วันนี้ยังไม่ลุกขึ้นทำงาน เขาจึงเข้าไปดู จึงพบว่าขอทานพิการเสียชีวิตแล้ว ขณะนั้นเองจึงมีชายหนุ่มที่ดูเป็นคนมีความคิดเช่นเดียวกับเขา เข้ามาชวนเขาพูดคุยถึงเรื่องผู้ยากไร้ ชายหนุ่มผู้นั้นพูดชวนให้คิดว่า สังคมมักไม่ใส่ใจคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้ หากทุกคนคิดเหมือนกัน ก็จะเห็นผู้ยากไร้นอนตายเช่นนี้ทุกวัน ดังเช่นเหตุการณ์ที่ชายชราขอทานเสียชีวิตอยู่ในบริเวณที่คนสัญจรพลุกพล่าน แต่กลับไม่มีใครสนใจความตายของชายผู้นี้เลย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าวิมลต้องการใช้ตัวละครเด็กหนุ่มเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนหนุ่มสาว ผู้ยังมีอุดมการณ์แรงกล้าที่จะสร้างสรรค์สังคม แม้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้จะรวมเล่มตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2526 แต่เป็นเรื่องสั้นที่เคยตีพิมพ์มาในช่วงต้นทศวรรษ 2520 เพียงแต่ยังไม่พบหลักฐานเท่านั้น ช่วงเวลาที่ระบุได้เพียงคร่าว ๆ นั้น ยังพอเทียบเคียงได้กับประวัติศาสตร์ทางวรรณกรรมว่าเป็นงานที่เขียนขึ้นในยุควรรณกรรมเพื่อชีวิตยังมีบทบาทอย่างสูงในสังคม วิมลในฐานะนักศึกษาในยุคนั้นย่อมมีความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ในยุคแห่งการเรียกร้องเพื่อผู้ยากไร้ดังที่ได้กล่าวไว้ในภูมิหลังนักเขียน เรื่องสั้นเรื่องนี้จึงเป็นการบอกเล่าสภาพชีวิตผู้ยากไร้ที่พบได้ทั่วไปในเมืองหลวง และทิ้งท้ายโดยการเรียกร้องให้คนหนุ่มสาวขับเคลื่อนประเทศด้วยพลังของตน ฝากความหวังไว้ที่คนรุ่นใหม่หัวก้าวหน้า กลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ตระหนักถึงปัญหา เพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตคนในสังคมให้พัฒนาขึ้น

เรื่องสั้นเรื่องที่สี่ในกลุ่มแสดงแนวคิดเรื่องผู้ยากไร้ในเมืองหลวงคือเรื่อง *เพียงฐลีดิน* (2521) เรื่องนี้กล่าวถึงชีวิตของ พร เด็กอายุราว 9-12 ปี ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ พรอาศัยอยู่กับแม่และน้องในชุมชนแออัด แม่กับพ่อทำงานก่อสร้าง พ่อตกนั้งร้านเสียชีวิต แม่ของพรจึงต้องทำงานหนักขึ้นจนล้มป่วย พรแบ่งเบาภาระของแม่ด้วยการไปหาเศษอาหารที่แม่ค้าทิ้งไว้ในตลาดมาทำอาหาร เนื้อเรื่องตอนนี้วิมลบรรยายภาพการหาอาหารของพรในตลาด ทำให้พบว่า ในตลาดยังมีเด็กยากจนจำนวนมาก ที่ตกอยู่ในสถานะเดียวกับพร กล่าวคือ ต้องเก็บเศษอาหารสกปรกในตลาดมาเลี้ยงครอบครัว

พรหวังไว้เต็มที่ว่า จะต้องได้เศษเนื้อมาผัดพริกใบกะเพราให้แม่และตัวเอง และแบ่งคัมกับ ผักกาดขาวให้น้องด้วย แต่แล้วพรก็ต้องผิดหวัง เพราะไปถึงตลาดเกือบค่ำ ร้านค้าและแผงลอยปิดจนหมดแล้ว พวกที่มี ‘ชีวิต’ และ ‘อาชีพ’ เหมือนกันกับพรก็กำลังจะกลับ พรรู้สึกเสียดายเมื่อได้ยินไอ้เป็ยกกับไอ้มอมคุยว่า ได้เศษเนื้อคนละหลายชิ้นและหัวไก่อีกคนละสองสามหัว พรฟังแล้วก็เดินไปคู้ยกองเศษผักที่พื้นปูนอันเฉอะแฉะสกปรก พรไม่ได้หวังหรือกว่าจะมีเศษเนื้อ ตินไก่หรือหัวไก่หลงตาอยู่ เพราะพรรู้ว่า สิ่งเหล่านี้ะ พ่อพ่อค้าหรือแม่ค้าโยนลงแข่ง มันก็ถูกแย่งตะครุบแล้ว พรจึงเลือกเอาแต่เศษผักที่ยังซ้าและไม่มากนักสองสามอย่าง แล้วก็กลับกระต๊อบ พร้อมกับบอกตัวเองว่า พรุ่งนี้จะต้องมาตลาดแต่เช้า แล้วคอยจ้องแต่เศษเนื้อเท่านั้น

(เพียงฐิติดิน : 23-24)

จากตัวบทจะพบว่าวิมลเนนย้าคำว่า “พวกที่มี ‘ชีวิต’ และ ‘อาชีพ’ เหมือนกันกับพร” เพื่อแสดงให้เห็นว่า เด็กยากจนอย่างพรนั้นมีอยู่อีกมาก เด็กที่มีความเป็นอยู่เหมือนหนู เหมือนแมลงสาบ ที่ต้องรอคอยเศษเนื้อเศษผักสกปรกนรกกลับไปกิน เด็กที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษา และต้องรับผิดชอบครอบครัวทั้งที่ยังอยู่ในวัยเด็ก จะพบว่าครอบครัวของพรอ่อนแอหลงทุกวัน เริ่มจากพ่อที่เสียชีวิตจากงานก่อสร้าง ต่อมาแม่ก็ทำงานหนักจนล้มป่วย เวลานี้เหลือเพียงพรเท่านั้นที่จะหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งพรก็อยู่ในวัยที่ยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน จึงต้องเก็บเศษขยะนำไปขายแลกเงิน หรือเก็บเศษอาหารตามพื้นสกปรกมาเลี้ยงดูคนในครอบครัว จะเห็นได้ว่า ชีวิตของผู้ยากไร้เช่นพรไม่มีทางเลือกมากนัก ชีวิตของคนเหล่านี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมกำหนด อาหารต้องรอไปแย่งกับเด็กคนอื่นในตลาด และหากวันใดมีคนรวยมาซื้อเศษเนื้อกลับไปให้สุนัข เด็กยากจนในตลาดก็จะไม่ได้เศษเนื้อกลับไป ส่วนแม่ของพรนั้นเป็นตัวแทนของกรรมกรคนอื่น ๆ ที่มีชีวิตอยู่ได้ไปวัน ๆ ค่าจ้างไม่คุ้มกับความเหน็ดเหนื่อย ค่าแรงไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว ต้องคิดเงินร้านข้าวสารเป็นประจำ เมื่อเจ็บป่วยก็ไม่มีเงินสำรองไว้รักษาตัว เศษเงินเล็กน้อยที่เก็บไว้ต้องนำไปซื้อข้าวให้ลูกกิน ไม่พอสำหรับซื้อยารักษาตัวเอง เรื่อง เพียงฐิติดิน (2521) จึงแสดงให้เห็นความไร้ค่าของคนยากจน ที่อยู่ไปวัน ๆ โดยรอรับความเมตตาจากคนอื่น คนยากไร้เหล่านี้ไม่อาจมีวิถีชีวิตเปรียบเทียบกับชีวิตกับคนในเมืองได้ แม้แต่เปรียบกับสุนัขของคนรวยในกรุงเทพฯ คนจนก็อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าสุนัขของคนรวยเสียอีก

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายของกลุ่มคือ *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) เป็นเรื่องที่วิมล นำเสนอภาพชีวิตของชาวชนบทที่อพยพเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง ที่ในเรื่องกำลังแสดงให้เห็นว่าผู้อพยพเหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนเกินของเมืองและกำลังจะกลายเป็นปัญหาสังคม เนื้อเรื่องเล่าถึงครอบครัวเกษตรกรที่เข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ครอบครัวหนึ่ง แต่ก็พบว่ามีการครอบครัวอื่น ๆ อพยพมาหางานทำเช่นเดียวกันอยู่เต็มพื้นที่สถานีขนส่งหมอชิต งานในกรุงเทพฯ หายาก แม้แต่คนแข็งแรงก็ยังว่างงานเต็มเมืองตัวละคร “ผม” และพ่อ ยังหางานทำไม่ได้ แม่ป่วย น้องชายตัดสินใจออกไปขทาน น้องสาวไปขายบริการทางเพศ ผู้คนในหมอชิตบางคนนอนตาย ตัวละคร “ผม” อดทนกับสภาพดังกล่าวไม่ได้จึงถกเถียงกับพ่อถึงปัญหาที่ทำให้ครอบครัวต้องเดินมาสู่หนทางอันจน ได้ข้อสรุปว่า ต้นเหตุของปัญหาคือ “กฎหมาย” กฎหมายที่ทำให้ที่ดินของครอบครัวเขา กลายเป็นของคนอื่น ตัวละคร “ผม” จึงบอกกับพ่อว่า ต่อจากนี้ไป “ผม” จะทำงานทุกอย่างไม่เลือก ว่าสุจริตหรือทุจริต

พ่ออย่าคิดอะไรมากเกินไป มันไม่มีอะไร มันเหมือน ๆ กันทั้งนั้น ไม่ว่าใครจะทำอะไรมันก็เหมือนกัน เพื่อตัวเองกันทั้งนั้น แล้วทำไมฉันจะต้องมาทนอดหิวเพื่อจะเป็นคนดีอยู่ด้วยเล่า

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 107)

เนื้อความตอนนี้เป็นสิ่งที่วิมลนำเสนอว่า เมื่อผู้ยากไร้ถูกบีบบังคับจนหมดหนทางไป เขาเหล่านั้นก็จะพยายามเอาชีวิตรอด โดยการละทิ้งศีลธรรมที่สังคมยกย่อง พร้อมทำทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงกฎหมาย เพราะการเอาชีวิตรอดเป็นสัญชาตญาณที่อยู่เหนือความถูกต้อง เมื่อปัญหาเริ่มรุมเร้ามากจนไร้ทางออก ในที่สุดแล้วผู้ยากไร้เหล่านั้นอาจตัดสินใจก่ออาชญากรรมเพื่อหาเลี้ยงชีพ และเมื่อถึงวันนั้นสังคมก็จะวุ่นวาย วิมลพยายามจะกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตามว่า หากผู้ยากไร้ที่อาศัยอยู่ในสถานีขนส่งหมอชิตคิดเหมือน ‘ผม’ ทุกคน อาชญากรในกรุงเทพฯ คงมีมากมาย

ฉันจะอยู่มันที่นี่แหละ กลางวันฉันก็จะเป็นไอ้โง่เชื่อง ๆ ตัวหนึ่ง กลางคืนฉันก็จะหากิน ฉันจะทำตัวให้เหมือนค่างวานั้นแหละ ฉันจะทำมันจนกว่าจะมีเงินพอไปซื้อที่ดินของเราคืน ไม่งั้นฉันก็จะ

เป็นไอ้ค้างคาวอยู่บนที่นี้แหละ พ่ออย่าห่วงเลย ถังข้างไรเราก็ไม่มีอะไรต้องสูญเสียอีกแล้ว สิ่งที่อยู่กับเราเวลานี้ก็คือชีวิต มันเป็นเพียงสิ่งเดียวที่เรายังมีมันอยู่ และฉันขอบอกพ่อว่า ฉันจะต้องรักษามันเอาไว้ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 108)

แม้ว่าตัวละครจะเริ่มตัดสินใจจะเป็นอาชญากร แต่วิมลก็ยังแสดงให้เห็นทางออกของสังคมไว้ในตอนท้าย ว่าถ้าหากสังคมจะหันมาให้โอกาสคนจนบ้าง พยายามช่วยกันแก้ปัญหา เอื้อให้ผู้ด้อยโอกาส อาจลดปัญหาอาชญากรรมได้ แนวคิดนี้ปรากฏผ่านบทสนทนาของพ่อและ “ผม” ในตอนที่ “ผม” ต้องการให้โอกาสความคิด นั่นก็หมายถึง หาก “ผม” ได้งานทำ “ผม” ก็จะทำงานสุจริตจะไม่ทำอาชีพที่เป็นภัยต่อสังคม

เขาลุกขึ้น กวาดสายตามองร่างของแม่ ของน้อง และมองหน้าพ่อนิดหนึ่งก่อนจะไปเข้าห้องน้ำ ครัวใหญ่เขากลับออกมา

“ฉันจะไปแล้ว”

“มีจะไปไหน” น้ำเสียงของพ่อร้อนรนห่วงใย

“ไปให้โอกาสความคิดไปพ่อ เพื่อจะมีใครจ้างฉันทำงานบ้าง ฉันให้ออกสมันเป็นครั้งสุดท้าย และจากวันนี้ไปฉันจะไม่สนใจมันอีกแล้ว”

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 108-109)

เรื่องสั้นในกลุ่มนี้วิมลตั้งใจที่เสนอภาพความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ในเมืองหลวงอันประกอบด้วยเกษตรกรอพยพ แรงงาน ขอตาน คนเร่ร่อน โสเภณี เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงความทุกข์ยากของเพื่อนร่วมสังคม และตระหนักถึงปัญหาสังคมที่กำลังจะเกิดขึ้นจากผู้ยากไร้กลุ่มนี้ โดยวิมลมีความหวังว่าคนในสังคมจะร่วมมือกัน ทำความเข้าใจ เห็นใจต่อผู้ยากไร้ เพื่อนำไปสู่การร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อทำให้สังคมน่าอยู่ขึ้น สอดคล้องกับหลักวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่มุ่งนำเสนอภาพผู้ยากไร้ ชี้ให้เห็นทางแก้ไขปัญหา และเสนอทางออกด้วยการเชิญชวนให้คนในสังคมน่าร่วมมือกันแก้ปัญหาเพื่อผู้ยากไร้

3.2.3 แนวคิดเรื่องความถือผลของเจ้าหน้าที่รัฐ

การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของภาครัฐของวิมล สื่อออกมาโดยวิจารณ์ผ่านพฤติกรรมเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานอย่างไร้คุณธรรม ไม่ตั้งใจแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน รวมถึงแสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึกของประชาชนผู้ถูกกดขี่ อันแสดงผ่านความฝัน เรื่องสั้นในกลุ่มนี้ประกอบด้วยเรื่อง *เหยีย* (2524) *ความตายของความทรงจำ* (ก่อนจะถึงความตายหมายเลข 2) (2524) และ *โจร* (2526)

เรื่อง *เหยีย* (2524) มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของข้าราชการท้องถิ่น เนื้อเรื่องกล่าวถึงครอบครัวยากจนในชนบทครอบครัวหนึ่ง เลี้ยงเป็ด ไก่ และหมู ไร่ขายแต่ถูกนายทุนกดราคา ซ้ำยังต้องคอยระวังตัวเงินตัวทองที่จะแอบมาคาบเป็ด ไก่ ไปกินอีกด้วย สมาชิกในครอบครัวคอยปลูกสะโพกหอมจนไม่มีน้ำมันให้หลานกิน แม่สามีจึงคิดจะเชือดไก่มาปรุงยาเร่งน้ำมัน แต่ก็ทำไม่ได้เพราะผู้ใหญ่บ้านมาขอไก่ไปเชือดเพื่อทำอาหารเลี้ยงข้าราชการที่มาจากตัวจังหวัด ข้าราชการท้องถิ่นกลุ่มนี้ไม่ตั้งใจทำงาน เมื่อเข้ามาในชนบทก็วางตนเป็นนายของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องเสียเวลาเสียเงินทองต้อนรับเลี้ยงดู ไม่พยายามแก้ไขปัญหาอันเล็งตามความต้องการของชาวบ้านได้แต่เพียงมองภาพท้องถิ่นอย่างผิวเผินแล้วสรุปว่าชาวบ้านอยู่ดีกินดี ซึ่งแตกต่างจากข้อเท็จจริงที่ชาวบ้านในเรื่องต้องเผชิญ

“เขาประชุมเรื่องอะไรกันแม่”

“เรื่องความมั่นคงของชาติของเซดอะไรถูกฟังไม่ค่อยจะเข้าใจ เห็นว่ารัฐบาลจะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง จะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีขึ้นอีก แล้วถึงงานในฤดูแล้งที่หลวงเขาจะให้ทำ เขาจะให้ทำถนนเข้ามาในหมู่บ้านเรา แล้วปีต่อไปก็จะมิงานมาให้ทำกันอีก เขาว่าพวกเราจะได้มีกินมีใช้กันมิงานทำกันทุกปี”

เขารู้สึกผิดหวัง เพราะคิดว่าจะประชุมกันเรื่องนาที่ไม่ได้ทำกันมาหกเจ็ดปีแล้ว เพราะฝนแล้งและน้ำในคลองแห้งขอดจนในหน้าร้อนลงเดินได้ รวมทั้งเรื่องหนี้สินของชาวบ้านในอำเภอนี้ที่ต้องเอาโฉนดไปจำนองกับเจ้าแก้วบ้าง ธนากรบ้าง ส่วนตัวเขาเองนั้นไม่มีความหวังจากเรื่องนี้ เพราะที่นาหลุดไปเป็นของเจ้าแก้วที่อำเภอมาหลายปีแล้ว เขาหวังเพียงว่า เมื่อหลวงช่วยให้มีน้ำ เขาก็จะได้รับจ้างทำนา

“แล้วเรื่องนาแล้งจนทำไม่ได้ละแม่”

“ก็ไม่เห็นเขาว่ายังไง เห็นบอกแต่ว่าจะพยายามหาทางช่วยเหลือ แล้วก็บอกว่าบ้านเรานี้ น่าอยู่ คุณอุดมสมบูรณ์ดี มองไปทางไหนเห็นแต่สีเขียว...”

“ก็มันมาหน้าน้ำนี่ ผักหญ้าก็ขึ้นเขียวครึ้นนะซี”

เขาอารมณ์ขุ่นขึ้นมาทันที นางเองก็บอกไม่ถูกว่ารู้สึกแค้นเคืองหรือขมขื่นกันแน่ เมื่อนึกถึงคำพูดของพวกเขาจากจังหวัดว่า “บ้านเมืองเรานี้ร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่อาศัย อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ดีกว่าประเทศไหน” นางคิดว่า พวกเขาคงดู “ความอุดมสมบูรณ์” จากสารกับข้าวสารพัดชนิดและบานเบอะจนต้องกินทิ้งกินขว้างนั้นมากกว่า

(เทียบ : 31-32)

ตัวละครแม่สามีรู้สึกอึดอัดใจที่ต้องยกไก่ให้ไปเป็นอาหารของข้าราชการ เนื่องจากรู้ว่าข้าราชการกลุ่มนี้ไม่ทำงานจริงจัง อีกทั้งหลานของนางก็ต้องยกไก่มาให้กับผู้ใหญ่บ้านไป เจ้าของบ้านจึงคิดทบทวนว่าแท้ที่จริงพฤติกรรมของข้าราชการที่เข้ามาเอาไรด์เอาเปรียบ หาผลประโยชน์จากคนยากไร้ ก็มีพฤติกรรมเหมือนกับตัวเหี้ยที่คอยมาขโมยกินไก่ในเล้าของนาง นางจึงได้แต่รอวันที่ความอดทนหมด เพื่อลุกขึ้นมาสู้กับตัวเหี้ยเหล่านั้น

จากเนื้อเรื่องจะเห็นความอึดอัดใจของชาวบ้านที่ถูกขูดรีดทั้งจากขุนและข้าราชการท้องถิ่น จนกระทั่งแทบไม่เหลือทรัพย์สินใด ๆ บทสรุปของเรื่องจบลงที่หญิงผู้นั้นเปรียบเปรยข้าราชการเป็น “ตัวเหี้ย” ที่อาศัยอยู่ในน้ำ ที่ไม่เคยทำประโยชน์ใด ๆ ถึงเวลาผู้เลี้ยงไก่ปล่อย “ตัวเหี้ย” ก็ย่องเข้ามาขโมยไก่ไปกินจนเกือบหมดเล้า “ตัวเหี้ย” ที่เป็นสัตว์ ขโมยไปกินเกือบหมด ไก่ส่วนที่เหลือเพียงน้อยนิดก็ถูก “ตัวเหี้ย” ที่เป็นข้าราชการเอาไปกิน ข้าราชการผู้ซึ่งไม่ได้ทำประโยชน์อะไรแก่ชุมชน ถึงเวลาก็เข้ามาในพื้นที่ให้ชาวบ้านต้องออกไปต้อนรับ ทำอาหารเลี้ยง พูดในสิ่งที่ไกลตัวและไม่ใช่แนวทางที่จะขจัดปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้ ข้าราชการเหล่านี้จึงมีพฤติกรรมเหมือน “ตัวเหี้ย” ดังที่วิมลได้ปูพื้นเรื่องมา หากว่า “ตัวเหี้ย” เป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่งก็อาจไม่เป็นที่น่าวิตกเท่าใดนัก แต่ “ตัวเหี้ย” ยังเป็นคำบริภาษรุนแรงอีกด้วย สุภาพชนไม่พึงกล่าวคำนี้ จึงมีการบัญญัติชื่อเรียกใหม่หลายชื่อที่รู้จักกันในวงกว้าง เช่น ตัวเงินตัวทอง ตะกวด แล่น(ภาษาถิ่นใต้)

บัญญัติขึ้นเพื่อจะไม่ต้องเรียกว่า “ตัวเหี้ย” เป็นการแยกคำว่า “เหี้ย” ไว้ใช้สำหรับบริภาษอย่างรุนแรงเท่านั้น ดังนั้น เมื่อวิมลเลือกใช้ “ตัวเหี้ย” มาเปรียบเทียบกับ “ข้าราชการ” ผู้มีฐานะทางสังคมสูงกว่าชาวบ้านธรรมดา แต่มีพฤติกรรมไม่ต่างจาก “ตัวเหี้ย” ความเปรียบในเรื่องนี้จึงเป็นการบริภาษฝ่ายราชการท้องถิ่นอย่างรุนแรง ในตอนท้ายวิมลได้บรรยายความคิดหญิงชราไว้ว่า หากอดทนไม่ได้ สักวันหนึ่งนางจะลุกขึ้นมากินเหี้ย หมายถึง หากชาวบ้านที่ถูกกดขี่จากภาครัฐหมดทางไปแล้ว ชาวบ้านเหล่านั้นอาจหันมาเผชิญหน้ากับศัตรูขึ้นมาบ้าง สิ่งนี้เป็นสัญญาณจากฝ่ายประชาชนผู้ถูกกดขี่ เตือนให้รู้ว่าพวกเขารู้เท่าทัน และหากเหตุการณ์ยังคงดำเนินไปเช่นเดิม วันหนึ่งประชาชนผู้ยากไร้จะลุกขึ้นมาต่อต้านข้าราชการที่มีพฤติกรรมไม่ต่างจาก “ตัวเหี้ย” เหล่านั้น

เรื่องต่อมาคือเรื่องทีวาทย์การทำงานของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ คือเรื่อง โจร (2526) เนื้อเรื่องกล่าวถึงเด็กชายผู้หนึ่งออกมาซื้อยาแก้ท้องเสียให้แม่ในช่วงพลบค่ำ ระหว่างนั้นเขาถูกตำรวจขอค้นตัว เมื่อเขาขัดขืนตำรวจจึงชกจนเขาจนสลบและพาไปโรงพัก ตำรวจยึดยาเสพติดในกระเป๋า เมื่อเขาตื่นขึ้นมาจึงถูกแจ้งข้อกล่าวหาหนัก ตำรวจมีท่าทีแสดงอำนาจเกินขอบเขต และสมคบกันกับตำรวจในโรงพักยืนยันว่าเด็กชายผู้นี้มียาเสพติดในครอบครองจริง

“ลื้อไปเอาผงขามาจากไหน”

“เปล่า มันยัดใส่กระเป๋าผมเองต่างหาก มันยัดใส่ตอนที่ผมถูกชกหมดสติ”

ร้อยเวรจ้องหน้าผมด้วยสายตาดันดูดัน แต่ผมสุดความอดทนที่จะระงับอารมณ์ แต่ก่อนที่ผมจะระเบิดคำพูดต่อไป เขาก็ชิงพูดตัดหน้าขึ้นก่อนว่า

“อ้าวจะขังลื้อไว้ก่อน พรุ่งนี้ถึงจะสอบสวนใหม่ ก่อนจะส่งฟ้องศาล” พูดจบเขาก็พยักหน้าเรียกตำรวจนายหนึ่งเข้ามา “ไปกุญแจมือออก แล้วเอาไปขังไว้ก่อน”

ผมนั่งลงบนพื้นห้องขังอย่างระงับสติอารมณ์ บอกตัวเองว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะใช้เหตุผลอีกต่อไปแล้ว ผมกล้าที่กรามด้านขวา มันบวมขึ้น พอลองกดดูก็ปวดแปลบขึ้นมาทันที เหมือนกับว่ากรามหักซึ่งที่จริงมันไม่หัก แต่คงอีกหลายวันกว่าจะหายเป็นปกติ พรุ่งนี้มันคงจะบวมปูดจนพูดหรือกินอะไรไม่ได้ พอนึกถึงความทารุณที่มันทำกับผมแล้ว หัวใจของผมก็เจ็บปวดขึ้นมาอีก

(โจร : 118-119)

เช้าวันต่อมาพ่อและแม่ของเด็กชายนำโฉนดบ้านไปจำนองและนำเงินสามหมื่นบาทมา
ประกันตัวเด็กชาย เพื่อเจรจาต่อรองให้ตำรวจปิดคดี

เนื้อหาในเรื่องปรากฏชัดถึงวิธีสอบสวนของตำรวจที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องสงสัย ชัดชัด
ข้อหาที่รุนแรงเพื่อเรียกรับเงินปิดคดี ประชาชนต้องนำบ้านไปจำนองเพื่อนำเงินมาแลกกับอิสรภาพ
แสดงให้เห็นถึงความไม่โปร่งใสในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ใช้อำนาจตั้งข้อกล่าวหาเกินจริง
เพื่อเรียกรับผลประโยชน์จากชาวบ้าน วิมลจึงตั้งชื่อเรื่องว่า “โจร” เพื่อเสียดสีการทำงานของตำรวจ
ผู้ที่นิยมตนเองว่าเป็น “ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์” แต่กลับมีพฤติกรรมไม่ต่างจาก “โจร” ข่มขู่ ทำร้าย
ร่างกาย เรียกรับเงินจากเจ้าทรัพย์แลกกับการปิดคดี วิธีการเหล่านี้เปรียบเหมือนโจรที่ขู่กรรโชก
ทรัพย์ คนจึงต้องรีบปลดทรัพย์ให้เพื่อแลกกับชีวิต

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายในกลุ่มนี้คือ *ความตายของความทรงจำ* (ก่อนจะถึงความตายหมายเลข
2) (2524) เนื้อเรื่องกล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งใช้ปืนข่มขู่หญิงสาวแล้วข่มขืน เรื่องอธิบายว่า เขาข่มขืน
เธอเช่นเดียวกับที่เขาถูกชายแปลกหน้าข่มขืนในฝันเป็นประจำ เขาเป็นคนที่มักจะฝันถึงเรื่องการ
ข่มขืนเสมอ ในฝันเขาเดินเข้าไปในซอยเปลี่ยวในเวลากลางคืน สักครู่หนึ่งจะมีผู้ร่วมทางที่ดูน่า
ไว้ใจขอเดินไปด้วย แต่เมื่อเดินไปได้ไม่นานผู้ชายเหล่านั้นก็จะเริ่มมีหน้าตาดำหน้ากลัว คล้ายหมาป่า
และหนึ่งจากนั้นเขาจะถูกผู้ชายเหล่านั้นบังคับให้หันหน้าเข้ากำแพงและเริ่มข่มขืน

ผมเดินมาเรื่อย ๆ สักครู่ก็ได้ยินเสียงฝีเท้าคนเดินตามมา ผมเดาเอาว่าคงไม่ต่ำกว่าสองคน ผม
รู้สึกอึดใจที่มีเพื่อนร่วมเดินทางอันเปล่าเปลี่ยวสายนี้ ผมชะลอฝีเท้าเพื่อให้พวกเขา...พวกเขา...ตามทัน
เขามาทันได้รวดเร็วมาก เขามองผมอย่างสุภาพว่าจะไปทางไหน ผมบอกว่าไปข้างหน้านั้นแหละ ที่ไหน
ล่ะ เขามองอีก ผมตอบว่ายังไม่รู้เหมือนกัน ผมก็เดินไปตามทางที่มีอยู่ แล้วคุณล่ะจะไปไหน ผมหันไป
มองหน้าเขา หน้าตาเขาดีทีเดียว ท่าทางก็สุภาพมากทั้งสองคน เขาตอบผมว่า จะไปที่ขอบฟ้า...ก็ทาง
เดียวกับคุณนั่นแหละ ก็ดีนี่... ผมว่า ผมจะได้ไม่เหงา แปลกนะ มนุษย์นี่มักจะอยู่ตามลำพังนาน ๆ ไม่ได้
ใช้... เขาตอบ แล้วมนุษย์ก็เป็นสัตว์ที่น่าสมเพชมาก ผมอึ้ง ไม่รู้จะพูดอะไร ได้แต่บอกตัวเองในใจว่า
บางทีคนเราไม่จำเป็นต้องพูดจากันก็ได้ เพียงแค่ว่ามีเพื่อนก็รู้สึกอบอุ่นแล้ว เราเดินกันไปเรื่อย ๆ ไม่มี
ใครพูดอะไรเลย สักครู่ คนหนึ่งก็บอกว่า หยุดตรงนี้ก่อน ผมทำตามที่เขาบอก หันมามองหน้าเขาทั้งสอง

ผมเห็นรอยยิ้มเยือกเย็นและแววตาที่มีประกายวาวุ่นของเขา แล้วมันก็ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นดวงตาของสัตว์ที่เห็นหัว ผมงงไปหมด

“หันหน้าเข้าหากำแพง”

คนหนึ่งออกคำสั่ง ผมปฏิบัติตามอย่างงง ๆ

“แก้อ่า!”

ผมเอี้ยวคอมามอง ใจหายวูบ รู้สึกเย็นเฉียบไปถึงปลายเท้า สิ่งที่ผมเห็นนั่นมันเป็นใบหน้าและแววตาของสัตว์ที่น่าเกลียด น่ากลัว...มันเหมือนหมาป่า... ไข่แล้ว ทั้งใบหน้าและดวงตาของมันเหมือนหมาป่า... เหมือนในหนังเรื่องหนึ่งที่มนุษย์กลายเป็นหมาป่า ต่างกันตรงที่อ้ายสองคนนั่นมันยังคงเป็นคนตามปกติ เปลี่ยนไปก็เฉพาะส่วนหัวเท่านั้น

ผมรีบเบือนหน้ากลับ อยากจะวิ่งหนี แต่ขาแข็งจนก้าวไม่ออกเหมือนกับเวลาที่ฝันเห็นผี

“ยื่นกำแพงไว้”

ผมทำตาม มันอ้อมมือมาปลดกระดุมกางเกง รูดซิปออกแล้วกระชากกางเกงให้ลงไปกองอยู่ที่ข้อเท้า

“ถ่างขา”

น้ำเสียงของมันสั้น ผมอดหันไปมองไม่ได้ พวกมันกำลังแก้กางเกงอย่างคลุกคลิน

(ความตายของความทรงจำ (ก่อนจะถึงความตายหมายเลข 2) : 101-103)

ในเรื่องนี้ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าใครเป็นคนข่มขืนเขาในซอยเปลี่ยว รู้เพียงเป็นผู้ชาย แต่หากพิจารณาบรรณกรรมของวิมลในภาพรวม จะเห็นความเปรียบเทียบที่วิมลใช้เป็นประจำเกี่ยวกับผู้มีอำนาจ คือ เปรียบว่าการที่ผู้มีอำนาจข่มขู่ประชาชนให้ทำตามความต้องการ เป็นการข่มขืนอย่างหนึ่ง นั่นคือข่มขืนจิตใจ ดังที่ปรากฏวิธีการใช้ความเปรียบเทียบชนิดเดียวกันในเรื่อง *วันฟ้าใหม่* (2535) ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ที่ข่มขืน ‘ผม’ ในความฝัน เป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจที่ ‘ผม’ เกลียดชัง ตัวละคร ‘ผม’ ถูกกระทำจากอำนาจไม่ระบุฝ่าย แต่คาดการณ์ได้ว่าต้องเกี่ยวข้องกับอำนาจที่มีบทบาทอย่างสูงในสังคมไทยในยุคนั้น คือ อำนาจรัฐและอำนาจทุน จะสังเกตได้ว่าวิมลปูพื้นเรื่องให้เห็นว่า ตอนแรกที่เจอกันในซอยเปลี่ยว ผู้ชายกลุ่มที่เดินตามมามีกิริยาสุภาพ หน้าตาเรียบร้อย แต่เมื่อเดินมาสัก

พักหนึ่งผู้ชายเหล่านั้นก็มีใบหน้าที่เปลี่ยนไปจนกลายเป็นหมาป่า เหตุการณ์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่จะใช้วิเคราะห์ชายที่เข้ามาข่มขืนตัวละคร “ผม” ได้ว่า ต้องเป็นคนที่แสรังเข้ามาทำดีเพื่อให้คนวางใจ ก่อนที่จะเผยธาตุแท้ออกมาภายหลัง ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการแสดงทัศนยะของวิมลที่มีต่อผู้นำในเรื่องอื่น ๆ ที่เขามักแสดงให้เห็นว่า ผู้นำมักแสรังทำดีให้ประชาชนวางใจ แต่ผู้นำเหล่านั้นมักซ่อนสิ่งชั่วร้ายไว้แสดงออกภายหลัง ดังเช่นที่พบในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) *เหยีย* (2524) *ความตาย* (2526)

เมื่อตัวละคร ‘ผม’ ชินชาต่อการกดขี่จากภายนอก ‘ผม’ จึงใช้อำนาจของที่มีกระทำกับบุคคลที่อ่อนแอกว่าต่อไปอีกทอดหนึ่งโดยการข่มขืนผู้หญิงในเรื่อง เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นความกดขี่ในตัว “ผม” ที่นำไปสู่การกดขี่ที่อ่อนแอกว่า วิเคราะห์ได้ว่า เรื่องนี้แสดงให้เห็นผลกระทบจากการกดขี่ของคนในสังคม ตัว ‘ผม’ นั้นรู้ว่าการกดขี่นำความทุกข์มาให้ แม้จะเกิดในความฝันก็ตาม แต่ความฝัน “ผม” อยู่ทุกครั้งที่ ‘ผม’ หลับ เป็นเวลาที่ ‘ผม’ อ่อนแอที่สุดและหนีความฝันเหล่านั้นไม่ได้ วิมลแสดงจุดจบของชายผู้นั้นว่า จะหลุดพ้นจากฝันร้ายต้อง ตาย ‘ผม’ เต็มใจที่จะให้ตัวละครหญิงสาวยิง ‘ผม’ เพื่อ ‘ผม’ จะได้หลุดพ้นจากการถูกข่มขืนในความฝัน เหตุการณ์นี้ถึงเป็นการตอกย้ำว่า การกดขี่จากอำนาจจะดำเนินไปไม่สิ้นสุด จากผู้แข็งแกร่งกว่าไปสู่ผู้ที่อ่อนแอกว่าไล่ลำดับลงไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตราบเท่าที่มนุษย์ยังคงยอมจำนนต่ออำนาจเหล่านั้น โดยไม่คิดลุกขึ้นมาต่อสู้

3.2.4 แนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดตนเอง

นอกเหนือจากการแสดงคิดทางการเมืองในยุควรรณกรรมเพื่อชีวิตรุ่งเรืองแล้วนั้น แนวคิดอีกประการที่วิมลนำเสนอในยุคแรก และชัดเจนขึ้นในงานวรรณกรรมยุคหลังของเขาคือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความคิดและความเชื่อของมนุษย์ แนวคิดนี้มีจุดมุ่งหมายชี้ให้เห็นว่า คนเป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดของตนเอง ดังนั้นแล้วการกำหนดแนวทางชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำพามนุษย์ไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว แนวเรื่องดังกล่าวปรากฏในงานยุคแรก 3 เรื่อง ได้แก่ *ศพสุดท้าย* (2518) *แก้วกับเกด* (2526) และ *โคกพระนาง* (2526)

เรื่อง *ศพสุดท้าย* (2518) เสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับการเลือกแนวทางในการใช้ชีวิตของ เชนดงยาง เป็นตัวอย่างของผู้ตัดสินใจประกอบอาชีพขัดกับศีลธรรม คบค้าสมาคมกับนักเลง ตั้งตนเป็น

มือปืนรับจ้างเอาชีวิตผู้อื่น ตีราคาชีวิตผู้อื่นเป็นเงินเป็นทอง ในที่สุดวันหนึ่งกรรมจึงตามสนองเขา เช่น ดงยาง ยึดอาชีพมือปืนรับจ้างอยู่ในชนบท โป บางแพ ว่าจ้างให้เขาไปยิงชายผู้หนึ่งที่มีเหตุทะเลาะกับโป โปให้รายละเอียดว่าผู้ให้ไปยิงนั้นจะชี้เกวียนมาราวสองท่อม ให้เขาไปซุ่มยิงที่ป่าช้า เมื่อยิงชายผู้นั้นตายแล้ว เช่น ดงยางก็รู้ความจริงว่าผู้ตายคือ ช่วง น้องชายแท้ ๆ ของคนที่หนีการเกณฑ์ทหารไปราวปีที่ผ่านมา เขาโกรธแค้น โป บางแพ อย่างมากที่จ้างให้เขามาฆ่าตนเอง เขาจึงบังคับเกวียนออกไปเพื่อจะไปฆ่าโป บางแพ โดยที่เขาไม่รู้ว่า โป บางแพ ดักซุ่มอยู่ปากทางเพื่อติดตามผล กระทั่งเกวียนเข้าใกล้ปากทาง โป บางแพ เข้าใจว่า เช่น ดงยาง ยังไม่สำเร็จ ความมืดทำให้เขาไม่เห็นหน้าผู้อยู่บนเกวียน โป บางแพ จึงยิง เช่น ดงยาง เสียชีวิต

เช่นมันใจว่าระยะแค่สองวาข้อมไม่มีปัญหา ถึงแม้จะมีดและกระสุนนัดเดียวก็ตาม

พอแสงไฟกราดถึงหน้าเปื้อนเลือดเขาก็ผงะ ตาค้าง เขาตกตะลึงชั่วอึดใจหนึ่งแล้วก็โพล่ง

ออกมา

“ไอ้ช่วง!”

น้องชายที่หนีทหารนั่นเอง!

เช่น ดงยาง คอบเกวียนออกไปทันที เขาต้องคิดบัญชีกับไอ้โปที่ทำให้ต้องฆ่าน้องชายของตัวเอง ถึงแม้มันจะไม่รู้ก็ตามเถอะ

โป บางแพ ซึ่งซุ่มอยู่ปลายทางสะดุ้งเฮือก เมื่อยินเสียงกึ่งกึ่งผสมผสานกับเสียงกริ่งกริ่งมาในความมืด เขาทะเล็งขึ้นยืน

“มันยิงประสาอะไรของมันวะ ให้พลาดได้”

โปคำรามในลำคอก่อนยกลูกซองในมือขึ้นเล็ง...

(ศพสุดท้าย : 32-33)

เรื่องสั้นเรื่องนี้ตีพิมพ์ในฐานะเรื่องสั้นหักมุม ลงในนิตยสาร *ชาวกรุง* แนวคอลัมน์ตีพิมพ์งานเขียนเพื่อความบันเทิง ไม่นับวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางสังคมอย่างโจ่งแจ้ง แต่หากพิจารณาองค์ประกอบภายในเรื่องก็จะพบว่าวิมลได้แทรกประเด็นทางสังคมไว้ในเรื่องหลายแห่ง เช่น ในตอนที่โป บางแพ บอกให้เช่น ดงยาง ดักยิงช่วงในตอนค่ำ เนื่องจากรู้ว่าไม่มีชาวบ้านออกมาสนใจ

เพราะบริเวณนั้นเป็นดงนักเลง ผู้คนยิ่งกันเป็นเรื่องปกติ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายในพื้นที่ชนบทไม่สามารถปกป้องชาวบ้านได้ นักเลง กลายเป็นผู้มีอิทธิพลมีอำนาจเหนือกฎหมาย การจ้างวานฆ่าเป็นเรื่องปกติ แม้แต่ตัวผู้จ้างวานเองก็หวังเกรงว่าจะถูกลอบยิงเช่นกัน ภาพบ้านป่าเมืองเถื่อนปรากฏชัดเจนในเรื่องนี้ อีกเหตุการณ์ที่ยืนยันได้ว่ารัฐไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง คือ เหตุการณ์ที่นายช่วงน้องชายของเซน ดงยาง หนีเกณฑ์ทหาร จะพบว่านายช่วงหนีไปทำงานไม่ไกลจากบ้านเท่าใดนัก แต่รัฐก็ไม่สามารถตามกลับมาเกณฑ์ทหารได้ แสดงให้เห็นว่าชนบทเป็นเขตห่างไกล ผู้คนสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า ชาวชนบทเหล่านั้นต่างต้องดูแลตนเอง เนื่องจากรัฐไม่สามารถเข้ามาควบคุมหรือคุ้มครองความปลอดภัยได้

แก้วกับเกด (2526) เป็นเรื่องของพระแก้วผู้คิดว่าตนเองต่ำต้อย จึงตอกย้ำตนเองอยู่เสมอ จนในที่สุดต้องสูญเสียคนรักไป พระแก้วเดิมเป็นชายยากจน คบหากับสาวงามประจำหมู่บ้าน อยู่มาวันหนึ่งมีข้าราชการมาขอผู้หญิงคนนั้น แก้วจึงตัดสินใจบวชเพราะคิดว่าตนเองเอาดีทางโลกไม่ได้ แต่เมื่อบวชแล้วจิตใจก็ยังคิดถึงคนรักและกลัวคนรักจะเปลี่ยนใจไปรักกับข้าราชการหนุ่ม พระแก้วจึงปรึกษากับ “เกด” น้องชาย เกดรับอาสาไปถาม “พิกุล” คนรักของพระแก้ว ว่ายังคงรักพระแก้วอยู่หรือไม่ พระแก้วมีบุคลิกไม่เชื่อมั่นในตนเอง คิดเสมอว่าตนนั้นยากจน ดีไม่พอที่จะคู่ควรกับพิกุลสาวคนรัก ครั้นบวชพระก็ยังทำให้หวั่นใจมากขึ้น

พระหนุ่มมองหน้าน้องชายเหม่อ ๆ ทำทางเหมือนใจจะขาดรอน ๆ

“ข้ามันจน...”

“โธ่เอ๊ย! จนปานนี้ก็ยิ่งพูดได้คำเดียว ข้ามันจนข้ามันจน ก็สมน้ำหน้าแล้วแหละที่โดนหมาแย่งไปเตะ”

“ข้ามันคนบ้านนอกคอกนา ไหนเลยจะมีหน้าไปสู้คนเมืองเขาได้”

พระหนุ่มรำพึงรำพันเหมือนหัวใจจะแตกสลาย

“โธ้ย! ไม่ต้องมาบอกฉันหรอก ฉันจะบ้า! ใคร ๆ ก็รู้ก็เห็น-แล้วในจดหมายนั้นแหละ ที่พิกุลเขาว่ายังไง?”

พระแก้วใช้หลังมือป้าน้ำตาก่อนที่มันจะไหลออกมาประจานความอ่อนแอ

“เขบอกว่าเขาไม่คู่ควรกับพี่ ไม่คู่ควรกับข้า มีผู้หญิงที่ดีกว่าเขามากมายที่คู่ควรกับข้า ส่วนเขานั้นสร้างบุญมาน้อย ไม่มีวาสนาได้เป็นคู่ครองของพี่... โหซิ... ก็คนอย่างข้ามันรูปชั่วตัวดำ ความรู้ก็ไม่มี ช้ำยังเกิดมาจนอีก...”

(แก้วกับเกด : 149-150)

พระแก้วเห็นจดหมายประโยชน์เสวรีรัก จึงได้แต่เสียใจอยู่บนกุฏิ “เกด” น้องชายตำหนิความไม่กล้าตัดสินใจของพี่ชายตนเองจนกระทั่งต้องสูญเสียคนรักไป ตัวละคร “เกด” มองสถานการณ์ว่า หากเป็นตนเองได้รับจดหมายเช่นนี้ จะตัดสินใจบุกเข้าหาพิบูลเสียดตั้งแต่คืนนี้

เกดส่ายหน้าอย่างระอา แล้วก็เอ็ดตะโรใส่พี่ชายอย่างที่มันไม่เคยทำมาก่อนเลยในชีวิต

“พี่นะมันโง่! ดีแต่มานั่งพร่ำรำพันเป็นเด็กจู้แจอยู่ยงี้แหละ เออะอะอะไรที่ข้ามันจน รูปชั่วตัวดำ ข้ามันไม่มีความรู้ ข้ามันจน โหเอ๊ย ผู้หญิงที่ไหนเขาจะมารัก เป็นอันลั่นก็ไม่มีเอา ซื่อบื้ออย่างงี้แหละ ห่มผ้าเหลืองกินบุญจนตายไปเถอะ!”

มันคว่ำชลุ่ยแล้วลุกพรืดพรวดออกไปนั่นที่หัวบันได หมาริบเข้ามานั่งยิ้มเจียมเจียมตรงหน้าเตรียมฟังเพลงชลุ่ยของมัน เกดยกชลุ่ยจระตีมี่ปาก แต่แล้วก็ปาลงน้ำ “โห! ผู้หญิงก็ยงี้แหละ!”

หมามันรู้ว่าเกดอารมณ์ไม่ดี เลยเข้ามาด้วยหมายจะเสียดแข่งเสียดขาปลอบใจ แต่มันก็ถูกถีบเข้าอ๊กเบ่อเริ่มจนกระเด็นตกน้ำ

“พ่อ! เสียดที่ที่เกิดมาชื่อแก้ว เป็นไอ้เกดนะรี จะแหกผ้าเหลืองไปปล้ำมันคืนนี้เลยจริง ๆ”

(แก้วกับเกด : 150)

เนื้อหาในเรื่องแสดงให้เห็นว่าพระแก้วขาดความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิต ขอมจำนนกับเงื่อนไขภายนอกโดยไม่คิดดิ้นรนต่อสู้ เมื่อรักแล้วไม่พยายามมากพอที่จะทำตนให้คู่ควรกับคนที่ตนรัก ยึดติดกับค่านิยมที่สังคมยึดถือกันมาช้านานว่า ข้าราชการคือผู้มีฐานะทางสังคมสูง มีการศึกษาสูง พระแก้วกลัวและเทิดทูนผู้อื่นมากจนกระทั่งไม่กล้าลุกขึ้นมาพยายามทำตนเองให้ดี ให้

คู่ควรกับหญิงคนรัก ได้แต่คร่ำครวญเสียใจว่าชีวิตปัจจุบันของตนด้อยต่ำ รูปชั่วตัวดำ การศึกษาน้อย ฐานะยากจน จนในที่สุดพระแก้วจึงต้องสูญเสียคนรักไปจริง ๆ ในเรื่องจะเห็นว่าพระแก้วไม่สามารถตัดสินใจอะไรได้ด้วยตนเอง ชีวิตขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือและตัดสินใจจากผู้อื่น เมื่อตัดสินใจบวชพระ ก็ได้แต่นึกถึงสีกาจนกระทั่งไม่มีอันบำเพ็ญภาวนา แต่ก็มีได้ตัดสินใจสึกไปเพียรพยายามทำในสิ่งที่ตนหวังไว้ให้สำเร็จ วิมลกำลังชี้ให้เห็นว่า มนุษย์จะทำสิ่งใดสำเร็จนั้นเกิดจากความกล้าที่จะกำหนดแนวทางชีวิตของตน ผลักดันตนเองไปให้ถึงเป้าหมาย มุ่งมั่น และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน บุคคลผู้นั้นจึงจะบรรลุความมุ่งหมายได้ในอนาคต

เรื่องสุดท้ายในชุดนี้สะท้อนแนวคิดสำคัญ คือ มนุษย์เป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดตนเอง *เรื่องสั้น โศกพระนาง (2526)* เป็นเรื่องของชายผู้หนึ่งเป็นเจ้าของที่ดินอันเป็นที่ตั้งของคันไพลีที่ชาวบ้านนับถือ เมื่อใกล้เข้าฤดูน้ำหลากเขาจำเป็นต้องอพยพสัตว์ขึ้นไปอยู่บนที่ปลอดภัยจากน้ำท่วม เขาจึงคิดจะ โคนคันไพลีเพื่อนำสัตว์ไปอยู่ แต่กำนันไม่อนุญาต เนื่องจากคันไพลีต้นนั้นมีฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน ชายผู้นั้นและกำนันทะเลาะกันอย่างรุนแรง ชายผู้นั้นรู้ดีถึงที่มาของคันไพลีต้นนั้น เกิดจากพ่อของเขาทำโคกไผ่หนึ่งพักเมื่อทำนาเห็นคเหน้อย พ่อปลูกต้นกระท่อมไว้ นานเข้านกคาบเมล็ดพันธุ์มาเกิดคันไพลีรอบต้นกระท่อม(ยาเสพติดพื้นบ้าน)ไว้ใช้เสพ นานวันมีพระธุดงค์มาปักกลด แอบมีความสัมพันธ์กับสีกาจนถูกจับสึกที่ไผ่คันไพลีนั้น ชาวบ้านนำจิ๋วหมูไว้ที่โคนต้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการจับสึก ข้อมูลส่วนสุดท้ายเป็นสิ่งที่ชาวบ้านต่างรับรู้ แต่ในเวลาต่อมาไม่มีคนสนใจเรื่องที่มา ต่อมาจิ๋วหมูสัญลักษณ์ในการถูกจับสึกกลายเป็นสิ่งเหนียวนาให้ชาวบ้านมาบนบานศาลกล่าว ไม่มีใครระลึกถึงว่าโคกนั้นมามีมาจากสิ่งเสพติดและพระอาบัติ แต่เดิมนั้นยังมีเหตุการณ์คับข้องอันใดให้ต้องขัดศรัทธาชาวบ้าน ชายเจ้าของที่จึงปล่อยให้ชาวบ้านสักการะเรื่อยมาจนความศรัทธาต่อคันไพลีเข้มแข็งขึ้น แต่เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ชายผู้นั้นเริ่มเดือดร้อนเพราะไม่มีพื้นที่อพยพสัตว์ เขาจึงคิดจะไปโคนคันไพลีทิ้งเพื่อจะใช้พื้นที่ของตนพาสัตว์เลี้ยงหนีน้ำท่วม และเพื่อพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในคันไพลีไม่มีจริง

หนุ่มใหญ่เสดินวนเวียนสำรวจที่ทางแล้วก็มองไปที่ศาล ที่คันไพลี เผาหัดตัวเองว่าอีกสักประเดี๋ยวจะลงมือ โคนมันให้สะใจ ให้ทุกคนเห็นว่าเขาเป็นคนจริงและไม่เชื่อถืออะไรมมายเหมือน

ชาวบ้าน เขาจะพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า ‘พระโพธิ์’ นั้นไม่สามารถทำอะไรเขาได้ และสิ่งที่ทุกคนเชื่อถือ เคารพกราบไหว้นั้น แท้จริงก็คือความหลงที่ทุกคนสร้างมันขึ้นมาควบคุมชีวิตของตนเอง เขารู้ว่า ‘โลกพระนาง’ มีความเป็นมาอย่างไร มันก็แค่โลกที่มีต้นไม้เท่านั้น มันจะคงอยู่หรือจะถูกโค่นไปมันก็มีค่าเท่ากัน เขารู้ว่าร่มเงาของมันมีประโยชน์ แต่ถ้ามันมีประโยชน์แก่บางคนแล้วมาบีบชีวิตเขาให้ต้องเดือดร้อนเขาจะเอามันไว้ทำไม

(โลกพระนาง : 162)

แต่เมื่อไปถึงสถานที่ใกล้พลบค่ำ เขาได้กลิ่นรูปที่ชาวบ้านจุกจุกขโมยมา ชายผู้นั้นกลับเริ่มรู้สึกหวาดกลัวและลังเลในความศักดิ์สิทธิ์ของต้นไม้ ชายหนุ่มหาพยายามหาคำตอบให้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเหตุใดตนเองจึงรู้สึกเช่นนี้ เขาเริ่มไขว่ไขว่ในจุดยืนของตนเอง คิดว่าจะแก้ปัญหาการอพยพสัตว์ด้วยวิธีอื่น โดยไม่ต้องโค่นต้นไม้ จากตอนนี้พบว่า ตัวละครชายหนุ่มที่เคยรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่ทำให้เขาไม่สามารถอพยพสัตว์เลี้ยงมาไว้บนโลกได้ แต่เวลานี้ชายหนุ่มกลับมองว่า น้ำท่วมและการอพยพสัตว์เลี้ยงคือปัญหาที่ทำให้เขาต้องวุ่นวายใจเรื่องโค่นต้นไม้

ครึ่งชั่วโมงผ่านไป เขายืนนิ่งมองศาล มองต้นไม้ต้นนั้น แล้วก็ถอนใจ เขารู้สึกว่าเร็วแรงไม่ค่อยจะมีเสียเลย แต่ก็ยังตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเริ่มต้นยังไงดี

- อันที่จริงศาลนี้ที่อยู่รวมกลุ่มกันดี ต้นโพธิ์ก็ให้ร่มเงาดีเหมือนกัน โค่นเสียแล้วว่าจะปลูกให้โตได้ขนาดนี้ก็คงอีกนาน แต่ปัญหามันก็จะไม่หมด ถ้าปีหน้าน้ำท่วมอีกจะทำยังไง เอ้อ ก็ทำโลกเตรียมไว้ตั้งแต่บัดนี้เลย แล้วตอนนี้ละ หมูเห็ดเปิดไถ่จะทำยังไง...

เขาถอนหายใจเฮือก เหมือนจะให้ทั้งศาลและต้นไม้ได้รับรู้ถึงความกลัดกลุ้มวุ่นวายใจของเขา

(โลกพระนาง : 162-163)

ชายหนุ่มลังเลใจและพยายามหาเหตุผลสนับสนุนการตัดสินใจอยู่อีกนาน จนในที่สุดเขาก็ตัดสินใจได้ว่าจะไม่โค่นต้นไม้ เหตุการณ์ตอนนี้บ่งบอกว่าชายผู้นี้ยอมรับการมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในต้นโพธิ์แล้ว เขาจึงเริ่มรู้สึกเกรงกลัวโทษที่เคยพูดลบหลู่ ชายหนุ่มจึงตัดสินใจขอมาต้นโพธิ์เพื่อ
ความสบายใจของตนเอง

เขายืนนิ่งเหมือนถูกตรึง เหนือซิมตามหน้าผาก ซอกคอ เขายกมือซ้ายขึ้นป้ายเหงื่อที่จุ่มก ควัน
รูปที่ลอยจาง ๆ และกลิ่นหอมประหลาดนั้นทำให้เขาใจเต้นแรงขึ้น

เขายืนล้งเลอยู่อีกครู่ใหญ่ด้วยใจจิตสับสนวุ่นวาย พระว่าพะวัง แล้วในที่สุดเขาก็ตัดสินใจ

หนุ่มใหญ่หันหลังกลับ บอกตัวเองว่าเป็นห่วงทางบ้านต้องรีบไปจัดการ แต่พอก้าวได้สองก้าว
เขาก็คิดขึ้นได้ว่า ตลอดตั้งแต่เมื่อวานจนกระทั่งเดี๋ยวนี้เขาคิดแต่ “เป็นศัตรู” มาตลอด คิดแต่จะโค่น
ทำลายมาตลอด เมื่อบัดนี้เขาเปลี่ยนใจแล้วก็ควรที่จะทำอะไรสักอย่าง...เพื่อป้องกันไว้ก่อน “ถ้าเมื่อมันมี
จริง” ...กันไว้ดีกว่าแก้...ไม่เสียหายอะไรหรอก...

เขาหันหน้ากลับมาเผชิญหน้ากับศาลและต้นไม้อีกครั้ง รู้สึกเหมือนว่ากำลังเผชิญหน้ากับกลุ่ม
คน “ที่มองไม่เห็น” และมีอำนาจเหนือเขาอยู่อย่างเร้นลับเกินกว่าที่จะระงับใจไม่ให้หวั่นไหวได้...

มือที่กำขวานนั้นชุ่มด้วยเหงื่อ มัดค้ำมแขนที่เลขขึ้นเป็นลำหุดหายจนดูอ่อนปวกเปียก

-เอาละ...ไม่เสียหายอะไรหรอก พูดสักคำสองคำ กันไว้ดีกว่าแก้

เขากลืนน้ำลาย...กลืนน้ำลายจริง ๆ แล้วก็พิมพ์

“ขกโทษให้ลูกด้วยที่คิดล่วงเกิน”

ก้มหัวนิดหนึ่ง -ไม่เสียหายอะไรกันไว้ดีกว่าแก้

แล้วเขาก็หันหลังก้าวแน่น ๆ โดยไม่หันกลับมามองอีก กว่าจะรู้ว่าตัวเองพ่ายแพ้ก็เมื่อกลับ
มาถึงบ้านนั่นแหละ

(โลกพระนาง : 163-164)

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของความคิดมนุษย์ที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ ชายผู้
รู้ที่มาของต้นโพธิ์ เขาคิดมาตลอดว่าต้นโพธิ์ต้นนี้สร้างปัญหาให้กับชุมชน เขาจึงตั้งใจจะมาโค่น แต่
เมื่อยืนตรงหน้าต้นโพธิ์ เห็นร่องรอยเครื่องเช่นสังเวศ รูป เทียน ที่มีผู้มาวางไว้ก่อนหน้าก็เกิดความ

ลั้งเลในจุดยืนของตนเอง ความลั้งเลนั้นเกิดจากพฤติกรรมของชาวบ้านที่กระทำต่อต้นโพธิ์ จำนวนชาวบ้านและจำนวนเครื่องเช่นสังเวศสามารถสั่นคลอนจิตใจของชายผู้นั้นได้ เขาเริ่มรู้สึกว่ต้นโพธิ์มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ และเมื่อเขาต้องไปยืนบนโคนนั้นเพียงลำพังเมื่อใกล้ค่ำ เขาจึงรู้สึกโดดเดี่ยวที่ต้องยืนอยู่ในสถานที่ที่ตนเองเป็นปรบิภักย์ ตรงหน้าเต็มไปด้วยหลักฐานอันแสดงถึงความเคารพต่อต้นโพธิ์ เขาเป็นผู้เดียวที่คิดโค่น จิตใจจึงเริ่มสร้างจินตนาการว่ ต้นโพธิ์อาจมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่จริง ๆ เขาเริ่มรู้สึกหวาดกลัวโทษที่เคลือบหลู่ต้นโพธิ์ เมื่อคิดดังนั้นแล้วชายหนุ่มจึงยอมจำนนต่อแรงดันที่เกิดขึ้นในจิตใจ อันเกิดจากจินตนาการของตัวเอง จากเรื่องทำให้วิเคราะห์ได้ว่า มนุษย์ที่ไม่ใช้สติปัญญาไตร่ตรองปัญหาจะตกอยู่ใต้อำนาจของความคิดของตนเอง รวมถึงตกอยู่ใต้อิทธิพลความคิดของผู้อื่น อย่างเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชายที่คิดจะโค่นต้นโพธิ์ในเรื่อง *โคกพระนาง* (2526)

3.2.5 แนวคิดอื่น ๆ

แนวเรื่องนี้ปรากฏในนิยายสารเพื่อความบันเทิง เรื่องสั้นที่ปรากฏในคอลัมน์มักเกี่ยวกับเรื่องอ่านเพื่อความบันเทิงหรือเรื่องลึกลับเป็นหลัก เรื่องสั้นของวิมลในกลุ่มนี้ คือ *ชายเฒ่ากลางป่าลึก* (2519)

ชายเฒ่ากลางป่าลึก (2519) เป็นเรื่องราวของนายพรานผู้หนึ่ง เลิกอาชีพพรานมา 20 ปี แต่กลับมาทำอีกครั้งเพราะถูกชะตากับเพื่อนร่วมงาน เขามีอดีตเกี่ยวกับการเข้าป่า เรื่องเล่าถึงตำนานเสือสมิงที่กินคนเข้าไปจำนวนมากจนมีวิญญาณมนุษย์อยู่ในตัว สามารถแปลงเป็นมนุษย์ได้ หากมีนายพรานออกล่าสัตว์ขึ้นนั้งห้างส่องสัตว์บนต้นไม้ เสือสมิงจะแปลงเป็นคนรู้จักมาเรียกอยู่ใต้ต้นไม้พรานคนใดหลงเชื่อลงไปหาเสือสมิงก็จะกัดจนตาย ครั้งหนึ่งพรานตัวละครหลักโกรธแค้นเสือสมิงมาก เพราะกินพี่ชายของเขาไป เขาติดตามเสือสมิงอยู่หลายปี เข้าป่านั้งห้างส่องสัตว์รอเสือสมิงมา วันหนึ่งลูกชายของเขามาตามที่ได้ค้น บอกว่าแม่ให้รีบกลับบ้าน เขาเข้าใจว่าเป็นเสือสมิงมาหลอกให้ลงไป เขาจึงยิงลูกชายตนเองเสียชีวิต

เรื่องสั้นเรื่องนี้เล่าถึงตำนานเสือสมิง แต่วิมลก็แสดงให้เห็นว่ หากปราศจากปัญญาและอาวุธแล้วมนุษย์ก็เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่อ่อนแอ นายพรานในเรื่องออกล่าสัตว์กันมานาน ใช้ปืนในมือแทนอำนาจ ฆ่าชีวิตสัตว์ไปมากมาย แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะเสือสมิงได้ เมื่อเสือสมิงกระทำ

ตัวเป็นผู้ล่าบ้าง ออกมาล่าพี่ชายของพรานโดยใช้มารยาทของมนุษย์ นั่นคือใช้เล่ห์กลหลอกล่อ แม้แต่ มนุษย์ผู้นิยามว่าตนเองเป็นสัตว์ประเสริฐก็ยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าคนหรือเสือ ในที่สุดแล้ว มนุษย์ก็ต้องพ่ายแพ้เพราะขาดการใช้ปัญญาไตร่ตรอง

จากแนวคิดที่ปรากฏทั้งหมดในวรรณกรรมยุคแรกของวิมล จะพบว่าเน้นความสำคัญไปที่ การเสนอภาพผู้ยากไร้ และแสดงให้เห็นที่มาของความยากไร้ คือ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากรัฐและ กลุ่มนายทุน วิมลปลุกเร้าให้คนหนุ่มสาวผู้มีความคิดก้าวหน้าลุกขึ้นมาเรียกร้อง ขจัดปัญหาให้แก่ผู้ ยากไร้ เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่าสังคมเมืองไม่เหลือโอกาสใด ๆ สำหรับแรงงานอพยพอีก เกษตรกรอพยพจึงยากที่จะหวนคืนถิ่น เพราะส่วนหนึ่งจะเสียชีวิตจากการ ทำงานหนัก อีกส่วนที่เหลือรอดจะกลายเป็นคนเร่ร่อน ขอทาน โสเภณี หรือ อาชญากร ซึ่งล้วน แล้วแต่ก่อปัญหาให้กับสังคม

การนำเสนอแนวคิดหลักดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วรรณกรรมในยุคแรกของวิมล ไทรนันทน์ ส่วนใหญ่สืบทอดแนวทางการเขียนแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิต ตามสูตรการสร้าง วรรณกรรมเพื่อชีวิต กล่าวคือ สะท้อนภาพปัญหาของประชาชนผู้ยากไร้ เผยให้เห็นถึงต้นเหตุแห่ง ปัญหาเหล่านั้น เสนอแนวทางขจัดปัญหาด้วยการชักชวนให้คนในสังคมเห็นอกเห็นใจผู้ยากไร้ นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นว่าการอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองไม่ใช่หนทางแก้ปัญหา ผู้วิจัยพบว่าการ เสนอแนวทางการแก้ปัญหาของวิมลในเรื่องสั้นระหว่างพ.ศ. 2518-2526 ยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจน เท่าใดนัก ผู้แต่งเน้นสัดส่วนการนำเสนอไปที่การสะท้อนภาพความทุกข์ยากของผู้ยากไร้และเผยให้ เห็นต้นเหตุแห่งความยากไร้ ส่วนการกล่าวถึงวิธีการแก้ปัญหายังคงคลุมเครือ ไม่มีการแสดงตัวอย่าง ให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจน มีเพียงการกล่าวถึงภาพชีวิตสังคมชนบทก่อนมีนายทุนและรัฐเข้ามา จัดการผลผลิต ในเรื่อง *ผู้เฒ่า*(2521) เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดว่า สังคมก่อนรัฐและนายทุนจะเข้าไป ในชนบทนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่เพียงใด ส่วนภาพการแก้ปัญหาที่ชัดเจนนั้นผู้วิจัยพบว่าวิมลได้ แสดงไว้ในวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2527-2538 ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทต่อไป

3.3 ความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล ระหว่าง พ.ศ. 2518-2526

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครคู่ตรงข้ามเป็นเงื่อนไขส่งเสริมแนวคิดหลักให้ชัดเจนขึ้น ในเรื่องตั้งแต่ละเรื่องอาจประกอบด้วยความขัดแย้งหลักและความขัดแย้งรองหลาย ๆ ส่วน เนื่องจากคนและสังคมมีแรงกระทำซึ่งกันและกัน คน ๆ หนึ่งมักประสบปัญหามากกว่าหนึ่งเรื่อง ผู้วิจัยแบ่งความขัดแย้งในวรรณกรรมยุคแรกของวิมลออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือของรัฐ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์

3.3.1 ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือของรัฐ

ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐเป็นหนึ่งในความขัดแย้งหลักที่พบในวรรณกรรมยุคแรกของวิมล ดังตัวอย่างที่จะยกมาต่อไปนี้

ในเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้ยากไร้กับเครื่องมือของรัฐ คือ กฎหมาย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นอุปสรรคทำให้ครอบครัวของเกษตรกรในเรื่องต้องสูญเสียที่ดินแปลงสุดท้าย แล้วอพยพมาหางานทำในกรุงเทพฯ

ก็เพราะกฎหมายไม่ไซหรือพ่อที่ทำให้เราเป็นหนี้ ต้องใช้หนี้” น้ำเสียงเขารุนแรงขึ้น “พ่อคิดดูซิ เราทำงานกันแทบล้มแทบตายกลับจนลง ๆ ขณะที่ไอ้คนพวกนั้นมันไม่เคยลงไปเหยียบผืนนาสักครั้ง กลับร่ำรวยขึ้น แล้วพ่อเห็นมี่ย่แล้วว่ามันเป็นอย่างนี้ นาที่ปู่ย่าตายายของเราได้ลากกลางมันมากลับตกไปเป็นของไอ้พวกที่ไม่เคยทำอะไรนอกจากเอากฎหมายมาข่มขู่เรา แอบมาหากินกับเรา ถีบเราให้กระเด็นมาเป็นหมาโซ่อยู่ที่นี้ พ่อเห็นไหม ที่นานับหมื่นนับแสนไร่สุดลูกหูลูกตานั่นนะเอาผู้คนไม่มีหัวนอนปลายตีนเข้าไปอาศัยได้เป็นแสนเป็นล้านคนแต่กลับอยู่ไม่ได้ แผ่นดินออกกว้างใหญ่ไพศาล แต่คนที่แสนก็ล้านกันกลับไม่มีแผ่นดินจะซุกหัวนอน ทำไมแผ่นดินมันถึงกลายเป็นของคนไม่กี่คน ทั้งที่มันควรจะเป็นของทุกคน ในฐานะที่เกิดมาเป็นคนอยู่บนโลกใบนี้เหมือนกัน

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 105-106)

ความขัดแย้งบีบคั้นยิ่งขึ้นเมื่อครอบครัวนี้เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ แล้วกลับต้องติดค้างอยู่ที่สถานีขนส่งหมอชิต ไม่มีเงิน ไม่มีหนทางหางานทำ เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นว่า มีคนที่ตกอยู่ในสถานะเดียวกันกับครอบครัวนี้อีกมาก รัฐไม่เข้ามาดูแลช่วยเหลือจ้างงาน ความขัดแย้งนี้ส่งผลให้ลูกชายคนเล็กของครอบครัวนี้ตัดสินใจเป็นขอทาน ลูกสาวตัดสินใจไปเป็นโสเภณี ส่วนลูกชายคนโตกำลังจะตัดสินใจไปเป็นโจร

เหตุการณ์ในเรื่อง *เหี้ย* (2524) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากเหตุการณ์ในครอบครัวเกษตรกรรายจนถูกผู้ใหญ่บ้านเรียกรไเงิน 20 บาท เพื่อไปเลี้ยงอาหารข้าราชการที่มาประชุม แต่เกษตรกรผู้นั้น ไม่มีให้

“แม่..เมื่อตอนฉันกลับมาฉันเจอกับผู้ใหญ่ เขาบอกว่าให้เราไปประชุมที่วัด พวกที่จังหวัด

กับอำเภอเขาจะมาประชุม”

“เออ คุณไปเอง มึงอยู่ที่ไหนหาหาหนูเข้า”

“มันไม่แค่นั้นหรอกแม่ ผู้ใหญ่เขาบอกว่า พวกเจ้านายเขามันเยอะ แล้วก็มาตั้งไกล อาหารการกินก็

ลำบาก กำนันกับผู้ใหญ่บ้านเลขตกลงกันว่าจะเลี้ยงอาหารกับเหล้าเขาบ้าง”

“แล้วมันเกี่ยวอะไรที่เราด้วยเล่า”

“เกี่ยวซิแม่ ผู้ใหญ่เขาขอความร่วมมือจากเรา เขาขอบ้านละยี่สิบบาท”

“จะเอาทำที่ไหน ไปให้ คนจะอดตายกันอยู่แล้ว” นางพูดอย่างเดือดดาล

(เหี้ย : 30)

ปมปัญหาไม่ยุติเพียงเท่านั้น เมื่อผู้ใหญ่บ้านรู้ว่าครอบครัวนี้ไม่มีเงิน ผู้ใหญ่จึงขอลูกสาวไปสองตัวเพื่อใช้เชือดประกอบอาหารเลี้ยงข้าราชการ เวลานั้นเจ้าของบ้านเตรียมจะเชือดไก่เพื่อนำไปทำยาบำรุงน้ำมันให้ลูกสะใภ้กิน จึงต้องตัดสินใจยกไก่ให้กับผู้ใหญ่บ้านไป เพราะรู้ว่าไม่มีเรื่องต้องพึ่งพาฝ่ายผู้ใหญ่บ้านและข้าราชการในอำเภออีกมาก ความขัดแย้งนี้ส่งผลให้ลูกสะใภ้ของครอบครัวนี้ไม่

มีน้ำนมเลี้ยงหลาน จากประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นนอกจากจะไม่ช่วยแก้ปัญหาความยากจนให้ชาวบ้านแล้วยังเป็นผู้สร้างปัญหาในท้องถิ่นอีกด้วย

เรื่องค่าแห่งชีวิต (2526) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐบาล เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครที่กำลังวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ซึ่งเพิกเฉยต่อปัญหาผู้ยากไร้ ปล่อยให้คนยากจนลงทุกวันโดยไม่คิดนโยบายแก้ไข คนจนในเรื่องจึงต้องเร่ร่อนขอทาน มีชีวิตอยู่อย่างไร ความหวัง รอวันตาย ตัวละคร “ผม” รู้สึกทุกขร้อนแค้นคนยากไร้เหล่านั้น จึงแสดงทัศนคติต่อรัฐบาลดังนี้

ผู้ขอขากหิวโหยก็ไม่ได้มีคนเดียว รัฐบาลก็ไม่ได้มีคนเดียว ทำไมเขาไม่คิดจะทำอะไรเพื่อคนเหล่านี้บ้างล่ะ หรือมันแค่แข่งชิงอำนาจวาสนา หาผลประโยชน์ใส่ตัว ใส่กลุ่ม พวกพ้องจนไม่มีเวลาทำหน้าที่อันแท้จริง หรือว่าเขาหมดสติปัญญาที่จะทำ ถ้าเช่นนั้น เขาควรจะหลีกเลี่ยงให้คนที่มีความสามารถมีความตั้งใจจริงเข้ามาทำดีกว่า เพราะปัญหาเท่านี้ เขายังไม่มีปัญญาทำ นับประสาอะไรที่จะกระทำสิ่งที่หนักหนากว่านี้ สำหรับฉันหมดศรัทธาคนพวกนี้มานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็ชยุคใดสมัยใด เมื่อถึงวันที่ฉันทนไม่ได้ฉันจะเป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกเสธอำนาจของพวกเขาโดยไม่หวาดกลัวว่าใครจะพรวดว่าฉันไม่รักชาติเพราะฉันรู้ว่าชาติที่แท้จริงคืออะไร ชาติมิใช่คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่มีอาวุธเป็นอำนาจ

(ค่าแห่งชีวิต : 77-78)

ความขัดแย้งในเรื่องนี้ดำเนินไปจนตัวละครชายขอทานเสียชีวิตลงในที่สุด

เรื่องโจร (2526) วิมลได้แสดงความขัดแย้งระหว่างประชาชนผู้ยากไร้กับตำรวจ โดยกล่าวถึงเด็กชายคนหนึ่งที่ถูกตำรวจกักตัวไว้ขณะออกไปซื้อยาแก้ท้องเสียให้แม่ ตำรวจในเรื่องแสดงอำนาจข่มขู่เด็กชายผู้นี้อย่างไร้ความปราณี

มันตวาดครวกับว่าผมเป็นขี้ขี้มันมาแต่ชาติปางไหน นี่ขนาดมันเป็นแค่หางแถว
 ยังวางอำนาจกันถึงเพียงนี้ ถ้าเป็นใหญ่เป็นโตคงเห็นผู้คนเป็นหมูหมาไปหมดแน่ ผมด่าแม่
 มันในใจก่อนจะพูดด้วยน้ำเสียงราบเรียบอย่างข่มอารมณ์

“ทำไมผมจะไปไม่ได้ คุณไม่มีอำนาจอะไรมาหน่วงเหนี่ยวผม”

“อ้าวเป็นใคร” มันตวาดเสียงถาม ผมอยากจะทำมันว่า ก็ไอ้ตำรวจเส็งเคร็งนี่ซี

“ทำไมอ้าวจะไม่มีสิทธิ์”

“ลองค้นตัวมันดูซิ” คนหนุ่มที่นั่งอยู่บนรถบอกพร้อมกับมองหน้าผมด้วยสายตาดียวน

(โจร : 123)

ตำรวจทำร้ายร่างกายเขาและยึดเช็คข้อกล่าวหาขังขึ้นการจับกุมตรวจค้น ทำร้ายเจ้าหน้าที่
 และมียาเสพติดในครอบครอง ความขัดแย้งนี้ทำให้เด็กหนุ่มต้องถูกคุมขังและถูกขู่ว่าจะส่งฟ้องร้อง
 ต่อศาล ความขัดแย้งประการต่อมาคือ ผู้ปกครองของเด็กหนุ่มผู้เดินทางมาประกันตัว ตำรวจเรียก
 รับเงินปิดคดีจำนวนมาก ทำให้ตัวละครพ่อต้องตัดสินใจนำโฉนดที่ดินและบ้านไปจำนอง เพื่อนำ
 เงินมาประกันตัวลูกชาย

มันเป็นความเจ็บปวดครั้งแรกในชีวิตของผมและคงจะเป็นของพ่อและแม่ด้วย ผมอดที่จะ
 คิดถึงคำพูดของพ่อและใครต่อใครไม่ได้ว่า โจรปล้นนั้นยังดีกว่าไฟไหม้มากมายนัก เพราะมันยังเหลือ
 บ้านเหลือที่ดินไว้ให้ แต่ถ้าไฟไหม้ละก็ฟ้าซ้ำก็ไม่มีเหลือ บัดนี้ เมื่อเราถูกโจรในเครื่องแบบปล้น เราก็
 แทบจะไม่เหลืออะไรเลย แม้แต่บ้านและที่ดินที่พ่อกับแม่ช่วยกันสร้างสมขึ้นมาด้วยความเหนื่อยยาก
 ด้วยเวลาอันยาวนานเกือบเท่าชีวิตของผม

(โจร : 127)

จากตัวบทที่ยกมาจะเห็นได้ว่าตำรวจพูดกับเด็กชายอย่างว่องไว ในขณะที่เด็กชายใคร่ครวญ
 ก่อนตอบ นี่ ข่มอารมณ์ ตอบอย่างระมัดระวังถ้อยคำ ในบางตอนเด็กชายเลือกที่จะนิ่ง ไม่ตอบได้
 ในทางปฏิบัติ แต่เลือกที่จะตอบได้ในใจแทน เช่น “ผมด่าแม่มันในใจก่อนจะพูดด้วยน้ำเสียง

ราบเรียบอย่างข่มอารมณ์” และในตอนทีเ่เนื้อเรื่องกล่าวว่า “ผมอยากจะตอบมันว่า ก็ไอ้ตำรวจเสีงเครื่องนะซี” พฤติกรรมสบลในใจของตัวละครเด็กชายทำให้เห็นความกดดันภายในจิตใจ อันเกิดจากถูกตำรวจชู่ตะคอก วิเคราะห์ได้ว่า การที่ตัวละครตอบโต้ตำรวจได้เพียงสบลในใจนั้นมีสาเหตุมาจาก ตำรวจใช้อำนาจข่มขู่ ปิดกั้นการวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงออก

3.3.2 ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน

หากพิจารณาตามประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของเมืองไทยในยุคหลังพ.ศ. 2484 เป็นต้นมาจะพบว่า ระบบทุนทั้งในและนอกประเทศเข้ามามีบทบาทในสังคมสูงชันเรื่อย ๆ ดังที่ได้กล่าวมาไว้แล้วในส่วนต้นของบทที่ 3 เมื่อกลุ่มทุนในสังคมมากขึ้นจึงนำไปสู่การแก่งแย่งแข่งขันและการกอบโกยผลประโยชน์จากประชาชนผู้ยากไร้มากขึ้น สอดคล้องกับการดำเนินเรื่องของวิมลในยุคแรกที่จะเห็นบทบาทของทุนที่คุกคามความเป็นอยู่ของผู้ยากไร้อย่างโหดร้าย จากการศึกษาความขัดแย้งในวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทวล ผู้วิจัยพบว่าความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุนมีอัตราส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับความขัดแย้งรูปแบบอื่น ๆ ที่ปรากฏในยุคนี้

เรื่อง *เพียงฐลีดิน* (2521) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างแรงงานผู้ยากไร้กับนายทุน โดยสังเกตได้จากความคิดของตัวละคร พร ที่เห็นแม่ทำงานหนักจนล้มป่วย พรเห็นมาตลอดว่าครอบครัวขาดสน อาหารต้องอดมือกินมือ กระทั่งแม่ล้มป่วยก็ยังไม่มเงินรักษา เหตุการณ์นั้นทำให้พรชองใจและน้อยเนื้อต่ำใจว่าเหตุใดแรงงานของแม่จึงมีคุณค่าน้อยนัก

พรไม่เข้าใจหรือกว่าทำไม... ทำไมชีวิตของพร ของน้อง และของแม่

จึงต้องจมปลักอยู่ในความอยากยากจนข้นแค้นเช่นนี้ ทั้งที่แม่หรือแม่แต่พรก็มีได้

งอมืองอดตีนแต่อย่างใด

แม่ไม่เคยเลิกงาน

แม่ไม่เคยเกีย่งงาน

แม่ทำทุกอย่างไม่ว่างานนั้นจะหนักหนาเพียงใด

แม่ทำงานแต่เช้าจรดค่ำ

แม่เหงื่อโสมคั่วทั้งวัน

แม่เหนื่อยสายตัวปานจะขาด

แต่เงิน.....

แต่เงินที่แม่ได้รับตอบแทนนั้น มันน้อยนิดเสียเหลือเกิน น้อยนิดเสียราวกับว่างาน

เทพูนผูกเหล็กของแม่นั้นนอนกระดิกนิ้วดินทำ

(เพียงรูปปั้น : 25-26)

ความขัดแย้งระหว่างแรงงานผู้ยากไร้กับนายทุนในเรื่องทำให้ครอบครัวของพรต้องประสบชะตากรรมที่ยากลำบาก พ่อของพรทำงานหนักจนตกนั่งร้านเสียชีวิต แม่ของพรต้องหาเลี้ยงครอบครัวอย่างเหน็ดเหนื่อย พรกับน้องไม่มีโอกาสทางการศึกษา และทุกคนในบ้านอดมื้อกินมื้อ สิ่งที่มีผลใช้แสดงความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับกรรมกรคือการบรรยายผ่านความคิดของกรรมกรว่ากรรมกรผู้ยากไร้ต้องทำสิ่งใดบ้าง และต้องเสียสิ่งใดบ้าง เพื่อแลกกับค่าตอบแทนเล็กน้อยที่ได้รับจากนายจ้าง

เรื่อง เชือกที่ข่วนคอ (2526) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้ยากไร้กับนายทุนในพื้นที่ชนบท เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครบุญคอย ผู้เคยเป็นแรงงานเหมือง เขาถูกนายทุนใช้แรงงานหนักจนขาพิการเดินไม่สะดวก ความขัดแย้งส่งผลให้เขาต้องออกจากงานมาทำสวนและหาร่อนเศษแร่ขาย แต่เนื้อเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า บุญคอยและครอบครัวยังหนีไม่พ้นการคุกคามของนายทุน ครอบครัวของบุญคอยมีรายได้เล็กน้อย แต่มีภาระต้องใช้จ่ายมาก ผลผลิตที่ทำสวนมาด้วยความยากลำบากกลับต้องขายไปในราคาถูก เพราะนายทุนเข้ามากำหนดราคา ความขัดแย้งนี้ส่งผลให้ครอบครัวของบุญคอยยากจนมากขึ้น เมื่อประกอบกับอาการเจ็บป่วยและความจำเป็นในการใช้จ่าย ทำให้บุญคอยต้องไปกู้เงินจากนายทุน ซึ่งนายทุนกำหนดดอกเบี้ยเงินกู้ราคาสูง ความขัดแย้งนี้ส่งผลให้ครอบครัวของบุญคอยมีหนี้สินพอกพูนมากขึ้น เมื่อปลูกพืชได้ก็ต้องขายในราคาที่นายทุนกำหนดไว้ หรือจ่ายผลผลิตแทนการชำระหนี้

“ฉันมาขอยืมเงินเค้าแก่..” เขาบอกชื่อ ๆ แล้วค่อยด้วยเหตุผล “ฉันจำเป็นจริง ๆ”

“จะเอาทำอะไร”

เขาบอกจำนวนเงินอย่างเกรงใจ แล้วเค้าแก่ก็ไปหยิบเงินออกมาให้

“เมื่อไรจะได้”

ถ้ามีมะพร้าว เขาก็บอกน้าให้เค้าแก่ไปขนจากสวนในวันที่ถึงขึ้นเก็บ ถ้าปลูกแล้ว ปลูกข้าวโพด หรือฝ้าย เขาก็จะกะวันที่เก็บ เค้าแก่พยักหน้ารับ เรื่องดอกเบี้ยไม่ต้องพูดถึง เขารู้อยู่แต่ใจดี มันขึ้นทุกเดือนเหมือนเงินกู้ ไม่ว่าจะขึ้นของกินของใช้หรือเงิน แต่เวลาใช้หนี้เขาไม่ได้ใช้เป็นเงิน เค้าแก่จะเอารถมาตามทางเกวียน ตีราคาพืชผล หักกลบหนี้ แล้วส่งให้คนงานขนพืชผลนั้นขึ้นรถ มันเหมือนกับว่าผลิตผลที่เขาและเมียขายขึ้นเหนื่อยยากทุ่มแรงทำไปนั้นเป็นของเค้าแก่ทั้งหมด ทั้งสิ้น เขาและเมียเป็นเพียงทาสเท่านั้นเอง ถึงเวลาเค้าแก่ก็มาขนาเอาไป แล้วก็ขนาเอาไป...และทุกครั้ง เขาจะมองตามรถที่บรรทุกผลผลิตของเขาออกไปด้วยหัวใจอันขมขื่น

(เชือกที่ขวันคอ : 46)

ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุนในเรื่องนี้ส่งผลให้ครอบครัวของบุญคอยต้องมีหนี้สินล้นพ้นตัว ต้องทำงานใช้หนี้อย่างหนัก ผลผลิตที่ตนปลูกขึ้นกลับกลายเป็นของนายทุน เกษตรกรผู้ยากไร้ต้องสูญเสียแรงงานเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับนายทุน ทั้งที่เกษตรกรยากจนลงทุกวัน และไม่มีทีท่าว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้น

3.3.3 ความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติ

ความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติส่วนที่พบมากในวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 2518-2526 ของ วิมล ไทรนันทน์ คือ ความขัดแย้งระหว่างคนกับฤดูกาล ความขัดแย้งนี้ส่งผลให้เกิดปัญหา 2 ประการคือ ปัญหาความแห้งแล้ง และ ปัญหาน้ำท่วม

3.3.3.1 ปัญหาความแห้งแล้ง

ปัญหาความแห้งแล้งมักเป็นภาพที่ปรากฏพร้อมกับการใช้ฉลากชนบทของวิมล เป็น ภัยที่ชาวชนบทไม่อาจรับมือได้ และความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติในข้อนี้มักเป็นปัจจัยบีบ บังคับให้เกษตรกรผู้ยากไร้ต้องยากจนลง ต้องสูญเสียที่ดินให้กับนายทุน หรือต้องตัดสินใจทิ้งถิ่น ไปหางานทำในกรุงเทพฯ

เรื่อง *เหี้ย* (2524) กล่าวถึงเขตชนบทที่แห้งแล้ง ชาวบ้านประสบปัญหาขาดน้ำทำนามาเป็น เวลา 6-7 ปี เมื่อไม่มีน้ำทำนาชาวบ้านจึงขาดรายได้ ทำให้ต้องกู้เงินมาใช้จ่ายมากขึ้น จนกระทั่งหลาย ครอบครัวต้องสูญเสียที่นา

เขารู้สึกผิดหวัง เพราะคิดว่าจะมาประชุมกันเรื่องนาที่ไม่ได้ทำกันมาหกเจ็ดปีแล้ว เพราะฝนแล้ง และน้ำในคลองแห้งขอดจนในน้ำร้อนลงเดินได้ รวมทั้งเรื่องหนี้สินของชาวบ้านในอำเภอนี้ที่ต้องเอา โฉนดไปจำนองกับเจ้าแก้วบ้าง ธนาकरบ้าง ส่วนตัวเขเองนั้นไม่มีความหวังจากเรื่องนี้ เพราะที่นาหลุด ไปเป็นของเจ้าแก้วที่อำเภอมาหลายปีแล้ว เขาหวังเพียงว่า เมื่อหลวงช่วยให้มีน้ำ เขาก็จะได้รับจ้างทำนา

(เหี้ย : 31-32)

เรื่อง *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) วิมลบรรยายสภาพความแห้งแล้งในภูมิภาคตะวันตกไว้ว่า ภัยแล้งกินอาณาเขตกว้างขวาง ความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติครั้งนี้ส่งผลให้ชาวบ้านได้รับ ผลกระทบจำนวนมาก ผืนดินปนทรายก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภัยแล้งรุนแรงขึ้น ดินอุ้มน้ำไม่ได้ แล้งมากกว่าปกติ เมื่อเกษตรกรทำอาชีพเดิมไม่ได้ผล จึงต้องอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำที่อื่น

ก็ดูเอาซิ ไครมันจะปลูกอะไรได้ แผ่นดินแห้งจะเป็นผงอยู่แล้ว ผ่านสวนมะพร้าวมาเมื่อก็ ไม่เห็นหรือว่ามะพร้าวขึ้นแห้งตายไปเท่าไร สวนไครที่เป็นดินเป็นดินทรายก็ตายก่อน ของเราโชคดีที่ มีทรายปนน้อย ไม่อย่างนั้นละก็เตรียมอพยพไปหาที่ทำมาหากินใหม่ได้แล้ว ที่วังยาง จะกะเหนื่อ ห้วย เหี้ย หนองหอยนะ หลายครอบครัวอพยพเข้ากรุงเทพฯ มั่ง ลงใต้ไปมั่ง เราเองก็ยังไม่รู้เลยว่าเมื่อไหร่ ถ้า ขึ้นแล้งหยั่งงี้ไปอีกสักปีก็เห็นทีว่าจะต้องไปจากที่นี่เหมือนกัน ที่ทนอยู่กันได้ทุกวันนี้ก็เพราะยังหวังอยู่ ว่าปีนี้มีฝนหรือมรสุมหลงมาบ้าง

(กระแสดมที่พัดกลับ : 134)

ในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ตัวละคร บุญคอย รอคอยฝนให้ตกลง มาเพื่อจะได้มีผลผลิตไปใช้หนี้ ความขัดแย้งบีบคั้นให้ตัวละครต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากต้องไป กู้ยืมเงินมาใช้จ่าย เงินทุนที่ลงไปกับการเพาะปลูกก็ต้องสูญไปเพราะปลูกพืชไม่ได้ผล

ฝนแล้งมาสองปีติด ๆ กัน ทั้งที่อยู่ระหว่างภูเขากับทะเล ปลูกถั่วลิสงก็ไม่แทงงัน ข้าวโพด ก็เหี่ยวแห้งตายไปตั้งแต่โผล่ต้นพ้นจากหลุม แม้แต่มะพร้าวออกจันแล้วก็ไม่อยากจะติดลูก ที่ติดบ้างจัน ลูกสองลูกก็ถูกแดดเผาร่วงผล็อย ๆ ตั้งแต่ลูกเท่าหัวนิ้วโป้งต้น ข้าหลาย ๆ ต้นที่ปลูกในบริเวณดิน ทรายทรนร้อนไม่ไหวก็ทำท่าเหมือนจะตายเสียให้ได้ ใบเหี่ยวเฉาชบโถมไปทั้งสวนหลายต้นก็ตาย จริง ๆ

สวนของเขาก็เหมือนกัน ใบแห้งโหยเหมือนจะสิ้นใจ เขาเป็นทุกข์เป็นร้อนจนไม่เป็นอัน กินอันนอนกว่ามันจะโตถึงขนาดเก็บลูกขายได้ก็กินเวลานับสิบปี ถ้ามันตายจริง ๆ ก็เหมือนกับว่า ครอบครัวของเขาได้ล้มตายลงด้วย ตายทั้งที่มีลมหายใจอยู่เช่นนี้แหละ

(เชือกที่ขวันคอ : 42)

จากตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติ กรณีปัญหาความแห้งแล้ง นั้น จะสังเกตได้ว่า อาชีพเกษตรกรขึ้นอยู่กับฤดูกาล การทำไร่ทำนาต้องอาศัยน้ำจำนวนมาก เมื่อน้ำขาดน้ำจึงเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกหลายประการ เช่น การเริ่มเข้าไปพึ่งพานาทุนด้วยการกู้เงินมาใช้จ่าย สิ่งนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรต้องยากจนลงทุกวัน วิมลชี้ให้เห็นต้นเหตุของปัญหาสำคัญคือแหล่งน้ำ ดังนั้น หากมีการจัดการเรื่องน้ำได้อย่างทั่วถึง อาจลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรลงไปได้มากขึ้น รวมทั้งอาจลดปัญหาที่จะเกิดตามมาอย่างเช่น ปัญหาหนี้สิน และปัญหาการอพยพออกนอกพื้นที่ ได้ด้วย

3.3.3.2 ปัญหาน้ำท่วม

ปัญหาน้ำท่วมเป็นอีกหนึ่งความขัดแย้งที่เกษตรกรต้องเผชิญ ในยุคนี้ไม่เห็นเด่นชัด ปรากฏให้เห็นเพียงหนึ่งเรื่องคือ *โคกพระนาง* (2526) เนื้อเรื่องกล่าวถึงตอนที่ตัวละครชายหนุ่มต้องรีบอพยพสัตว์เลี้ยงขึ้นไปอยู่บน โลกเพื่อหนีน้ำท่วม

ก็ต้องรีบขนพวกนี้ขึ้นไปไว้เดี๋ยวนี้เลย ขึ้นช้าถึงพุงนี้ลูกไก่คกน้ำตายหมด ดีไม่ดีไอ้ตัวโต ๆ จะถูกเหย้าเอาไปกินเสียหมด ลูกหมูก็เหมือนกัน... ทั้งงูเหลือมงูเห่าสารพัด แล้วยังเหย้าอีก”

(โคกพระนาง : 158)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติในตัวอย่างส่งผลให้ตัวละครต้องเหน็ดเหนื่อยหาที่อพยพสัตว์ ต้องขัดแย้งกับชาวบ้านที่เคารพตันโพธิ์ กระแสน้ำที่ท่วมหนักขึ้นทำให้ตัวละครต้องเร่งอพยพสัตว์ ความขัดแย้งกับธรรมชาติในครั้งนี้บีบคั้นให้ตัวละครตัดสินใจบาดหมางกับคนในชุมชน ด้วยการประกาศว่าจะตัดต้นโพธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ เพื่อใช้พื้นที่บริเวณโคกอพยพสัตว์เลี้ยงหนีน้ำท่วม

3.3.4 ความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์

ความขัดแย้งชนิดนี้ปรากฏไม่มากในงานวรรณกรรมของวิมลในยุคแรก แต่นับว่าเป็นการเริ่มต้นนำไปสู่พัฒนาการในงานเขียนยุคต่อมา ความขัดแย้งในหัวข้อนี้ปรากฏในเรื่องสั้น *โคกพระนาง* (2526) เนื้อเรื่องตอนท้ายบรรยายถึงชายผู้คิดจะไปโค่นต้นโพธิ์ แต่เมื่อเขาไปยืนอยู่ต่อหน้าต้นโพธิ์ เขาเกิดความรู้สึกขัดแย้งขึ้นในจิตใจ ได้ตอบกับตนเองถึงการมีอยู่ของเจ้าที่เทวดาใจหนึ่งก็คิดว่าต้นโพธิ์เป็นแค่ต้นไม้ธรรมดาต้นหนึ่ง แต่อีกใจหนึ่งก็กลัวอาถรรพ์ที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากเขามาเผชิญหน้ากับต้นโพธิ์เพียงลำพังในเวลาใกล้ค่ำ

เขายืนนิ่งเหมือนถูกตรึง เหงื่อซึมตามหน้าผาก ซอกคอ เขายกมือซ้ายขึ้นป้ายเหงื่อที่จมูกคว้นรูปที่ลอยจาง ๆ และกลิ่นหอมประหลาดนั้นทำให้เขาใจเต้นแรงขึ้น

เขายืนลังเลอยู่อีกครู่ใหญ่ด้วยจิตใจสับสนวุ่นวายพะว้าพะวัง แล้วในที่สุดเขาก็ตัดสินใจ

หนุ่มใหญ่หันหลังกลับ บอกตัวเองว่า เป็นห่วงทางบ้านต้องรีบไปจัดการ แต่พอก้าวได้สองก้าวเขาก็คิด

ขึ้นได้ว่า ตลอดตั้งแต่เมื่อวานจนกระทั่งเดี๋ยวนี้เขาคิดแต่ “เป็นศัตรู” มาตลอด คิดแต่จะโค่นทำลายมา

ตลอด เมื่อบัดนี้เขาเปลี่ยนใจแล้วก็ควรที่จะทำอะไรสักอย่าง... เพื่อป้องกันไว้ก่อน “ถ้าเพื่อนมีจริง” ...

กันไว้ดีกว่าแก้... ไม่เสียหายอะไรหรอก...

(โลกพระนาง : 163)

ความขัดแย้งภายในจิตใจตนเองบีบบังคับให้ชายผู้นี้ตัดสินใจยกมือไหว้ขอมาตัน โปธิ์เพราะเกรงว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษเขา การกระทำเช่นนี้ทำให้ชายในเรื่องเกิดความรู้สึกว่าตนเองพ่ายแพ้และสูญเสียจุดยืน ที่ต้องยกมือไหว้ตันโปธิ์ต้นนั้น

ผู้วิจัยวิเคราะห์จากประเด็นความขัดแย้งประการสุดท้ายได้ว่า เมื่อมนุษย์เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจิตใจ มนุษย์มีแนวโน้มที่จะไม่เชื่อมั่นในความคิดของตนเอง จึงพยายามหาความคิดของผู้อื่นมาประกอบการตัดสินใจ เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนั้นแล้ว ความคิดของผู้อื่นจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทแทนที่ความคิดของตนเอง และเมื่อบุคคลผู้นั้นเห็นว่า ความคิดของผู้อื่นมีผู้สนับสนุนจำนวนมาก บุคคลผู้นั้นจะมีแนวโน้มคล้อยตามความคิดนั้นได้ง่ายขึ้น เนื่องจากความไม่มั่นใจในจุดยืนของตนเองเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นเลือกที่จะเชื่อแนวคิดที่มีผู้สนับสนุนจำนวนมาก เพราะจำนวนผู้เชื่อเป็นการรับประกันภัย ๓ ว่า ความเชื่อนั้นถูกต้อง ดังนั้น จำนวนจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้จูงใจมนุษย์ให้ตัดสินใจเชื่อ หรือตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างได้ง่ายขึ้น และหากมนุษย์เชื่อโดยใช้จำนวนตัดสินใจ โดยไม่ใช่สติปัญญา มนุษย์อาจต้องพบกับปัญหาอย่างที่ตัวละครในเรื่องพบ หรืออาจพบปัญหาร้ายแรงกว่านั้นดังจะปรากฏในวรรณกรรมยุคต่อไปของ วิมล ไทรนิ่มนวล

3.4 สรุปภาพรวมของความขัดแย้งระหว่างพ.ศ. 2518-2526 ของวิมล ไทรนันทน์

ตารางที่ 3 ภาพรวมความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่าง พ.ศ. 2518 – 2526

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิดของความขัดแย้ง			ความขัดแย้ง ภายในจิตใจ มนุษย์
		ผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือ ของรัฐ	ผู้ยากไร้ กับนายทุน	มนุษย์ กับธรรมชาติ	
1.	ศพสุดท้าย		✓		
2.	ชายเฒ่ากลางป่าลึก			✓	
3.	ผู้เฒ่า	✓	✓	✓	
4.	เพียงฐิติดิน		✓		
5.	ยุคสมัย	✓	✓		
6.	ขยะตั้งคม		✓		
7.	เหี้ย	✓	✓	✓	
8.	ความตายของความ ทรงจำ (ก่อนจะถึง ความตายหมายเลข 2)	✓	✓		✓
9.	เชือกที่ขึงคอ	✓	✓	✓	
10.	ชีวิตที่มีให้	✓	✓	✓	
11.	ความตาย	✓	✓		

ตารางที่ 3 ภาพรวมความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่าง พ.ศ. 2518 – 2526 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิดของความขัดแย้ง			
		ผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือ ของรัฐ	ผู้ยากไร้กับ นายทุน	มนุษย์กับ ธรรมชาติ	ความขัดแย้ง ภายในจิตใจ มนุษย์
12.	ค่าแห่งชีวิต	✓	✓		
13.	อาชญากรรมและการ ลงทัณฑ์	✓	✓		
14.	โจร	✓			
15.	กระแสดมที่พัดกลับ	✓	✓	✓	
16.	แก้วกับเกด				✓
17.	โคกพระนาง	✓		✓	✓

จากตารางสรุปได้ว่าในจำนวนเรื่องสั้น 17 เรื่องระหว่างปีพ.ศ. 2518-2526 ของวิมล ไทรนันทน์ พบความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชนชั้นแรงงาน 12 เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับแรงงาน 13 เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ 7 เรื่อง ความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์เอง 3 เรื่อง โดยความขัดแย้งที่ปรากฏทั้งสี่ชนิดอาจปรากฏรวมกันได้ จากตารางยังพบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนายทุนที่ต่างก็เป็นศัตรูของฝ่ายแรงงาน ซึ่งฝ่ายทุนและฝ่ายรัฐมักปรากฏในเรื่องเดียวกันเพื่อสร้างปมปัญหาให้ฝ่ายแรงงานต้องพบกับอุปสรรคจนนำไปสู่บทสรุปอันโหดร้าย นอกจากนี้ยังพบว่ามียัง 5 เรื่องที่พบความขัดแย้งสามชนิดที่กระทำต่อมนุษย์ นั่นคือ รัฐ ระบบทุน

นิยม และธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ชนชั้นแรงงานมีคุณภาพตกต่ำ ไร้ที่พึ่ง เพราะแม้แต่ธรรมชาติยังไม่ปราณี

เป้าหมายโจมตีฝ่ายรัฐและทุนของวิมล ไทรนันทน์ ยังเป็นเป้าหมายเดียวกันกับที่ฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิตทำ แสดงถึงการรับแนวคิดของฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาสร้างสรรค์ผลงาน

3.5 การสร้างตัวละคร

ตัวละครหลักของวิมลที่พบในวรรณกรรมยุคนี้ ได้แก่ ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ฝ่ายนายทุน พระสงฆ์ และประชาชนผู้ยากไร้ ตัวละครที่พบการบรรยายภาพมากที่สุด คือ แรงงานยากจน และคนเร่ร่อน เนื่องจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นวรรณกรรมที่เน้นการนำเสนอภาพชีวิตของผู้ยากไร้ ส่วนการบรรยายถึงตัวละครฝ่ายอื่น ๆ พบว่ามีสัดส่วนน้อย

ลักษณะตัวละครแต่ละประเภทของวิมลสามารถแบ่งรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

3.5.1 ตัวละครฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ความโดดเด่นของตัวละครกลุ่มนี้ คือ มักปรากฏภาพในลักษณะคุกคาม หรือปรากฏผ่านการเล่าประสบการณ์ที่ถูกรัฐบาลฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐคุกคาม ดังที่พบในเรื่อง โจร (2526)

มันกระซอกคอเสื้อผมอย่างแรง พร้อมกันนั้นกำปั้นอันหนาตะเกีฟุ้งสวนมากระแทกเข้าที่
กรามของผมดังกร้าว แก้วหูของผมลั่นเปรี๊ยะ รู้สึกเหมือนร่างร่วงผล็อยลงมาจากที่สูง ก้นกระแทกพื้น
ถนนอย่างจัง ยืนเสียงร้องวืด ๆ ในแก้วหู นัยน์ตาพร่าลลาย ความรู้สึกรางเดือนเหมือนจะดับวูบ

(โจร :111)

บทที่ยกมาข้างต้นเป็นพฤติกรรมของตัวละครตำรวจ ที่กระทำต่อเด็กหนุ่มที่ออกไปซื้อยาแก้ท้องเสียให้แม่แล้วขัดขืนการค้นตัว การบรรยายถึงเด็กหนุ่มในเรื่องไม่แสดงให้เห็นทีท่าว่าจะ

ต่อสู้ เหตุการณ์นี้จึงแสดงให้เห็นว่าตำรวจตรวจค้นรุนแรงกว่าเหตุ โดยใช้กำลังทำร้ายผู้ต้องสงสัยให้ตกอยู่ในการควบคุม

อีกตัวอย่างเป็นตัวละครหมอในชนบท ที่ทำหน้าที่รักษาโรคแต่ไม่คำนึงถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ในชีวิตคนไข้ คนไข้ไม่มีความรู้เรื่องสุขภาพมากพอจะระแวงระวังภัยจากโรคได้มากนัก อีกทั้งคนไข้ในเรื่องมีฐานะยากจน จึงสนใจเรื่องทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่าสนใจสุขภาพ แต่หมอชนบทผู้นั้นก็ปฏิบัติต่อคนไข้ด้วยพื้นฐานความรู้ของตนเอง ไม่พยายามทำความเข้าใจชุมชนที่ตนอยู่ ในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) นี้ผู้วิจัยตีความว่า วิมลมองหมอ เป็นตัวแทนของรัฐคนหนึ่ง ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือประชาชน แต่กลับไม่ทำความเข้าใจปัญหาของประชาชน จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาลงให้กับประชาชนได้

“ไม่น่าปล่อยให้เป็นมากถึงขนาดนี้เลย”

หมอพูดเหมือนบ่น

“ผมไม่รู้ว่าเป็นอะไร”

“นอนกางมุ้งหรือเปล่า” บุญคอบายหน้า จะกางได้อย่างไร ทั้งบ้านมีมุ้งอยู่หลังเดียว ลูกสามคนก็นอนกันเต็มแล้ว เขาและเมียนอนข้างนอกก็ไม่วู้สึกว่ามีมุ้งแต่อย่างใด

“อีกสามวันมารับกลับบ้านได้”

“ค่ายาสักเท่าไรครับหมอ...”

เขาดมตะกุกตะกัก วิตกว่าจะไม่มีเงินพอ

“ยังไม่ได้คิด แต่รวมค่ายาค่าพักรักษาตัวที่นี่ และค่าตรวจก็ประมาณพันกว่าบาท และวันที่มารับแฟน

กลับบ้านผมจะบอกอีกที เพราะแฟนของคุณต้องอยู่อีกสามวัน กลับบ้านแล้วก็ต้องเอาเขาไปกินอีก

(เชือกที่ขวันคอ : 41)

การสร้างตัวตนของหมอผ่านบทสนทนาของหมอ ทำให้เห็นภาพเฉยชา รักษาไปตามอาการ โดยมีเงินเป็นข้อแลกเปลี่ยน ในทัศนะของวิมล การเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลเปรียบเสมือนการเอาชีวิตไปเป็นตัวประกัน โดยผู้ป่วยต้องหาเงินมาไถ่ชีวิต ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะออกจากโรงพยาบาลไม่ได้ ภาพลักษณ์ของหมอที่ปรากฏในเรื่องจึงเป็นตัวแทนของรัฐที่กดขี่ประชาชนผู้ยากไร้ได้ ไม่แตกต่างจากตัวละครตำรวจ หรือตัวละครข้าราชการที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องอื่น

3.5.2 ตัวละครฝ่ายนายทุน

ตัวละครฝ่ายทุนมีลักษณะเป็นผู้ร่ำรวยมากที่สุดในวรรณกรรมของวิมลในยุคพ.ศ. 2518-2526 รูปแบบพฤติกรรมของนายทุนในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องปรากฏในลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็น “นายทุนหน้าเลือด” ตั้งราคาของที่ดินขายให้สูง ส่วนราคารับซื้อจากเกษตรกรนั้นนายทุนจะกดราคารับซื้อให้ต่ำที่สุด ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง *เหี้ย* (2524) ผู้ชายตัวละครหลักของเรื่องออกไปเร่ขายไก่เพื่อซื้อเหล้ามาทำยาบำรุงน้ำนมให้ภรรยากิน เขานำไปขายให้พ่อค้าหลายร้าน แต่ละร้านต่างรับซื้อในราคาถูก แสดงให้เห็นถึงสภาพนายทุนข่ม ๆ ที่ปรากฏในท้องถิ่น พ่อค้าต่างร่วมมือกันกดราคาผลผลิตให้เป็นราคาเดียวกันทุกร้าน เพื่อจะรับซื้อสินค้าในราคาต่ำ และนำมาขายต่อในราคาสูง

“มัดตะเวนขายไก่อยู่ ก็เจ้า ๆ ก็ราคาเดียวกันหมด”

โละเท่าไหร่

“สิบสอง”

“ได้ทั้งหมดก็โละ”

“เจ็ดโลครึ่ง แก่นิดหน่อย”

“แล้วเหล้าล่ะ”

“ขวดละยี่สิบสาม”

“แพงท่าเหวอะไรยังจ้ะ” นางซุ่นเคื่อง “ที่โละถูกละอย่างกะเอาจี้มันไปขาย

(เหี้ย : 28-29)

ในเรื่องสั้น *ขยะสังคม* (2522) แสดงให้เห็นภาพเจ้าของร้านอาหาร แสดงอาการรังเกียจคนจรจัดหิวโหยที่ยืนอยู่หน้าร้าน คนจรจัดผู้นั้นไม่แสดงอาการคุกคามใด ๆ เพียงแต่ยื่นมองอาหารในร้านเท่านั้น แต่เขาก็ถูกเจ้าของร้านไล่ออกไปอย่างไร้ความเห็นใจ เพราะเจ้าของร้านเห็นว่าความหิวโหยของชายจรจัดเป็นปัญหาของร้าน เจ้าของร้านจึงกำจัดด้วยปัญหาออกไป

เจ้าของร้านวัยกลางคนเป็นลูกครึ่งไทย-จีน เมื่อเห็นเขามายื่นมองตู้กระจก ก็จ้องด่าเขาด้วยสายตาดุ ๆ ด้วยหวังว่าการมองเช่นนั้นจะทำให้เขาอาย และหลบไปเสีย แต่เขาไม่หลบ ยังคงยืนอยู่ตรงนั้น จนเจ้าของร้านอดทนไม่ไหว

“ไป! ไอ้ห่า! ไปให้พ้น! ยืนมองอยู่ได้!”

ชายเจ้าของร้านด่าเขาอีกหลายคำราวกับว่าสายตาของเขาจะทำให้ไก่อ้วนอ้วนสามตัวนั้นสกปรกหรือผอมลง...

(ขยะสังคม : 91)

สังเกตได้ว่าเจ้าของร้านอาหารพูดคุยกับคนจรจัดด้วยคำหยาบคาย แสดงให้เห็นถึงการดูถูกเหยียดหยาม เพราะรู้ว่าคนจรจัดไม่มีเงินซื้ออาหารในร้านได้ แม้ว่าเจ้าของร้านจะอยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือได้ เพราะมีอาหารมากพอที่จะแบ่งปัน แต่เจ้าของร้านก็ไม่คิดช่วย

ความหิวทำให้คนจรจัดยังคงเดินหลบอยู่แถวบริเวณร้านเพื่อรอเข้าไปกินอาหารที่ลูกค้ากินเหลือไว้ และเมื่อลูกค้าลุกออกจากโต๊ะ ชายจรจัดจึงรีบเข้าไปกินเศษอาหารที่เหลือทันที แต่เมื่อกินไปได้เพียงเล็กน้อย ชายจรจัดก็ถูกเจ้าของร้านไล่ออกไปอีกครั้ง

พอเขาจะชกชามถ้วยเดียวใบที่สองขึ้นกิน เสียงเจ้าของร้านลูกครึ่งคนนั้นก็ร้องตะโกนไล่ให้เขาออกจากร้านเหมือนหมูหมา แต่เขายังคงคืออยู่ต่อ เมื่อน้ำถ้วยเดียวชามที่สองหมดเกลี้ยงจึงรีบกวาดเศษข้าวในจานใส่ปาก

เจ้าของร้านตรงรี่เข้ามาหาเขา พร้อมด้วยมีดลับไก่อ

“ไอ้ห่า! ออกไป! ออกไปให้พ้น!”

เขารีบกวาดเศษอาหารจากจานสุดท้ายมาไว้ในมือ พร้อมกับรีบออกมานอกร้าน เจ้าของร้านเดินตามมาขึ้นหน้าร้าน ชี้น้ำเขาค้วยมีดลับไล่ ส่งเสียงคำดั่งถ้ำ

“ไปให้พ้นนะมึง... ออยากเสือกมาให้กูเห็นหน้าอีกเชียว ไม่งั้นกูจะสับหน้ามึง!”

(ขยะสังคม : 93)

จากบทที่ยกมาจะพบว่า เจ้าของร้านอาหารหวงแม่กระทิงขยะ เศษอาหารเหล่านั้นเขาไม่สามารถนำไปขายต่อได้ ต้องทิ้งเป็นขยะเท่านั้น แต่เจ้าของร้านอาหารก็ยินดีจะทิ้งเศษอาหารมากกว่าจะให้ทานเศษอาหารเหล่านั้นแก่คนจรจัดเพื่อประทังชีวิต เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นจิตใจของนายทุนในเรื่อง ที่ไร้ความเมตตาปรานีต่อเพื่อนมนุษย์ นายทุนผู้นี้เห็นความอดอยากหิวโหยของผู้ยากไร้เป็นสิ่งที่น่ารำคาญ เป็นสิ่งรบกวนชีวิตของนายทุน ที่นายทุนต้องกำจัดออกไปให้พ้น แม้อยู่ในสถานะที่ช่วยเหลือได้ แต่นายทุนผู้นี้ก็ไม่ได้คิดช่วยเหลือ ทั้งยังเอาใจมาขู่จะเอาชีวิตหากไล่แล้วคนจรจัดไม่ไป

ในเรื่องสั้น เชือกที่ขวันค้อ (2526) กล่าวถึงความโหดร้ายของนายทุนอีกรูปแบบหนึ่งคือ การเข้าไปกำหนดราคาสินค้า กำหนดอัตราดอกเบี้ย เข้าไปมีอำนาจจัดการผลผลิตของเกษตรกร โดยที่ไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมใด ๆ เหตุการณ์ดังกล่าวปรากฏให้เห็นตอนที่บุญค้อยไปกู้เงินเจ้าแก้ว และบุญค้อยบอกเล่าถึงพฤติกรรมของเจ้าแก้ว ที่กำหนดให้ตัวละครบุญค้อยชำระหนี้เป็นผลผลิตในสวน

“เมื่อไหร่จะได้”

ถ้ามีมะพร้าว เขาก็บอกนักให้เจ้าแก้วไปขนจากสวนในวันที่กั้งขึ้นเก็บ ถ้าปลูกถั่ว ปลูกข้าวโพด หรือฝ้าย เขาก็จะกะวันที่เก็บ เจ้าแก้วพยักหน้ารับ เรื่องดอกเบี้ยไม่ต้องพูดถึง เขารู้แก่ใจดี มันขึ้นอยู่ทุกเดือนเหมือนเงินกู้ ไม่ว่าจะเงินของกินของใช้หรือเงิน แต่เวลาใช้หนี้เขาไม่ได้ใช้เป็นเงิน เจ้าแก้วจะเอาธมาตามทางเกวียน ติราคาพืชผล หักกลบหลบหนี้ แล้วสั่งให้คนงานขนพืชผลนั้นขึ้นรถ มันเหมือนกับว่าผลผลิตที่เขาและเมียขากบั่นเหน้อยยาก ท่วมแรงทำไปนั้นเป็นของเจ้าแก้วทั้งหมดทั้งสิ้น เขาและเมียเป็นเพียงทาสเท่านั้นเอง ถึงเวลาเจ้าแก้วก็มาขนเอาไป แล้วก็ขนเอาไป...และทุกครั้งเขาจะมองตามรถที่บรรทุกผลผลิตของเขาออกไปด้วยหัวใจอันขมขื่น

ของทุกสิ่งทุกอย่างถ้าเป็นผู้กำหนดราคาเองทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างของเขา หรือของเค้าเอง และแน่ละ มันย่อมหมายถึงการเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของเขาและครอบครัวด้วย บุญคอยรู้ถึงความเสียเปรียบ แต่ไม่เข้าใจเลยว่า อะไรกันแน่ที่ทำให้เขาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนี้... เขายอมเสียเปรียบเองหรือ? เขาถามตัวเอง-ใช่ เขาจำเป็นต้องยอม-แล้วอะไรล่ะ ทำให้เขาต้องยอม-อะไรล่ะที่ทำให้เค้าแก่ได้เปรียบ

เงิน!

(เชือกที่ขวันคอ : 46-47)

จากการบรรยายถึงพฤติกรรมของเค้าแก่ผ่านความคิดของตัวละครบุญคอย ทำให้เห็นว่า นายทุนในท้องถิ่นนี้เป็นผู้มีอำนาจจัดการผลผลิต กำหนดดอกเบี้ยเงินกู้ และกำหนดราคาสินค้าในชุมชนแห่งนี้ เมื่อมีอำนาจจัดการ ก็แสดงให้เห็นว่า นายทุนสามารถกำหนดราคาให้เป็นประโยชน์แก่ตัวนายทุนได้ นายทุนผู้นี้จึงเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของคนในท้องถิ่น ดังที่บุญคอยกล่าวว่า “ของทุกสิ่งทุกอย่างถ้าเป็นผู้กำหนดราคาเองทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างของเขา หรือของเค้าเอง และแน่ละ มันย่อมหมายถึงการเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของเขาและครอบครัวด้วย” (เชือกที่ขวันคอ : 46-47) พฤติกรรมเช่นนี้ของนายทุน ทำให้เกษตรกรผู้ยากไร้รู้สึก “เสียเปรียบ” แต่ก็ไม่อาจโต้แย้งใดๆ ได้ เนื่องจากตกอยู่ในสภาพไร้หนทางต่อรอง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวละครนายทุนที่พบในวรรณกรรมระหว่างพ.ศ. 2518-2526 ของ วิมล ไทรนิ่มนวล คือ วิมลมักแสดงภาพนายทุนผ่านการบอกเล่าของตัวละครผู้ยากไร้แทบทุกเรื่อง กล่าวคือ ตัวละครผู้ยากไร้จะเป็นผู้บรรยายว่านายทุนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง กดขี่ผู้ยากไร้อย่างไร ไร้น้ำใจอย่างไร เข้ามาควบคุมผลิตผลของแรงงานอย่างไร แสดงอาการดูถูกเหยียดหยามผู้ยากไร้อย่างไร น้อยครั้งที่ผู้อ่านจะได้เห็นภาพนายทุนที่แสดงภาพด้านลบเหล่านั้นด้วยตนเอง สิ่งนี้จึงเป็นการตั้งใจแสดงภาพนายทุนผ่านการบอกเล่าของฝ่ายที่ถูกกระทำมากจนเกินไป ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า หากแสดงภาพนายทุนแสดงพฤติกรรมด้านลบเหล่านั้นด้วยตนเอง จะให้น้ำหนักของการเอาใจเอาเปรียบชัดเจนขึ้น เป็นหลักฐานให้ผู้อ่านเห็นว่า นายทุนได้กระทำพฤติกรรมเหล่านั้นอย่างไร ด้วยเจตนาอย่างไร ไม่ได้เป็นเพียงคำบอกเล่าของฝ่ายที่เสียผลประโยชน์จากนายทุนเท่านั้น

นอกจากนั้นยังพบว่า บางเรื่องตัวละครนายทุนแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อต่อชนชั้นแรงงานอยู่บ้าง เช่นที่พบในเรื่อง *เพียงฐีสติน* (2521) เจ้าของร้านขายของชำอนุญาตให้พรลงบัญชีแล้วนำข้าวสารไปใช้ก่อนได้ นอกจากนี้ยังพบตัวละครแม่ค้าขายเนื้อ ที่มักทิ้งเศษเนื้อไว้ให้เด็กเร่ร่อนในตลาดเก็บไปทำกับข้าว อาจเป็นเรื่องเล็กน้อยเหมือนไม่ได้ให้อะไร แต่หากคิดในกรณีที่ว่า เศษเนื้อเหล่านั้นเป็นของแม่ค้า แม่ค้าจะเก็บทิ้งไม่ให้เด็ก ๆ ก็สามารถทำได้ แต่แม่ค้าก็ไม่ทิ้ง เลือกที่จะให้เด็ก ๆ ถึงแม้จะมองเด็กเร่ร่อนด้วยสายตาเอือมระอาเบื่อหน่ายที่มาจ้องแย่งเศษเนื้อกัน แต่แม่ค้าก็มักจะทิ้งค้างแข็งไว้ให้เด็ก ๆ เสมอ ยกเว้นเมื่อมีเงื่อนไขเรื่องรายได้มาเกี่ยวข้อง คือ หากมีผู้มาซื้อเศษเนื้อ แม่ค้าเลือกที่จะขายเศษเนื้อ รายละเอียดเล็กน้อยเหล่านี้ทำให้เห็นพฤติกรรมของนายทุนในแง่มุมที่ช่วยเหลือผู้ยากไร้ขึ้นมาบ้าง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว้าวมอง มีความหวัง นายทุนไม่ได้เลวร้ายทุกคน หรือตลอดเวลาเสมอไป ยังคงมีนายทุนบางคนที่มีน้ำใจ แม้จะมีน้ำใจเป็นบางครั้งบางคราวก็ตาม สิ่งนี้ทำให้เห็นว่าผู้ยากไร้ยังคงมีความหวังอยู่บ้าง อันเป็นสัญญาณที่ดีของฝ่ายวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่มักกระตุ้นเตือนให้คนในสังคมหันออกเห็นใจผู้ยากไร้อยู่เสมอ ดังนั้นการที่มีตัวละครนายทุนแสดงน้ำใจต่อผู้ยากไร้บ้างเป็นบางครั้งจึงเป็นสัญญาณบ่งบอกว่า สังคมยังมีความหวังที่จะพัฒนาและผู้ยากไร้ยังมีความหวังที่จะใช้ชีวิตต่อไปเพื่อรอการเปลี่ยนแปลงที่ดี

3.5.3 ตัวละครฝ่ายผู้ยากไร้

ตัวละครฝ่ายผู้ยากไร้เป็นตัวละครที่วิมลบรรยายถึงมากที่สุด ในวรรณกรรมยุคแรกของเขา วิมลมักบรรยายภาพคนอดอยากยากไร้ที่คนมองข้าม แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนเหล่านั้นอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า คนเหล่านั้นรอคอยความช่วยเหลือจากสังคม เนื่องจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตคาดหวังปฏิกริยาจากกลุ่มผู้อ่าน มุ่งสื่อสารกับชนชั้นที่ช่วยเหลือผู้ยากไร้ได้ ดังนั้นการที่แสดงภาพผู้ยากไร้รอคอยความช่วยเหลือได้ดีเท่าใด ก็จะมีผลกับผู้อ่านมากเท่านั้น

วิมลมักให้ข้อมูลเบื้องหลังของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นว่า ก่อนที่ตัวละครจะกลายเป็นคนยากไร้คนเร่ร่อน ตัวละครเหล่านี้เคยประกอบอาชีพอะไร มีถิ่นฐานอยู่ที่ใด เพื่อให้เห็นที่มาที่ไป ต่อมาเมื่อตัวละครเหล่านั้นต้องตกอยู่ในสภาพของคนยากไร้ วิมลก็จะแสดงภาพวิถีชีวิต เครื่องแต่งกาย วิถีหาอาหารประทังชีวิต ตลอดจนความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการใช้แรงงานอย่างหนัก ข้อมูลเหล่านี้เป็นลักษณะที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณกรรมยุคพ.ศ. 2518-2526 ของ วิมล ไทรนันทน์ ซึ่งสามารถ

จำแนกความยากไว้ได้โดยพิจารณาจากความสามารถในการครอบครองปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการครอบครองอาหาร ความสามารถในการครอบครองเครื่องนุ่งห่ม ความสามารถในการครอบครองที่อยู่อาศัย และความสามารถในการครอบครองการรักษาโรค

3.5.3.1 ความสามารถในการครอบครองอาหาร

จากการศึกษาวรรณกรรมของวิมลในยุคนี้จะพบว่า ตัวละครผู้ยากไร้ให้ความสำคัญกับอาหารมากที่สุด เนื่องจากเป็นปัจจัยดำรงชีพข้อแรกที่จะทำให้มีชีวิตได้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ยากไร้ส่วนใหญ่ในวรรณกรรมยุคนี้ขาดแคลนอาหาร อดอยาก หิวโหยเป็นประจำ และหากได้กินอาหาร อาหารเหล่านั้นมักเป็นอาหารสกปรก เช่น อาหารตามพื้นตลาดเปียกแฉะ เศษอาหารในถังขยะ ผลไม้เน่า บ้างก็ต้องไปแก่งแย่งกับผู้ยากไร้รายอื่น ๆ เพื่อให้ได้กิน

ในเรื่องสั้น *เพียงรูลีดิน* (2521) วิมลแสดงภาพการหาอาหารของเด็กลูกคนงานก่อสร้างแถบชุมชนแออัดห้วยขวางไว้ดังนี้

พรฟังแล้วก็เดินไปคุ้ยกองเศษผักที่พื้นปูนอันแฉะและสกปรก พรไม่ได้หวังหรือกว่าจะมีเศษเนื้อ ดินไก่หรือหัวไก่หลงคาอยู่ เพราะพรรู้ว่าสิ่งเหล่านี้ะ พอพ่อค้าหรือแม่ค้าโยนลงแข่งมันก็ถูกแย่งตะครุบแล้ว พรจึงเลือกเอาแต่เศษผักที่ยังเข้าและไม้มากินสองสามอย่างแล้วกลับกระต๊อบพร้อมกับบอกตัวเองว่า พรุ่งนี้จะต้องมาตลาดแต่วันแล้วคอยจ้องแต่เศษเนื้อเท่านั้น

(เพียงรูลีดิน : 24)

เนื้อเรื่องเล่าถึงพรและกลุ่มเด็กจรจัดที่มักจะไปหาเศษผักและเศษเนื้อในตลาดกลับไปประกอบอาหาร จากข้อความที่คัดมาจะเห็นได้ว่าอาหารของเด็กกลุ่มนี้วางอยู่บนพื้นปูนแฉะและสกปรก พฤติกรรมการหาอาหารเช่นนี้ใกล้เคียงกับการออกหาอาหารของสัตว์จำพวก หนู แมลงสาบ หรือสุนัขจรจัด เด็กเหล่านี้ขี้แย่งกันเพื่อจะได้เศษผักเศษเนื้อกลับไปจนผู้คนในตลาดพูดถึงพฤติกรรมของเด็ก ๆ ว่า “แย่งกันอย่างกับหมา!” พร้อมมองด้วยสายตาเหยียดหยาม การบรรยาย

ภาพวิธีการหาอาหารของเด็กจรจัดที่ใกล้เคียงกับหนู แมลงสาบ และสุนัข รวมถึงการพูดเปรียบเทียบพฤติกรรมแย่งเศษเนื้อของเด็ก ๆ ว่าเหมือนการแย่งอาหารของสุนัขนั้น เป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ของเด็กกลุ่มนี้ลงไปเทียบเท่ากับ หนู แมลงสาบ และสุนัขที่เป็นเดียรัจฉาน ที่ไม่อาจไต่รตรองความเหมาะสมและสุขอนามัย แต่ทำไปเพราะสัญชาตญาณของความหิวโหย

ในเรื่อง ขยะสังคม (2522) แสดงภาพการหาอาหารของคนจรจัดโดยการคุ้ยถังขยะไปเรื่อย ๆ เมื่อเจอเศษอาหารจึงเก็บมากิน บางครั้งต้องเดินเข้าไปหาผลไม้ในตลาดมากินประทังชีวิต

เขา(ชายจรจัด)หุดมอดดูหมาโซก่าลึงตะกายถึงขยะที่โคนเสาไฟฟ้า ก่อนจะเข้าไปตะมันเบา ๆ ทีหนึ่ง หมาตัวนั้นสะดุ้งแล้วถอยไปขึ้นมองตาปริบ ๆ อยู่ห่าง ๆ เขาก็มอมองในถังขยะ ใช้มือคุ้ยลวก ๆ สองสามที แต่ก็แทบไม่มีอะไรนอกจากเศษกระดาษ ถุงพลาสติก กระดาษชำระ เปลือกเงาะและเปลือกส้ม.. เอ้อ... ในถุงพลาสติกมีน้ำสีคล้ำ ๆ อยู่บ้างเล็กน้อย... คงเป็นน้ำไอเลี้ยงที่น้ำแข็งละลาย เขาหยิบมันมาเทใส่ปากอย่างกระหายแล้วเก็บก้นบุหรี่สองสามมวนที่พื้นขึ้นมาใส่กระเป๋าสื่อแล้วเดินเนือย ๆ ออกไป หมาโซก่าตัวนั้นมองเขาอย่างขุ่นเคือง

(ขยะสังคม : 87-88)

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงฉากการหาอาหารของชายเร่ร่อนที่อาศัยนอนตามป้ายรถประจำทาง เช้าวันหนึ่งชายเร่ร่อนสะดุ้งตื่นด้วยความหิวจนแทบท้อง เขาลุกขึ้นออกเดินไปตามเส้นทางที่เดินหาอาหารทุกวัน เดินผ่านคนก็ถูกรังเกียจจากรูปร่างและเครื่องแต่งกายสกปรกไม่ได้ชำระล้างมานานปี ความหิวทำให้เริ่มคุ้ยถังขยะ เศษสุนัขที่ก็หิวอยู่เหมือนกันออกไป จุดนี้แสดงให้เห็นถึงการกดขี่เป็นลำดับ จากผู้แข็งแรงไปสู่ผู้ที่อ่อนแอ จากผู้ที่อ่อนแอไปสู่ผู้ที่อ่อนแอกว่า ชายเร่ร่อนเป็นคนจรจัดไม่มีใครไยดี เมื่อเขาหิวไม่มีใครหาอาหารมาให้ เขาจึงไปแย่งคุ้ยอาหารจากสุนัข สุนัขเป็นตัวแทนของผู้ที่อ่อนแอกว่า วิมลแสดงให้เห็นความลำบากในการหาอาหารประทังชีวิตของชายผู้นี้ โดยบรรยายถึงการคุ้ยขยะเพื่อหาอาหาร ชายเร่ร่อนพบสิ่งที่กินได้เพียงอย่างเดียวคือน้ำไอเลี้ยงที่ละลายแล้ว ความหิวทำให้เขาต้องเดินต่อไปเพื่อคุ้ยขยะในกองอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบสิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันว่าชายเร่ร่อนมีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับคนในสังคมคนอื่น ๆ นั่นคือเขาเก็บก้นบุหรี่ขึ้นมาใส่กระเป๋าสื่อเพื่อใช้สูบ บุหรี่เป็นยาเสพติดที่แพร่หลายในเมือง ใช้เพื่อผ่อนคลายความตึง

เกรียด ชายเร่ร่อนอยากสูบบุหรี่จากกลิ่นหอมของบุหรี่ แต่เขาทำได้เพียงเก็บเศษก้นบุหรี่มาดม เขาเป็นมนุษย์ ต้องการอาหาร ต้องการการผ่อนคลาย ความบันเทิงอารมณ์เช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่น ๆ แม้ลักษณะภายนอกของเขาจะออกห่างจากความเป็นมนุษย์ไปทุกทีก็ตาม

3.5.3.2 ความสามารถในการครอบครองเครื่องนุ่งห่ม

ตัวละครผู้ยากไร้ในวรรณกรรมกลุ่มนี้ของวิมล มักมีการบรรยายว่าคนเหล่านั้นสวมเสื้อผ้าสกปรกเหมือนกันเกือบทุกเรื่อง ส่งผลให้เขาเหล่านั้นมีสภาพเหมือนคนที่ห่อหุ้มกายด้วยผ้าจีวร ดังตัวอย่างในเรื่อง *ขยะสังคัม* (2526) วิมลได้บรรยายถึงเสื้อผ้าและสภาพผิวหนังของตัวละครคนจรจัดไว้ดังนี้

ขณะเดินเขาเกาตุ่มน้ำเหลืองที่ขึ้นอยู่ตามแขนขาอย่างเคยชิน มันเป็นตุ่มที่เกิดจากขุงกัด และต่อมาอีกเสบเพราะความสกปรกของเสื้อผ้า จี๊เล็บ เหงื่อ ไคลและฝุ่นละออง เขาไม่เคยได้อบน้ำหรือ... ไม่มีน้ำให้อาบ หน้าตา ฟัน และผมเผ้าก็ไม่เคยทำความสะอาด เขาเสยผมสกปรกหยาบกระด้างอย่างลวก ๆ สองสามที ใช้เล็บดำและจี้ตาแล้วก็เกาคันคั่งแกร็ก ๆ เขารู้สึกดิ่งที่ใบหน้า ระบายตามเนื้อตัว บางทีก็คันขุบขิบตามรักแร้ ข้อพับ ง่ามขา ซอกก้น และอวัยวะสืบพันธุ์

(ขยะสังคัม : 88)

ชายจรจัดในเรื่องไม่มีที่พักเป็นหลักแหล่ง อาศัยนอนตามพื้นที่สาธารณะ เช่น ป้ายรถประจำทาง เขาสวมเสื้อผ้าชุดเดิมตลอดเรื่อง อาการระคายเคืองผิวหนังรบกวนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและไม่มีที่ท่าว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เขาไม่มีงานทำ ไม่มีเงิน อีกทั้งรูปลักษณะภายนอกยังเป็นที่ยังเกียจของผู้พบเห็น เหตุผลดังกล่าวทำให้เขาไม่มีโอกาสซื้อหรือได้รับบริจาคเสื้อผ้าชุดใหม่เลย จะเห็นได้ว่าผู้ยากไร้ไม่มีสิทธิ์เลือกว่าจะสวมใส่อะไร สิ่งจำเป็นที่สุดของคนกลุ่มนี้คืออาหาร และแม้แต่อาหารยังต้องอดมือกินมือ เสื้อผ้าจึงเป็นสิ่งเกินความสามารถที่จะหาผลัดเปลี่ยนได้

ในเรื่อง *ชีวิตที่มีให้* (2526) แสดงภาพเครื่องแต่งกายของ บุญทึ่ง เด็กนักเรียนยากจนในชนบทแห่งหนึ่ง ครอบครัวของเขายากจน พ่อแม่ต้องทำงานเพื่อหาเงินใช้หนี้ยาทุน จึงไม่มีเงินพอ

ให้บุญทิ้งซื้อชุดนักเรียนชุดใหม่ ไม่มีแม่แต่เงินซื้ออาหาร บุญทิ้งจึงขอมานั่งหลับอยู่ที่ถนน
โรงเรียนในเวลาพักกลางวันเป็นประจำ

“ทำไมบุญทิ้งมาหลับใต้ถนนโรงเรียนล่ะ?”

เด็กชายไม่ตอบอีก เบือนหน้าหนี หยิบชายเสื้ออันสกปรกและเก่าขาดขึ้นมากัด เขาจึงเห็นว
างเกงของบุญทิ้งที่ฉีกขาดและไม่มีตะขอ เจ้าของจึงขมวดเป็นปมไว้เหมือนนุ่งผ้าชะม้า เขาแอบถอนใจ
ด้วยความสะเทือนใจ

(ชีวิตที่มีให้ : 52)

อีกตัวอย่างหนึ่งแสดงให้เห็นเครื่องแต่งกายผู้ยากไร้ปรากฏอยู่ในเรื่อง เพียงรุสีดิม (2521)
เนื้อเรื่องบรรยายถึงเครื่องแต่งกายเก่าและสกปรกของพร ดังนี้

ร่างผ่ายผอมของพรอยู่ในเสื้อผ้ากระด้างกระด่างและหลวมโพกยาวมากคลุมกางเกงขาสั้น มันเก่า
ขาดเสียจนควรจะทำหน้าที่เป็นผ้าขี้ริ้วได้แล้ว

(เพียงรุสีดิม : 22-23)

จากเนื้อเรื่องพบว่าพรเป็นเด็กที่อยู่ในวัยเรียน แต่เธอไม่ได้เรียนหนังสือ เสื้อผ้าของพรที่
วิมลบรรยายแสดงให้เห็นว่าเสื้อตัวนี้เดิมไม่ใช่ของพร มันไม่พอดีตัว เคยเป็นเสื้อของผู้ใหญ่มาก่อน
เนื้อเรื่องไม่ได้บอกว่าพรได้เสื้อตัวนี้มาจากไหน เสื้อเก่าของพ่อแม่หรือเก็บมาจากถังขยะ เพราะพร
มีอาชีพเก็บของเก่าตามถังขยะขาย แต่ที่วิเคราะห์ได้คือเสื้อตัวนี้ผ่านการใช้งานมานาน และพรไม่
สามารถหาเสื้อที่สภาพดีกว่านี้มาเปลี่ยนได้ ภาพชนชั้นแรงงานในเรื่องนี้จึงเป็นภาพของแรงงานเด็ก
ต้องเก็บขยะขายหารายได้มาดูแลแม่ที่ป่วยและน้องคนเล็ก ในขณะที่เด็กในวัยเดียวกันเรียนหนังสือ
และอยู่ในความอุปถัมภ์ของผู้ปกครอง แต่พรต้องทำงานเลี้ยงครอบครัวแล้ว การสร้างตัวละครเช่นนี้
ทำให้ภาพแรงงานย่ำแย่ลงไปอีก พรถึงวัยที่ต้องเข้าเรียนหนังสือตามข้อกำหนดของการศึกษาภาค
บังคับ แต่สถานะตอนนี้ของพรคือเด็กเถื่อน ไม่ได้เรียนหนังสือ นอกจากพรแล้วในเนื้อเรื่องยัง

บรรยายให้ทราบอีกว่ามีเด็กที่อยู่ในสถานะเช่นเดียวกับพรอีกจำนวนมากในชุมชนแออัดนั้นที่รอการเอาใจใส่จากรัฐบาล วิเคราะห์จากเนื้อเรื่องได้ว่า หากพ่อแม่มีความเป็นอยู่ขัดสนก็เป็นเรื่องยากที่ลูกจะได้เรียนหนังสือหรือหาซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้ใส่ เพราะสำหรับคนยากไร้นั้นเรื่องปากท้องสำคัญที่สุด

3.5.3.3 ความสามารถในการครอบครองที่อยู่อาศัย

สภาพที่อยู่อาศัยของผู้ยากไร้ในเรื่องสั้นกลุ่มนี้เน้นแสดงภาพที่อยู่อาศัยในเมือง ผู้ยากไร้เหล่านั้นไม่มีหลักแหล่งที่แน่นอน อาศัยนอนตามป้ายรถประจำทาง เฝิงพักคนงาน หรือ ซอกมุมตึกสาธารณะต่าง ๆ เช่นที่ปรากฏในเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) วิมลบรรยายภาพคนอพยพเข้ามาหางานจำนวนมาก คนเหล่านี้ประสบปัญหาไร้ที่พักอาศัย ไม่มีญาติ ไม่มีที่พึ่ง ต้องนอนในสถานีนขส่งค้างส่วนที่บรรยายถึงที่พักอาศัยไว้ ความว่า

คืนใหญ่ทะเลาะทะเลาะเดินทางมาถึงสถานีขส่งหมอบจิดเมื่อเลยคิสองไปแล้ว ผู้คนที่คลาคล่ำเมื่อช่วงกลางวันเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางกันหมดแล้ว? บริเวณสถานีฯจึงเหลือแต่ผู้ที่ยังไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง พวกเขาอนขดระเกะระกะตามพื้นซีเมนต์อันเย็นเฉียบ มีเพียงเสื้อผ้าเก่าคร่ำค้ำมอมห่อร่างเท่านั้น บางคนมีกระดาษหนังสือพิมพ์ปูและห่ม บางคนมีผ้าขาวม้าสี่ซิดคลุมโปง บางคนมีกระเป๋าบเล็กหนูนหัว บางคนมีเพียงท่อนแขนอันอ่อนล้าและเปล่าเปลือยหนูนอน หลายคนนอนกอดตัวเองเดียวดาย บางมุมมีมุ้งกางให้ลมตีปะเย็บปะยาบนดินมุ้งเปิด และดินคนนับสิบดินโผล่ออกมาให้ยุงกินเลือด

(วิมล ไทรนันทวล, 2526:95-96)

เหตุการณ์ในเรื่องแสดงให้เห็นตั้งแต่สาเหตุเบื้องต้นว่า ผู้อพยพเหล่านี้สูญเสียที่ดินในต่างจังหวัด เป็นการแสดงให้เห็นว่าเขาเหล่านี้ขาดศักยภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัยครั้งที่ 1 จึงเดินทางมาหางานทำในกรุงเทพฯ กรุงเทพฯในเวลานั้นกลายเป็นศูนย์อพยพแรงงาน คนเดินทางเข้ามาจำนวนมากและติดค้างอยู่ที่สถานีขส่ง การที่ผู้อพยพเหล่านี้ไม่มีเงินมากพอจะหาที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งได้แสดงให้เห็นว่าพวกเขาขาดศักยภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัยเป็นครั้งที่ 2 ผู้

อพยพเหล่านี้จึงเป็นผู้ขาดศักยภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัยทั้งถิ่นเดิมและถิ่นใหม่ พวกเขาต้องอาศัยนอนระเกะระกะในที่สาธารณะ ขาดความปลอดภัยในชีวิต ต่างคนต่างดูแลตนเอง ที่นอนไม่มีอาณาเขตของตนชัดเจน เพียงแต่ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ปูพื้นคร่าว ๆ เพื่อนอนเป็นครั้งคราวเท่านั้น เพราะพวกเขาไม่มีเงินมากพอจะหาที่อยู่อาศัยที่สะอาดและปลอดภัยกว่านี้ และสภาพเช่นนี้ยังคงต้องดำเนินต่อไป เพราะทุกชีวิตที่นอนอยู่ในสถานียขนส่งต่างเป็นผู้ยากไร้ที่ว่างงาน ไร้ทุน มองไม่เห็นอนาคต จึงยากที่จะมีผู้ไต่พันจากสถานที่นี้ไปได้ในเร็ววัน

ในเรื่อง *ขยะสังคม* (2522) แสดงภาพที่อยู่อาศัยของชายจรจัดที่อาศัยนอนบริเวณป้ายรถประจำทาง

เขารู้สึกเหมือนว่าเส้นประสาทรูเส้นได้ถูกขึงตึง และความนึกคิดต่าง ๆ ยังวกวน ตับสน รวงเลือน ขณะเดียวกันหูยังแว่วเสียงคำรามของรถชนดับถนน และรู้สึกถึงความสั่นสะเทือนของแผ่นดินเมื่อมีรถขนาดใหญ่วิ่งผ่าน

เสียงขามเกาะแผ่นดินเหล็กดังกังวานมาจากตึกแถวทางอีกฟากถนน เขาได้ยินแว่ว ๆ แต่ก็ไม่รู้ว่ามันดังมาจากตลาดสด รถบรรทุกสิบล้อสามคันตะบึงแข่งกันมาอย่างบ้าคลั่ง แผลเสียงคำรามลั่นอย่างกราดเกรี้ยว กระแทกกระทั้นจนแผ่นดินสะเทือน มันปลุกเร้าเขาให้ตกตื่นและตาสว่าง

(ขยะสังคม : 86)

จากเรื่องแสดงให้เห็นว่าชายจรจัดผู้นี้ไม่อาจนอนหลับสนิทได้เลย เพราะเขาอาศัยอยู่ข้างถนน เป็นพื้นที่สาธารณะ มีรถวิ่งผ่าน มีคนขวักไขว่ เสียงดังรบกวนการพักผ่อนตลอดเวลาจนทำให้เขาเคร่งเครียดตลอดเวลา จะพบว่าสภาพชีวิตของคนจรจัดในวรรณกรรมยุคนี้ของวิมลมีวิถีชีวิตไม่แตกต่างกันนัก กล่าวคือ ต้องอาศัยนอนตามพื้นที่สาธารณะ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่มีความปลอดภัย และถูกรบกวนจากสภาพแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ

3.5.3.4 ความสามารถในการครอบครองยารักษาโรค

ตัวละครผู้ยากไร้ในวรรณกรรมยุคนี้ของวิมลมีอาการเจ็บป่วยอยู่เสมอ เนื่องจากผู้ยากไร้เหล่านี้ทำงานหนัก แต่ละคนมีรายจ่ายต้องรับผิดชอบจำนวนมากกว่ารายรับ ดังนั้นเมื่อผู้ยากไร้เหล่านี้เจ็บป่วย พวกเขาจึงต้องอดทนเพราะไม่มีเงินมากพอรักษาตัว ดังที่ปรากฏในเรื่อง

เพียงฐิติณ (2521) แม่ของพรคำนี้ถึงปากท้องของครอบครัวมากกว่าจะนึกถึงอาการเจ็บป่วยของตนเอง นางจึงตัดสินใจละเงินให้พรเพื่อนำไปซื้อข้าวสารแทนการซื้อยาแก้ไข้

แม่ยื่นร่างอันผอมนั้งชันเข้าข้างหนึ่ง คำสอกับหัวเข้า เอาฝ่ามือหยาบกร้านรองหัว หน้าตาแม่ดำคล้ำ ร่างกายซูบโทรม นัยน์ตาแดงก่ำด้วยพิษไข้ ผมเผ้ายุ่งกระเซิง แม่สะอึกสองสามที พร้อมกับกั๊กฟันดาหยี้นเหมือนจุกเสียดในท้องเต็มทน สักครูแม่จึงค่อย ๆ เอื้อมมือไปหยิบเบงกั๊กลิบได้หมอนใบสุดท้ายส่งให้พร

“ไปซื้อข้าวมาหุง”

“ซื้อเท่าไร?”

“หมดนั้นแหละ”

พรมองหน้าแม่

“ขาของแม่หมดแล้ว”

พรเป็นห่วงแม่ เพราะรู้ว่ายาหมดไปพร้อมกับข้าวสารตั้งแต่เย็นวานแล้ว

“ซื้อมาเถอะแม่ค่อยยังชั่วแล้ว”

แม่พูดเท่านั้นแล้วก็เอนตัวลงนอนอย่างเหน็ดเหนื่อย ดึงผ้าห่มคลุมขึ้นมาถึงเอว แล้วนอนหลับตาลงอย่างเหนื่อยล้า แต่หัวใจของแม่คงลุกโผลงด้วยไฟแห่งความทุกข์วิตร

พรรู้ว่าอาการของแม่ยังไม่ทุเลาหรอก ดูจะหนักกว่าเก่าเสียด้วยซ้ำ แต่ที่แม่บอกว่า ‘แม่ค่อยยังชั่วแล้ว’ ก็เพื่อจะไม่ให้พรวิตกทุกข์ร้อน

(เพียงฐิติณ : 27)

จากเรื่อง เพียงฐิติณ (2521) ทำให้เห็นความทุกข์ยากของแรงงานผู้ยากไร้ที่ต้องเลือกระหว่างนำเงินไปซื้อข้าวสารเลี้ยงลูก กับการนำเงินไปซื้อยา สองสิ่งนี้จำเป็นทั้งสิ้น แต่แม่ของพรก็ไม่มีเงินมากพอที่จะเลือกได้ทั้งสองอย่างพร้อม ๆ กัน

เหตุการณ์การหาเงินไปรักษาภรรยาของบุญคอยในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) แสดงให้เห็นการเลือกอีกวิธีการหนึ่งเพื่อครอบครองยารักษาโรค เวลานั้นบุญคอยรู้ว่าไม่มีเงินมากพอที่จะจ่ายให้กับโรงพยาบาลได้ เขาพยายามหาเงินด้วยการไปร่อนเศษแร่ตามเหมืองร้างเพื่อนำมาขาย แต่แร่ที่ได้ก็ไม่มากพอที่จะใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาล เวลานี้ชีวิตของภรรยาจึงขึ้นอยู่กับเงินที่บุญคอยจะหาไปให้หมอ

ตกเย็น บุญคอยและลูกกลับบ้านพร้อมด้วยกะโหลกใส่แร่ที่มีไม่ถึงสี่ช้อน ตลอดทางเขาคงนึกถึงเงินที่จะหาไปให้หมอ แต่เขาก็คิดไม่ตก แม้จะนำแร่ที่มีอยู่ไปขายก็ยังไม่พอแค่ครึ่งหนึ่งของค่ารักษาเมียด้วยซ้ำไป เขาถอนใจและปวดเหงื่อที่ใบหน้า[...]

[...] บุญคอยรู้สึกวุ่นวายประสาทเครียดเขม็ง และปวดคอบ ๑ ในสมอง บางครั้งรู้สึกขามึนหนักอึ้ง เขารู้ว่าเป็นเพราะความวิตกกังวลนั่นเอง แต่เขาก็คิดที่จะคิดไม่ได้... คิดถึงความเจ็บป่วยของเมีย คิดถึงค่ายา คิดถึงแร่ที่ได้ คิดถึงเงินกู้ คิดถึงความแห้งแล้ง... มันจะเนิ่นนานอีกกี่ปี คิดถึงสวนมะพร้าว มันคงจะตายกันหมดกว่าจะถึงวันที่ฝนลง... หรือไม่... บางที... มันอาจจะเปลี่ยนเจ้าของ คิดถึงข้าวสารที่เหลือติดกันกระสอบ ยิ่งคิดก็ยิ่งปวดเครียดจนรู้สึกเหมือนว่าหัวจะระเบิดออกมาเป็นเสี่ยง ๆ

เขาถอนหายใจอย่างเหนื่อยล้า เมื่อตัดสินใจกู้เงินเข้าแก้อีกครั้ง

(เชือกที่ขวันคอ : 44-45)

บุญคอยครุ่นคิดถึงเงินที่จะนำมารักษาภรรยา เพราะเขารู้ดีว่าการกู้ยืมเข้าแก่อคือการเอาชีวิตของตัวเองไปเป็นตัวประกันเพื่อแลกกับเงินมารักษาวีชีวิตภรรยา เขากู้เงินเข้าแก่มากจนกระทั่งยากที่จะชำระ แต่ถึงอย่างไรเขาก็ต้องหาเงินไปรักษาภรรยาให้ได้ เขาจึงตัดสินใจไปกู้เงินเข้าแก่อีกครั้ง

จากการศึกษาความสามารถในการครอบครองปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้ยากไร้ จะพบว่า ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ 4 ประการ เป็นเรื่องแสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของผู้ยากไร้ คนกลุ่มนี้ต้องคลุกคลีกับความสกปรกไร้อนามัยในชีวิตประจำวัน สุขภาพกายและสุขภาพจิตถูกบั่นทอนโดยปัจจัยแวดล้อมจนทำให้ต้องใช้ชีวิตอย่างทุกข์ยากเสมือนรอวันตาย อดอยากยากไร้ ขาดเครื่องนุ่งห่ม ขาดที่อยู่อาศัย ขาดยารักษาโรค ความขาดแคลนเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการขาดรายได้

เมื่อพิจารณาไปที่ต้นตอของปัญหาจึงพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้ยากไร้ต้องขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นนี้เกิดจาก การเอารัดเอาเปรียบจากรัฐและนายทุน การนำเสนอภาพชีวิตตัวละครผู้ยากไร้ของวิมลจึงขบขันให้เห็นความทุกข์ยากของผู้คนเหล่านั้น รวมถึงเผยให้เห็นต้นตอของปัญหาได้ชัดเจนขึ้น อันเป็นความพยายามสะท้อนภาพชีวิตผู้ยากไร้ให้ปรากฏตามแนวทวารณกรรมเพื่อชีวิต

ข้อสังเกตสำคัญที่พบในการสร้างตัวละครผู้ยากไร้คือ ในบางเรื่องวิมลจะแสดงให้เห็นว่าตัวละครผู้ยากไร้ไม่เป็นเพียงคนอ่อนแอ ที่ยอมถูกรังแกแต่ฝ่ายเดียว คนยากไร้ในเรื่องสั้นหลายเรื่องในยุคนี้เริ่มคิดเอาชนะความยากจนและการเอารัดเอาเปรียบด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจเป็นโจรของผู้ยากไร้ในเรื่อง อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ (2526)

“ฉันตัดสินใจแล้วนะพ่อ” เขาเลียริมฝีปากที่แห้งผาก ทำทางอ่อนระโหยลงทุกที “ฉันจะยังไม่กลับไปบ้าน ฉันจะอยู่มานี่นี่ พ่ออย่าห่วงเลย ฉันจะทำทุกอย่างเพื่อให้เรามีเงิน อะไรฉันก็จะทำมันทั้งนั้น พ่อคนที่ต้องตะลอนงอนง้อหางานทำ ฉัน ได้รู้ ได้คิดแล้วว่า การเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริตนั้นมันทำให้เราเอาตัวไม่รอด ฉันมองเห็นมันแจ่มชัดว่าทุกคนกำลังเข่นฆ่ากัน กำลังแย่งชิงกัน ไม่มีใครเป็นคนดีที่แท้จริงหรอกพ่อ คนดีคือคนที่อยู่ได้ต่างหาก และสำหรับฉันฉันก็ต้องอยู่ได้ มันไม่มีอะไรหรอกพ่อ มันไม่มีอะไรมากไปกว่านี้อีกแล้ว”

ผู้เป็นพ่อจ้องหน้าเขาอย่างลงนสนทนแท้

“มีจะทำอะไร”

“ฉันจะทำมันทั้งนั้นแหละ เพื่อให้ได้เงิน ฉันจะทำทุกอย่าง”

“มีจะไปปลกชิงวิ่งราวเขาหรือไง?”

“ฉันบอกพ่อแล้วไงทุกอย่าง”

น้ำเสียงเขาดังขึ้น

“มีไม่รักตัวเลขหรือไง”

สีหน้าที่หม่นหมองกลับปรากฏวี รรอยของความทุกข์วิตกเพิ่มขึ้นอีก

“ก็เพราะรักนะซิพอ ฉันถึงต้องทำมันทุกอย่าง เพื่อเราจะได้ไม่อดตาย”

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 106-107)

ในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าลูกชายกำลังจะตัดสินใจไปเป็นโจร เพราะเขาคิดได้ว่า ทุกคนต่างต้องเอาตัวรอดด้วยกันทั้งสิ้น ตัวละครผู้ยากไร้ในเรื่องอาชญากรรมและการลงทัณฑ์ (2526) จึงไม่แสดงแต่ภาพด้านบวกของผู้ยากไร้เพียงด้านเดียว ตัวละครเริ่มมีความสมจริงขึ้น กล่าวคือ เมื่อผู้ยากไร้รู้สึกว่าคุณเอารัดเอาเปรียบจนไร้ทางเลือก ตัวละครผู้ยากไร้จึงเริ่มหากทางเอาตัวรอดโดยไม่คำนึงถึงวิธีการ หรือศีลธรรมใด ๆ

การตัดสินใจก่อนอาชญากรรมของผู้ยากไร้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในเรื่องสั้น ยุคสมัย (2522) เรื่องกล่าวถึงชายผู้หนึ่งถูกหลอกว่าจะพาไปทำงานต่างประเทศ แต่กลับถูกนำมาทิ้งไว้ที่กรุงเทพฯ เขากลายเป็นจรจัด อาศัยอยู่ตามป้ายรถประจำทาง วันหนึ่งเขาหิว จึงตัดสินใจจีแม่ค้าขายขนมที่มารอรถประจำทางอยู่บริเวณนั้น

รถคงจะมาแล้ว แก่จึงหันมาจับไม้คานดึงออกจากเสาแทรก เขาถูกพรูดโดยที่ยังไม่ได้ตัดสินใจ จับข้อมือข้างหนึ่งของแม่ค้าหักไพล่ไปข้างหลัง ใช้นิ้วของอีกมือหนึ่งจิ้มเข้าที่กลางหลัง

“อย่าร้องนะ ไม่งั้นตาย!”

เขาตะคอกขู่ ไม่รู้ว่าเสียงแรงมาจากไหน แม่ค้าตัวตื้นนั่งงก พูดะกุกตะกัก

“ไม่... ไม่มี ไม่มี ไม่มี”

“โกหก!”

เขาคดนิ้วแรงขึ้นจนแม่ค้าสะดุ้ง ทำหลังแอ่นตามแรงกด เขาปล่อยแขนของแกแล้วดับ ๆ ตามชายพล พอบพบเขาก็จับปลี้นออกมาอย่างรวดเร็ว แม่ค้าจะตะครุบไว้ เขาตะคอกให้อยู่นิ่ง ๆ พอได้เงินเขาก็วิ่งออกไปอย่างสุดแรง

(ยุคสมัย : 62)

การตัดสินใจเป็นโจรของตัวละครในเรื่อง *ยุคสมัย* (2522) แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง การสร้างตัวละครผู้ยากไร้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่เป็นเพียงแต่ในความคิดดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องอื่น การตัดสินใจเป็นโจรของตัวละครในเรื่อง *ยุคสมัย* (2522) จึงแสดงให้เห็นผลกระทบอันเกิดจากการเอาโรคเอาเปรียบผู้ยากไร้อย่างเป็นรูปธรรม จนกระทั่งผู้ยากไร้ไม่อาจรักษาคุณธรรมภายในจิตใจไว้ได้ ตัวละครที่เคยเป็นคนดี ตั้งใจจะประกอบอาชีพสุจริตกลับต้องกลายเป็นโจร อันเป็นอาชีพที่สร้างปัญหาให้กับสังคม วิมลแสดงให้เห็นว่า การตัดสินใจเป็นโจรของตัวละครมีที่มาที่ไป มีสถานการณ์บีบบังคับ ดังนั้นหากสังคมเห็นอกเห็นใจผู้ยากไร้ ไม่คิดเอาโรคเอาเปรียบ ไม่หลอกลวงหาผลประโยชน์ ผู้ยากไร้ก็จะไม่ต้องตัดสินใจเป็นโจรเช่นในเรื่องนี้

3.5.4 ตัวละครพระสงฆ์

ตัวละครพระสงฆ์ปรากฏในเรื่องสั้นยุคนี้เพียงสองเรื่อง แต่ผู้อ่านจะเห็นความคล้ายคลึงกัน ในการสร้างตัวละคร กล่าวคือ วิมลมักแสดงภาพพระสงฆ์ออกมาในลักษณะอย่างคนไม่เอางานเอา การ ในเรื่องสั้นยุคนี้จะปรากฏเป็นภาพพระที่ยืนรอรับบาตรเลข ๆ ไม่ทำคุณความดีอะไร แต่ก็มีคนมาใส่บาตร ในเรื่อง *ขยะสังคม* (2521) หรือที่ปรากฏในเรื่อง *แก้วกับเกด* (2526) ที่ตัวละครพระแก้วบวชเพราะสิ้นหวังกับทางโลก ไม่ได้บวชเพราะมีศรัทธาทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริง แต่เมื่อบวชแล้วก็นึกถึงแต่สีกา คร่ำครวญถึงชีวิตที่ไม่สมหวัง นอกจากนั้นยังพยายามให้น้องชายติดต่อกันรัก ให้ไปถามว่ายังรักพระแก้วอยู่หรือไม่

“เอ็งช่วยข้าอีกสักครั้งเถอะนะเกด”

เกดเป่าขลุ่ยเรื่อยไปจนจบเพลงจึงเงยหน้ามองพี่ชาย

“จะให้ฉันช่วยอะไรอีกล่ะ ฉันนะช่วยพี่มาตั้งแต่พี่ชอบพี่พิกุล รักกับพี่พิกุล แอบพบกับพี่พิกุล จนกระทั่งพี่พิกุลเขาหมดรักพี่ แล้วจะให้ฉันช่วยอะไรอีก ฉันจนปัญญาแล้ว”

“เอ็งช่วยข้าอีกครั้งเดียว” เสียงพระแก้วระโหยละเหยีย

“ช่วยไปถามพิกุลให้แน่ชัดอีกสักครั้งว่าเขา...”

“ว่าเขายังรักพ็อซูรีเปลา โห่เฮ้ย...”

ว่าแล้วเกตุก็ยกขลุ่ยจะเป่าเพลงต่อ พระแก้วลงนั่งของ ๆ จับข้อมือมันไว้ อ้อนวอนขอให้ช่วยอีกครั้งเดียว

“ถ้าเขาสี้นรักข้าวแล้ว ข้าก็จะไม่รบกวนเอ็งอีก”

“พีน่าจะตัดอกตัดใจได้แล้ว รู้ก็รู้อยู่เต็มอกว่าเขาไม่รักพี่แล้ว พี่พิศุลเขารักกับปลัด ลูกกำนันเองก็เต็มอกเต็มใจ เชื้อจันเถอะ ยึดเอาพระเป็นที่พึ่งไว้แหละดี”

พระผู้พิชกสิวิ เลขเอ็ดเอ

“เอ็งละพูดเป็นเล่นไปหมด”

“อ้าว ถันพูดจริง ๆ นะ เขาไม่รักพี่แล้ว เขารักปลัด”

“เอาเถอะ เขาจะรักใคร่ข้าก็ไม่ว่า ข้าขอร้องเอ็งเป็นครั้งสุดท้าย นึกว่าเอาบุญ”

“โห่เฮ้ย! ทำยังไงจะเอาบุญพี่มีจันแหละ ขนาดบวชนี่ยังคิดถึงแต่ผู้หญิง แล้วจะเอาบุญที่ไหนมาให้จัน มีแต่บาปละไม่ว่า”

(แก้วกับเกตุ : 144-145)

จากบทที่ยกมาจะพบว่า พฤติกรรมของพระแก้วแตกต่างจากพระในหลักศาสนา ที่ต้องบำเพ็ญประโยชน์ ศึกษาพระธรรม สั่งสอนศิษย์ธรรมให้แก่ชาวบ้าน สุขุม มีสติ ตัวละครพระแก้วมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับพระในอุดมคติของชาวบ้านทุกประการ พระแก้วพยายามที่จะติดต่อกันรักเพื่อไถ่ถามว่ายังมั่นคงในความรักอยู่หรือไม่ แม้น้องชายจะทัดทานว่าพระแก้วบวชเรียนแล้ว ควรตัดใจเรื่องทางโลกและมุ่งมั่นศึกษาพระธรรม แต่พระแก้วยังคงรบเร้าให้น้องชายไปถามคนรักอยู่เช่นเดิม โดยไม่คำนึงถึงสถานะพระสงฆ์ของตน

เมื่อเกตุไปถามพิศุลคนรักของพระแก้วแล้ว พระแก้วก็รีบเร้าอยากรู้เนื้อความ จากเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า พระแก้วไม่เคยรู้สึกว่าเป็นพระ เมื่อบวชแล้วก็ยังคงแสดงพฤติกรรมไม่แตกต่างจากตอนเป็นฆราวาส

“เขาพูดว่ายังไง?”

“ก็ไม่ว่าไร บอกว่าพีน่ะอย่าคิดมากไปเลย”

สีหน้าพระหนุ่มเข้มขื่นขื่น พุดในใจว่า เอ็งยังรักข้าอยู่หรือพิกุล ไม่ทันที่หัวใจจะชุ่มฉ่ำด้วยความหวัง เกิดก็สาตไฟเข้าใส่อีก

“ฉันดูท่าเขาแล้ว ฉันก็ว่าเขาพุดไปยั้งนั่นแหละ แล้วไอ้คำว่าย่าคิดมากนั่นแหละ ฉันว่าพิกุลเขาบอกเป็นนัย ๆ ว่าอย่าคิดอะไรให้เกินความจริง ความจริงก็คือพิกุลเขาไม่รักพี่แล้ว”

พระหนุ่มหน้าเสียวอีก แต่ดวงตายังฉายแววแห่งความหวังรำไร

“บางทีเขาอาจจะหมายความว่าให้ข้าอดทนจนออกพรรษาก็ได้ ที่พิกุลไม่ให้ข้าคิดมากน่ะก็คงเรื่องปลัดมาที่บ้าน

“ฉันไม่เคยเห็นใครคิดเข้าข้างตัวเอง แล้วยังโกหกตัวเองเก่งเท่าพี่เลย พี่ผ่าเถอะ”

(แก้วกับเกด : 147-148)

เมื่อพระแก้วได้ข้อสรุปว่าพิกุลคงเปลี่ยนใจไปรักกับปลัดแล้วจริง ๆ พระแก้วก็แสดงอาการสิ้นหวังเหมือนชายหนุ่มคนหนึ่งที่ยึดหวังในความรัก โดยไม่คิดว่าตนเองอยู่ในสมณเพศ

พระแก้วนั้นหมดเรี่ยวแรงไปแล้ว น้ำตาเอ่อท้นจนเกิดมันเห็นถนัด แต่มันก็ทำเป็นไม่เห็น

“พีน่ะไม่มีอะไรสู้ปลัดได้สักอย่าง จบก็แค่นี้”

พระแก้วพูดเสียงเครือว่า

“ข้ามันจน...”

(แก้วกับเกด : 143)

จากเหตุการณ์ที่ยกมาข้างต้นสามเหตุการณ์จะพบว่า พระแก้วยังคงคิดว่าตนเองอยู่ในสถานะฆราวาส กล่าวคือ ยังคิดถึงคนรัก ยังรู้สึกว่าคุณอยากจน รูปร่างหน้าตาผิวพรรณไม่คงามไว้การศึกษา และมีสถานะต่ำกว่าปลัดที่มาชอบพอกับคนรัก ซึ่งความคิดเหล่านี้ควรเป็นความคิดของฆราวาส ไม่ใช่ความคิดของพระสงฆ์ การนำเสนอภาพตัวละครพระสงฆ์ของวิมลในลักษณะนี้

จึงกระตุ้นให้ผู้อ่านคิด ว่าพระสงฆ์ที่เห็นอยู่ในสังคมนั้น บวชเรียนมาเพื่อศึกษาพระธรรมจริงหรือไม่ หรือบวชเรียนเพราะปัจจัยแวดล้อมบังคับ แล้วเมื่อบวชแล้วพระสงฆ์เหล่านั้นประพฤติตนตามแนวทางที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติหรือไม่ หรือเบื้องหลังมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับพระแก้ว กล่าวคือไม่ศึกษาพระธรรม คิดถึงแต่เรื่องทางโลก และเป็นการกระตุ้นให้คิดว่า พระที่มีวัตรปฏิบัติเช่นนี้สมควรแก่การกราบไหว้หรือไม่ สมควรให้ฆราวาสใส่บาตรหรือไม่ การวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของพระ โดยการสมมุติสถานการณ์ให้พระแสดงออกอย่างฆราวาสในที่ลับตาคนจึงเป็นวิธีการสร้างตัวละคร ที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านใคร่ครวญถึงพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่พบในชีวิตประจำวันได้อีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาข้อมูลการสร้างตัวละครในวรรณกรรมระหว่าง พ.ศ. 22518-2526 ของ วิมล ไทรนันทน์ สรุปได้ว่าวิมลเน้นการนำเสนอภาพผู้ยากไร้เป็นหลัก โดยเน้นการนำเสนอผ่านการบรรยายลักษณะภายนอก การแสดงให้เห็นความยากลำบากในชีวิตประจำวัน การครอบครองปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้ยากไร้ รวมถึงการแสดงให้เห็นความทุกข์อันเกิดจากการถูกเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการเปิดเผยให้เห็นภาพชีวิตของผู้ยากไร้ตามแนวทวารณกรรมเพื่อชีวิต นอกจากนี้ยังพบข้อสังเกตว่า วิมลไม่ได้แสดงเพียงแต่ภาพผู้ยากไร้ถูกกดขี่รังแกเท่านั้น ในเรื่องสั้นบางเรื่องแสดงให้เห็นว่าผู้ยากไร้เริ่มมีความคิดต่อต้าน ไม่ยอมให้นายทุนหรือรัฐกดขี่แต่เพียงฝ่ายเดียว อย่างเช่นที่พบในเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) ที่วิมลเสนอบทสนทนาของสองพ่อลูก ลูกชายจะออกไปหางานสุจริตทำเป็นครั้งสุดท้ายเพื่อให้โอกาสความดี แต่หากหางานสุจริตทำไม่ได้ เขาจะตัดสินใจเป็นโจร นับเป็นพัฒนาการการสร้างตัวละครที่ไม่ได้นำเสนอภาพความเชื่อของผู้ยากไร้แต่เพียงอย่างเดียว ตัวละครเช่นนี้มีความสมเหตุสมผล ตามธรรมดาของคนที่ถูกรังแกจนสุดทาง วันหนึ่งก็จะปรับความคิดและลุกขึ้นสู้ ส่วนตัวละครคู่ขัดแย้งของวิมลก็มีการปรับเปลี่ยนในบางเรื่องให้นุ่มนวลขึ้นบ้าง เช่นในเรื่อง *เพียงชูลีดิน* (2521) ที่จะพบตัวละครแม่ค้าร้านขายยอมให้พรติดค่าข้าวสารไว้ก่อนได้ และตัวละครแม่ค้าเจียงเนื้อที่ยอมทิ้งเศษเนื้อไว้ให้เด็กในตลาดนำไปประกอบอาหารในตอนกลางเรื่อง ภาพเหล่านี้เป็นการเพิ่มคุณสมบัติด้านบวกไปไว้กับฝ่ายนายทุนบ้าง ไม่ได้แสดงภาพโศกร้ายเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนของนายทุนแต่เพียงด้านเดียว นับว่าตัวละครทั้งฝ่ายผู้ยากไร้และตัวละครฝ่ายปรปักษ์มีพัฒนาการในทางสมเหตุสมผลมากขึ้น ส่วนตัวละครที่ยังมีภาพลักษณ์คงที่คือตัวละครฝ่ายข้าราชการที่ยังมีโฉมหน้า

เป็นสัตว์ร้ายในสายตาของผู้ยากไร้ดังที่ปรากฏในเรื่อง *เหี้ย* (2524) *โจร* (2526) และประการสุดท้าย คือ การสร้างตัวละครพระของวิมล พบว่าแตกต่างไปจากพระในอุดมคติของสังคมดังที่ปรากฏในเรื่อง *แก้วกับเกด* (2526) และเรื่อง *ขยะสังคม* (2522)

3.6 การสร้างฉาก

วิมลใช้องค์ประกอบในฉากเป็นสิ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดสำคัญและประเด็นความขัดแย้งภายในเรื่อง ฉากที่ปรากฏในวรรณกรรมของวิมลยุคแรกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ฉากชนบท ฉากเมือง และฉากในความฝัน

3.6.1 ฉากชนบท

การสร้างฉากชนบทของวิมล เป็นการเกริ่นนำไปสู่ภาพความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นระหว่างรัฐกับชนชั้นแรงงาน และนายทุนกับชนชั้นแรงงาน การบรรยายถึงภัยแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปรากฏพร้อมไปกับการนำเสนอฉากชนบท เพื่อเป็นเงื่อนไขส่งตัวละครเข้าไปเผชิญชะตากรรมอันโหดร้ายในเมืองหลวง เป็นการเน้นย้ำว่าแผ่นดินนี้ไม่มีพื้นที่สำหรับชนชั้นแรงงาน

ฉากชนบทแห่งแล้งที่ปรากฏในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) เป็นปัจจัยผลักดันทำให้ชาวนาต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากนายทุน กู้เงินเพื่อ สูบน้ำ ผันน้ำเข้ามา ซื้อเทคโนโลยีที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตและกำจัดศัตรูพืช จ้างคนทำนา เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายเพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ให้เพียงพอต่อการชำระหนี้นายทุน ความแห้งแล้งทำให้ชาวนาต้องรอคอยฝน ทำให้เกษตรกรตกอยู่ในสภาพที่กำหนดชะตาชีวิตตนเองไม่ได้ ชะตาชีวิตครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ส่วนชะตาชีวิตอีกครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับนายทุน (อาจมาในรูปแบบของทุนจากรัฐหรือทุนจากเอกชน) และเมื่อหนี้สินรุมเร้ามากขึ้นชีวิตเกษตรกรก็ต้องพบกับทางตัน คือ ตายหรือย้ายถิ่น ดังเช่นเหตุการณ์ที่ผู้เฒ่าประสบอยู่ จะสังเกตได้ว่า ชีวิตของผู้เฒ่าใกล้ถึงทางตันเข้าไปทุกขณะ

แกเพิ่มพำบวกลบว่า ลีนปีนี่แกจะได้ข้าวสักกี่เกวียน แต่แล้วก็ต้องถอนใจ ช่างน้อยเหลือเกิน ค่าเช่านาเข้าแก่นุญชัย ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นของแก ค่าจ้างไ้ทวยทำนา ค่าปุ๋ย และบางทีอาจจะเพิ่มค่ายาฆ่าแมลงเข้าไปอีก หากฝนไม่ตกสม่าเสมอตามฤดูกาลก็ต้องเสียค่าน้ำ ถ้าโชคร้าย ฝนแล้งปลาชุกเหมือนปีกลายน้ำในคลองจะแห้งขอด ซึ่งนั่นหมายถึง นาล่ม และแน่ละนั่นคือสาเหตุที่แกจะต้องเป็นหนี้เพิ่มขึ้น ภาพนรกลอยใกล้เข้ามาอีก

ผู้เฒ่ามองดูท้องฟ้าอีกครั้ง พิมพำกาวนา ขอให้ฟ้าฝนตกทั่วฤดูกาลเถิด..เจ้าประจัน

(ผู้เฒ่า : 111)

จากความแห้งแล้งที่ปรากฏในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) เป็นสาเหตุทำให้ชาวไร่เพาะปลูกไม่ได้ผล ผู้คนจึงหันไปประกอบอาชีพอื่นและเข้าไปหางานทำในเมือง ส่วนที่เหลืออยู่ในชนบทคือชายพิการและผู้ที่ไม่มีทางไป ปัจจัยที่ซ้ำเติมภัยแล้งที่ปรากฏในเรื่องคือ นายทุนเข้ามาครอบงอมผลประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น นายเหมืองแร่ถลุงทรัพยากรแร่ออกไปจากท้องถิ่นจนเหลือแต่เหมืองร้าง ส่วนนายทุนที่ตัดไม้อยู่บนภูเขา มีส่วนที่ทำให้ต้นไม้หมดป่า อากาศร้อนและแห้งแล้งมากขึ้น จากที่แล้งอยู่แล้วก็ยิ่งแล้งมากขึ้นอีก

ตลอดแล้งที่ผ่านมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ประจวบจนถึงชุมพรจึงมีชีวิตอย่างซบเซา โดยเฉพาะในอาณาบริเวณที่เขาอยู่ที่นี่แล้งจนไม่มีฝนตกสักเม็ดในฤดูฝน แม้แต่ฤดูมรสุมลมฝนก็พัดข้ามหัวไปหมดที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบนเทือกเขาตะนาวศรีเหลือต้นไม้แทบจะนับต้นได้ ภูเขาหลายลูกกลายเป็นภูเขาหัวโล้น ทั้งที่เมื่อก่อนนี้อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่านานาพันธุ์ มีธารน้ำไหลลงสู่ที่ราบลุ่มตลอดปี แต่บัดนี้มีเพียงภาพฝันถึงวันคืนอันชุ่มชื้นท่ามกลางระอุไอแดด อีกไม่กี่ปีมันก็จะไม่มีอะไรเหลือ เพราะแม้แต่ผู้แทนฯก็ขึ้นไปตั้งโรงเลื่อยล้างผลาญป่าอยู่บนภูเขาในเขตพม่า

ผู้คนส่วนมากหมดอาชีพในถิ่นนี้ก็ขึ้นป่าตัดไม้เผาถ่านขาย บ้างก็เป็นลูกจ้างในเมืองแร่ บ้างก็เข้ากรุงเทพฯ ขายแรงงานด้วยราคาถูก ๆ หลายคนก็ทนอยู่สู้กับชะตากรรมอันยากเข็ญ เสาะหาแร่ตามเหมืองร้างไปวันหนึ่ง ๆ อย่างเช่นเขาเป็นต้น เพราะยังมองไม่เห็นหนทางที่จะดิ้นรนไปสู่สิ่งที่คิดว่า

(เชือกที่ขวันคอ : 42-43)

ภาพชนบทก่อนการเข้ามารุกกล้าของนายทุนเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่มีผลสอดแทรกไว้ เพื่อให้เห็นภาพเปรียบเทียบวิถีชีวิตที่ชาวบ้านเคยอยู่กันเองทำมาหากินแบบไม่เน้นกระตุ้นผลผลิตเพื่อขาย ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมจนเสียสมดุล ภาพวิถีชีวิตแบบเก่าเป็นการปลูกไร่จากผู้เขียนเพื่อให้รู้พื้นวิถีชีวิตชุมชนโบราณ ไม่พึ่งพานายทุน ซึ่งผู้อ่านจะพบประเด็นนี้ชัดเจนขึ้นในงานเขียนยุคต่อไป

อีกตัวอย่างหนึ่งของฉากชนบทอันแห้งแล้ง ยกมาจากรื่อง *เหี้ย* (2524) เหตุการณ์กล่าวถึงตอนที่หญิงชรากลับจากพึ่งข้าราชการมาประชุม ลูกชายของนางถามถึงเรื่องที่ประชุม นางจึงตอบว่าข้าราชการมาประชุมเรื่องความมั่งคั่งของชาติ นางฟังไม่รู้เรื่องมากนัก และไม่เข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน ลูกชายจึงผิดหวังที่ข้าราชการไม่ยึดถือความเดือดร้อนของชาวบ้าน กลับมาพูดถึงเรื่องไกลตัว และขำร้ายชาวบ้านต้องจ่ายเงินเพื่อเลี้ยงอาหารข้าราชการกลุ่มนี้อีกด้วย ฉากนี้สะท้อนให้เห็นการทำงานของข้าราชการท้องถิ่นที่ไม่ได้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหามหาชนบ้าน กลายมาเป็นผู้ฉกฉวยทรัพย์สินที่ชาวบ้านหามาด้วยความยากลำบาก มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับตัวเงินตัวทองที่ขโมยไก่ของชาวบ้านไปกิน ดังที่วิมลเปรียบเทียบเอาไว้ในเรื่อง กล่าวคือ ขาวนาเลี้ยงไก่ ลงทุน ดูแลให้ไม่มีโรค คอยให้ข้าวให้น้ำทุกวัน เมื่อไก่โตขึ้นวันหนึ่งตัวเงินตัวทองก็ขึ้นจากน้ำมาลักไก่ไปกิน เป็นภาพการฉกฉวยผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกันกับที่ข้าราชการท้องถิ่นมากินไก่ของชาวบ้าน

เขารู้สึกผิดหวังเพราะคิดว่าจะประชุมกันเรื่องนาที่ไม่ได้ทำกันมาหกเจ็ดปีแล้ว เพราะฝนแล้งและน้ำในคลองแห้งขอดจนในน้ำร้อนลงเดินได้ รวมทั้งเรื่องหนี้สินของขาวนาในอำเภอนี้ที่ต้องเอาโฉนดไปจำนองกับเจ้าแก้วบ้าง ธนคารบ้าง ส่วนตัวเขานั้นไม่มีความหวังจากเรื่องเหล่านี้ เพราะที่นาหลุดไปเป็นของเจ้าแก้วที่อำเภอมาหลายปีแล้ว เขาหวังเพียงว่า เมื่อหลวงช่วยให้มีน้ำ เขาก็จะได้รับจ้างทำนา

“แล้วเรื่องนาแล้งจนทำไม่ได้ล่ะแม่”

“ก็ไม่เห็นเขาว่ายังไง เห็นบอกแต่ว่าจะพยายามหาทางช่วยเหลือ แล้วก็บอกว่าบ้านเรานี้่น้ำอยู่ คุณคุม

สมบุญดี มองไปทางไหนเห็นแต่สีเขียว...”

(เหี้ย : 31-32)

ข้อสังเกตที่พบในฉากชนบทคือ การเน้นสายสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างรัฐกับนายทุนในชนบทที่ทำงานควบคู่กันไป ตรงตามหลักฐานเรื่องการบุกเบิกธุรกิจชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทที่ 3 ฉากชนบทปรากฏภาพความสัมพันธ์ชัดเจนกว่าในเมือง จากตัวอย่างจะพบว่านายทุนที่ขึ้นไปตั้งโรงเลื่อยอยู่บนภูเขาเพื่อตัดไม้ทำลายป่า เป็นคนคนเดียวกับนักการเมืองท้องถิ่น ขัดแย้งกับหลักการที่ควรจะเป็น คือ ผู้แทนราษฎรควรปฏิบัติหน้าที่ดูแลราษฎรในเขตทุรกันดารห่างไกล แต่ผู้แทนราษฎรผู้นี้กลับเข้ามาเป็นนายทุนหาประโยชน์จากชุมชน ส่วนเหตุการณ์ที่พบในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) จะพบว่ารัฐเป็นใบเบิกทางสนับสนุนนายทุนให้เข้ามามีอำนาจจัดการพื้นที่ทำกินในชนบท

3.6.2 ฉากเมือง

ในวรรณกรรมของวิมลแน่นย้ำให้เห็นว่า กรุงเทพฯคือแดนแห่งความหวังของเกษตรกรที่ต้องการเข้ามาหางานทำ แต่เมื่อเขาเหล่านั้นอพยพเข้ามาแล้วก็ต้องพบกับความพลาดหวัง ฉากในเมืองที่ปรากฏส่วนใหญ่คือฉากริมถนน ป้ายรถประจำทาง สถานีขนส่ง ริมตลาด เนื้อเรื่องแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นว่า ผู้ยากไร้ที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองต่างถูกกีดกันไม่ให้เขาเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของคนเมือง ไม่มีที่อยู่อาศัยอย่างคนเมือง ไม่ได้ประกอบอาชีพอย่างคนเมือง นอกจากนี้วรรณกรรมแต่เรื่องเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า ผู้อพยพเหล่านั้นก็ไม่พร้อมยอมรับปรับตัวเพื่อเป็นคนเมืองเช่นกัน

ดินใหญ่ทะเลาะทะเลเดินทางมาถึงสถานีขนส่งหมอชิตเมื่อเลยตีสองไปแล้ว ผู้คนที่ลาล่าเมื่อช่วงกลางวันต่างเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางกันหมดแล้ว? บริเวณสถานีจึงเหลือแต่ผู้ที่ยังไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง พวกเขาอนชระกะระกะตามพื้นซีเมนต์อันเย็นเฉียบ มีเพียงเสื้อผ้าเก่าคร่ำคร่าค่อมห่อร่างเท่านั้น บางคนมีกระดาษหนังสือพิมพ์และห่ม บางคนมีผ้าขาวม้าสีช็อคโกแลตไป บางคนมีกระเป๋าใบเล็กหนูนหัว บางคนมีเพียงท่อนแขนอันอ่อนล้าและเปล้าเปลือยหนูนอน หลายคนนอนกอดตัวเองเดียวดาย บางมุมมีมุ้งกางให้ลมตีพะเยิบพะยาบจนดินมุ้งเปิด และดินคนนับสิบดินโผล่ออกมาให้ยุงกินเลือด เขายืนมองสภาพของผู้คนเหล่านี้เหมือนทุกคนและพยายามคิดว่ามันเหมือนอะไรซักอย่างชั่วอึดใจเขาก็บอกตัวเองได้ว่า มันเหมือนกับสภาพหลังสงครามเพิ่งสงบ? ผู้คนเหล่านี้เป็นเพียงซากศพหากแต่เป็นซากศพที่ยังมีลมหายใจ...และลมหายใจนั้นแผ่วจางลงทุกที

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 95-96)

เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่สถานีขนส่งหมอชิต สถานที่ที่เปรียบได้กับเขตรอยต่อระหว่างเมืองกับชนบท ผู้คนที่เดินทางมาจากชนบทและต้องการเข้ากรุงเทพฯต่างมารวมตัวกันอยู่ที่แห่งนี้ ผู้ที่มีจุดหมายปลายทางต่างเดินทางต่อ ส่วนเกษตรกรอพยพเข้ามาหางานทำนั้นไม่มีจุดหมายปลายทาง เขาต้องรวมตัวกันอยู่ที่เขตรอยต่อแห่งนี้เหมือนถูกเมืองสกัดกั้นไว้ จึงยังไม่แน่ว่าผู้อพยพเป็นคนเมืองอย่างเต็มรูปแบบ วิมลแสดงให้เห็นว่า ผู้อพยพเหล่านี้ต่างไม่พร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับเมือง มีเน้นย้ำให้เห็นภาพของคนชนบทที่ยังรักษาสถานะชนบทของตนเอง ผ่านการบรรยายรูปลักษณะภายนอก เช่นการกล่าวถึง “คืนใหญ่ทะอะทะ” การสวม “เสื้อผ้าเก่าคร่ำคร่าอม” การใช้ “ผ้าขาวม้าสี่ซีกคลุมโปง” แสดงให้เห็นความเป็นอื่นในชุมชนเมือง

ครอบครัวอพยพของบุญไทในเรื่องนี้ต้องการเข้ามาหางานทำในเมืองเนื่องจากที่นาถูกยึดไปแล้ว เมื่อเขาเดินทางมาถึงกรุงเทพฯครั้งแรก ภาพที่ปรากฏทำให้ความหวังที่จะหางานทำจบสิ้นลง มีผู้คนอพยพมาถึงก่อนครอบครัวของเขาแล้วเต็มพื้นที่สถานีขนส่งหมอชิต และคนเหล่านั้นยังหางานทำไม่ได้ เช่นนั้นแล้วครอบครัวของเขาก็คงจะประสบชะตากรรมไม่แตกต่างกัน อยู่มาไม่นานพ่อกับแม่เริ่มป่วย น้องชายต้องออกขอทาน น้องสาวตัดสินใจไปขายบริการทางเพศหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัว ส่วนตัวเขากำลังจะคิดไปเป็นโจร

“นั่นไปล้างคืนกับแขก... มันดีกว่าจะมาหลบ ๆ ซ่อน ๆ แถวสวนนี้” เธอหมายถึงบริเวณสวนจตุจักร “มันทุเรศ มีคนเขาแนะนำให้ไปสมัครงานที่คาเฟ่ ได้ค่าแรงมากหน่อย แต่ทางร้านเขาหักไว้เยอะ แต่ช่างมันเถอะ ยังไงมันก็ยังดีกว่า”

ดูเหมือนเธออยากจะทำถึงสภาพที่ต้องนอนแบกกับดิน ตามมมมมิต และต้องระแวงระไวเหมือนกำลังก่ออาชญากรรม ซ้ำกว่าจะหาคนมาซื้อเนื้อตัวเธอชั่วคราวแต่ละครั้งก็แสนยาก ราคาตัวของผู้หญิงที่ยืนตามรั้วตามเสาไฟฟ้า หรือตามมมมมสลับนั้นมันต่ำสิ้นดี ซ้ำบางครั้งเธอก็ยังถูกโกงหน้าคั้น ๆ บางคนกลับเข้าใจว่าเธอเป็นไก่

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์: 98-99)

จากตัวบทที่ยกมาจะพบว่าทางออกของผู้ชายในการหารายได้คือออกขอทาน และก่ออาชญากรรม ส่วนทางออกของผู้หญิงคือขายบริการทางเพศ ทั้งสามทางเลือกเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับ

การยอมรับจากสังคม โดยเฉพาะการก่ออาชญากรรมและค่าบริการทางเพศ หากสังคมรับรู้ว่ามีผู้ใดกระทำ ผู้ผู้นั้นจะถูกกีดกันออกจากสมาชิกของสังคมทันที เป็นการกีดกันทั้งในรูปแบบของกฎหมายและจารีต การลักเล็กขโมยน้อยอาจส่งผลให้ไม่มีผู้คบค้าสมาคมหรืออาจถูกตำรวจจับ การค้าประเวณีเป็นอาชีพที่สังคมดูหมิ่นอย่างร้ายแรง แม้ทำเพียงครั้งเดียวแต่ผู้หญิงคนนั้นก็จะมีตราประทับติดตัวไปชั่วชีวิต อันเนื่องมาจากค่านิยมดั้งเดิมที่ปลูกฝังให้ผู้หญิงต้องหวงแหนร่างกายตนเอง จารีตกำหนดให้ผู้หญิงเสื่อมเสียกว่าผู้ชาย แม้การแสดงพฤติกรรมเดียวกัน บางเรื่องผู้ชายถือเป็นเรื่องปกติ แต่หากผู้หญิงกระทำจะกลายเป็นความผิดร้ายแรง ดังนั้นเมื่อมีหญิงใดทำพฤติกรรมตรงกันข้ามกับค่านิยมที่สังคมปลูกฝัง หญิงผู้นั้นก็จะถูกลดทอนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ส่งผลร้ายแรงตั้งแต่ระดับสังคมไปจนถึงระดับจิตใจตนเอง กล่าวคือ สังคมไม่ยอมรับ และแม้แต่ตัวโสเภณีเองก็ยากที่จะยอมรับตนเอง ในมุมมองเรื่องโรคติดต่อ อาชีพค้าบริการทางเพศยังเป็นพฤติกรรมที่ทำให้โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ขยายออกไปในสังคมอย่างรวดเร็ว นับเป็นปัญหาทางสังคมอีกเรื่องหนึ่ง

จากบทสนทนาระหว่างสองพี่น้องจะพบว่าน้องสาวตอบอย่างประหัดถ้อยคำ ไม่ขยายความมาก เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ แม้พูดกับคนในครอบครัวเธอก็ยังตอบอย่างระมัดระวัง

ฉากสะท้อนชีวิตในเมืองหลวงอีกฉากคือฉากอีกที่ทศกริโศกรมิมถนุน ภาพกรุงเทพฯที่ลับสนวนววย มีมลภาวะทั้งแสง เสียง กลิ่น ผู้คนอยู่ริมถนนก็ต่างรีบจะไปให้พ้น ๆ ฉากเหล่านี้ทำให้ภาพชีวิตของผู้เร่ร่อนที่ต้องอาศัยริมถนนน่าเห็นใจยิ่งขึ้น ในชีวิตประจำวันผู้คนอาจเห็นแต่ไม่ได้หยุดสังเกตเป็นกิจจะลักษณะก็อาจจะมองผ่านไปหรือลืมเลือน แต่วิมลได้นำฉากเหล่านั้นมาขยายให้ชัดอีกครั้งหนึ่งในเรื่องสั้น *ขยะสังคม* (2522)

เสียงขามเคาะแผ่นเหล็กดังกังวานมาจากตึกแถวทางอีกฟากถนน เขาได้ยืนแหว่ ๆ แต่ก็รู้ว่าดังมาจากตลาดสด รถบรรทุกสิบล้อสามคันตะบึงแข่งกันมาอย่างบ้าคลั่งแผดเสียงคำรามลั่นอย่างเกรี้ยวกราด กระแทกกระทั้นจนแผ่นดินสะเทือน มันปลูกเรือนเขาให้ตกดินและตาสว่าง เขาถูกนั่งอย่างหงุดหงิดและหัวเสีย ค่าแม่คนขับรถก่อนข้างดัง สักครู่ก็ลืมตัวนอนใหม่ หากลืมหูลงดูแมลงเล็ก ๆ ที่บินวนเวียนอยู่รอบหลอดไฟที่ปลายเสา

เสียงแผ่นเหล็กเพิ่งจะกังวานมาห้าที เขาอนนีกถึงของกินในตอนเช้าวันใหม่ มิได้สนใจผู้คนที่ทยอยเข้ามานั่งข้าง ยืนข้างรอบตัวของเขา และผู้คนเหล่านั้นก็มิได้สนใจเขาจุดเดียวกัน

ไม่มีใครสนใจใคร

(ขยะสังคม : 86-87)

ฉากนี้แสดงให้เห็นความอึกทึกของท้องถนนในกรุงเทพฯ ช่วงเช้ามีด จากการบรรยายให้เห็นภาพ “รถบรรทุกสิบล้อสามคันตะบึงแข่งกันมาอย่างบ้าคลั่งแผดเสียงคำรามลั่นอย่างเกรี้ยวกราด กระแทกกระทั้นจนแผ่นดินสั่นสะเทือน” ทำให้เห็นความโหดร้ายของกรุงเทพฯ ที่ไม่ต้อนรับผู้ยากไร้ จะเห็นได้ว่าในขณะที่ผู้ยากไร้ในเรื่องกำลังนอนอยู่ แต่คนกรุงเทพฯ ตื่นขึ้นมาทำงานกันหมดแล้ว ท้องถนนเต็มไปด้วยรถและคน ฉากริมถนนนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่ขัดแย้งกันระหว่างคนกรุงเทพฯ กับผู้อพยพที่กลายเป็นคนเร่ร่อน คนเร่ร่อนต้องตื่นขึ้นเพราะเสียงรถบกวอน ผู้คนรอรถประจำทางทำให้เห็นว่าในกรุงเทพฯ ไม่มีใครสนใจกัน ทุกคนต่างมีเรื่องคิดและจุดมุ่งหมายของตนเอง ทั้งสองเหตุการณ์ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากรุงเทพฯ ในยุคนั้นเป็นเมืองที่ประชากรต่างก็รู้ว่าต้องมุ่งมั่นทำมาหากิน ไม่จำเป็นต้องสนใจกัน ไม่จำเป็นต้องเกรงใจหรือเอื้อเฟื้อต่อกัน ใครแข็งแรงคนนั้นรอด ใครอ่อนแอจบชีวิตลงก็ไม่มีคนสนใจ ขอทานตายบนสะพานลอยคนเดินผ่านไปผ่านมา ไม่มีใครรู้ว่าขอทานผู้นั้นตายแล้ว เขาเหล่านั้นเดินผ่านทุกวัน แต่ไม่ก้มลงมองขอทานที่พนมมือกราบตลอดเวลาดังที่พบในเรื่อง *ค่าแห่งชีวิต* (2526)

ฉากตลาดในเรื่อง *ค่าแห่งชีวิต* (2526) ช่วยยืนยันความอดอยากของคนผู้ยากไร้ในกรุงเทพฯ ได้เป็นอย่างดี เนื้อเรื่องบรรยายถึงชายผู้หนึ่งยืนมองเด็กยากจนกับ สุนัขจิ้งจอกหลายตัวกำลังคุ้ยเขี่ยหาขยะในตลาด

ฉันมองออกไปยังอีกฟากถนนซึ่งเป็นตลาดสด ที่กองขยะหน้าตลาดมีเด็กคนหนึ่งกับหมาไซ่อีกสามสี่ตัวกำลังคุ้ยเขี่ยกองขยะอยู่เงียบ ๆ ตัวหนึ่งออกมาจากมุมมืด มันผอมเสีจนเหลือแต่หนังติดกระดูกและเป็นจิ้งจอกทั้งตัว มันเดินเซื่อง ๆ บัด ๆ เป็ ๆ เหมือนจะล้มแหล่มีล้มแหล่มาที่ถนน มันคงจะหิวมากจนแทบจะไม่มีเรี่ยวแรงเลย ที่ตลาดคงไม่มีอะไรให้กิน ซ้ำตัวยังเล็กและแห้งโซ่กินกว่าจะมีกำลังแข่งกับเด็กและหมาอีกหลายตัวได้

(ค่าแห่งชีวิต : 79)

ฉากนี้เกิดขึ้นข้างตลาดสด อันเป็นเขตขายอาหาร ต้องมีอาหารอยู่มาก ดังนั้นผู้คนที่อยู่ใกล้ตลาดควรมีอาหารกิน แต่เด็กและสุนัขจิ้งเือนกลุ่มนี้กลับอดอยากหิวโหย ไม่เหมือนกับเป็นสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ใกล้ตลาด เป็นเพียงคนรอบนอกตลาดที่ต้องการเศษขยะกิน ทั้งยังกินได้ไม่อิ่ม แม้แต่สุนัขที่กินตามสัญชาตญาณความหิว ไม่เลือกอาหารยังอดอยากต้อง “เดินเซื่อง ๆ บัด ๆ เป๋ ๆ เหมือนจะล้มแหล่ล้มแหล่มาที่ถนน มันคงจะหิวมากจนแทบจะไม่มีเรี่ยวแรงเลย”

สุนัขจิ้งเือนใกล้ตลาดกลุ่มนี้นอกจากจะใช้เป็นสิ่งเปรียบเทียบกับเด็กที่ออกมาหาอาหารพร้อมกันแล้ว ยังใช้เป็นสิ่งเปรียบเทียบกับตัวละครขงทานพิการ ที่นั่งขงทานอยู่ในละแวกตลาดนั้นเช่นกัน เมื่อพิจารณาสภาพร่างกายและความอดอยากหิวโหยของขงทานแล้ว จะพบว่า ไม่แตกต่างอะไรกับสุนัขจิ้งเือนที่กำลังหาอาหาร ในกองขยะกลุ่มนั้น

ชายชราขงนั่งห้งมอยู่เดิม ที่มุมตึกแถวด้านแม่น้ำ แกต้นแต่เช้ามีดเหมือนกับคนที่ออกไปทำงาน ขกมือแป ๆ ไม่มีนิ้วเลยสักนิ้วขึ้นไหวผู้คนที่เดินผ่านไปมา ดวงตาของแกเห็นผากราโรยไร้วางแห่งความมีชีวิต นานเหลือเกินกว่าจะมีใครสักคนหยุดเดิน แล้วทิ้งเหรียญเล็ก ๆ ลงในกระป๋องบวบเบี้ยวของแก ไม่ว่าจะก้มกราบข้แล้วข้แล้วแทบสายตัวจะขาดก็ตาม

ร่างกายของแกดูบวมๆ ผมขงสกปรก ใส่เสื้อฝ้าเก่าขาด ซึ่งดูเหมือนจะเป็นชุดเดียวในชีวิต ตามผิวหนังมีผื่นและตุ่มสีน้ำตาลขึ้นอยู่เกือบทั่วตัว ใบหูและจมูกเกือบวม ที่แขน ขา ปลายมือและปลายตีนที่กุดคว้นมีเลือดไหลซึม ฟันคินที่แกเหยียบขงขงด้วยเลือดสีจาง ๆ แผลงวันจากกองขยะชายแม่น้ำบินมาตอมกันห้ง แต่แกไม่แสดงท่าที่รำคาญหรือเดือดร้อนแต่อย่างใด ตลอดเวลาที่ฉันเห็นแกทุกเช้า แกไม่เคยพูดอะไรเลย แม้แต่จะร้องขอความสงสารเมตตาจากผู้คนที่เดินผ่านไปมา นอกจากขกมือแป ๆ เป็อนเลือดกราบอยู่ตลอดเวลา

(ค่าแห่งชีวิต : 75-76)

ฉากนี้แสดงให้เห็นว่า ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในตลาดไม่เพียงพอมาถึงคนยากไร้ที่อยู่รอบเขตตลาด คนยากไร้เหล่านี้อาศัยอยู่รอบตลาดอย่างไร้ตัวตน ผู้คนเดินผ่านไปผ่านมารวกับไม่

เห็นว่าเป็นฐานะที่ต้องช่วยเหลือ พื้นที่ตลาดจึงเป็นเพียงสถานที่ที่ผู้ยากไร้ได้อาศัยอยู่ แต่เขาเหล่านี้ไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ จากตลาด เหมือนอย่างคนกรุงเทพฯ ได้รับ

นอกจากนั้นยังพบการกล่าวถึงจากชนบทและจากเมืองที่ปรากฏขึ้นพร้อมกัน ในเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนว่าปัญหาได้ล้อมผู้ยากไร้ไว้ทุกด้าน เมื่ออยู่ชนบทแล้วแห้งแล้ง รัฐและนายทุนเอารัดเอาเปรียบจนกระทั่งเกษตรกรต้องทิ้งถิ่น เมื่อมาถึงเมืองหลวงก็จะพบว่า นรกที่แท้จริงอยู่ตรงหน้า ผู้ยากไร้ที่เข้ามาหางานทำในเมืองหลวงมักโหยหาบ้านเกิด แต่ใจลึก ๆ ก็รับรู้ว่กลับไปไม่ได้ เรื่องที่ปรากฏทั้งสองจากผสมผสานกันจึงมักมีเนื้อหาบิบบันชีวิตผู้ยากไร้อย่างมากทั้งในแง่ของพื้นที่และความทรงจำในอดีตที่ไม่สมควรทิ้งถิ่นมาเพื่อ “หนีเสือปะจระเข้”

“คิดถึงบ้าน กูอยากกลับบ้าน... ไอ้โหด... พ่ออยากกลับบ้านเรา...”

ขอบตาแดงช้ำ น้ำตาเล่นแปลปปราเข้ามาคอบหน้ายสะทอนกับแสงไฟวาวับ บุญโถมองหน้าพอนิดหนึ่งแล้วก็เบือนหลบไปที่ร่างของชายหนุ่มคนหนึ่งที่นั่งนอนขดอยู่ถัดไป พร้อม ๆ กับความรู้สึกตีตันสั่นหวังพริ้งพวูเข้ามกระหน้าหัวใจ ร่างของเขาอ่อนเปลี้ยลงทันที เหลือเพียงความหดหู่และความระทดท้อ เขาเกือบจะพบลงกับพื้นปูนอันแข็งขยาอย่างยอมแพ้แก่ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่แล้ว พลันความโกรธแค้นก็บุกทะลวงเข้ามาฟาดฟันเจ้าตัวความสิ้นหวังนั้นจนกระเจิดกระเจิง มันถ่างตาของเขาให้เบิกกว้าง กระตุ่นกล้ามเนื้อให้แข็งแรง บีบหัวใจให้สูบฉีดเลือดเร็วแรงขึ้น จับร่างอ่อนปวกให้ตั้งตรง เขาหันมาเผชิญหน้ากับพ่อ ดวงตาที่รวมเอาความรู้สึกทั้งหลายที่ปวงฉายประกายวาววับ

“เราจะไม่กลับไปหροกพ่อ” ปากเขาสั่นระริกเพราะอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ “ที่นั่นไม่มีอะไรสำหรับเราอีกแล้ว...”

“แต่มันก็ยังดีกว่ามาทรมานกันยั้งี้”

“พ่อจะกลับไปทำอะไร มันมีอะไรให้พ่อทำ รับจ้างเขาหรือ จะมีใครเขาจ้าง ทุกคนที่นั่นออกมากมายที่หางานทำ แต่มีใครสักคนที่ได้งาน... พ่อลืมไปแล้วหรือยังง เรามานี้ก็ด้วยหวังว่าจะมีงานทำแล้วสักวันหนึ่งเราจะกลับไป”

(อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ : 102-103)

บุญไทได้ตรองอย่างหนักก่อนพริ้งพริ้วความโหดร้ายของบ้านเกิดให้พอฟัง ความหวังของ เกษตรกรอพยพที่คล้ายกันคือ หางานทำในกรุงเทพฯ เก็บเงินเพื่อกลับไปไถ่ที่ดินคืน แต่ในเรื่องสั้น ทั้งหมดของวิมล ยังไม่ปรากฏภาพของเกษตรกรที่สมหวัง

3.6.3 ฉากในความฝัน

การบรรยายฉากในความฝันเป็นไปเพื่อแสดงความคับข้องใจของตัวละคร ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงทฤษฎีความฝันไว้ในปี ค.ศ. 1900 ในหนังสือ The Interpretation of Dreams สรุปได้ว่า ความฝันคือการแสดงออกถึงความต้องการของคนในระดับจิตใต้สำนึก (ซิกมันด์ ฟรอยด์(Sigmund Freud),1900 อ้างถึงใน คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์, 2554:7) การบรรยายผ่านฉากฝันจะเป็นหนึ่งในวิธีป้องกันภัยที่จะมาถึงตัวนักเขียนได้ชั้นหนึ่งที่จะใช้เมื่อ ต้องการจะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ “อำนาจ” ในเรื่อง ความตายของความทรงจำ (ก่อนจะถึงความตาย หมายเลข 2) (2524) นักเขียนได้อำพรางเป้าหมายที่แท้จริงที่ต้องการ โจมตีไว้ถึงสองชั้น ชั้นแรกคือ เล่าเรื่องแบบไม่ระบุตัวตนที่ชัดเจน บรรยายผ่านความคิดคำนึงของตัวละคร ชั้นที่สองคือเล่าเรื่อง โดยใช้ความฝัน

เนื้อเรื่องวิมลบรรยายฉากในความฝันที่ชายผู้หนึ่งมักฝันร้ายเป็นประจำ เขาฝันว่าเข้าไปใน ซอยเปลี่ยว เจอผู้ร่วมทางท่าทางใจดี พุดจาดีจนเขาไว้วางใจ เมื่อชวนกันเดินไปสักพักเพื่อนร่วม ทางก็จะเริ่มมีสีหน้าและกิริยาเปลี่ยนไป คุณความข่มขู่ให้เขาปฏิบัติตามคำสั่งของมัน

แล้วมันก็ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นดวงตาของสัตว์ที่เห็นหัว ผมงงไปหมด

“หันหน้าเข้ากำแพง”

คนหนึ่งออกคำสั่ง ผมปฏิบัติตามอย่างงง ๆ

“แก้อ้า!”

ผมเอี้ยวคอมามอง ใจหายวูบ รู้สึกเย็นเฉียบไปถึงปลายเท้า สิ่งที่ผมเห็นนั่นมันเป็นใบหน้าและ แวดตาของสัตว์ที่น่าเกลียดน่ากลัว...มันเหมือนหมาป่า... ไข่แล้ว ทั้งใบหน้าและดวงตาของมันเหมือน

หมาป่า... เหมือนในหนังเรื่องหนึ่งที่มีมนุษย์กลายเป็นหมาป่า ต่างกันตรงที่อัยสองคนนั้นมันยังคงเป็นคนตามปกติ เปลี่ยนไปก็เฉพาะส่วนหัวเท่านั้น ผมรีบเบือนหน้ากลับ อยากจะวิ่งหนี แต่ขาแข็งจนก้าวไม่ออกเหมือนกับเวลาที่ฝันเห็นผี

“ขันกำแพงไว้”

ผมทำตาม มันอ้อมมือมาปลดกระดุมกางเกง รูดชิปออกแล้วกระซอกกางเกงให้ลงไปกองอยู่ที่
ข้อเท้า

“ถ่างขา”

น้ำเสียงของมันสั้น ผมอดหันไปมองมันไม่ได้ พวกมันกำลังแก้กางเกงอย่างลึกลับลึกลง

(ความตายของความทรงจำ (ก่อนจะถึงความตายหมายเลข 2) : 101-103)

วิมลมักใช้ความเปรียบถึงอำนาจรัฐที่กระทำต่อประชาชนว่าเป็น “การข่มขืน” ประชาชนผู้
ไร้ทางสู้ ดังจะพบในวรรณกรรมหลายเรื่องของเขา ดังนั้น “มัน” ที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาข่มขืน “ผม”
อย่างทารุณ ผู้วิจัยตีความว่า “มัน” คือ “รัฐบาล” การกล่าวถึงผู้ข่มขืนที่สลับสับเปลี่ยนกันเข้ามา เป็น
สิ่งแทนการผลัดเปลี่ยนอำนาจรัฐที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาคุกคามประชาชนผ่านรูปแบบต่าง ๆ กันไป
โดย “มัน” จะพูดดี ท่าทางน่าไว้วางใจในตอนต้น แต่กลับกลายเป็นสัตว์ร้ายเมื่อผ่านความฝันไปชั่ว
ครู่หนึ่ง

อีกหลักฐานหนึ่งที่พอจะยืนยันได้ว่าวิมลกำลังใช้จากความฝันนี้เป็นสิ่งแทนการกดขี่ใน
สังคม คือตัวบทตอนที่กล่าวว่า “ผมไม่เคยสะดุ้งตื่นเพราะความฝันเลย รวากับว่าความฝันนั้นเป็น
เรื่องราวที่ผมเผชิญอยู่จริง ๆ ...” (วิมล ไทรนันทน์ นวล, 2524: 104)

บทสรุปเรื่องการสร้างฉาก จะพบว่าวิมลกำหนดสัดส่วนหลักให้อยู่ที่ฉากชนบทที่ลุ่มสลาย
กับเมืองที่แออัด การบรรยายฉากในแต่ละเรื่องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หากกล่าวถึงชนบท วิมล
มักเสนอภาพความแห้งแล้งที่เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญทำให้เกษตรกรทิ้งถิ่น เมื่อประกอบกับฉาก
นายทุนขูดรีดจนกระทั่งเสียที่ดินจึงสมเหตุสมผลที่ชาวบ้านจะอพยพสู่เมือง เมื่อถึงฉากเมืองวิมลได้
แสดงความวุ่นวาย เอาตัวรอด สกปรก แออัด ผู้คนปากกร้าย แล้งน้ำใจ เช่น ฉากในตลาดสด ฉากคน
ขึ้นรถประจำทาง ซึ่งให้เห็นภาพเมืองที่แออัด แกร่งแย่งทรัพยากรกันในหมู่ผู้อพยพ เป็นปัจจัยกดดัน

ประชากรภายในเมืองให้นึกถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่เห็นความเดือดร้อนของผู้อื่น ส่วนฉากในความฝันเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เป็นวิธีการเล่าแบบไม่ระบุตัวตน ถูกคัดกรองขึ้นในฝันทุกคืนซ้ำซากหลีกเลี่ยงหนีไม่พ้น เพราะไม่มีมนุษย์คนใดหลีกเลี่ยงหนีการนอนไปได้ เช่นเดียวกันกับความจริงในชีวิตที่มนุษย์ต้องถูกรัฐชูดรีดกดขี่ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดหลีกเลี่ยงหนีอำนาจรัฐไปได้

กล่าวโดยสรุป ความโดดเด่นของวรรณกรรมยุคนี้คือการแสดงให้เห็นความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ในชนบทที่ถูกรัฐและกลุ่มทุนร่วมมือกันรูดไล่ที่คิดทำกิน จนกระทั่งต้องอพยพมาเป็นแรงงานในเมืองหลวง วิมลแสดงให้เห็นภาพชีวิตเกษตรกรที่เชื่อฟังคำเชิญชวนของรัฐและกลุ่มทุน จนฐานะตกต่ำลง การเกษตรแบบพึ่งพาตนเองหายไป เกษตรกรต้องพึ่งพารัฐและนายทุนมากขึ้น ต้องซื้อปุ๋ยเคมีมาใช้ จนกระทั่งดินเสื่อมคุณภาพ นานวันเกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ละครอบครัวต้องทิ้งถิ่นเดินทางมาหางานทำในกรุงเทพฯ ด้วยความหวังว่าจะทำงานเก็บเงินไปไถ่ถอนที่ดินคืน แต่แล้วเกษตรกรในวรรณกรรมยุคนี้ก็ต้องพบกับความผิดหวัง กรุงเทพฯเต็มไปด้วยคนว่างงาน มีงานหิว และการกดขี่เอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า เกษตรกรอพยพเหล่านั้นต้องกลายเป็นคนเร่ร่อน ขอบทาง ไส้เหล็ก บ้างก็เสียชีวิต บ้างก็ต้องกลายเป็นโจร และเกษตรกรจำนวนไม่น้อยต้องทำงานหนักอย่างเอาชีวิตเข้าแลก เพื่อรอรับค่าแรงเล็กน้อยมาประทังชีวิต ระหว่างที่ต้องใช้ชีวิตอย่างอดกัณฑ์ขูดสนั่นก็จะมีตัวแทนของรัฐ หรือนายทุน เข้ามาเบียดบังเงินไป เป็นการซ้ำเติมชะตากรรมผู้ยากไร้ให้เลวร้ายลงไปอีก วรรณกรรมในยุคนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นความสิ้นหวังของผู้ยากไร้ทั้งเขตชนบทและเขตเมือง นอกจากนั้นยังเป็นการประณามอำนาจรัฐและกลุ่มทุน ที่เข้ามาฉกฉวยผลประโยชน์จากประชาชน ทำให้ประชาชนต้องกลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัว โดยไม่ใส่ใจจัดหาสวัสดิการมาเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐอีกด้วย

ข้อสังเกตจุดเปลี่ยนในการเขียนวรรณกรรมของวิมล เกิดขึ้นในปี 2526 กล่าวคือ พบว่าวิมลเริ่มสะท้อนแนวคิดเรื่องความเชื่อออกมาในวรรณกรรมเรื่อง *โคกพระนาง* (2526) หลังจากนั้นเขาจึงขยายความเพิ่มเติมให้เป็นนวนิยายจตุรภาคในวรรณกรรมยุคต่อมา เรื่องสั้น *โคกพระนาง* (2526) จึงเป็นร่องรอยแสดงให้เห็นพัฒนาการด้านเนื้อหาในวรรณกรรมของวิมล ไทรนึ่งมณฑล ในยุคเริ่มได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังพบว่าเรื่องสั้น *แก้วกับเกด* (2526) มีการใช้ลีลาภาษาที่ใกล้เคียงกับ

วรรณกรรมในยุคต่อมาของวิมลหลายเรื่อง ดังนั้น *แก้วกับเกด* (2526) จึงเป็นอีกหนึ่งหลักฐานสนับสนุนให้เห็นจุดเปลี่ยนในการเขียนวรรณกรรมของวิมลได้อีกเรื่องหนึ่ง

บทที่ 4

วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2527– 2538

หลังจาก วิมล ไทรนันทน์ เปิดสำนักพิมพ์ทานตะวันขึ้นในปี พ.ศ. 2525 ส่งผลให้ผู้อ่านได้พบกับแนวการเขียนในรูปแบบอื่น ๆ ของเขา ที่ขยายขอบเขตวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมกว้างขวางขึ้น ไม่จำกัดอยู่เพียงปัญหาระหว่างรัฐกับผู้ยากไร้ หรือนายทุนกับผู้ยากไร้ วิมลสอดแทรกแนวคิดเรื่องอำนาจและการครอบงำจิตใจผ่านความเชื่อ เช่น อำนาจของพระและคนทรงเจ้า อันเป็นอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาช้านาน รวมถึงแนวคิดเรื่องการรื้อฟื้นวิถีชีวิตการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองคืนสู่สังคมเกษตรกรรมไทย อันเป็นความคิดที่ต่อยอดมาจากวรรณกรรมในยุคแรกของเขาอีกด้วย

หากเปรียบเทียบความสำเร็จในการเขียนหนังสือสองยุคจะพบว่า เรื่องสั้นในยุคแรกของ วิมล ไทรนันทน์ ประสบความสำเร็จอยู่ในกลุ่มผู้อ่านเฉพาะที่สนใจวรรณกรรมเพื่อชีวิต ยังไม่แพร่หลายในตลาดหนังสือกลุ่มใหญ่ เรื่องสั้นของเขาได้รับคัดเลือกตีพิมพ์ลงในนิตยสาร *โลกหนังสือ* โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ ได้แก่ *ผู้เฒ่า* (2521) *ขยะสังคม* (2522) *โจร* (ไม่ปรากฏปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรก) นอกจากนี้เรื่องสั้น *ขยะสังคม* (2522) ยังได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดเรื่องสั้นของหนังสือพิมพ์ *เดลินิวส์* จากตัวอย่างที่ยกมาพอจะเป็นหลักฐานว่า วิมล ไทรนันทน์ เริ่มก่อร่างสร้างชื่อเสียงในฐานะนักเขียนขึ้นในยุควรรณกรรมเพื่อชีวิตรุ่งเรือง ทว่ากระแสตอบกลับจากกลุ่มผู้อ่านยังอยู่ในวงจำกัด การแพร่กระจายของงานมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับงานเขียนในยุคถัดมา

ประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทางการเมืองบ่มเพาะจนกระทั่งวิมลเริ่มมีทิศทางในการสร้างงานเฉพาะตัวมากขึ้น เมื่อพิจารณาเนื้อหาวรรณกรรมของเขาในยุคแรก พบว่า มีเรื่องสั้น 2 เรื่องที่แสดงให้เห็นวิธีการเขียนงานที่เปลี่ยนไปของ วิมล ไทรนันทน์ คือ เรื่องสั้น *โคกพระนาง* (2526) ที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อในสังคมชนบท และ *แก้วกับเกด* (2526) ที่มีลีลาภาษาเป็นลักษณะของวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงมากขึ้น ใกล้เคียงกับลีลาภาษาของวรรณกรรมในยุค 2527-2538 ดังนั้น เรื่องสั้น *โคกพระนาง* (2526) และ *แก้วกับเกด* (2526) จึงแสดงให้เห็น ร่องรอยของ

การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานของวิมล โดยมีหลักฐานชี้ชัดถึงความพยายามทดลองแนวการเขียนแบบใหม่จากบันทึกท้ายเรื่อง *แก้วกับเกด* (2526) ดังนี้

ผมพยายามเขียนเรื่องนี้มาสามครั้ง ครั้งละปี เพิ่งจะเขียนได้สำเร็จเอาครั้งนี้เอง แล้วตั้งชื่อว่า “แก้วกับเกด” ผมลองพยายามปิดประเด็นที่จะพูดไว้ แล้วจบแบบ “ไม่มีอะไร” มันเป็นความทะลึ่ง ส่วนตัวของผมที่เขียนเรื่องแบบไม่เป็นเรื่อง

แต่ต่อมาเรื่องนี้ก็กลับกลายเป็นเรื่องใหญ่โต คือมันเป็นนวนิยายหลายร้อยหน้าในชื่อ “ดวงเดือนในห้วงน้ำ” สนุกกว่าเรื่องสั้นนี้มากหลายร้อยเท่าแน่ และดีกว่าอีกด้วย”

นี่พูดความจริงนะครับ ไม่ใช่โฆษณาขายงานเขียนของตัวเอง

(รวมเรื่องสั้นชุด *กระแสดลมที่พัดกลับ* :151)

จากคำอธิบายความเป็นมาของเรื่องสั้น *แก้วกับเกด* (2526) ทำให้สามารถคำนวณเวลาย้อนกลับไปตั้งแต่เขาพยายามจะเขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่าวิมลเริ่มคิดปรับปรุงงานเนื้อหาวรรณกรรมของตัวเองอย่างน้อยที่สุด 2 ปี ก่อนจะตั้งสำนักพิมพ์ คือราวปีพ.ศ. 2523 ซึ่งต่อมาเรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องไม่เข้ากลุ่มทั้งสองเรื่องก็พัฒนามาเป็นนวนิยายในยุค 2527-2538 คือ *คนทรงเจ้า* (2531) *ดวงเดือนในห้วงน้ำ* (2534)

หลักฐานอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรมีมวล ได้แสดงไว้ในบันทึกรวมเรื่องสั้นชุด *กระแสดลมที่พัดกลับ* (2534) ดังนี้

บรรยากาศเผด็จการยุคหอยเน่าครองเมืองผ่านพ้น ไปพอสมควร หนุ่มสาวทั้งยุคเก่า ยุคกลาง และยุคใหม่ เลิกสนใจการเมืองกันเกือบหมด แม้แต่นักเขียน “เพื่อชีวิต” ก็เสียบหายไปทำมาหากิน “เพื่อชีวิต” ด้วยอาชีพอื่น ส่วนที่จับปากกาอยู่ก็เขียน “อะไรก็ได้” ให้มีเงินพอใช้ ตั้งแต่เรื่องตกลงไรสาระ เรื่องเอากัน และอะไรต่อมิอะไรอีกสารพัด ความคิดความอ่านหมดไปจากกะโหลกนักเขียนแทบสิ้น ผมเองก็เกิดแข่งกับบรรยากาศยุคเฟื่องการเมืองผ่านพ้น เลยไม่รู้จะไปไหน “ไม่รู้จะเขียนอะไร เพราะไม่มีคนอ่าน และไม่มีคนพิมพ์ (ผมเขียนได้แต่เรื่องยาก ๆ จน ๆ มันน่าเบื่อจะตายซัก) ก็เลยเขียน

“กระแสลมที่พัดกลับ” มาเรื่องหนึ่ง มันไม่ได้เป็นเรื่องสั้นหรือกรับ แล้วก็ไม่มีสาระอะไรด้วย เป็นเพียงความหวังลม ๆ แล้ง ๆ ของคนที่อยู่ในภาวะสิ้นท่าเท่านั้น

อ้อ-เรื่อง “เอากัน” นะ อย่าคิดว่าผมไม่เขียนนะครับ เขียนเยอะเลยนะ... จะบอกให้

(รวมเรื่องสั้นชุด กระแสลมที่พัดกลับ :140)

จากบันทึกข้างต้นแสดงให้เห็นสภาพวรรณกรรมหลังยุครัฐบาลนายธานินทร์กรีวิเชียร กล่าวคือ วรรณกรรมเพื่อชีวิตชบเซา วรรณกรรมเพื่อความบันเทิงเฟื่องฟู ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าข้อเขียนข้างต้น วิมลต้องการแสดงจุดยืนว่า เขายังคงเป็นนักเขียนที่ทำงานเพื่อผู้ยากไร้และเพื่อสังคม แม้เขาจะยอมรับว่าในช่วงวรรณกรรมเพื่อชีวิตชบเซา เขาก็เป็นหนึ่งในนักเขียนที่หันไปเขียนวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง แต่เขาทำไปเพราะความจำเป็นในการหาเลี้ยงชีพ อีกทั้งเวลานั้นปัจจัยสนับสนุนทางวรรณกรรมอื่น ๆ อัน ได้แก่ ผู้อ่าน สำนักพิมพ์ และเพื่อนร่วมอุดมการณ์ ต่างหมดความสนใจ ปัญหาคนยากคนจน วิมลจึงต้องเขียนวรรณกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดหนังสือเพื่อความอยู่รอด แต่วรรณกรรมกลุ่มที่เขาภาคภูมิใจและตีพิมพ์ในนาม **วิมล ไทรนิ่มนวล** คือ วรรณกรรมกลุ่มเพื่อชีวิตและวิพากษ์วิจารณ์สังคม เนื่องจากวรรณกรรมกลุ่มนี้ตรงกับอุดมการณ์ของเขาที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ยากไร้และยกระดับคุณภาพสังคม จากการศึกษาภูมิหลังของผู้แต่ง พบว่าการทำงานในยุควรรณกรรมเพื่อชีวิตชบเซาเปิดโอกาสให้วิมลได้ทดลองตลาดศึกษารสนิยมผู้อ่านและนำมาปรับปรุงเข้ากับวรรณกรรมในยุคต่อมาของเขา จนกระทั่งประสบความสำเร็จอย่างสูงโดยสังเกตได้จากวิถีคิดในการทำงานของเขาที่ใช้กับนวนิยายเรื่อง **งู (2527)** ดังที่วิมลให้สัมภาษณ์ไว้กับนิตยสาร WRITER MAGAZINE ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ดังต่อไปนี้

ในแง่ของนิยายที่เราต้องการให้ความสนใจ การให้ลักษณะไม่เป็นเฉพาะแก่นล้วน ๆ อย่างเดียว มันควรจะมึลุกเล่นไปด้วย ทำให้น่าติดตาม มีเสน่ห์กว่าการที่เราจะนั่งเขียนเทศนาอย่างเดียวว่าพระไม่ใช่อ่างนั้นอย่างนี้ ถ้าอย่างนั้นก็เขียนอย่างกระแสสำนึกก็ได้ว่าหลวงพ่อบุญคนคนเดียว ขายนวลคนเดียว หรือยี่สุ่นคนเดียว ลักษณะการอ่านของคนไทยมันต้องมีความเป็นลิเกบ้าง แต่ลิเกมากไปเนื้อหามันจะเสีย ต้องให้พอคิบพอดี ต้องยอมรับว่าหนังสือ นวนิยาย เรื่องสั้น มันเป็นบันเทิง เพียงแต่เราเอาสาระเข้ามาใส่ในความบันเทิงอย่างไรเท่านั้นเอง

(นิตยสาร WRITER MAGAZINE ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 : 48)

ในนวนิยายเรื่อง ูง (2527) วิมลใช้วิธีการสอดแทรกประเด็นปัญหาสังคมที่เขาต้องการวิจารณ์ลงไปในเรื่อง โดยผสมผสานกับลักษณะวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงลงไปด้วย ทั้งเรื่องฉาก ตัวละคร และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น บทวิพากษ์ของนักเลงลูกทุ่ง ฉากชิงรักหักสวาท วิถีชีวิตชนบท บทกวี บทตลก ดังนั้นจึงเกิดเป็นความสมดุลระหว่างสาระกับอรรถรสในการอ่าน ในยุคนี้ จะเห็นได้ชัดว่ารสในวรรณกรรมของวิมลเพิ่มขึ้น ตอบสนองผู้อ่านหลายกลุ่มขึ้น ส่งผลให้วรรณกรรมของวิมลในยุคนี้เป็นที่รู้จักของนักอ่านในวงกว้าง นักอ่านที่ต้องการอ่านวรรณกรรมสะท้อนสังคมก็จะได้ขบคิดกับปัญหาที่วิมลนำเสนอ ส่วนนักอ่านที่ต้องการอ่านเรื่องแต่งเพื่อความบันเทิงก็ได้รับความสนุกสนาน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าลักษณะการทำงานเช่นนี้เป็นวิธีการปรับตัวที่วิมลเลือกใช้ในยุควรรณกรรมเพื่อชีวิตชบเซา ศิลปะในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมแบบผสมผสานความบันเทิงทำให้ผู้อ่านกระตือรือร้นติดตามเรื่องราว แม้ว่าประเด็นที่นำเสนอจะเข้มข้นหนักหน่วงก็ตาม

4.1 วรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2527-2538

ตารางที่ 4 รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2538

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
1.	ูง	นวนิยาย	2527	-
2.	คนจน		2528	-
3.	ผู้ตามหาความสุข	เรื่องสั้น	2529	พิมพ์รวมเล่มชุด
4.	คนบ้ากับชะตากรรมของเขา		ไม่พบข้อมูล	วันฟ้าหม่น ปี 2533

ตารางที่ 4 รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2527 – 2538 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
5.	คนทรงเจ้า	นวนิยาย		-
6.	พระเวสสันดร	เรื่องสั้น	2531	พิมพ์รวมเล่มชุด นิกเอดส์ ปี 2539
7.	โลกพระนาง	นวนิยาย	2532	-
8.	ผู้พายแพ่			
9.	คนเกิน			พิมพ์รวมเล่มชุด
10.	โรงเรียนและมหาสารวัตรแห่งชาติ	เรื่องสั้น	ไม่พบข้อมูล	วันฟ้าหม่น ปี 2533
11.	หมา			
12.	วันฟ้าหม่น			
13.	ดวงเดือนในห้วงน้ำ	นวนิยาย		-
14.	ผู้ไขว่คว้า		2534	-
15.	ฆาตกร			
16.	นิกเอดส์	เรื่องสั้น		พิมพ์รวมเล่มชุด
17.	วันฟ้าใหม่		2535	นิกเอดส์ ปี 2539
18.	ความฝันของโลก			

ตารางที่ 4 รายชื่อวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ช่วงปี พ.ศ. 2527 – 2538 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชนิด คำประพันธ์	ปีที่ตีพิมพ์ ครั้งแรก	หมายเหตุ
19.	แบบแผนมาตรการ		2535	
20.	นักมังสวิรัต		2536	พิมพ์รวมเล่มชุด นิกเอดส์ ปี 2539
21.	ความรักของเมียนักเขียน	เรื่องสั้น		
22.	นักเขียนสร้างสรรค์และผู้หนีคดี		2537	
23.	นักรักชาติ		2538	
24.	จ้าวแผ่นดิน	นวนิยาย		-

จากตารางพบว่ารูปแบบวรรณกรรมในช่วงปี 2527-2538 ของวิมล ไทรนันทน์ มีทั้งเรื่องสั้นและนวนิยาย ต่างจากการสร้างงานในยุคแรกๆ ที่พบแต่รูปแบบเรื่องสั้นเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงพื้นที่การทำงานที่ขยายออกไปจากงานในยุคแรก รูปแบบที่เพิ่มขึ้นมานั้นย่อมหมายถึงกลุ่มผู้อ่านที่กว้างขึ้น กล่าวคือ กลุ่มผู้อ่านวรรณกรรมของวิมลในยุคนี้จะมีทั้งกลุ่มผู้อ่านเรื่องสั้น และกลุ่มผู้อ่านนวนิยายหากพิจารณาด้านเนื้อหาจะพบว่านวนิยายแทบทุกเรื่องมีจุดเริ่มต้นมาจากเรื่องสั้นในยุคแรก ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าวิมลทำงานด้วยวิธีขยายประเด็นในเรื่องสั้นไปสู่นวนิยาย ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

4.2 แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ระหว่าง พ.ศ. 2527-2538

ตั้งแต่วิมล ไทรนันทน์ เปิดสำนักพิมพ์ทานตะวันในปีพ.ศ. 2525 สังเกตได้ว่าประเด็นในการสร้างวรรณกรรมของเขากว้างขวางกว่าในวรรณกรรมยุคแรก วิมลวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม

ประเด็นอื่น ๆ เช่น อิทธิพลความเชื่อในสังคมชนบทภาคกลาง การละทิ้งอุดมการณ์ของเพื่อน
นักเขียน วิถีชีวิตชนชั้นกลางในเมืองหลวง ในขณะที่เดียวกันเขาก็ยังไม่ทิ้งประเด็นเรื่องชีวิตผู้ยากไร้ที่
เคยนำเสนอมาในช่วงปีพ.ศ.2518-2526 ทั้งนี้พบการประกาศจุดมุ่งหมายในการสร้างวรรณกรรม
ของเขา ที่แสดงไว้ในคำนำนวนิยายเรื่อง โลกพระนาง (2532) ดังต่อไปนี้

‘โลกพระนาง’ เป็นนวนิยายเรื่องที่ดีที่สุดของผม และเป็นเรื่องที่สามที่ใช้ฉากในชนบทบริเวณที่ราบ
ลุ่มแม่น้ำภาคกลาง

ชื่อ ‘โลกพระนาง’ เป็นชื่อที่ผมตั้งขึ้นเอง แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักอ่านงานเขียนของผม
ว่า มันมิได้เป็นเพียงชื่อสมมุติเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงประเทศไทยอีกด้วย ดังนั้น เรื่องราวในตำบล
โลกพระนางจึงเป็นเรื่องราวของผู้นั้นในประเทศไทยนั่นเอง และเรื่องราวของคนนั้น ไม่ว่าจะเป็ชน
ชาติใด เชื้อชาติใด ล้วนแต่ เหมือน ๆ กันทั้งสิ้น ผิดแผกกันบ้างก็เพียงรายละเอียด เมื่อมองออกไปอย่าง
รวม ๆ แล้วก็เห็นแต่ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง อันเกิดจากการเอารัดเอาเปรียบ การคดโกง การฉ้อฉล ทั้งตาม
กฎหมายและกฎหมาย ขณะเดียวกันก็ส่งผลไปสู่จิตใจให้มีทั้งความท้อแท้และสิ้นหวัง ความทะเยอทะยาน
ความก้าวร้าว และการยอมตนเป็นทาส

ผมเองก็ไม่ต่างไปจากคนอื่น ๆ มากนัก เป็นเพียงคนตัวเล็ก ๆ ที่มีชีวิตอยู่ในสังคมนี้ ได้พบ ได้
เห็น ได้สัมผัส ได้กระทำ ได้ถูกกระทำ และแก้ปัญหาด้วยการ ‘สู้ทน’ – ‘ทำใจ’ เสียเป็นส่วนมากเพราะ
ไม่รู้ว่าทำอะไรได้ดีไปกว่านี้

หลายครั้งผมรู้สึกกับเค้าน ที่ไม่อาจจัดการให้ตัวเองได้รับความยุติธรรมพื้นฐานในฐานะคนคน
หนึ่งในสังคมนี้ได้ สิ่งเดียวที่กระทำได้ดีคือเขียนหนังสือ เพื่อสื่อสารกับท่านผู้อ่าน ซึ่งก็คงมีความรู้สึก
ไม่ผิดแผกไปจากผมเท่าใดนัก อย่างน้อย ๆ ก็ให้ความรู้สึกแก่กันได้ว่า เรายังมีเพื่อนร่วมชะตากรรมที่
เกิดมาในประเทศนี้เหมือนกัน

แต่ไม่ว่าเรื่องราวในแผ่นดินนี้จะเป็นอย่างไร แบบไหน ผมก็รักมัน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะ
เห็นสังคมของเรามีความขัดแย้งน้อยลง ซึ่งก็หมายความว่า เรื่องราวฉ้อฉล การเอารัดเอาเปรียบ การคด
โกงกัน (ทั้งตามกฎหมายและตามกฎหมาย) จะบรรเทาเบาบางลง

ผมหวังอยู่เสมอว่า สักวันหนึ่งตัวละครในฐานะตัวแทนของผู้ถูกระทำได้ได้ออกมาสำแดงชีวิตที่สมบูรณ์พูนสุข และมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับตัวละครในฐานะผู้กระทำในนวนิยายเรื่องใหม่ของผมบ้าง

วันนั้นบรรยากาศในนวนิยายของผมคงจะสว่างสดใส สดชื่นรื่นรมย์ หัวใจของท่านผู้อ่านก็คงจะอึดอ้อมกับความสุขไปด้วย ไม่ใช่เป็นบรรยากาศอึมครึม เศร้าหมอง หรือร้อนทรมานเหมือนทุกเรื่องที่เคยเขียนมา และหวังด้วยว่า ท่านผู้อ่านงานเขียนของผมจะโชคดีมีชีวิตที่ไม่ถูกรุมกระทำมากนัก

(โลกพระนาง : คำนำ)

จากคำนำเรื่อง โลกพระนาง (2532) ทำให้เห็นจุดร่วมของวรรณกรรมสองยุคของวิมล นั่นคือความสนใจวิพากษ์วิจารณ์เรื่องความเหลื่อมล้ำทางฐานะของคนในสังคม ทั้งนี้เพราะวิมลมุ่งหวังให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เขาจึงเขียนวรรณกรรมตามประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อมที่เขาเคยพบ ด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งปัญหาสำคัญของประเทศจะได้รับการแก้ไข โดยผู้อ่านจะพบเจตนาเหล่านี้ในประเด็นหลักและประเด็นย่อยของวรรณกรรมยุค พ.ศ. 2527-2538

เมื่อพิจารณาแนวคิดหลักแล้วสามารถแบ่งเนื้อหาวรรณกรรมของวิมลในยุคนี้ออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ แนวคิดตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต แนวคิดเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์สังคม และ แนวคิดเรื่องอิทธิพลของความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย

4.2.1 แนวคิดตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต

หลังเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 ยุติลง กลุ่มนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคนั้นเริ่มปรับตัว บ้างก็หันไปทำงานอื่นหรือเขียนวรรณกรรมแนวอื่น ๆ แต่วิมลยังคงเขียนวรรณกรรมที่ใช้แนวคิดเพื่อชีวิตเป็นแก่นเรื่องหลักจำนวน 4 เรื่อง ในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ได้แก่ *คนจน* (2528) *โลกพระนาง* (2532) *คนเกิน* (2533) และ *นักมั่งสวี่รีตี* (2536)

สิ่งที่วิมลต้องการนำเสนอในเรื่องสั้นและนวนิยายกลุ่มนี้คือ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสาธารณูปโภคต่าง ๆ มากมาย แต่ปัญหาความยากจนและการเอาเปรียบผู้ยากไร้ยังคงถูกเพิกเฉยจากรัฐและเพื่อนร่วมสังคม ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจุดรั้งความเจริญของ

ประเทศ ไม่ให้พัฒนาได้อย่างแท้จริง การนำเสนอของวิมลสามารถแจ่มแจ้งได้เป็น 4 ประเด็น คือ การสะท้อนความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ การเผยให้เห็นต้นตอปัญหาของผู้ยากไร้ การเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาให้กับผู้ยากไร้ และการแสดงตัวอย่างภาพสังคมเมื่อขจัดปัญหาของผู้ยากไร้ สำเร็จ

4.2.1.1 การสะท้อนความทุกข์ยากของผู้ยากไร้

เรื่องสั้นและนวนิยายกลุ่มนี้แสดงภาพผู้ยากไร้ทั้งเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งปัญหาของผู้ยากไร้ ที่พบแต่ละเรื่องคล้ายคลึงกันคือ ปัญหาความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ปัญหาหนี้สิน ปัญหาสุขภาพกาย และปัญหาสุขภาพจิตแต่ละปัญหาเชื่อมโยงกันเป็นวงจร และดูราวกับว่าผู้ยากไร้ไม่อาจหลุดพ้นจากวงจรเหล่านั้นได้

งานกลุ่มแรกเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ในเขตชนบท *คนเกิน* (2533) เป็นเรื่องสั้นที่กล่าวถึงครอบครัวของปอง เกษตรกรยากจนอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกอีกสองคน เมื่อถึงฤดูหนาวเขาไม่มีเงินซื้อผ้าห่มให้ครอบครัวเขาจึงไปกู้เงินแต่ก็พอซื้อผ้าห่มเพียงสามผืน เมื่อกลับถึงกระท่อมเขาก็พบว่าลูกคนเล็กหนาวตายเสียแล้ว เขาจึงฟูมฟักใจตนเองและภรรยาว่า “ไม่เป็นไร...ดีแล้ว...” “ดีแล้วแหละ-จะได้พอดีกับผ้าห่ม” ฉากนี้วิมลแสดงให้เห็นภาพที่ตัวละครพูดประชดชีวิตของตนเองอย่างคนไม่มีทางเลือก คือ ในขณะที่ปองร้องไห้เพราะต้องสูญเสียลูกไป แต่ก็ต้องปลอบใจภรรยาเสมือนกับว่า คนในบ้านมีมากเกินไป ตายเสียบ้างก็เป็นเรื่องดี จะ ได้ไม่ต้องเปลืองเงินซื้อผ้าห่ม วิมลแสดงให้เห็นว่า รายได้จากการทำนาไม่เพียงพอซื้อผ้าห่มรักษาชีวิตลูกของปอง เนื้อเรื่องเปรียบเทียบกับให้เห็นว่าในขณะที่ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตการเกษตรกลับตกต่ำ แม้ว่าชาวนาจะเป็นผู้ผลิต แต่พวกเขากลับไม่ใช่ผู้กำหนดราคา พ่อค้าโรงสีและผู้ขายเคมีภัณฑ์การเกษตรคือผู้กำหนดราคา กตราคา และร่ำรวยอยู่บนความทุกข์ยากของชาวนา โดยที่ชาวนาได้แต่ทำใจยอมรับโชคชะตา เพราะความทุกข์เหล่านี้ไม่มีใครใส่ใจ เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นและจบลงอย่างเงียบเชียบในสังคมชนบท

ภาพความทุกข์ยากของเกษตรกรผู้ยากไร้ในชนบทอีกเรื่องหนึ่งคือนวนิยายเรื่อง *โคกพระนาง* (2532) เรื่องนี้มีการดำเนินเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่องสั้นในยุคแรกคือเรื่อง *เหยีย* (2524) และ *เชือกที่ขั้ววันค่อ* (2526) กล่าวคือเป็นเรื่องของเกษตรกรอดอยากยากจน มีหนี้สินมาก ภรรยาต้อง

รักษาตัวที่โรงพยาบาล ในระหว่างที่หาเงินมาชำระหนี้ก็เกิดปัญหาซ้ำเติมเข้ามาอย่างหนัก ในเรื่อง *โคกพระนาง* (2532) ตัวละครบัวลอย ต้องสูญเสียลูกสาวจากอุบัติเหตุรถบรรทุกชน คู่กรณีคือเจ้าแก้วฤทธิ์ เจ้าของโรงสีที่เป็นเจ้านี่ของบัวลอย เจ้าแก้วฤทธิ์จ่ายเงินชดเชยผ่านตำรวจเท่าจำนวนหนี้ของบัวลอยแต่ตำรวจยกยอกไว้ครึ่งหนึ่ง ฝ่ายเจ้าแก้วฤทธิ์เมื่อจ่ายไปแล้วก็กลับมาทวงหนี้บัวลอย เพราะเข้าใจว่าจะได้เงินกลับไปเต็มจำนวน ทั้งสองจึงได้รู้ความจริงว่าตำรวจยกยอกเงินไป บัวลอยรู้ว่าคนจนไม่มีสิทธิ์เรียกร้องใดๆ แม้จะตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกระงับก็ตาม เขาได้แต่ก้มหน้ารับชะตากรรมที่ต้องสูญเสียลูก และยังมีหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบอีกจำนวนมากจากการกู้เงินเจ้าแก้วฤทธิ์ พระจันทร์ และเจ้าพ่อขาม หมู ไล่ ที่เลี้ยงไว้ก็ต้องคอยเฝ้าเพราะตัวเงินตัวทองมาลักไปกินทุกวัน หมูที่คิดว่าจะเก็บไว้ทำทุนก็ถูกขอไปถวายเจ้าพ่อ เงินที่เหลือจากงานศพลูกก็ถูกหลวงพ่อนิยมนำขอให้บริจาคสร้างศาลา เหตุการณ์ที่ตำรวจ โรงสี วัด และตำหนักเจ้าพ่อขาม พากันมาถกฉวยสมบัติของบัวลอย เหตุการณ์นั้นดำเนินคู่ไปกับเหตุการณ์ที่ “ตัวเหี้ย” แอบมากินไก่ที่เขาเลี้ยงไว้เกือบหมดแล้ว การดำเนินเรื่องเช่นนี้คล้ายคลึงกับ เรื่องสั้น *เหี้ย* (2524) ที่มีเนื้อหาเปรียบเทียบพฤติกรรมของข้าราชการ พระ และผู้ใหญ่บ้าน ว่าเป็น “ตัวเหี้ย” ที่มาลักกินไก่จนหมดแล้ว ในเรื่อง *เหี้ย* (2524) ตัวละครแม่โกรธและตัดสินใจเตรียมลูกขึ้นสู้กับ “ตัวเหี้ย” แต่ในนวนิยาย *โคกพระนาง* (2532) บัวลอยเลือกทางออกเป็นการปลอบใจตัวเองให้อยู่ร่วมกับปัญหาให้ได้ ดังที่เขาคิดในใจว่า “คนธรรมดาอย่างเขาไม่อาจจะแยกตัวออกจากพวกมัน (ตัวเหี้ย) ไปมีชีวิตอยู่ตามลำพังได้ และเมื่อจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับมัน เขาก็ต้องพยายามรู้เท่าทันมันเท่า ๆ กับที่ต้องรู้เท่าทันตัวเอง... เพื่อจะไม่เผลอไหลผลมโรงไปกับพวกมัน” (วิมล ไทรนันทน์, 2533:104) วิมลได้แสดงให้เห็นว่า คนจนต้องอดทนเมื่อถูกผู้มีอำนาจเอาไรต์เอาเปรียบ เสมือนว่าการกดขี่เอาไรต์เอาเปรียบคนจนเป็นเรื่องธรรมดาที่คนจนต้องยอมรับ คนจนคือผู้ถูกทอดทิ้ง เมื่อเกิดปัญหาที่ต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง

วรรณกรรมกลุ่มต่อมาเป็นการสะท้อนภาพปัญหาของผู้ยากไร้ในเขตเมือง ได้แก่เรื่อง *คนจน* (2528) และ *นักมังสวิรัต* (2536) เมื่อพิจารณาปัญหาสำคัญที่สุดของผู้ยากไร้ในเขตเมืองคือไม่มีเงิน เมื่อไม่มีเงินแล้วจึงเกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น อดอยาก ไม่มีสิ่งของอำนวยความสะดวกทำให้ต้องทำงานหนักขึ้น เสื้อผ้าสกปรกขาดวิน ไม่มียารักษาโรค ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งหรือหากมีก็ซ่อมซ่อมไร้อนามัย รวมไปถึงปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาเหล่านี้เห็นขั้วรังไม่ให้ผู้ยากไร้มีชีวิตที่ดีขึ้น วรรณกรรมในกลุ่มนี้วิมลต้องการแสดงให้เห็นว่า ผู้ยากไร้ไม่เหมาะที่จะอาศัยในสังคมเมือง

พื้นที่เมืองมีการแข่งขันสูง ทุกอย่างในเมืองต้องใช้เงินซื้อ แตกต่างจากชนบทที่ยังมีทรัพย์สินในรูปแบบอื่น เช่น ที่ดิน แหล่งอาหารตามธรรมชาติ การเอื้ออาทรจากครอบครัว สภาพแวดล้อม ชนบทดีกว่าเมื่อเทียบกับเมือง

ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งระหว่างผู้ยากไร้เขตชนบทและเขตเมืองคือ “ความชำนาญในการประกอบอาชีพ” ชนบทเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เกษตรกรเป็นเจ้าของพื้นที่ เชี่ยวชาญการทำไร่ ทำนา ทำสวน ดังนั้นจึงยังมีหนทางแก้ไขปัญหาได้ แตกต่างจากเขตเมืองที่เกษตรกรรมสถานะเป็นคนแปลกหน้า วิมลแสดงให้เห็นว่า เมื่อเกษตรกรอพยพไปอยู่ในเมืองก็จำเป็นต้องทำอาชีพที่ตนไม่ชำนาญ เมืองไม่มีไร่ ไม่มีนา ไม่มีสวน ไม่มีงานสบายรองรับ สุดท้ายผู้ยากไร้ก็ต้องทำงานเป็นเครื่องจักรสังเวการพัฒนาของเมือง ดังนั้นบทสรุปของเกษตรกรอพยพในวรรณกรรมของวิมลแต่ละเรื่องจึงน่าสลดใจคล้ายคลึงกัน คือ ทำงานหนักจนพิการ เสียดสี หรือเสียชีวิต

นวนิยายเรื่อง *คนจน* (2528) เป็นเรื่องราวของครอบครัวเกษตรกรยากจนที่ขายนานี้แล้วอพยพมาหางานทำในกรุงเทพฯ แต่พวกเขาก็ต้องพบกับความอดอยากเสียยิ่งกว่าตอนอยู่ชนบท *คนจน* (2528) เป็นการรวบรวมประเด็นและขยายรายละเอียดสภาพชีวิตผู้ยากไร้ที่วิมลเคยเขียนไว้ในเรื่องสั้นยุคก่อนหน้าให้ชัดเจนขึ้น โดยใช้ครอบครัวของปานและชาวชุมชนแออัดห้วยขวางเป็นตัวแทนของผู้ยากไร้ในเขตเมือง วิมลแสดงให้เห็นความทุกข์ของผู้ยากไร้ผ่านตัวละครที่สำคัญในเรื่องคือ ปาน และ หลิงหม้าย ปานเป็นเด็กชายวัยรุ่นหาพิการ อาศัยอยู่ในกระต๊อบกลางบึงน้ำคร่ำกับครอบครัวรวม 5 คน ทุกคนอดมื้อกินมื้อ ฉากตอนปานกลับมาจากตะเวนขายข้าวต้มผัดแสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของครอบครัวเขาอย่างดี ว่าพวกเขาต้องอดทนกับความยากจนและเหน็ดเหนื่อยมานานเพียงใด

กลับถึงบ้านเมื่อเลขเที่ยงคืน เขา(ปาน) ขึ้นเขี้ยวที่สะพานหน้าบ้านเหมือนทุกคืน มองเข้าไปในบ้าน เห็นแสงตะเกียงกระป๋องวอมแวม เขานึกเห็นภาพแม่กำลังนั่งหลังแข็ง เหงื่อซึมอยู่หน้ากะละมังข้าวเหนียว เมื่อเปิดประตูสังกะสีเข้าไปก็เป็นจริงอย่างที่นึก แม่อยู่ที่เดิม ท่าเดิม มือและแขนเคลื่อนไหวลักษณะเดิม ข้าวของอย่างเดิมเหมือนลูกสาปให้กระทำซ้ำซากเช่นนั้นมานานเกือบสิบปี ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงจากวันที่ผ่านไป นอกจากรอยเหี่ยวย่นที่มากขึ้น ลึกขึ้น สีหน้าหมองคล้ำมากขึ้น ผมแซม

ด้วยสีเทามากขึ้น หลังที่เคียดตรงก็ค่อย ๆ ค้อมลงเรื่อย ๆ สายตาฝ้าฟางมากขึ้น เร็วแรงลดน้อยลง และร่างกายผอมลงจนดูเหมือนตัวคนเดียว ทุกครั้งที่กลับมาเห็นสภาพแม่ในยามดึกและเงียบสงัดเช่นนี้เขาอดสะเทือนใจไม่ได้ มันเป็นภาพที่ทราวจิตใจเขาอย่างรุนแรง จนบางครั้งน้ำตาซึม มันเหมือนกับว่าแม่ถูกจองจำให้อยู่ในสภาพเช่นนี้มานานแสนนานและไม่มีทีท่าว่าจะถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ โลกของแม่ว่างแค่งแค่กระต๊อบอุดูและร้อนยามแดดกล้า สายตาแม่ไม่เคยไปไกลกว่ากะละมังข้าวเหนียว หรืออย่างมากก็ภายในบ้าน นานครั้งที่แม่จะออกมานอกบ้านและได้มีโอกาสมองออกไปไกล ๆ

(คนจน : 64)

ถึงแม้ว่าครอบครัวของปานขายอาหาร แต่สมาชิกในบ้านยังคงอดมื้อกินมื้อ หลานสองคนต้องกินน้ำข้าวผสมกับน้ำตาลแทนนม แม่ของปานกลายเป็นคนจนเฉียวโมโหร้ายตั้งแต่ครอบครัวยากจนลง แม่จู้จี้ว่าจนปานและพ่อ ไม่อยากกลับบ้าน ปานต้องอดทนกับความทุกข์ในบ้านและความทุกข์นอกบ้าน เมื่อปานออกมาทำงานนอกบ้านก็ต้องคอยหลบนักเลงปากชอยที่มักหาโอกาสทำร้ายเขาอยู่เสมอ จนกระทั่งเขาเจอหญิงหม้ายและถูกหลอมนักชกชวนให้หลับนอนด้วย หญิงหม้ายหวังเงินตอบแทนจากการหลับนอนแต่ปานก็ให้ได้ไม่มากนัก หลังจากนั้นปานก็มาหลับนอนกับหญิงหม้ายเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์เป็นประจำ หญิงหม้ายมีลูกติดหนึ่งคน เธออยากทำงานที่ได้เงินง่ายจึงเข้าวงไพ่แล้วเล่นจนมีหนี้สินจำนวนมาก ความพยายามลงทุนหวังรวยของหญิงหม้ายไม่สำเร็จ เธอจึงยังต้องอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด การเข้าบ่อนทำให้เธอติดการพนันมากขึ้น เป็นหนี้มากขึ้น เธอจึงตัดสินใจใช้หนี้ด้วยการหลับนอนกับเจ้านี่ และการตัดสินใจครั้งนั้นทำให้เธอรู้สึกว่าการใช้หนี้และหาเงิน โดยการใช้ร่างกายแลกนั้น ได้เงินง่าย เธอจึงแอบขายบริการทางเพศตั้งแต่นั้นมา แต่อาชีพนี้ก็ทำให้เธอถูกเจ้านี่และผู้ซื้อบริการดูหมิ่นศักดิ์ศรีอยู่เสมอ เงินที่หามาได้หมดไปกับวงพนัน เธอและลูกจึงยังอดอยากเช่นเดิม ความแตกต่างของตัวละครปานกับหญิงหม้าย คือ ปานยังคิดอดทนต่อสู้กับความทุกข์ ส่วนหญิงหม้ายนั้นพร้อมพ่ายแพ้เสมอ เธอคิดว่าโลกคือนรก และนรกแห่งนี้ก็ไม่ใช่สถานที่ของคนจน คนจนเป็นเพียงผู้อาศัย ไม่มีสิทธิมีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากใคร ต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมานเพื่อรอวันตายเท่านั้น หญิงหม้ายเคยปรารภกับปานเกี่ยวกับวิธีพ้นทุกข์ของเธอไว้ดังต่อไปนี้

ทุกวันนี้พี่ (หญิงหม้าย) ไม่คิดอะไร ไม่หวังอะไรทั้งนั้น ขอมีชีวิตไปวัน ๆ ก็พอแล้ว เมื่อมันเมื่อไหร่ที่มาตัวตายมันจะให้สิ้นเรื่องหมดเวรหมดกรรมไป”

หล่อนพูดน้ำเสียงราบเรียบ แต่เขา(ปาน) ใจหายกับความคิดของหล่อน

“พี่พูดจริง ๆ รึ?”

หล่อนมองหน้าเขาด้วยสายตาปรกติธรรมดา

“ทำไม พี่ไม่เห็นว่ามันจะน่าตื่นเต้นตกใจตรงไหน ทุกวันนี้เรากล้าปากกล้าบนอดมือกินมือเรายังทนกันได้ เจ็บปวดหัวใจที่ก็ทนมาแล้ว แล้วทำไมกับแค่ฆ่าตัวตาย เจ็บตัวเดียวเดี๋ยวมันก็จบ มันไม่มีอะไรแตกต่างกันสักนิด ที่คิดอะไรมากมายเกี่ยวกับชีวิต เกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่กับการฆ่าตัวตาย พี่เคยยื่นดูโทรทัศน์เห็นทหารถูกกับระเบิดแขนขาแหลกเหลว แต่คนถูกระเบิดก็ยังพยายามกัดฟันต่อสู้กับความเจ็บปวด เธอคิดดูซิมันทรมาณมันแค่ไหนกว่าจะไปถึงโรงพยาบาล เขามาฆ่าตัวตายเสียก็ไม่ต้องทรมาณถึงขนาดนั้น บางทีมันอาจจะเจ็บน้อยกว่าด้วย บางครั้งเมื่อจนแค้นถึงที่สุดที่เลยคิดฆ่าตัวตาย

(คนจน : 60-61)

ในต้วบทปรากฏว่าหญิงหม้ายคิดฆ่าตัวตายถึง 3 ครั้ง เธอมักแสดงออกว่าไม่อยากมีชีวิตอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยยังเห็นความพยายามดิ้นรนที่จะมีชีวิตอยู่ของเธอ ได้แก่ การเข้าบ่อนไฟเพื่อหาเงินตั้งตัว การยอมแลกเปลี่ยนร่างกายเพื่อใช้หนี้และกู้เงินมาเข้าบ่อนเพื่อหาเงินตั้งตัว เพื่อเลี้ยงลูก แม้จะถูกดูหมิ่นทุกครั้งแต่เธอก็ยินยอม พฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นความพยายามที่จะสู้เพื่ออนาคต แต่เมื่อเธอพลาดหวังซ้ำแล้วซ้ำอีกในระยะเวลาอันสั้น ประกอบกับเหตุการณ์ที่บั่นทอนกำลังใจ เช่น เซียนพนันดูถูกทุกครั้งเมื่อเธอไปหลับนอนใช้หนี้ หรือการทะเลาะกับปาน เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เธอคิดถึงความตายบ่อยครั้งขึ้น จนกระทั่งหญิงหม้ายรู้สึกว่าการฆ่าตัวตายไม่น่ากลัว และเมื่อปัญหาชีวิตบีบคั้นถึงที่สุดหญิงหม้ายจึงตัดสินใจหนีความทุกข์โดยการฆ่าตัวตายพฤติกรรมของหญิงหม้ายเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับแม่ของปาน ตอนจบแม่ของปานหมดความอดทนกับความทุกข์ในชีวิตแล้ว นางจึงตัดสินใจเผากระต๊อบให้ไฟลวกตนเอง สามี และหลานอีกสองคนตายพร้อมกัน

ความทุกข์ของผู้ยากไร้ประการต่อมาที่วิมลได้สะท้อนให้เห็นคือ ทุกข์จากการมีลูกมาก ปัญหานี้เป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญของผู้ยากไร้ในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ของวิมล ดังที่พบในเรื่อง คนจน (2528) คนเกิน (2533) และ นักมั่งสวัริติ (2536) ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง คนจน (2538) เรื่องนี้แสดงให้เห็นต้นเหตุของปัญหา การดำเนินไปของปัญหา และ บทสรุปของปัญหาไว้อย่างครบถ้วน ต้วบทชี้ให้เห็นว่าการมีลูกมากของผู้ยากไร้เกิดจากความ

พยายามหลีกเลี่ยงความทุกข์ในชีวิตประจำวันโดยหาความสุขเรื่องเพศ วิมลแสดงให้เห็นว่าความสุขเรื่องเพศนั้นเป็นความสุขลำดับแรก ๆ ที่ผู้ยากไร้พอจะหาได้ ความสุขชนิดนี้มีมูลค่า สามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินทองและชำระหนี้ได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีของผู้ยากไร้ในชุมชนยอมให้หญิงหม้ายชดใช้หนี้พันด้วยการหลับนอนกับตน และเหตุการณ์ตอนที่ปานนำเงิน 10 บาท กับข้าวต้มผัดไปให้หญิงหม้ายแลกกับการหลับนอน แม้ว่าปานยากจนมากแต่เขาก็ให้ความสำคัญกับการจ่ายเงินเพื่อแลกความสุขทางเพศ นอกจากนั้นในเรื่องยังตีแผ่วิธีการแสวงหาความสุขเรื่องเพศของผู้ยากไร้หลากหลายวิธี ได้แก่ จากความคิด จากความฝัน จากการหลับนอนกับคู่ของตน จากการซื้อบริการ และจากการจูดคร่ำข่มขืน จะพบว่าสามกรณีหลังเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ทั้งสิ้น เช่น การตั้งครรภ์ การแพร่โรคติดต่อ ปัญหาอาชญากรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แท้จริงแล้วผู้ยากไร้ต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์เท่านั้น ไม่ต้องการมีลูก แต่การมีเพศสัมพันธ์โดยขาดความรู้ในการป้องกัน หรือโดยความประมาทเลินเล่อจะก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมา ในเรื่องพบว่าพี่สาวของปานนำลูกมาทิ้งไว้ให้แม่เลี้ยงดู แม่ของปานมักจะหยิบยกเรื่องนี้มาเป็นต้นเหตุในการบ่นเสมอ จนกระทั่งก่อนแม่เผาระต๊อบ นางใช้มีดแทงคอของหลานทั้งคู่ ราวกับว่านางกำลังกำจัดศัตรูที่นางเกลียดมานานแสนนาน เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า การเลี้ยงเด็กเป็นปัญหาใหญ่ของผู้ยากไร้

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นความทุกข์จากการมีลูกคือ การตั้งท้องครั้งที่สองของหญิงหม้าย ตัวบทแสดงให้เห็นว่า การตั้งท้องครั้งนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เธอตัดสินใจฆ่าลูกคนโตและฆ่าตัวตายตาม เพราะเธอรู้ดีว่าลูกเป็นภาระที่เธอไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ลูกคนแรกยังต้องอดมื้อกินมื้อ การตั้งท้องครั้งที่สองจึงทำให้หญิงหม้ายมองเห็นปัญหาใหญ่ในอนาคต เธอจึงตัดสินใจยุติปัญหาทั้งหมดด้วยการฆ่าตัวตาย จากเหตุการณ์นี้วิเคราะห์ได้ว่า การตัดสินใจฆ่าลูกคนโตและฆ่าตัวตายของหญิงหม้าย เป็นการตอกย้ำคำพูดที่หญิงหม้ายพูดกับปานเสมอว่า “โลกนี้ไม่ใช่โลกของคนจน” หญิงหม้ายตระหนักถึงปัญหาใหญ่ที่จะเกิด ประกอบกับความอดอยาก ไร้ที่พึ่ง ไร้ความหวัง การถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรีจากคนในชุมชน ทำให้หญิงหม้ายตัดสินใจ “หนีออกไปจากโลกที่ไม่ใช่โลกของคนจน” นั่นคือการฆ่าตัวตาย ดังที่หญิงหม้ายมักชวนปาน “หนีออกไปจากโลกที่ไม่ใช่โลกของคนจน” อยู่หลายครั้งจากบทสรุปข้างต้นทำให้เห็นเรื่องการเมืองมีลูกมาก และเห็นผลกระทบที่ตามมาคือ ประชากรด้อยคุณภาพ และปัญหาอาชญากรรม นอกจากนั้นวิมลยังสะท้อนให้เห็นสวัสดิการรัฐที่

ดูแลไม่ทั่วถึง คนในสังคมจึงต้องแก่งแย่งดิ้นรนด้วยตนเอง จนเกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการฆ่าตัวตายยกครัวในบ้านหญิงหม้าย และบ้านของปาน

ภาพความทุกข์ของผู้ยากไร้ในเขตเมืองเรื่องสุดท้ายคือ *นักมั่งสวิวัติ* (2536) เนื้อเรื่องกล่าวถึงเพื่อนสามคนที่สนิทสนมกันมาตั้งแต่เด็ก วิวัติเรียนเก่งและประสบความสำเร็จในชีวิตจนได้เป็นเจ้าของโรงพิมพ์ คนที่สองคือ 'ผม' เป็นคนเรียนอ่อนแต่ฝ่าฟันจนมีอาชีพนักเขียน คนสุดท้ายชื่อทวย เป็นคนสมองทึบ เขาเคยทำงานโรงงานฆ่าสัตว์แต่ภายหลังวิวัติให้มาทำงานที่โรงพิมพ์ วันหนึ่ง 'ผม' ไปเยี่ยมเพื่อนเก่าจึงได้พบว่าวิวัติอุปนิสัยเปลี่ยนไปมาก เขาพูดถึงเรื่องการเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง และ โอ้อวดความดีของตนเองที่กินมั่งสวิวัติ มีจิตใจเหมือนเทวดา ไม่เบียดเบียนสัตว์ แต่ 'ผม' ก็ยังเห็นอาหารของเขาทุกงานปั่นเลียนแบบเนื้อสัตว์ เมื่อ 'ผม' เดินลงไปเยี่ยมทวยที่โรงพิมพ์ก็พบว่า โรงพิมพ์ของวิวัติใช้แรงงานคนงานอย่างหนัก ทวยมือขาดเพราะทำงานหนักจนเครื่องตัดกระดาษตัดมือ เมื่อ 'ผม' แอบตามเข้าไปในโรงพิมพ์ก็ต้องพบกับภาพคนงานที่ทำงานเสมือนเครื่องจักร โรงพิมพ์เต็มไปด้วยฝุ่น กลิ่นสารเคมีและเสียงดังหนวกหู

ผมยื่นข้อกล่าวหาอยู่ใจเต็ม ๆ เพราะต้องปรับสายตาให้เข้ากับแสงขุนมัวที่ผ่านกระเบื้องใสลงมาผสมกับฝุ่นกระดาษที่คลุ้งไปทั่วห้อง เสียงเครื่องไสกาวไม่ต่างว่าสิบเครื่องกรีดเสียงแกรี๊ก ๆ เสียงนุระงม หูผมอื้อ แสบตา เหมือนกลิ่นกระดาษกับกลิ่นกาวจนแทบสลัด ผมคิดว่ามันมันเป็นนรกชัด ๆ ถ้าผมอยู่สักครึ่งชั่วโมงคงคลุ้มคลั่งหรือไม่ก็หมดสติแน่ ผมไม่อยากเชื่อว่าพวกเขาเกือบร้อยคนจะทนกันเป็นแรมวัน แรมเดือน แรมปี หรือสิบปีอย่างนี้ได้ และไม่อยากจะเชื่อขึ้นไปอีกก็คือในจำนวนคนเหล่านี้เป็นผู้หญิงทั้งหมด ซ้ำมีผู้ใหญ่ไม่ถึงสิบคน นอกนั้นเป็นเด็กหญิงอายุสักสิบกว่าขวบทั้งนั้น แต่ละคนล้วนผอมแกร็น ผิวเหลืองซีดเหมือนคนเป็นโรค ไม่มีใครพูดกันเลย ทุกคนนั่งประจำที่บนเก้าอี้ไม่ประจำหัวไสกาว คอยป้อนกระดาษที่พิมพ์และพับแล้วเข้าเครื่อง เพื่อให้มันหุ้มปกออกมาเป็นเล่มหนังสือ คนที่เคลื่อนไหวก็คือคนที่จะต้องหอบหนังสือที่เข้าปกแล้วไปเข้าแท่นเขียน

ในแสงขุนมัวนั้นผมไม่เห็นความเป็นชีวิตอยู่เลย ทุกสิ่งเป็นเครื่องเครื่องจักรสุโทรมรอวันเวลา ผุพังไปอีกไม่นานนัก

(นักมั่งสวิวัติ : 101-102)

ในเรื่อง *นักมั่งสวริติ* (2536) วิมลเสนอภาพแรงงานผู้ยากไร้ถูกนายจ้างใช้แรงงานเสมือนเป็นเครื่องจักรกล ตัวละครแรงงานแต่ละคนล้วนแสดงอาการเหมือนเครื่องจักรกล วิมลทิ้งท้ายให้เห็นว่า แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเด็ก สภาพการทำงานเช่นนั้นวิเคราะห์ได้ว่า แรงงานเด็กเหล่านี้ต้องอดทนมากกว่าปกติ เพราะแม้แต่ผู้ใหญ่ที่ร่างกายแข็งแรงอย่าง ‘ผม’ ยังทนแทบไม่ได้ และมีตัวอย่างผู้ใหญ่หนึ่งคนที่ทำงานพลาดเสียมือไปแล้ว คือ ‘ทวย’ และอุบัติเหตุเช่นนี้ก็อาจเกิดขึ้นอีกในวันใดวันหนึ่ง เพราะสภาพความเป็นอยู่เอื้อให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น

4.2 .1 .2 การเผยต้นตอปัญหาของผู้ยากไร้

เป้าหมายหลักของวรรณกรรมเพื่อชีวิตอีกประการหนึ่งคือ ต้องเผยให้เห็นต้นตอปัญหาของผู้ยากไร้ หรือเรียกว่า “การเผยโฉมหน้าศัตรูของประชาชน” ตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต วรรณกรรมกลุ่มเพื่อชีวิตของวิมลในยุคนี้แสดงพฤติกรรมตัวละครฝ่ายตรงข้ามของผู้ยากไร้ได้ชัดเจนขึ้นกว่าวรรณกรรมยุคแรก ในยุคแรกเมื่อวิมลบรรยายพฤติกรรมฝ่ายตรงข้ามผู้ยากไร้ มักจะแสดงผ่านคำบอกเล่าของผู้ยากไร้ แต่ในยุคนี้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามจะออกมาแสดงบทบาทเอาธิดเอาเปรียบผู้ยากไร้ด้วยตัวเอง ดังที่พบในเรื่อง *คนจน* (2528) *โคกพระนาง* (2532) และ *นักมั่งสวริติ* (2536) นอกจากนั้นวิมลยังแสดงให้เห็นผู้เอาธิดเอาเปรียบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การเอาธิดเอาเปรียบโดยพระ การเอาธิดเอาเปรียบโดยใช้รางวัลล่อจากบ่อนพนัน การเอาธิดเอาเปรียบโดยเพื่อน การเอาธิดเอาเปรียบโดยผู้ยากไร้ด้วยกันเอง วิมลทำให้ผู้อ่านเห็นว่าบทบาทของผู้เอาธิดเอาเปรียบไม่จำกัดอยู่เพียง รัฐ หรือกลุ่มทุนอีกต่อไป แต่พฤติกรรมเอาธิดเอาเปรียบแทรกซึมไปยังสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ของสังคมแม้แต่กลุ่มผู้นำทางความเชื่อที่ควรจะเป็นผู้เสียสละ แต่กลับกอบโกยผลประโยชน์จากผู้ยากไร้ ดังที่พบในเรื่อง *โคกพระนาง* (2532) ผู้อ่านจะพบบทบาทของนายทุนในคราบพระ ในเหตุการณ์ที่ พระจันทร์ทศกัณฐ์ให้บัวลอยเสียดอกเบี้ยเต็มจำนวน แม้ว่าเขาคืนเงินก่อนกำหนด ทำให้การแสดงออกของพระเปี่ยมด้วยเมตตา แต่พระจันทร์รู้ดีว่าสถานะของท่านทำให้ชาวบ้านต้องเกรงใจ อีกทั้งยังมีเหตุผลเรื่องบาปกรรมเป็นเครื่องมือในการควบคุมลูกหนี้ ชาวบ้านเกรงกลัวบาปกรรมไม่กล้าโง่ ไม่กล้าจ่ายไม่ครบ และหากท่านพูดว่าจะจ่ายเงินแทน ลูกหนี้ก็จะรู้สึกผิดและรีบจ่ายดอกเบี้ยทันที ซึ่งเหตุการณ์ก็เป็นจริงตามที่พระจันทร์คิด

“ไม่ต้องทำอะไรหรอกโยม อาตมารับผิชอบเงินที่ขาดไปเอง นี่ต้องโทษอาตมาเอง เพราะไม่ได้ถามโยมให้แน่นอนว่าจะเอาไปกี่เดือนแน่ เห็นโยมบอกว่าสามเดือน อาตมาก็เขียนไปสามเดือน พอโยมเกิดเปลี่ยนใจขึ้นมา อาตมาก็ต้องรับผิชอบมันถึงจะถูก เอาละ ไม่เป็นไรโยม...”

บัวลอยเหวี่ยงชิม รู้สึกร้อนวูบวาบเหมือนครั้งแรกที่มาขอู้เงิน ผิดกันแต่ว่าครั้งนี้เขาารู้สึกผิดที่โยนความรับผิดชอบไปให้พระจันทร์ เขาคิดว่าพระจันทร์พูดถูก เขาบอกท่านไปเองว่าขอชิมสามเดือน เมื่อเขานำเงินมาให้ก่อนก็เหมือนกับว่าเขาโกหกพระ ช้ำยังทำให้ท่านเดือดร้อน ความจริงท่านก็ดีต่อเขา หากไม่ได้เงินที่ท่านช่วยป่านี่เขาจะเป็นอย่างไรก็สุดรู้ มิต้องขายควายไปหมดทั้งสองตัวดอกหรือ เขาคิดแล้วก็ให้รู้สึกละอายใจนัก

“เอ้อ... ท่านครับ... เรื่องนี้นะ... เรื่องนี้ผมคิดเอง ขอบพระคุณท่านครับที่เมตตาผม ผมจะถวายเงินส่วนที่หักไว้คืนครับ”

(โลกพระนาง : 79-80)

หากพิจารณาตัวละครพระจันทร์มาโดยตลอดก็จะพบว่า พระจันทร์เป็นผู้ดูแลเรื่องเงินของวัดแต่เพียงผู้เดียว หากท่านจะแก้ไขสัญญาเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนก็ไม่มีใครรู้ แต่พระจันทร์ยกเรื่องกรรมการวัดมาอ้าง เพื่อกดดันให้บัวลอยต้องจ่ายดอกเบี้ย การกระทำของพระจันทร์จึงไม่เป็นการช่วยเหลือชาวบ้านดังที่ท่านกล่าวอ้างมาตลอด แต่เป็นการปฏิบัติกับชาวบ้านอย่างเจ้าหนี้ผู้เคร่งครัดปฏิบัติต่อลูกหนี้ การบีบบังคับทางอ้อมเช่นนี้พบบ่อยครั้งในวรรณกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลความเชื่อในสังคมชนบทซึ่งจะกล่าวต่อไป

ในเรื่อง *คนจน* (2528) ผู้อ่านจะเห็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามผู้ยากไร้ที่สำคัญคือ จ๊กโก้หน้าปากซอย ชาวบ้านรู้ว่าจ๊กโก้กลุ่มนี้เป็นสายลับให้ตำรวจ แต่พวกเขากลับทำตัวเป็นอันธพาล เสพยา เสพติด นูดผู้หญิงไปข่มขืน ทำร้ายร่างกายคน ช่างคน โดยไม่มีผู้ใดเอาผิดได้ ทั้งตำรวจเองก็ยังไม่ใส่ใจตรวจตรา ปล่อยให้ให้มีอาชญากรรมในชุมชน คนในชุมชนจึงต้องระมัดระวังตัวกันเอง เพราะไม่มีใครคุ้มครอง หน้าที่ของตำรวจคือคอยรับสินบนจากรุทธิพิศกฏหมายในชุมชน ตำรวจและสายลับของตำรวจในชุมชนนี้จึงมีสถานะเป็นกลุ่มอิทธิพลที่น่ากลัว ไม่ใช่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ จ๊กโก้หน้าปากซอยไม่เคยเกรงกลัวผู้ใด นึกอยากจะทำอะไรก็ทำตามความพอใจ คงจะพบจากตอนที่จ๊กโก้กลุ่มนี้กำลังจะนูดผู้หญิงไปข่มขืน

“ด้วยฟ้าบันดาล ให้เธอเป็นคู่ของพี่ น้ำใจน้องช่างดี สมที่จะปิ่น้องได้ มาเถิดทูนหัว ให้พี่เป็น
 หัวดวงใจ เรือนหอพี่อยู่ไม่ไกล เพียงแค่ปลายนาเือง...”

แล้วพวกมันก็หัวเราะครื้นเครง เด็กหนุ่มสาวหน้าเสียว คงไม่คิดว่าคิกอย่างนี้แล้วพวกมันจะคง
 อยู่กันอีก แต่เมื่อรู้ก็สายเกินไปแล้ว ไอ้พอมโอดแผล็วราป้อเข้าไปขวางหน้า อีกสองคนเข้าประกบหลัง
 เด็กสาวบอกหนุ่มน้อยเสียงสั้นว่า เธออย่าทิ้งฉันนะ ฉันรักเธอ ไอ้พอมหัวเราะ “พี่นี่ชื่อน้อง รักจริง ไอ้ตูด
 นั้นมันตอแหลน้องทั้งนั้น มันบอกน้องไอ้พอมว่าตายแทนน้องได้ เดียวพี่จะพิสูจนให้น้องเห็นว่ามันกับ
 พี่ใครรักน้องจริง”

หนุ่มน้อยหน้าซีด เหงื่อ ไชก เด็กสาวถอยเบียดเด็กหนุ่มตัวสั้น เสียงสั้น

“เธอรักฉันอย่าทิ้งฉัน ไปนะ” ไม่มีเสียงตอบจากหนุ่มน้อย แต่มีเสียงคังอึกและอ้อคังจากท้อง
 ของเด็กหนุ่ม เมื่อเหลียวมองก็เห็นเขาตัวออดคู้อยู่กับพื้น คนหนึ่งคังแขนขึ้นมาแล้วเข้าประกบด้านหลัง
 สอดแขนเข้าใต้รักแร้ลื้อกไหลเอาไ่ว้แน่นอน

(คนจน : 138-139)

กลุ่มจิก โก้ลงมือทำร้ายคนรักของผู้หญิงก่อน แล้วจึงจุดเธอไปรุมโทรม ต่อจากนั้นพวก
 จิก โก้จึงกลับมาเสพกัญชาแล้วพูดทำทายอย่างไม่กลัวกฎหมายว่า ตำรวจไม่มีทางมาจับพวกตน
 จิก โก้กลุ่มนี้เรียกตำรวจว่า “จำอวด” อันหมายถึง การแสดงโดยใช้ลื้อยคำ ทำทาง ชวนให้ตกลงขบขัน
 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ในบริบทนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าจิก โก้กำลังหมายถึง ตำรวจไม่ใส่ใจ
 ทุกข์สุขของประชาชน เป็นตำรวจแค่เครื่องแบบ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตำรวจ

เรื่อง คนจน (2528) สะท้อนให้เห็นปัญหาเจ้าหน้าที่รัฐละเลยการปฏิบัติหน้าที่จนทำให้
 อาชญากรรมในชุมชนกลายเป็นเรื่องปกติ ไม่มีใครกล้าต่อต้านหรือทวงถามหาความยุติธรรม วิมล
 แสดงให้เห็นว่า ตำรวจตั้งกลุ่มจิก โก้ให้มีอำนาจในชุมชนและปล่อยให้คุกคามชาวบ้านภายใต้ชื่อ
 ‘สายสืบของตำรวจ’ ในเรื่องตำรวจปรากฏกายครั้งเดียวคือตอนมารับศพหญิงหม้ายที่ผูกคอตายไป
 แล้ว นอกเหนือจากนั้นตำรวจก็มาในรูปของคำโงะขานเกี่ยวกับการรับสินบนจากรุคิจผิดกฎหมาย
 ซึ่งการรับสินบนของตำรวจยังปรากฏในเรื่อง โก้พระนาง (2532) ในตอนที่ตำรวจผู้ใหญ่อยกออก
 เงินทำขวัญบัวลอยไว้ครึ่งหนึ่ง เงินนี้ตำรวจและเจ้าแก็ร์กันดีว่าเป็น ‘เงินปิดคดี’ เมื่อตำรวจได้รับเงิน

มาจึงแอบหักไว้ครึ่งหนึ่ง แล้วยังสร้างภาพว่าตนเป็นคนดีผดุงความยุติธรรม พุดเรียกร็องบุญคุณว่า เขาพยายามต่อรองกับเจ้าแกโรงสีแล้วว่าให้จ่ายให้บัวลอย เมื่อบัวลอยกลับออกไปตำรวจเลขาน้ำห้องยังชักชวนบัวลอยทำบุญ บัวลอยต้องจ่ายแบบเสียมิได้เพราะเห็นว่านายตำรวจใหญ่มีบุญคุณกับตน พฤติกรรมของตำรวจในนวนิยายทั้งสองเรื่องจึงแสดงให้เห็นความสิ้นหวังของผู้ยากไร้ที่จะยึดตำรวจเป็นที่พึ่งได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะเป็นที่พึ่งของประชาชนไม่ได้แล้ว ตำรวจในเรื่องยังซ้ำเติมความทุกข์ของประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองอีกด้วย

ตัวอย่างของการทุจริตที่สำคัญอีกตัวอย่างหนึ่งคือการตั้งบ่อนพนันในชุมชนแออัดในเรื่อง *คนจน* (2528) จะพบว่าหญิงหม้ายตั้งหน้าตั้งตาเข้าบ่อนทุกวันเพราะหวังว่าจะหาเงินสร้างตัว แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นอย่างที่เธอคิด จากเนื้อเรื่องพบว่า วิมลสร้างตัวละครขึ้นมาอีกหนึ่งตัวให้มีลักษณะตรงกันข้ามกับหญิงหม้าย คือ ตัวละครเซียนพนัน หญิงหม้ายเป็นตัวแทนของคนจนที่เล่นการพนันแล้วล้มเหลว ส่วนเซียนพนันเป็นตัวแทนของผู้ประสบความสำเร็จในการเล่นพนันในเรื่องจะปรากฏฉากที่เซียนพนันเปิดเผยเคล็ดลับวิธีเล่นการพนันให้หญิงหม้ายรู้ว่า ควรจะเล่นการพนันอย่างพอดี ๆ จำกัดวงเงินในการเล่นแต่ละครั้ง และห้ามนำโฉนดบ้านไปเกี่ยวข้องกับการเล่นพนันเป็นอันขาด แม้ว่าเซียนพนันจะเปิดเผยเคล็ดลับอย่างละเอียดเช่นนี้ แต่หญิงหม้ายกลับไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ เธอจึงเล่นเสียจนเป็นหนี้ทุกครั้ง วิมลแสดงให้เห็นว่า คนแต่ละคนมีสติยับยั้งชั่งใจไม่เท่ากัน เมื่อความโลภครอบงำจิตใจแล้วจึงทำให้คนขาดสติงายขึ้น หลักการนี้ทำให้บ่อนไฟและเซียนพนันร่ำรวย เพราะพวกเขาเห็นว่าชุมชนนี้มีแต่คนใช้แรงงาน ฐานะยากจน ทุกคนอยากรวย เขาจึงตั้งบ่อนขึ้นมาเพื่อสร้างค่านิยมและหลอกเอาเงินจากคนจน โดยที่คนจนเต็มใจเอาเงินมาเข้าบ่อนเอง ด้วยความโลภ และการเล่นพนันอย่างขาดสติ

เรื่อง *นักมั่งสวิชาติ* (2536) นอกจากจะแสดงให้เห็นการกดขี่ระหว่างนายทุนกับผู้ยากไร้แล้วยังมีรายละเอียดที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสามคน วิรติ ผม และทวย ที่เคยเป็นเพื่อนสนิทกันมาตอนเด็ก แต่เมื่อวิรติร่ำรวยขึ้นเขากลับปฏิบัติกับเพื่อนอย่างนายจ้างปฏิบัติกับลูกจ้าง เมื่อ ‘ผม’ ไปเยี่ยมวิรติและขอให้เขาชวนทวยมาร่วมโต๊ะอาหาร แต่วิรติกับตอบว่า “มันเป็นคนงาน” เขาเริ่มตักอาหารที่เป็นรูปปลิ้นวู “ฉันมากินด้วยกันที่นี่ พวกคนงานเห็นเข้าจะหาว่าเราเลือกที่รักมักที่ชัง แล้วก็เสียการปกครอง...” (วิมล ไทรนิมณฑล, 2539:93)

จากบทสนทนาจะพบว่าวิรัตน์ได้จัดให้ทวยเป็นกลุ่มคนงาน ไม่ได้เป็นเพื่อนของเขาอีกต่อไป แต่กระนั้นเขาก็ยังอ้างว่าเขารับทวยเข้ามาทำงานเพราะอยากช่วยเหลือ เห็นแก่ความเป็นเพื่อน แต่เมื่อทวยเข้ามาเป็นคณงาน ทวยก็ได้รับการปฏิบัติอย่างกตัญญูเช่นเดียวกันกับคณงานคนอื่น ดังที่แสดงไว้ข้างต้น วิมลแสดงให้เห็นว่า เงินทำให้ความคิดและการปฏิบัติตัวของคนเปลี่ยนไป เงินทำให้คนกดขี่คนอื่นได้แม้ว่าคนคนนั้นจะเคยเป็นเพื่อนสนิทกันมาก็ตาม

จากตัวอย่างที่แสดงมาทั้งหมดจะพบว่า โฉมหน้าของผู้เอารัดเอาเปรียบผู้ยากไร้ในวรรณกรรมของวิมลยุค 2527-2538 มีหลากหลายกลุ่มมากขึ้น รวมถึงมีวิธีการเอารัดเอาเปรียบที่แบบลึกลับ ความวิตกกังวลที่วิมลแสดงให้เห็นคือ การที่ผู้ยากไร้ยินยอมให้ฝ่ายตรงข้ามเอารัดเอาเปรียบ โดยคิดว่าเป็นความกรุณา เป็นประเพณี เป็นความหวัง โชคลาภ โดยไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ตนต้องสูญเสียไป นอกจากนี้วิมลยังตั้งข้อสังเกตถึงพฤติกรรมของฝ่ายเอารัดเอาเปรียบไว้ว่า พวกเขา มักสร้างภาพให้ผู้อื่นเห็นว่าเขาเป็นคนดี มีเมตตา มีบุญคุณต่อผู้ยากไร้ จากวรรณกรรมของวิมลแสดงให้เห็นว่า ตัวละครกลุ่มที่ประกาศตนว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม จะเป็นตัวละครที่มีเบื้องหลังชั่วร้ายเสมอ ภาพลักษณ์คนดีที่สร้างขึ้นจึงกลายเป็นอาวุธสำคัญที่สุด ที่จะทำให้ผู้ยากไร้ยอมถูกกดขี่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งภาวะเช่นนี้น่ากังวลมากกว่าการถูกกดขี่โดยไม่เต็มใจ เพราะเมื่อเต็มใจให้กดขี่แล้วก็จะไม่เกิดการต่อต้าน เมื่อไม่ต่อต้านสังคมก็จะเต็มไปด้วยผู้ถูกกดขี่ และเมื่อถึงเวลานั้นผู้ยากไร้ก็จะมีวิถีชีวิตที่เลวร้ายลงไปเรื่อย ๆ

4.2 1.3 การเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาให้กับผู้ยากไร้ และการแสดงตัวอย่างภาพสังคมเมื่อขจัดปัญหาของผู้ยากไร้สำเร็จ

จากการศึกษาวรรณกรรมในยุค พ.ศ. 2527-2538 ของวิมลจะพบว่า เรื่อง *คนจน* (2528) ทำหน้าที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ สะท้อนภาพความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ เผยให้เห็นต้นเหตุความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ เสนอแนวทางการแก้ปัญหาให้กับผู้ยากไร้ และแสดงภาพสังคมเมื่อขจัดปัญหาของผู้ยากไร้ออกไปจนหมดสิ้นตัวละครสำคัญที่ทำหน้าที่เสนอแนวทางแก้ปัญหาในเรื่องนี้คือ จินชรา และปาน ตัวละครสองตัวนี้มีภักดิ์รักษาหรือกั้นเรื่องความทุกข์ยากที่เกิดกับคนจน บอกเล่าความฝืดฝืนที่จะกลับไปใช้ชีวิตในชนบท ทำการเกษตรแบบพึ่งพาฤดูกาล ไม่

ใช้ปุ๋ยเคมี ปลูกเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ไม่เร่งผลิตเพื่อขายจนกระทั่งดินเสื่อมสภาพ วัฒนแสดงให้เห็นภาพวิถีชีวิตที่ชาวบ้านในชนบทพึ่งพาอาศัยกัน เอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งเป็นภาพที่ขัดแย้งกันกับความทุกข์ยากของผู้ยากไร้ในชุมชนแออัดที่ตัวละครต้องเจอ เพื่อโน้มน้าวให้เห็นคุณค่าวิถีชีวิตชนบทแบบดั้งเดิม

ที่ผมรู้ก็เพราะผมลองไล่เสียงดูว่าที่บ้านเกิดของผมมีใครต้องเผชิญชะตากรรมเหมือนผู้คนที่นี่บ้าง ไม่มีเลย ทุกคนอยู่ดีมีสุข มีน้ำใจ มีความผูกพัน มีความห่วงใย และมีการแบ่งปันอย่างเต็มที่ ผมคิดถึงทุกคนที่นั่น ใครสักคนที่ได้ผักได้ปลา ก็จะแบ่งให้เพื่อนบ้าน ใครลงแรงทำอะไรสักอย่างก็ไม่ต้องใช้เงิน แต่ทุกคนจะช่วยกัน ผลัดกันช่วย และไม่เคຍเก็บมาเป็นเรื่องบุญคุณ แต่ทุกคนที่ได้รับการช่วยเหลือก็ระลึกเสมอว่ามันเป็นบุญคุณ และผมก็คิดว่าวิถีชีวิตแบบนั้นมันมีมานานักหนาแล้ว น่าเสียดใจอยู่ตรงที่ว่ามันมีมือที่มองไม่เห็นเอื้อมเข้าบิดผันวิถีชีวิตของเราจนเสียความสมดุลไป และไม่ใช่มือเพียงมือเดียว มันมากมายเสียจนผมก็ยิ่งแยกแยะไม่ออก แต่ผมก็รู้ว่ามือเหล่านั้นมันเป็นต้นเหตุให้ครอบครัวของผมและของหลาย ๆ คนต้องระหกระเหิน ต้องกระจัดพลัดพรายไปเป็นคนร่อนเร่ เป็นคนอพยพ ไร้บ้าน ไร้ถิ่นฐานมันคง ผมนึกถึงมือเหล่านั้น ได้หลายมือ มือแรกก็คือมือที่ต้องการกำไร เป็นมือของพ่อค้า มือที่สองก็มือของรัฐที่เข้าไปเก็บภาษี มือที่สามก็คือมือของความเจริญ แต่เพียงในไร่นาของเราที่เลขอุดมสมบูรณ์มาแต่โบราณมือของรัฐก็ยื่นเข้าไปให้ใส่ปุ๋ย เพาะข้าวพันธุ์ใหม่ ใช้จ่ายแม่แมลง ผลผลิตจะ ได้เพิ่มขึ้น และเพื่อพวกเขาจะ ได้เก็บภาษี ได้มากขึ้น พ่อค้าก็จะซื้อข้าวไปขายได้กำไรมากขึ้น มือสองมือนี้มันเข้าไปด้วยกัน ช่วยเหลือกันเพื่อจะเก็บกวาดผลผลิตของเราให้เหี้ยนเหียน ทั้งที่นานมาแล้วเราก็อพยพกันมาได้โดยไม่ต้องมีการค้าขายมากมายนัก ในน้ำเรามีผักมีปลา หากินกันได้ แต่เพื่อเพิ่มผลผลิตอีกนั่นแหละ มือของรัฐก็สร้างเขื่อนขึ้นเหนือต้นน้ำ นับแต่นั้นปลาก็ลดน้อยลงจนแทบไม่มีเหลือ ผู้คนในหมู่บ้านเริ่มซื้อข้าวพันธุ์ใหม่ ซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลง เพื่อให้ได้ผลผลิตดีขึ้น เพื่อจะได้ขายได้มากขึ้น ขายเพื่อจะไปใช้หนี้ค้าขาย ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์ข้าว ที่จู้ ๆ มันก็มามีมดมีมดดินเราโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว เราทำงานหนักขึ้น ลงทุนมากขึ้น เพราะว่าดินเราเลวลงอย่างรวดเร็ว แมลงมากขึ้น หลายชนิดขึ้น หนี้สินมากขึ้น ดอกเบี้ยมันทำให้ทุกคนไม่มีเวลาหยุดพักหายใจ ได้เหมือนแต่ก่อนอีกต่อไป เงินเข้าไปกำหนดวิถีชีวิตของเรา ผมรู้ว่าวิถีชีวิตแบบเก่ากับวิถีชีวิตแบบใหม่กำลังต่อสู้กันอยู่ เหมือนที่ผมต่อสู้ระหว่างความความตายกับการกลับสู่บ้านเกิด

(คนจน : 251-252)

จากตัวบทจะพบว่าวิมลพยายามแจกแจงต้นเหตุปัญหาของผู้ยากไร้ ว่าปัญหาเหล่านี้เกิดจากรัฐ กลุ่มทุน และความเจริญ ที่เข้ามาทำลายวิถีชีวิตอันสงบสุขของชาวบ้าน วิมลไม่เรียกร้องให้เกิดการ ชุมนุมหรือพยายามเปลี่ยนทัศนคติฝ่ายตรงข้ามแต่อย่างใด หนทางแก้ปัญหาวินิลเสนอแก่ผู้ยากไร้ คือ ผู้ยากไร้ควรรู้เท่าทันปัญหา และพาตัวเองออกปัญหา จุดมุ่งหมายที่วิมลต้องการให้ผู้ยากไร้ไป ให้ถึงคือ การกลับไปมีชีวิตที่บ้านเกิด รื้อฟื้นวิธีการทำการเกษตรก่อนยุคอุตสาหกรรมเกษตร พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด และพึ่งพานายทุนให้น้อยที่สุด ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เคยปรากฏในเรื่องสั้นยุค แรกของเขาเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) และ *กระแสมที่พัดกลับ* (2526) เมื่อวิมลนำประเด็นมาขยายต่อ ในนวนิยาย *คนจน* (2528) จึงทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น ดังที่เขาได้บรรยายถึงชีวิตของป่าน หลังจากกลับไปอยู่ที่บ้านเกิด ผู้อ่านจะเห็นภาพวิถีชีวิตที่วิมลอยากให้เกิดขึ้น ดังนี้

สามเดือนต่อมาชายหนุ่ม (ป่าน) เดินทางสู่ถิ่นฐานบ้านเกิด เรื่องราวชีวิตของเขา ของพ่อ ของ พี่สาว ของแม่ ของคนที่เขารักและลูกของหล่อน และอีกหลายชีวิตที่เขาพบเห็นตลอดระยะเวลาที่อยู่ใน กรุงเทพฯ ถูกถ่ายทอดออกไปวันแล้ววันเล่า พร้อมกับนั้นเขาก็พยายามขุดลงไปไปถึงอดีตที่ถูกอารยธรรม ใหม่ฝังไปทีละน้อยขึ้นมาใหม่ เขาชี้ให้ทุกคนเห็นระหว่างชีวิตแบบเก่า กับชีวิตแบบที่ทุกคนกำลังเผชิญ อยู่ในปัจจุบัน ไม่นานนักหลาย ๆ คนก็พูดถึง “ความหลัง” กันอย่างมีความสุข พวกเขาพูดถึงถึงคนเก่า คนแก่ทั้งที่ตายไปแล้ว และที่ยังมีชีวิตอยู่ พูดถึงการ “ลงแขก” ในไร่นา พูดถึงวัด พูดถึงวันงานบุญ พูดถึง ขนบประเพณีอันดีงามที่ถูกลืมเลือนไป พูดถึงน้ำใจที่โอบเอื้ออารี พูดถึงคนทำมาหากินแบบเก่า พูดถึง คนที่ทำงานเก่ง พูดถึงคนงมหอยอืด พูดถึงคนสวยคนหล่อของหมู่บ้าน พูดถึงพ่อเฒ่า แม่เฒ่ากับเด็กน้อย พูดถึงการเกี่ยวพาราสิหลังฤดูเก็บเกี่ยวในคืนเพ็ญ พูดถึงทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่แต่ละคนจะนึกขึ้นมาคุยได้ และทุกคนก็จะช่วยกันปะติดปะต่อจนเป็นรูปเป็นร่าง-รูปร่างของวิถีชีวิตดั้งเดิมของพวกเขา คนเฒ่าคน แก่ได้รับเกียรติอย่างสูงให้เป็นผู้เล่าถึงวันคืนเก่า ๆ แล้วทุกคนก็น้ำตาคลอด้วยความปีติ พร้อมกับนั้น ความใฝ่ฝัน ความปรารถนา ความกระตือรือร้นก็เด่นเร้าอยู่ในดวงใจทุกคน

การลงแขกในไร่นาที่ถูกระบบค่าจ้างแรงงานกลืนกินได้รับนำมาใช้ในฤดูเก็บเกี่ยวต่อมา ประเพณีต่าง ๆ ปีใหม่ สงกรานต์ โคนจุก บวชพระ แต่งงานได้รับการขัดเกลาเอาเพียงของวัฒนธรรม ใหม่ออกจนหมดสิ้น ทุกสิ่งทุกอย่างในอดีตได้รับการ “ขุด” ขึ้นมาใช้ทีละอย่างสองอย่าง ทีละเล็กทีละ น้อย และขยายจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ชายหนุ่มเฝ้ามองมันอย่างภาคภูมิใจและแสนยินดี จากหมู่บ้านที่ถูกโรคระบาดของอารยธรรมใหม่บุกรุก บัดนี้ภูมิทัศน์ทานในครั้งอดีตได้รับมีอมัน ไว้อยู่

และกำลังจะเป็นฝ่ายรุกมันบ้าง สายน้ำที่ถูกกระทำให้เปลี่ยนทางกำลังไหลกลับสู่ที่เดิม ที่ซึ่งมันเคยไหลมาช้านานาปีและนานแสนนานมาแล้ว

(คนจน :255-256)

จากการวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาที่วิมลนำเสนอมาสรุปได้ว่า วิมลไม่เชื่อมั่นว่าฝ่ายรัฐและนายทุนจะสำนึกถึงปัญหาใหญ่ที่ตนได้ก่อขึ้นกับสังคมปัญหาจะคงอยู่ภายใต้การสร้างภาพลักษณ์ให้ตนดูเป็น ‘คนดี’ และภายใต้คำว่า ‘ความเจริญ’ นานวันความเป็นอยู่ของผู้ยากไร้จะถูกบีบบังคับให้เลวร้ายมากขึ้น หากยังคงเดินตามเส้นทางที่ฝ่ายรัฐและนายทุนกำหนดไว้ นานวันผู้ยากไร้จะเป็นได้เพียงส่วนหนึ่งของปัญหา และพบจุดจบคือความตายอย่างน่าเวทนาดังเช่น เหตุการณ์ที่เกิดกับครอบครัวของป้านและหญิงหม้าย ความเปลี่ยนแปลงของผู้ยากไร้จะเกิดขึ้นได้จากการรู้เท่าทันฝ่ายรัฐและนายทุน เมื่อรู้เท่าทันแล้วก็ต้องหลีกหนีให้ไกลคนกลุ่มนั้นมากที่สุด กลับมาบ้านเกิดและรื้อฟื้นวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมมาใช้ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเผยแพร่วิถีการนี้ไปสู่ชุมชนใกล้เคียงให้เกิดการพัฒนาเช่นเดียวกัน

4.2.2 แนวคิดเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์สังคม

จากการศึกษาภูมิหลังของ วิมล ไทรนึม นวล ทำให้เห็นเส้นทางชีวิตของเขาว่า เป็นเด็กยากจนอาศัยอยู่ในชนบท ไม่นานก็ต้องอพยพมาอยู่ชุมชนแออัด เผชิญกับความกดดันทั้งในและนอกครอบครัว แต่วิมลก็พากเพียรอดทนจนได้เรียนวิทยาลัยครู ในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 วิมลได้เข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองและสังเกตเหตุการณ์การเมืองเรื่อยมา เมื่อเรียนจบวิมลเข้ารับราชการครูพร้อมกับเริ่มต้นอาชีพนักเขียน เมื่อรับราชการได้ 10 ปีแล้วจึงลาออกมาเขียนอาชีพนักเขียนเต็มตัว ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาทำให้วรรณกรรมของ วิมล ไทรนึม นวล ในยุค 2527 – 2538 ขยายขอบเขตทางด้านเนื้อหาออกไปอย่างหลากหลายแง่มุม ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงแนวเพื่อชีวิตเท่านั้น

วรรณกรรมกลุ่มนี้ประกอบด้วยเรื่องสั้น 13 เรื่อง ได้แก่ ผู้ตามหาความสุข (2529) คนบ้ากับชะตากรรมของเขา (2533) ผู้พ่ายแพ้ (2532) โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ (2533) หมา (2533) มาตกร (2534) นิกเอดส์ (2535) วันฟ้าใหม่ (2535) ความฝันของโลก (2535) แบบแผน

มาตรการ (2535) ความรักของเมียนักเขียน (2536) นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ฉ้อฉล (2537) นักรักชาติ (2538) และ นวนิยาย 1 เรื่อง ได้แก่ ผู้ไขว่คว้า (2534) ผู้วิจัยแบ่งตามเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์ ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ของนักเขียนแนวเพื่อชีวิต การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง และ การวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

4.2.2.1 การวิพากษ์วิจารณ์จุดยืนของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต

วรรณกรรมกลุ่มนี้ประกอบด้วย เรื่องสั้น 4 เรื่อง ได้แก่ ผู้ตามหาความสุข (2529) ผู้พ่ายแพ้ (2532) ความรักของเมียนักเขียน (2536) และ นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ฉ้อฉล (2537) ทุกเรื่องมีเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน คือ กล่าวถึงนักเขียนวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตที่พยายามจะรักษาจุดยืนในการสร้างงานเพื่อสังคม แต่เขาก็พบว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิตไม่เป็นที่ต้องการของตลาดอีกแล้ว ยุคสมัยเปลี่ยนไป เพื่อนนักเขียนที่เคยเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตก็หันไปเขียนงานเพื่อความบันเทิงกันจนหมด นักเขียนตัวเอกในเรื่องเริ่มมีครอบครัว ครอบครัวต้องการเวลา ต้องการการเอาใจใส่ ต้องการเงินมาใช้จ่าย แต่ละเรื่องแสดงให้เห็นความทุกข์ภายในใจของนักเขียนที่ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน เพราะความสุขของครอบครัวกับจุดยืนในการทำงานของนักเขียนสวนทางกัน ดังที่ปรากฏสภาพอารมณ์คนในครอบครัวของนักเขียนในเรื่อง ผู้ตามหาความสุข (2529) ดังนี้

เมื่อผมออกมาเขียนหนังสือเข้าจริง ๆ ผมก็ต้องถูกปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวรุมล้อมเสียจนตั้งตัวไม่ติด และมันทำให้ทุกอย่างในครอบครัวเลวลงทุกขณะ หน้าตาเมียที่เคยยิ้มแย้มแจ่มใสค่อยเปลี่ยนเป็นหมองคล้ำคร่ำเครียด รื้อรอยของความทุกข์วิตกปรากฏชัดเจนบนใบหน้า เธอพูดน้อยลงทุกวัน จนในที่สุดเธอจะพูดเฉพาะเรื่องที่ทำเป็นเท่านั้น เพียงปีเดียวเธอดูแลเร็วอย่างไม่น่าเชื่อ และไม่เหลือร่องรอยของความสวยอยู่เลย อารมณ์ที่เคยสนุกสนานกลายเป็นหงุดหงิดจุกจิก เพียงเรื่องนิดเดียวเธอก็บ่นบ้ำจนผมอารมณ์เสียไปด้วย ลูก ๆ โคนลุกหลงอยู่ประจำ

(ผู้ตามหาความสุข : 89-90)

นอกจากความทุกข์ของภรรยาที่เขียนแล้ว วิมลยังถ่ายทอดให้เห็นความทุกข์ของลูก
นักเขียนให้เห็นความกดดันที่นักเขียนแนวเพื่อชีวิตต้องเผชิญ จะเห็นได้ว่าทุกคนรอบตัวนักเขียนไม่
มีใครมีความสุข แม้แต่ตัวนักเขียนเอง

ผมมองไปนอกหน้าต่าง ดูเหมือนว่าฟ้าจะมีเมฆฝนจึงคิดคือมองไม่เห็นดาวสักดวง ลมโโรย
เป็นริ้ว ๆ เข้ามา ผมถอนใจหนักหน่วงด้วยหวังว่าจะโล่งหัวอกเสียบ้าง หยิบหนังสือมาเปิด ๆ ดูแล้วก็วาง
แล้วก็หยิบกระดาษแผ่นนั้นมาอ่านอีก ผลพลอีกอีกด้านขึ้นดูก็เห็นลายมือน่ารัก สะอาดสะอาดเขียนด้วย
ดินสอ เป็นลายมือของลูกชายคนเล็กซึ่งเพิ่งจะจบอนุบาลสอง อ่านแล้วก็ซึ้งลงถนัด และมันค่อย ๆ ทวี
ขึ้นจนกลายเป็นความรู้สึกผิด

“พ่อครับ ผมวาดภาพไว้ให้พ่อ ดูบอกว่าจะกลับมาดูแต่วัน ผมรอนจนผ่านดาวเทียมจบ
การ์ตูนก็จบไปแล้วพ่อก็ไม่มา ผมไม่รู้พ่อกำลังทำอะไรอยู่ ที่เดิมก็บ่นถึงพ่อ อยากให้พ่อเล่านิทานให้ฟัง ที่
เดิมเขารอพ่อจนหลับ แม่ต้องอุ้มเขามุ้งนอน ส่วนผมไม่หลับ แต่แม่ก็ดูให้ออน บอกว่าไม่ต้องรอพ่อ
หรอก พ่อไม่รักเราแล้ว เมื่อไหร่พ่อกับแม่จะกลับบ้านวัน ๆ เสียที ผมคิดถึงพ่อ...”

น้ำตาเล่นปราดจนปวดแปลบ นี่เป็นครั้งแรกที่ลูกเขียน คงเอาอย่างแม่ หรือไม่งั้นแม่ก็สอน
ธรรมดา ลูกจะต่อว่าผมให้กลับบ้านวัน ๆ ผมมักจะบอกว่าพรุ่งนี้พ่อกับแม่จะกลับมา แต่ก็ไม่เคยทำได้
อย่างที่พูด วันอาทิตย์ลูกชายทั้งสองคนรุมเข้าไปปลุกต่อว่าถึงในมุ้ง ตอนหลัง ๆ ผมเลยไม่รับปาก ไม่สัญญา
กับลูกอีก เพราะรู้แล้วว่าเด็กจดจำสัญญาได้ไม่มีวันลืม การทวงถามสัญญาด้วยท่าทีแค้นเคืองปนน้อย
เนื้อต่ำใจนั้นมันเหมือนไม้เสี้ยนเสียดแทงใจผม

(ผู้ตามหาความสุข : 47-48)

วิมลแสดงให้เห็นว่าครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักเขียนเพื่อชีวิตต้องเปลี่ยนแนวการ
เขียนไปเขียนเรื่องเพื่อความบันเทิง เพราะหากยังเขียนแนวเดิมก็จะไม่มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว
ในตอนนี้แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์บีบคั้นให้นักเขียนต้องเลือกระหว่างครอบครัวกับจุดยืนใน
การสร้างวรรณกรรม

เรื่องสั้นแต่ละเรื่องในกลุ่มนี้แสดงการเลือกที่แตกต่างกัน เรื่อง ผู้ตามหาความสุข (2529)
นักเขียนในเรื่องเลือกที่จะให้เวลากับครอบครัว และสำนึกได้ว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้

ครอบครัวไม่มีความสุข ในขณะที่เดียวกันก็ปลงตากับเส้นทางการเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่กำลังซบเซา ในเรื่อง *ผู้พายแพ้ว* (2532) นักเขียนในเรื่องยังมีความหวังที่จะเขียนแนวเพื่อชีวิตต่อ แต่เลือกถอยออกมาตั้งหลัก เขียนงานเพื่อความบันเทิงไปก่อน เพราะหวังว่าเมื่อมีทุนแล้วจะกลับมาเขียนงานเพื่อชีวิตอีกครั้งแต่การเลือกเช่นนี้ก็ทำให้นักเขียนแนวเพื่อชีวิตซบเซาขึ้นอย่างมาก เนื่องจากต้องเขียนวรรณกรรมแนวที่ตนเองต่อต้านมาตลอด

ผมอาบน้ำอาบท่า อัมเพลงเรื่อยเปื่อย พยายามไม่คิดอะไร ไม่คิดว่าตัวเองได้ทรยศตัวเอง ได้กลืนน้ำลายที่ถ่มถูกลงบนใจเข้าเต็มคำ แต่ผมก็หนีความรู้สึกตัวเองไม่พ้นขณะกินข้าว เมื่ผมถามว่าไปเอาเงินมาจากไหน ผมหยุดเคี้ยวข้าวโดยไม่รู้ตัว แวบไปถึงแหล่งเงิน ผมไปขอเบิกจากเจ้าของหนังสือไอปี (ซึ่งเคยเป็นนักเขียนเรื่องดี ๆ แบบผมมาก่อน) ห้าพัน บอกเขาว่าจะเขียนเรื่องแนวพิศวาสมาให้ภายในห้าวัน (ก็เรื่องเอากันนั่นแหละ) เขาเป็นคนใจกว้าง เขียนเช็คเงินสดให้ผมทันที ช้ำยังปลอบใจผมอีกว่า “อย่าคิดอะไรมากเลย สังคมของเราไม่ต้องการสิ่งดีนักหรอก เพราะถ้ามันดีจริงผมก็คงไม่มาทำหนังสือแบบนี้ เขียนเรื่องดีไม่มีคนอ่าน มันก็เป็นแค่เศษกระดาษเท่านั้นเอง... ใครเขาก็เขียนอย่างนั้นกันทั้งนั้น” ผมคิดจะบอกเขาแล้วว่า ผมจำเป็น แต่เขาก็คงตอบว่า ทุกคนก็จำเป็นทั้งนั้น และไม่มีใครอยากเขียนเรื่องอย่างนี้หรอกถ้ามีเงิน ผมขอบคุณเขาและจากมาด้วยสมองที่ชาดิ๊ก พอเบิกเงินได้ผมก็พยายามไม่คิดอะไรให้แสดงใจตัวเองอีก

ผมบอกเมียว่า “ต่อไปผมจะเขียนเรื่องที่ใช้นักเขียนสักพัก...ตั้งชื่องันเสียก่อนแล้วค่อยสร้างวัด”

เธอหัวเราะท่าทางสบายใจขึ้น ผมไม่ทันสังเกตว่าน้ำเสียงเธอเป็นเช่นไร ดีใจ สบายใจ หรือว่าเย้ยหยันแค้นขันอย่างสะใจประเภทที่แปลความหมายได้ว่า “เห็นไหมล่ะ?” ในที่สุดก็ไม่มีใครฟันวิถีชีวิตตามที่มันเป็นได้”

(ผู้พายแพ้ว : 95-96)

เรื่อง *ความรักของเมียนักเขียน* (2536) มีรายละเอียดที่แปลกกว่าเรื่องในกลุ่มเดียวกันเล็กน้อย ความทุกข์ของนักเขียนในเรื่องนี้เกิดจากภรรยาไม่ชอบให้คนมาสัมภาษณ์นักเขียนเนื่องจากหึงหวง แต่วิมลก็ยังคงแสดงให้เห็นว่านอกจากปัญหานี้แล้วก็ยังมีปัญหาเดิมที่พบในเรื่องอื่นคือ ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัว นักเขียนในเรื่องนี้แก้ปัญหาด้วยการหนีออกจากบ้าน

ในเรื่อง *นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือผล* (2537) กล่าวถึงนักเขียนคนหนึ่งที่กำลังทำงานเขียนไปได้ด้วยดี แต่ภรรยากลับตั้งท้อง เขาเกรงว่าการมีลูกจะทำให้การงานของเขาหยุดชะงัก สังคมกำลังรอกงานเขียนที่ดีจากเขาอยู่ เพื่อนนักเขียนหลายคนที่มีลูกต้องเสียเวลาทำงานไปอย่างน้อยห้าถึงหกปีเพื่อดูแลลูก เขาเกรงว่าเวลาช่วงที่เสียไปนั้นจะทำให้ความมุ่งมั่นในการเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตของเขาหายไป เขาจะกลายเป็นแค่ผู้ชายคนหนึ่งที่ต้องทำงานเพื่อเงิน เพื่อครอบครัว เขาตระหนักดีว่าชาติยังต้องการการพัฒนา และเขามั่นใจว่างานเขียนของเขามีส่วนในการสร้างปัญญาให้คนในชาติได้ นักเขียนผู้นั้นจึงบอกให้ภรรยาไปทำแท้ง เรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นในการทำงานของนักเขียน จนกระทั่งเลื้อกฆ่าลูกและทำร้ายจิตใจภรรยาเพื่อรักษาจุดยืนทางวรรณกรรมไว้ เขาไม่ยอมเสียเวลาให้กับสิ่งใดนอกจากการทำงานของตนเอง เรื่องนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า นักเขียนต้องเลือก เพราะการทำเพื่อครอบครัวกับการทำเพื่อสังคมไม่สามารถทำพร้อมกันได้

ภาพรวมของวรรณกรรมกลุ่มนี้แสดงให้เห็นปัญหาที่นักเขียนเพื่อชีวิตต้องเผชิญ คือ ปัญหาเรื่องการเงิน ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และปัญหาที่เกิดจากตลาดหนังสือเสื่อมความนิยมวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิต อุปสรรคสามประการนี้ทำให้ตัวละครนักเขียนในเรื่องสั้นกลุ่มนี้ต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ กันไป คือ ประนีประนอมกับครอบครัวด้วยการให้เวลาเพิ่มขึ้น หันไปเขียนวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงเพื่อพุงการเงินของครอบครัว ด้วยความหวังว่าจะกลับมาเขียนงานเพื่อชีวิตอีกครั้ง ส่วนนักเขียนบางเรื่องเลือกจุดยืนในการทำงาน ไว้อย่างมั่นคง แม้จะต้องสูญเสียครอบครัวและเงินทองก็ตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เรื่องสั้นกลุ่มนี้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์จุดยืนในการทำงานของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและความจำเป็นในชีวิต วิมลพยายามสื่อให้เห็นว่า หากสังคมและครอบครัวสนับสนุน นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตทุกคนพร้อมจะสร้างงานออกมารับใช้สังคม แต่บทสรุปของแต่ละเรื่องก็ชี้ให้เห็นว่า นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกำลังอ่อนกำลังและพ่ายแพ้ให้กับความจำเป็นในชีวิต

4.2.2.2 การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง

วรรณกรรมกลุ่มนี้มุ่งแสดงสภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมือง ที่มีชีวิตอยู่อย่าง

ตัวใครตัวมัน ไม่คิดทำประโยชน์เพื่อสังคม วิพากษ์วิจารณ์ระบบการจ้างงานในเมืองที่บั่นทอน
คุณภาพชีวิตลูกจ้าง นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นผลกระทบจากการเร่งพัฒนาเมืองมากจนไม่
คำนึงถึงความเหมาะสมอีกด้วย เรื่องสั้นในกลุ่มนี้ประกอบด้วย *คนบ้ากับชะตากรรมของเขา*
(2533) *โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ* (2533) *หมา* (2533) และ *นิกเอดส์* (2535)

ในเรื่อง *คนบ้ากับชะตากรรมของเขา* (2533) กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่อยู่ทางหญ้าและซ่อม
ทางในหมู่บ้าน ผู้คนต่างเห็นว่าเขาเป็นคนบ้า เพราะคิดว่าคนมีสติดี ๆ คงไม่เห็นดเห็น้อย่างหญ้า
หรือซ่อมทางสาธารณะ เมื่อคนล้อกันหาว่าชายผู้นั้นเป็นคนบ้า เด็ก ๆ ในหมู่บ้านจึงพากันนำ
ก้อนหินมาขว้างใส่เขาเพราะเห็นเป็นเรื่องสนุก ชายผู้นั้น โกรธจึงต่อสู้จนถูกตำรวจจับติดคุก เรื่อง
สั้นเรื่องนี้วิมลพยายามจะสะท้อนให้เห็นจิตใจของคนที่ไม่คำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง คิดว่าการ
กระทำของตนนั้นเป็นสิ่งถูกต้อง จึงนิยามว่าตนเป็นคนดี และตัดสินใจว่าคนที่ทำต่างจากตนคือคนบ้า
ความคิดเช่นนี้ทำให้คนในหมู่บ้านต้องทนอยู่ในหมู่บ้านที่สกปรกและสัญจรลำบาก ท้ายเรื่องวิมล
สรุปให้เห็นว่า เมื่อชายผู้นั้นจากไป ถนนในหมู่บ้านก็กลับมาเป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขัง ขยะเต็ม
หมู่บ้าน ไม่มีใครออกมาช่วยถมดินหรือเก็บขยะ เพราะทุกคนเห็นว่าพื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่
สาธารณะ ไม่ใช่หน้าที่ที่คนในหมู่บ้านจะรับผิดชอบดูแล จากเนื้อเรื่องวิเคราะห์ได้ว่า เป็นเจตนาที่
วิมลต้องการชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น เกิดจากความเห็นแก่ตัวของคนในสังคมที่ไม่มีผู้
เสียสละออกมาทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ หากทุกคนช่วยกันคนละเล็กละน้อย ปัญหาสังคมก็
จะค่อย ๆ หดไป และหากไม่คิดช่วยเหลือสังคม ก็ไม่ควรไปประณามหรือไปขัดขวางคนที่ทำงาน
เพื่อสังคม

เรื่อง *โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ* (2533) และเรื่อง *หมา* (2533) สะท้อนให้เห็น
ความพยายามเป็นผู้ดีของคนในสังคมเมือง ความพยายามจะจัดการทุกอย่างให้เป็นระเบียบจนผิด
ธรรมชาติ ทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นการฝึกหมาให้อยู่ในระเบียบวินัย ทำกิริยาเหมือนมนุษย์ เพื่อ
แสดงให้เห็นว่า หมาของผู้ดีหรือหมาของคนเมือง แตกต่างจากหมาทั่วไปตามต่างจังหวัด ในเรื่อง
โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ (2533) เจ้าของส่งหมาไปเข้าโรงเรียนฝึกมารยาท วิมลเล่าผ่าน
สายตาของเด็กต่างจังหวัดคนหนึ่งว่า เขาเห็นหมาที่ถูกฝึกไม่มีความสุข หมาตัวนั้นคงอยากมีชีวิต
เหมือนหมาทั่วไป ส่วนเรื่อง *หมา* (2533) แสดงให้เห็นชีวิตลูกจ้างที่ต้องเอาใจเจ้านาย เมื่อเจ้านาย

รักสุนัข ลูกจ้างก็ต้องเอาใจสุนัขของนาย เพราะหวังผลประโยชน์เรื่องงาน ตัวเอกของเรื่องต้องยอมยกสร้อยคอที่เตรียมไว้ให้คนรัก ไปมอบให้กับสุนัขของเจ้านายแทน

เมียเจ้าของบริษัทกำลังกล่าวคำบรรยายคุณงามความดีของคุณมาเมืองค์ (สุนัข) นับแต่เรื่องความเฉลียวฉลาด ความมีชีวิตชีวา และอะไรอีกสารพัด ล้วนแต่พิเศษเลิศเลอไปหมด พอหล่อนกล่าวจบเสียงปรบมือก็ดังขึ้น เจ้านายคล้องสร้อยคอกับลือกก็ตไปขึ้นให้คุณมาเมืองค์ เจ้าหล่อนช่างแสนรู้แน่ อ้าปากรับไว้แล้ววางลงบนโต๊ะ เขาถอยกลับมาอย่างสงบเสงี่ยม มองคุณมาเมืองค์ก้าวขึ้นไปบนโต๊ะ ใช้ลิ้นเลียคันทึนเล่มเล็ก ๆ จนหมด เขาปรบมือร่วมกับคนอื่น ๆ จากนั้นก็ถือโอกาสถอยหลบขึ้นบันไดไปบนคานฟ้า บอกตัวเองอย่างแค้นคั้นว่า ขึ้นอยู่ร่วมงานเดียวกันก็ต้องแตกแยกที่คุณมาเมืองค์เลียด้วยหรรอก

(หมา : 83)

เหตุการณ์ในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าลูกจ้างต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ตนอยู่รอดในบริษัท ไม่ว่าจะเสียศักดิ์ศรี เสียคนรัก หรือเสียทรัพย์สินก็ตาม พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการแข่งขันและการเร่งรัดในการพัฒนาเศรษฐกิจมากจนทำให้คนที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจทุกระดับต้องดิ้นรนทำทุกอย่างเพื่อให้ตนได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับการบรรยายสภาพสังคมเมืองในเรื่อง *นิกเฮดส์* (2535) ที่บรรยายความก้าวหน้า เป็นระบบระเบียบของสังคมเมือง บรรยายภาพเหล่านั้นบีบคั้นให้คนอึดอัด ป่วยทางกาย ป่วยทางจิต ตัวเอกของเรื่องนิยามความเจริญของเมืองว่าเป็นเชื้อโรคร้ายแรง เป็นเชื้อเอดส์แห่งความเจริญ ที่จะแพร่ไปสู่จิตใจคนในสังคม ให้ติดเชือร้ายนี้และถึงจุดจบของชีวิตในที่สุด

4.2.2.3 การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง

วรรณกรรมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เขียนขึ้นในช่วงเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ ปี 2535 ซึ่งเป็นยุคของรัฐบาลเผด็จการทหารที่ปิดกั้นเสรีภาพและใช้อำนาจปราบปรามประชาชน ประเด็นสำคัญที่วิมลเสนอคือ การรู้เท่าทันความชั่วร้ายของฝ่ายรัฐ การกระตุ้นให้ตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์ และการใช้ปัญญาไตร่ตรองสถานการณ์ทางการเมือง เพื่อจะไม่ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

จนเห็นจุดยืนทางการเมืองมีค่าเหนือชีวิตเพื่อนมนุษย์ เรื่องสั้นในกลุ่มนี้ประกอบด้วย *ฆาตกร* (2534) *วันฟ้าใหม่* (2535) *ความฝันของโลก* (2535) *แบบแผนฆาตกรรม* (2535) *นักกรีฑา* (2538)

ความฝันของโลก (2535) กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่ถูกยิงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เขาจำได้ว่า วันนั้นมีคนถูกยิงมากมาย แต่เขาก็ไม่แน่ใจว่าเหตุการณ์นั้นเป็นความจริงหรือความฝัน เพราะหาก ถูกยิงแล้วคงไม่ตื่นขึ้นมาอีก เขาจึงเดินกลับไปถึงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อพิสูจน์ว่าเหตุการณ์ที่ ทหารยิงคนนั้นเกิดขึ้นจริงหรือไม่ แต่เมื่อเขาไปถึงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเขาก็กลับไม่พบศพผู้ใด เขาจึงปลอบใจตัวเองว่าเขาอาจอยู่ในความฝัน และทุกสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนี้บางครั้งอาจเป็นเพียง ความฝัน

จากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นการเสียดสีการหายไปของศพผู้ประท้วงในเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม ปี 2535 เวลานั้นประชาชนนักเคลื่อนไหวออกมา ชุมนุมประท้วงคณะ รสช. (คณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ) เพื่อเรียกร้องให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก หยุคดีบ่ทอดอำนาจเผด็จการทหาร ผู้คนมาชุมนุมกว่าสองแสนคน ทหารจึงใช้ แผนการปราบปราม *ไฟริพิณาศ* เพื่อปราบปรามฝ่ายผู้ประท้วง

ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ ดร.คริสเบเคอร์ (2546) บรรยายการควบคุมจาก ฝ่ายทหารและการหายไปของศพผู้ชุมนุมไว้ดังต่อไปนี้

เป็นเวลาสามวันที่รายงานข่าวการประท้วงถูกเซ็นเซอร์ คณะทหารควบคุมวิทยุและ สถานีโทรทัศน์ให้ออกอากาศเฉพาะข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงและการทำลายทรัพย์สิน โดยผู้ประท้วง อย่างไรก็ตาม มีผู้ที่ได้รับข่าวโทรทัศน์จากจานดาวเทียมและเคเบิลทีวี ได้เห็นภาพข่าวต่างประเทศที่ ทหารยังเข้าไปในฝูงชน สื่อสารมวลชนตีพิมพ์ฉบับพิเศษและจัดคำสั่งของคณะทหารที่ห้าปิด หนังสือพิมพ์บางฉบับ หลังจากนั้นสองวัน สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ของรัฐบาลไม่ทำตามคำสั่งของคณะ รสช. ออกอากาศเทปข่าวที่แสดงให้เห็นความรุนแรงของฝ่ายทหาร ฝ่ายกองทัพส่งกองทหารไปประจำที่ สถานีโทรทัศน์ โดยอ้างว่าเพื่อให้การคุ้มครอง [...]

[...] คนตายทั้งหมดมีจำนวนเท่าไรนั้นเป็นประเด็นที่ถกเถียงกัน โดยไม่มีคำตอบ ประมาณการว่ามีหลายร้อยคน ต่อมาคณะกรรมการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบลดจำนวนลงไปเหลือสี่ถึงหกสิบคน

(เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ : 446-447)

จะพบว่าวิมลเสียดสีเหตุการณ์การหายไปของศพโดยการเปรียบเทียบว่า ชีวิตประชาชนเป็นชีวิตที่ไร้ค่า อยู่หรือตายก็เป็นเพียงความฝัน ไม่ใช่ความจริง มีไม่มีใครตรวจสอบเอาผิดได้ ทหารจะหลอกลวงอย่างไรก็ได้ เมื่อมาให้ตายแล้วนำศพไปซ่อนก็เหมือนกับว่าความรุนแรงทั้งหมดไม่เคยเกิดขึ้น เมื่อแต่งตัวเลข เขียนประวัติศาสตร์ใหม่แล้ว วันเวลาผ่านไปคนก็จะลืมเลือนไปเอง

เรื่อง *แบบแผนมาตรการ* (2535) และ *นักรักชาติ* (2538) แสดงให้เห็นการรู้เท่าทันความชั่วร้ายของผู้มีอำนาจ *แบบแผนมาตรการ* (2535) กล่าวถึงชายผู้หนึ่งเดินไปที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เขาเริ่มกล่าวโทษอนุสาวรีย์ที่ทำให้ประชาชนต้องบาดเจ็บล้มตาย เพื่อจะรักษาประชาธิปไตยไว้ วิมลเขียนให้อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยได้ตอบกับชายผู้หนึ่งว่า ความรุนแรงทั้งหมดเกิดจากมนุษย์ ไม่ได้เกิดจากอนุสาวรีย์ มนุษย์ฆ่ากันเพราะความคิดต่างกัน เมื่อคิดต่างกันจึงเชื่อต่างกัน เมื่อเชื่อต่างกันจึงพยายามหักล้างความเชื่ออีกฝ่ายให้พ่ายแพ้ และการทำให้อีกฝ่ายพ่ายแพ้อย่างราบคาบก็คือการฆ่าอุดมการณ์ทางการเมืองจึงเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจเสมอมา ตั้งแต่อดีตผู้มีอำนาจจะใช้อุดมการณ์ทางการเมืองชักจูงให้คนรวมกลุ่มกัน เสี่ยงตายต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม เพื่อในที่สุดแล้วผู้นำอุดมการณ์จะสถาปนาตัวเองเป็นผู้นำ สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดในเรื่อง *นักรักชาติ* (2538) ส่วนผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาที่จะต้องเหนื่อย ต้องลำบาก ต้องเสียชีวิต หรือสูญเสียความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ลงไปโดยที่ไม่รู้ตัว ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง *มาตรการ* (2534) เหตุการณ์ตอนที่ผู้คนรุมสาปแช่งมาตรการให้ถูกพิพากษาโทษสูงสุด วิมลแสดงทัศนะว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ชอบพิพากษาผู้อื่น ต้องการยึดความดีไว้กับตัว ต้องการเป็นผู้พิทักษ์คุณธรรม จึงพยายามกำจัดคนชั่วด้วยวิธีเด็ดขาดที่สุดคือการฆ่า แต่วิมลได้แสดงให้เห็นว่า จิตใจของผู้ที่อยากให้ผู้อื่นตาย ก็ไม่ต่างอะไรกับจิตใจของมาตรการ ดังเหตุการณ์ที่ยกมาจากเรื่อง *มาตรการ* (2534)

มันเป็นข่าวจากหนังสือพิมพ์นั่นเอง - ข่าวนายสิบตำรวจคนหนึ่งปล้นเงินธนาคารแล้วมาเจ้าหน้าที่ตายไปสามคน ที่จริงข่าวนี้เกิดขึ้นนานเป็นเดือนแล้ว ไม่น่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาสิ้นรายอย่างคืบนี้ได้เลย เพราะมันก็เหมือนกับข่าวอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทุกวัน จะต่างอยู่บ้างก็ตรงที่ประชาชนและสื่อมวลชนสนใจกันมากเป็นพิเศษ ต่างเรียกร้องให้ลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความอำมหิตของฆาตกรอย่างเป็นเอกฉันท์ และโทษทัณฑ์ที่สาสมก็มีสถานเดียวคือประหารชีวิตถึงขนาดนี้แล้วยังไม่สาสมอยู่ดี ญาติผู้ถูกฆาตกรรมบอกว่าการประหารให้ตายตกไปตามกันนั้นทำให้ฆาตกร (ตาย) สบายเกินไป สมควรอย่างยิ่งที่จะขังคุกทรมานไปชั่วชีวิต เพื่อว่าฆาตกรจะได้รับรัฐสวัสดิการของความเจ็บปวดส่วนคอถ่มนิสต์บางคนถึงกับเสนอให้ยิงเป้าสามครั้ง คือถึงยิงตายแล้วก็ยิงซ้ำอีก เพราะฆาตกรรายนี้ฆ่าคนบริสุทธิ์ถึงสามคน ส่วนครูของเขาและชาวบ้านที่มาชุมนุมกันที่ร้านกาแฟน้ำวัดก็ลงมติเอกฉันท์ว่าน่าจะแก้เนื้อเอาเกลือทาไปเรื่อย ๆ ให้ทรมานจนเจียนตาย แต่อย่าให้ตาย ตัวเขาเองอยากให้ตัดแขนตัดขาเสียให้หมด แล้วเอาไปตั้งไว้ในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนลงโทษเอาตามชอบใจ ที่ทุกคนคิดลงโทษฆาตกรรายนี้อย่างสาหัสสากรรจ์ก็เพราะ การกระทำของเขาได้ทำร้ายศีลธรรมในใจของตน และทำร้ายความสงบสุขของส่วนรวม

(ฆาตกร : 72-73)

วันฟ้าใหม่ (2535) เป็นการจำลองให้เห็นชีวิตของคนที่ถูกกระทำจากผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายทุน เรื่องกล่าวถึงหญิงสาวคนหนึ่ง เป็นภรรยาลับของนายทหาร เธอไม่พอใจที่ทหารชอบบังคับจิตใจเธอ หญิงผู้นี้จึงแอบไปคบหากับนักธุรกิจ แต่แล้วก็พบว่านักธุรกิจก็ไม่ใส่ใจเธอจริงจัง เธอจึงตัดสินใจพึ่งพาตนเอง ไม่สนใจนายทหารและนักธุรกิจอีกต่อไป เรื่องนี้วิมลเทรทเหตุการณ์ทางการเมืองตอนพฤษภาทมิฬไว้ตลอดเรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นความโหดร้ายของฝ่ายทหารที่กระทำต่อประชาชน หญิงผู้นี้เป็นภาพแทนของประชาชนที่ถูกฝ่ายทหารและฝ่ายทุนกระทำ การตัดสินใจของหญิงสาวในตอนท้ายเรื่องจึงเป็นการปลุกให้ผู้อ่านตระหนักถึงความชั่วร้ายของฝ่ายรัฐและนายทุน กระตุ้นให้คนรู้ศักยภาพของตนเอง ไม่หวังพึ่งพารัฐและนายทุนอีกต่อไป

แล้วทำไมจะต้องไปฝาก? ในเมื่อหล่อนก็มีชีวิตของหล่อนเอง มีความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง แม้จะไม่ฉลาดเฉลียว ไม่รอบรู้ ไม่ดูสูงส่ง ก็ไม่เห็นจะต้องหวาดหวั่นว่าจะยืนอยู่บนลำแข้งตัวเองไม่ได้

แล้วผู้คนที่อยู่ใน “สถานะ”เดียวกับหล่อนก็มีมากมายกว่าคนอย่างเขานัก

ต่อมา หล่อนถอนใจอย่างเป็นอิสระ กล้ามเนื้อที่เขม็งเกร็งมานานนับสิบปีค่อยผ่อนคลาย
รอยยิ้มหยันปรากฏที่ริมฝีปากกรางไร สีหน้าและสายตากลับบอกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง

“ฉันจะสร้างความหวังของฉันทนเอง” หล่อนย้ำกับตัวเองดัง ๆ

(วันฟ้าใหม่ : 38-39)

เหตุการณ์ในตอนจบคล้ายคลึงกับตอนจบของเรื่อง *แบบแผนฆาตกรรม* (2535) ที่ตัวละคร
เลือกเดินจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปเพราะหมดความหวังกับระบอบการปกครองที่ผ่านมา และ
เลือกจะพึ่งพาตนเองมากกว่าพึ่งพาผู้มีอำนาจที่คอยหลอกลวง และเห็นประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือ
ทางการเมือง

จากการศึกษาเรื่องสั้นในกลุ่มนี้ผู้วิจัยพบว่า วิมลตีแผ่ให้เห็นเหลี่ยมของผู้มีอำนาจทางการเมือง
ไว้อย่างลึกซึ้ง การเติบโตมาในยุคสมัยแห่งความรุนแรงทางการเมืองทำให้วิมลตกผลึกทางความคิด
เรื่องการแย่งชิงอำนาจ เรื่องสั้นของเขาแสดงให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจไม่เคยเห็นคุณค่าของประชาชน
ประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองให้ผู้นำเข้าสู่อำนาจเท่านั้น วิมลจึงชี้ให้เห็นตระหนักรู้ถึง
ความสามารถของตนเอง พึ่งพาตนเอง เพราะเขามั่นใจว่าฝ่ายรัฐนั้น ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับ
ประชาชนได้ นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งของการพิพากษาความผิดผู้อื่นว่าเป็นสิ่งพึง
ระมัดระวัง เพราะการกระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการบั่นทอนจริยธรรมในจิตใจของตนเองอีกด้วย

4.2.2.4 การวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา

นวนิยายเรื่อง *ผู้ไขว่คว้า* (2534) สะท้อนภาพการคืนถิ่นทางการศึกษาของเยาวชน
ได้เป็นอย่างดี เรื่องนี้กล่าวถึงครอบครัวของพลโทพิชิต เขาเป็นทหาร มีนิสัยเผด็จการ ชอบควบคุม
สมาชิกในครอบครัวให้ทำตามความต้องการของตนเอง เมื่อณชัย ลูกชายของพลโทพิชิตสอบเข้า
มหาวิทยาลัยไม่ได้ เขาจึงถูกบิดาทำร้ายร่างกาย ณชัยตัดสินใจหนีออกจากบ้าน ไปอยู่กับป้า เมื่อถึง
บ้านป้าเขาก็พบกับสังคมที่เขาไม่เคยเจอ เป็นสังคมที่เรียบง่าย ไม่ต้องดิ้นรนเรียนหนังสือ ณชัยได้
พบกับขวัญชีวา ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้เช่นกัน และได้พบกับตัวละครคู่เปรียบเทียบคนสำคัญ
คือ ดอ่ง เด็กชายผู้ไม่ยอมเรียนหนังสือ ณชัยเห็นว่าต้องมีความสามารถในการหาอาหารมาให้ทุกคน
ในครอบครัว ต้องรอบรู้การเอาตัวรอดในชนบททุกอย่าง แตกต่างจากณชัยและขวัญชีวา ที่ไม่มี

ความสามารถเหล่านั้นเลย เพราะทั้งคู่สูญเสียเวลาให้กับการเรียน ไปจนไม่มีเวลาเรียนรู้การใช้ชีวิต ต้องไม่รู้สึกเดือดร้อนที่เรียนหนังสือไม่เก่ง เพราะเขารู้ตัวว่า เขาเลี้ยงดูตนเองได้ด้วยความสามารถที่มี ңызเริ่มคล้อยตามความคิดของป้า ลุง และต้อง มากขึ้น เขาจึงตัดสินใจปักหลักอยู่ที่บ้านป้าңыз แรงใจที่จะอยู่บ้านป้าңыз ๆ โดยไม่ทำงาน เขาจึงคิดจะออกไปหางานทำเพื่อนำเงินมาให้ป้ากับลุง เป็นการช่วยค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว แต่ลุงก็แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

“ผมอยู่เฉย ๆ มันไม่สบายใจ...”

“ไอ้เรื่องแบบนี้ละลุงเข้าใจ แต่เอ็งอย่าคิดมากไปเลย ถ้าเอ็งอยู่เฉย ๆ ไม่สบายใจก็ออกทุ่งออกท่า หาผักหาปลาไว้กินกันดีกว่า นั่นละงานของคนที่นี่ ถ้าเอ็งไปรับจ้างเขาทำงานอื่น เอ็งก็ต้องเอาเงินมาซื้อผักซื้อปลาอยู่ดี แล้วทำไมจะต้องไปทำงานให้เหมือนเดินอ้อมไปไหน ๆ เพื่อจะกลับมาที่เดิม - ก็หาผักหาปลามันเสียเลยไม่ดีกว่ารี

(ผู้ไขว่คว้า:105)

สิ่งที่ลุงพูดนั้นแสดงให้เห็นความจริงในชีวิตที่คนในสังคมหลงลืมกันไป เนื่องจากการปลูกฝังค่านิยมทางการศึกษาที่บังคับให้คนเดินไปในทางเดียวกัน คือทางที่คิดว่าการเรียนสูง ๆ เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ที่จะทำให้คนมีหน้าที่การงานที่ดี มีฐานะดี มีคุณภาพชีวิตดี แต่สิ่งที่ลุงอธิบายให้ңызฟังนั้นทำให้เห็นภาพชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องดิ้นรนก็สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาหารกินได้โดยไม่ต้องแข่งขันกับผู้อื่นให้เสียเวลาชีวิต

เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นการแข่งขันทางการศึกษาว่าเป็นการคัดคนออกเรื่อย ๆ คนที่ถูกคัดออกจะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้แพ้ ถูกกดขี่ให้ต่ำ ถูกกำหนดให้กลายเป็นคนความรู้ต่ำที่ไม่ได้รับการยกย่อง พ่อแม่เองก็เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ตัวละครต้องจมอยู่กับความทุกข์ ภายใต้แรงกดดันที่เรียกว่า ‘ความหวังดี’ เพราะพ่อแม่ก็ด้านทานกระแสสังคมไม่ได้ พ่อแม่ยอมปรารถนาจะให้ลูกของตนมีอนาคตที่ดีตามที่สังคมกำหนดมาตรฐานไว้ จึงต้องเกี่ยวเชิญลูกให้ไปให้ประสบความสำเร็จในการเรียน ผู้คนในสังคมจึงพากันเบียดเสียด แข่งขันกันโดยไม่มีสิ่งใดรับประกันว่าจะเป็นผู้ชนะในการแข่งขันหรือไม่ และชัยชนะนั้นจะเป็นความสุขที่แท้จริงของผู้เรียนหรือไม่

การแข่งขันทางการศึกษาดำเนินไปโดยไม่คำนึงถึงความสูญเสียความสามารถด้านอื่นระหว่างทาง วิมลสมมุติสถานการณ์ให้นักเรียนที่พลาดหวังคนหนึ่งตัดสินใจไปใช้ชีวิตอยู่ต่างจังหวัด อยู่ในที่ ๆ ไม่ต้องใช้ความรู้ตามตำราเรียน ใช้เพียงทักษะการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ไม่มีกฎระเบียบ ระเบียบแรกที่ตัวละครออกจากบ้านมาอยู่ในชนบท เขามีท่าทีประดักประเดิด เพราะมีเพียงความรู้ที่ร่ำเรียนมาจากตำรา ไม่มีทักษะอื่นที่จะดูแลชีวิตตนเองได้เลย หลังจากนั้นวิมลให้ตัวละครเรียนรู้วิถีชาวบ้านที่ละน้อย ๆ จนกระทั่งเขาอมรับ พอใจและเลือกที่จะมีชีวิตในชนบท ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมดูถูกดูแคลนว่าไร้การศึกษา วิมลได้แสดงให้เห็นว่าความรู้จากตำราเรียนนั้น ไม่ได้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต สำหรับชาวชนบทแล้วการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ทำให้เสียเวลาทำมาหากินอีกด้วย

จากการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของนวนิยายเรื่อง *ผู้ไขว่คว้า* (2534) ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นเพื่อเตือนสติบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงนักเรียน ให้คิดอย่างรอบด้านเกี่ยวกับการศึกษา การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น สังคมกว้างใหญ่ไพศาล ถ้าพึ่งความรู้ในตำราไม่อาจทำให้คนเอาตัวรอด และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ ดังนั้นการเคี่ยวเข็ญให้เด็กแข่งขันในสนามการศึกษาจึงเป็นการสร้างคนให้ออกมาเหมือน ๆ กัน เพื่อห้ามนั่นเอง และเด็กเหล่านั้นก็จะเป็นเด็กที่สูญเสียโอกาสการเรียนรู้ชีวิตในแง่มุมอื่น ๆ ไปอย่างที่ไม่รู้คุณค่าไม่ถึง

4.2 .4 แนวคิดเรื่องอิทธิพลของความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย

วรรณกรรมแนวความเชื่อในสังคมชนบทของวิมลในกลุ่มนี้ประกอบด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ *ภู* (2527) *คนทรงเจ้า* (2531) และ *ข้าวแผ่นดิน* (2538) นอกจากนั้นยังมีเรื่องสั้นอีก 1 เรื่อง คือ *พระเวสสันดร* (2531) วรรณกรรมกลุ่มนี้ของวิมลมีจุดประสงค์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อของผู้นำความเชื่อ และความศรัทธาอันขาดวิจารณญาณของชาวบ้านในสังคมชนบท

จากการศึกษาภูมิหลังของ วิมล ไทรนิมิต ในหนังสือ *วิญญาณแห่งสายลมพัดพาฉันมา* (2545) ซึ่งเป็นหนังสืออัตประวัติของวิมล ผู้วิจัยพบว่า วิมลสนใจเรื่องความเชื่อมาตั้งแต่วัยเด็ก ขณะที่เขายังอาศัยในจังหวัดนครปฐม วิมลเห็นพระสงฆ์มีความเป็นอยู่สะดวกสบาย พระไม่ต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยแต่กลับได้ฉันอาหารดี ๆ แม่ของวิมลจะเตรียมอาหารที่ประณีตที่สุดไว้ถวายพระเสมอ แม้ว่าคนในบ้านจะอดข้าวเป็นประจำก็ตาม หากไม่มีกับข้าวแม่ก็จะถวายข้าวเปล่า

พฤติกรรมของแม่ทำให้พ่อกับแม่มีปากเสียงกันเป็นประจำ (วิมล ไทรนันทน์, 2545 :44-47) วิมลตั้งข้อสังเกตว่า ชาวบ้านนิยมทำบุญเพราะหวังความสุขสบายในชาติหน้า ความเชื่อเรื่องชาตินี้ – ชาติหน้า และ นรก – สวรรค์ จึงกลายเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ชาวบ้านทุ่มเททำบุญโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ข้อมูลจากหนังสือดังกล่าวสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของวิมลในนิตยสาร WRITERMAGAZINE ฉบับที่ 5 ที่วิมลได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อของชาวชนบทไว้ดังนี้

คนชนบทจะเป็นอย่างนี้คือ ชื่อ...ชื่อจน โง่ แม่ผมเป็นลักษณะคนโง่ ผมมักจะพูดเสมอว่าแกเชื่อเรื่องบุญเรื่องสวรรค์ พระเลขาเอาสวรรค์มาต่อเอานรกมาช้อน เอาบุญกุศลมาอ้อยเอ้อกันอยู่อย่างนี้ มันก็เป็นอย่างนี้ ทุกวันนี้วัดจะเป็นวังอยู่แล้ว ประดับประดาหรรษา แล้วพระอยู่กันที่รูป ส่วนชาวบ้านก็ไม่กิน นอนบ้านหลังคาโหว่ แต่ก็พระเอาไว้ทำอะไร โบสถ์เอาไว้ทำอะไร แล้วผมยังรู้สึกว่ามันไม่ใช่งานของสงฆ์ที่จะไปสร้างความมั่งคั่งของวัดดู มันควรจะสร้างที่จิตใจมากกว่า แล้วยังทำให้ชาวบ้านเขาไขว้เขว พระก็ไขว้เขวว่าศาสนาคืออะไร ผมว่าพระส่วนมากก็ไม่รู้ว่าศาสนาคืออะไร ถ้าไปห้ามท่านไม่ให้สร้างโบสถ์ราคาสามสิบล้าน ท่านอาจจะคิดว่าเราเป็นมารศาสนา ไม่ได้หรอก แม่ผมยังว่า มึงนี่ไม่มีศาสนา

(สัมภาษณ์พิเศษ วิมล ไทรนันทน์ : 46-47)

นอกจากประสบการณ์ในวัยเด็กแล้ว ต่อมาเมื่อวิมลศึกษาอยู่ระดับอุดมศึกษา เขาได้รวมกลุ่มกับเพื่อน 50 คน ไปทำกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบทที่จังหวัดลำพูน วิมลได้พบกับหลวงพ่อเจ้าของโรงเรียน ท่านมักสนทนากับเด็กผู้ชายในค่ายที่มีรูปร่างหน้าตาดีอย่างเห็นได้ชัด และให้อภิสิทธิ์กับเพื่อนคนนั้นเสมอ ตลอดระยะเวลาในค่าย เขาจึงไม่ต้องแบกปูนขนอิฐเหมือนเพื่อนร่วมค่ายคนอื่น เขามีหน้าที่นั่งรถติดตามหลวงพ่อไปกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดด้วยกันเท่านั้น พฤติกรรมนี้อยู่ในความทรงจำของเขาเรื่อยมา ต่อมาภายหลัง วิมลได้นำเอาบุคลิกของหลวงพ่อรูปนั้นมาสร้างเป็นตัวละคร “หลวงพ่อเนียน” ใน นวนิยายเรื่อง ภู (2527) (วิมล ไทรนันทน์, 2545 : 177-179)

จากการพิจารณาภูมิหลังในชีวิตของนักเขียนจะพบว่า วิมลมีภาพประสบการณ์ด้านลบเกี่ยวกับความเชื่อมาตั้งแต่วัยเด็ก เหตุผลนี้ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประสบการณ์ในอดีตเป็นเหตุจูงใจให้วิมลเฝ้ามองพฤติกรรมของพระ และแสดงทัศนะเกี่ยวกับเชื่อมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็น

ประเด็นย่อยในเรื่องสั้น *ขยะสังคม* (2522) และ *แก้วกับเกด* (2526) และปรากฏเป็นประเด็นหลักใน *โคกพระนาง* (2526) *งู* (2527) *คนทรงเจ้า* (2531) *พระเวสสันดร* (2531) และ *ข้าวแผ่นดิน* (2538) นอกจากนี้วิมลจะตีแผ่พฤติกรรมด้านลบของพระสงฆ์และการทำบุญของชาวบ้านแล้ว วิมลยังได้ขยายขอบเขตการวิจารณ์ไปยังความเชื่อรูปแบบอื่นด้วย คือ การวิพากษ์วิจารณ์คนทรงเจ้าในนวนิยายเรื่อง *คนทรงเจ้า* (2531) และ *ข้าวแผ่นดิน* (2538)

จากการศึกษาแนวคิดในวรรณกรรมของวิมลเกี่ยวกับบोधิพลความเชื่อในสังคมชนบท ในเรื่องสั้นและนวนิยายในกลุ่มนี้ สามารถแบ่งประเด็นการศึกษาได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อของผู้นำความเชื่อ และการวิพากษ์วิจารณ์ความศรัทธาอันขาดวิจารณญาณของชาวบ้านในสังคมชนบท

4.2 .4 .1 การวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อของผู้นำทางความเชื่อ

แม้ว่าตัวละครฝ่ายผู้นำความเชื่อในวรรณกรรมกลุ่มนี้จะประกอบด้วยพระและคนทรงเจ้า แต่จากการศึกษาพฤติกรรมแล้วพบว่า ตัวละครทั้งสองฝ่ายมีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน คือ อาศัยความเชื่อเป็นเครื่องมือดักดวงผลประโยชน์จากชาวบ้านที่จิตใจอ่อนแอ

ตัวละครพระที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรมกลุ่มนี้ได้แก่ หลวงพ่อเนียน พระจันทร์ และ หลวงตาเต้ วิมลแสดงให้เห็นทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังของพระแต่ละรูปไว้อย่างน่าสนใจ หลวงพ่อเนียนเบื้องหน้าเป็นเจ้าอาวาสที่น่าเลื่อมใส มีอิทธิฤทธิ์ควบคุมพระประธานได้ พุดจาไฟเพราะและมีเมตตา แต่เบื้องหลังของหลวงพ่อนี้นั้นเทียบได้กับโจรคนหนึ่ง เริ่มจากการแต่งเรื่องปาฏิหาริย์อวดอ้างว่าตนมีอิทธิฤทธิ์ พุดจาหวานล่อมให้คนเข้ามาทำบุญโดยไม่คำนึงถึงความยากจนของชาวบ้าน ใสร้ายป้ายสีผู้อื่น นำหลวงตาเต้แล้วนำศพมาหารายได้เข้าวัด เสพเมถุนสมคบกับนักการเมืองท้องถิ่นหาเงินเข้าวัด เบื้องหน้าของพระจันทร์เป็นพระที่น่าเลื่อมใส ช่วยเหลือให้เงินกู้กับชาวบ้าน ช่วยงานเจ้าอาวาสเป็นอย่างดี เบื้องหลังของพระจันทร์คือเจ้าพ่อเงินกู้ เก็บดอกเบี้ยยสูง เป็นนักสะสมที่ดิน แอบเสพเมถุนกับเจ้าอาวาส ยุยงให้จ้างวานฆ่าเจ้าของที่ดินเพราะอยากได้ที่ดินกลางทุ่ง พระจันทร์จึงมีสถานะหลังฉากเป็นผู้ช่วยโจร ทำหน้าที่จัดการผลประโยชน์ของหลวงพ่อนี้นมาโดยตลอด ส่วนเบื้องหน้าของหลวงตาเต้เป็นพระที่เจียมขริม

ภายนอกคูแก่พรหมามีวิชาอาคม ชาวบ้านจึงมาเช่าบูชาวัตถุมงคลที่หลวงตาเต้ปลุกเสกจำนวนมาก แต่เบื้องหลังของหลวงตาเต้ นั่นคือ ผู้เก็บเนื้อเก็บตัว หมกมุ่นกับไสยศาสตร์ ไม่แสวงหาพระธรรม แต่ละวันของหลวงตาเต้หมดไปกับการปลุกเสกของขลัง

สังเกตได้ว่าเบื้องหน้าของพระทุกรูปในวรรณกรรมกลุ่มนี้แสดงพฤติกรรมใกล้เคียงกับพระในสังคมปัจจุบัน คือ มีวัตรปฏิบัติหน้าเคารพศรัทธา จัดกิจกรรมเรียไรสร้างอาคารภายในวัดให้หรูหราใหญ่โต มีข่าวลือเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมถึงการปลุกเสกวัตถุมงคลที่มีให้เห็นแทบทุกวัด ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การที่วิมลเผยให้เห็นเบื้องหลังของพระแต่ละรูปในวรรณกรรมกลุ่มนี้ เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านฉุกใจนึกถึงพระที่พบในชีวิตประจำวัน พิจารณาให้รอบคอบว่าท่านมีเบื้องหน้าเบื้องหลังอย่างไร ชาวบ้านศรัทธาพระเพราะอะไร และพระที่เราศรัทธามีความดีควรค่าแก่การศรัทธาหรือไม่

พระสงฆ์ในวรรณกรรมกลุ่มนี้เป็นพระที่มีพฤติกรรมชอบเรียไรเงินทำบุญจากชาวบ้านอยู่เสมอ แม้ว่าจำนวนเงินที่เรียไรแต่ละครั้งจะเป็นเงินเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาบทสรุปท้ายเรื่องผู้อ่านจะพบว่า เงินบริจาคเล็กน้อยเหล่านั้นเมื่อรวบรวมเข้าด้วยกันก็ทำให้พระกลายเป็นเศรษฐีภายในระยะเวลารวดเร็ว หลวงพ่อเนียนมีวัดบูรุทธา สะดวกสบาย เป็นเจ้าของที่ดิน 1 ใน 3 ของตำบล ในขณะที่ชาวบ้านยากจนลงทุกวัน

ในเรื่อง ฐ (2527) แสดงให้เห็นว่าทศิลป์ของหลวงพ่อเนียนที่พูดโน้มน้าวใจให้ปานวลมาทำบุญ แม้จะรู้ว่าครอบครัวปานวลยากจนและไร้ที่พึ่ง แต่หลวงพ่อเนียนกลับไม่ช่วยคิดแก้ปัญหาให้ตรงจุด ได้แต่พูดให้ปานวลยอมรับชะตากรรม และโน้มน้าวให้นางทำบุญให้มากขึ้น

“โยมพึงอาตมาหนา ทุกวันนี้โยมยังมีข้าวกินครบสามมือไซ้ไหม”

“เออ... ไซ้เจ้าคะ แต่มันก็ไม่อ้อมทุกมือหรอก”

“เอาละ เป็นอันว่ามีข้าวกินก็แล้วกัน พึงหนาโยม อาหารนั้นมีไว้สำหรับพอเลี้ยงชีวิต ชิงเรากินมากก็ยิ่งเบียดเบียนผู้อื่นมากขึ้น เพราะสิ่งที่เรากินทุกวันนั้นเป็นสิ่งมีชีวิตทั้งนั้น ดูอย่างอาตมานี้หนาโยม อาตมาจันเพียงวันละสองมือเท่านั้นเอง นอกนั้นก็อาศัยน้ำ โยมน่าจะดีกว่าอาตมาเสียอีกที่ได้กินวันละสามมือ ยังมีบ้านอยู่ มีหลาน มีลูก แล้วดูอาตมาซิ ไม่มีอย่างที่โยมมีสักอย่าง ที่อยู่ยังต้องอาศัยวัด ข้าวก็อาศัย

บรรดาญาติโยม สมบัติพัสถานอะไรก็ไม่มีสักอย่าง มีแต่เครื่องบริขารเท่านั้น อาตมาอยากไห้โยมทำใจให้สบาย ไม่ต้องคิดเป็นทุกข์เป็นร้อน ไปถึงวันหน้าให้มากจนเกินเหตุ ทรัพย์สมบัติสิ่งของวัตถุทั้งหลายนั้นเป็นของไม่เที่ยงแท้สักอย่าง มีเกิดก็มีดับ หากความแน่นอนไม่ได้สักนิดเดียว แม้แต่ร่างกายที่เป็นของเราก็เกิด เรายังรักษาไว้ไม่ได้เลย คุณก็เสียเสียแก่เสียแล้ว เชื้ออาตมาเกิดหนาโยม อย่าเป็นทุกข์เป็นร้อน มันน่กละ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามกรรม หน้าหน้าเข้าหาทางพระทางธรรม หมั่นทำบุญทำกุศล โยมจะเป็นสุขเอง ไม่เชื่อโยมลองทำดู มันอยู่ที่ใจของโยมแท้ที่เดียวโยมเอ๊ย”

นางกราบลงบนพื้นกระดานอย่างคั่นคั่นใจ รู้สึกถึงความสว่างที่อยู่ในใจ

(งู : 41-42)

หากพิจารณาคำเทศน์ของหลวงพ่อบุญด้านหนึ่งจะพบว่า เป็นคำสอนที่ชี้แนะให้คนมองข้ามความทุกข์ รู้จักปรับตัวอยู่ร่วมกับความทุกข์ให้ได้ แต่อีกด้านหนึ่งก็จะพบว่า เป็นคำสอนที่แก้ปัญหาไม่รอบด้าน เพราะสิ่งที่หลวงพ่อบุญสอนไม่ได้ทำให้ครอบครัวป่านวลมีกิน ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญ วิมลชี้ให้เห็นว่าหลวงพ่อบุญยกวิถีชีวิตของหลวงพ่อกับวิถีชีวิตของป่านวลมาเทียบเคียงกัน เพื่อทำให้ป่านวลสับสน ชีวิตของพระเทียบกับชีวิตของฆราวาสไม่ได้ ความรับผิดชอบของป่านวลกับหลวงพ่อบุญแตกต่างกัน ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ ป่านวลต้องทำมาหากินเลี้ยงหลาน ครอบครัวมีอีกสามชีวิตที่ต้องกินข้าว แต่หลวงพ่อบุญไม่ต้องทำมาหากินก็มีชาวบ้านถวายอาหารทุกมื้อ หากมองในมุมนี้จะพบว่าคำสอนของหลวงพ่อบุญเป็นอุบายชักจูงให้คนมาทำบุญ โดยไม่สนใจปัญหาที่ชาวบ้านต้องเผชิญอยู่เลย แม้หลวงพ่อบุญจะพูดว่าท่านอยู่อย่างสมณะ ฉันทอาหารสองมือ อาศัยวัดอยู่ แต่หลังจากนั้น ไม่นานวัดโลกพระนางก็มั่งคั่งและเจริญด้วยวัตถุอย่างมาก ความเจริญของวัดจึงเป็นการพิสูจน์เจตนาที่แท้จริงของหลวงพ่อบุญได้เป็นอย่างดีว่าความสมณะที่ท่านเทศน์สอนชาวบ้าน เป็นเพียงคำลวงเพื่อกอบโกยผลประโยชน์มาไว้กับตัวท่านเท่านั้น

วิมลชี้ให้เห็นเครื่องมือสำคัญที่พระใช้ระดมเงินเข้าวัด คือ การอ้างถึง ชาตินี้ – ชาติน้ำ และ นรก – สวรรค์ ในเรื่อง งู (2527) จะพบว่าตัวละครหลวงพ่อบุญเชื่อมโยงเรื่องบุญ-กรรม เข้ากับเรื่อง ชาตินี้ – ชาติน้ำ และ นรก – สวรรค์ เพื่อให้ชาวบ้านหวาดกลัวความทุกข์ หลวงพ่อบุญมักจะยกตัวอย่างชีวิตปัจจุบันที่ยากลำบากเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านทำบุญมากขึ้น โดยอ้างว่าผลบุญนั้นจะนำไปสู่ความสุขหลังความตายหรือความสุขชาติน้ำได้ ดังตอนที่หลวงพ่อบุญพยายามชักจูง

ให้ยี่สิบบริจาคนเงินเข้าวัดว่า “ บุญกุศลนั้นทำกันไม่ได้ง่ายหรือหนาโยม เมื่อมีโอกาสก็ควรจะรีบทำเอาไว้ เราจะตายวันนี้พรุ่งนี้ก็ไม่รู้ สร้างบุญกุศลไว้มาก ๆ เมื่อตายไปแล้วจะได้มีความสุขในสวรรค์” (วิมล ไทรนันทนวล, 2531: 133) ในตัวบทจะพบว่าหลวงพ่อนิยพยายมโนมน้ำวให้ชาวบ้านทำบุญทุกครั้งที่มีโอกาส แม้ว่าชาวบ้านที่นำเงินมาถวายวัดจะเป็นชาวบ้านที่ยากจน อดมือกินมือ หลวงพ่อนิยก็ไม่ได้สะทกสะท้านที่ต้องรับเงินคนจนมาบำรุงความสุขให้ตนเอง ดังที่พบในตอนป้านวลเจียดมาทำบุญ หลวงพ่อนิยไม่ได้กล่าวชื่นชมส่งเสริม “น้ำใจคนอย่างโยมนะหาไม่ได้ง่าย ๆ หรือ ถึงยากจนยังงี้ก็ยังไม่อดส่ำห้เก็บไว้ทำบุญ อย่างนี้บุญกุศลแรงนักหนาแหละโยมเอ๋ย” (วิมล ไทรนันทนวล, 2550:211-212)

ประเด็นสำคัญที่วิมลแสดงให้เห็นอีกหนึ่งเรื่องคือ กลุ่มความเชื่อครอบครองที่ดินจำนวนมาก จากตัวบทของวรรณกรรมกลุ่มนี้ทุกเรื่องแสดงให้เห็นว่าฝ่ายความเชื่อมีที่ดินมากเกินความจำเป็น วัดโคกพระนางมีที่ดิน 1 ใน 3 ของตำบล ตำบลเจ้าพ่อขามก็มีที่ดิน 1 ใน 3 ของตำบล วัดในเรื่อง พระเวสสันดร (2531) มีที่ดินสะสมไว้เพื่อทำสถานวิปัสสนาจำนวนมาก ทุกเรื่องนำไปสู่ผลลัพธ์เดียวกัน คือ ชาวบ้านต้องกลายเป็นคนไร้ที่ทำกิน ไร้ที่อยู่อาศัย บ้างก็ต้องอพยพไปอยู่ในถิ่นอื่น หรือถูกรุกไล่บีบบังคับไปเรื่อย ๆ ฝ่ายความเชื่อจะขอรับบริจาค หรือกว้านซื้อที่ดินไว้กับตนให้ได้มากที่สุด เพื่อเก็บกำไรในอนาคต ไม่ได้ใช้ที่ดินเพื่อสาธารณะประโยชน์ของคนในชุมชน

ผู้นำทางความเชื่ออีกกลุ่มหนึ่งที่วิมลวิพากษ์วิจารณ์คือ คนทรงเจ้า ในเรื่อง คนทรงเจ้า (2531) และ จ้าวแผ่นดิน (2538) กล่าวถึงตัวละครขาม ผู้นำทางความเชื่ออีกคนหนึ่งในตำบลโคกพระนาง เบื้องหน้าของคนทรงเจ้าผู้นี้เป็นคนมีเมตตา แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีอำนาจทำให้คนยำเกรง เขาสร้างสถานการณ์หลอกให้คนเข้าใจว่าเขาเป็นผู้วิเศษ มีอิทธิฤทธิ์ บันดาลความปรารถนาให้ผู้คนได้ ทั้งยังลงโทษคนที่ลบหลู่เขาถึงชีวิต ความสามารถในการให้คนให้โทษได้ทันตาเห็นทำให้ชาวบ้านศรัทธาเจ้าพ่อขามเป็นจำนวนมาก โดยที่ไม่รู้ว่าเบื้องหลังของขามเป็นคนมีจิตใจอาฆาตและละโมภ เขาแกล้งแค้นชาวบ้านทุกคนที่เคยรังแกเขาในอดีต หลอกลวงให้คนนำเงินมาให้แก่เขา หลอกลวงผู้หญิงหลายรายมาเป็นภรรยา ขามเป็นนักสะสมที่ดินเช่นเดียวกับพระรูปอื่น ๆ ในวรรณกรรมกลุ่มนี้ ในเรื่อง จ้าวแผ่นดิน (2538) แสดงให้เห็นภาพพระและคนทรงเจ้าไล่ล่ากว้านซื้อที่ดินอย่างคูดือดและไม่คำนึงถึงศีลธรรม สถานการณ์เผยให้เห็นชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ว่าทั้งพระและ

คนทรงเจ้าไม่ได้สะสมที่ดินไว้เพื่อประโยชน์ของชาวบ้าน ดังจะพบว่าพระจันทร์และพระทองมาสั่งให้คนไปขุดมาชาวบ้านกลางทุ่งเพื่อบิบบังคับให้ชาวบ้านขายที่ดินให้ ส่วนเจ้าพ่อขามก็ส่งมือปืนไปยิงหัวหน้าหมู่บ้านกลางทุ่งแล้วโยนความผิดให้ฝ่ายวัด ในที่สุดเจ้าพ่อขามก็แย่งชิงความศรัทธามาสำเร็จ ความศรัทธาที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ให้เจ้าพ่อขามกอบโกยได้ไม่สิ้นสุด หลังจากชาวบ้านศรัทธาเจ้าพ่อขามแล้ว เขาก็วางแผนทำให้คนในชุมชนแตกความสามัคคีกัน เพื่อบิบบังคับให้ชาวบ้านอพยพออกจากชุมชน

ขามยิ้มละไม นัยน์ตาเป็นประกาย เขาพอใจที่พูดให้ทุกคนระแวงสงสัยกันเอง จะได้แตกแยกกันได้ง่ายขึ้น พอแตกแยกกันแล้วเรื่องอยู่ไปชั่วลูกชั่วหลานก็เป็นอันจบ อยู่กันแค่ชั่วคนรุ่นนี้ก็พอ บางทีอาจจะไม่ก็ปีก็ได้ เขาเห็นภาพที่ทุกคนในหมู่บ้านระแวงสงสัยกัน ไม่ไว้ใจกัน อิจฉาริษยากัน ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน จนกลายเป็นศัตรูกันไปในที่สุด... ถึงวันนั้น คนในหมู่บ้านที่รักใคร่กลมเกลียวกันก็จะแตกฉานชาน เช่นไปคนละทิศละทาง กลายเป็นพวกบ้านแตกสาแหรกขาด แล้วที่ดินริมแม่น้ำของเขาจะไม่มี คนพวกนี้เอาไว้เกาะกะลูกคาอีกต่อไป แต่ถึงจะมีบางครอบครัวอยู่กันต่อ เขาก็หาทางกำจัดให้พ้นจนได้ ตอนนั้นก็เห็นรอยร้าวของพวกเขาแล้ว

(จ้าวแผ่นดิน : 617-618)

จากการศึกษาพฤติกรรมของฝ่ายผู้นำทางความเชื่อในตำบลโคกพระนาง ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำทางความเชื่อผู้ؤالเป็นหนึ่งในภักดิ์ที่สังคมมองข้าม เนื่องจากผู้นำทางความเชื่อเหล่านั้นอาศัยสถานะผู้ทรงศีลปิดบังความชั่วร้ายของตนไว้ ผู้นำทางความเชื่อจะแทรกซึมเข้าไปครอบงำจิตใจคน ทำให้คนไขว้เขว ยึดเหนี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ยึดติดกับเรื่องเล่าทางศาสนา เช่น นรก - สวรรค์ ชาตินี้ - ชาตินี้ มากกว่าจะยึดเหนี่ยวกับหลักธรรมหรือความเหมาะสม ความเชื่อจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำให้จิตใจคนโคกพระนางเข้มแข็งขึ้น แต่ความเชื่อกลายเป็นเครื่องมือตักตวงผลประโยชน์ของฝ่ายผู้นำทางความเชื่อ และแทบไม่มีชาวบ้านคนใดใคร่ครวญถึงผลกระทบที่เกิดจากความเชื่อ

4.2.4.2 การวิพากษ์วิจารณ์ความศรัทธาอันขาดวิจารณญาณของชาวบ้านในสังคม

ชนบท

จากหัวข้อที่ผ่านมาพบว่าตัวละครฝ่ายผู้นำทางความเชื่อเป็นผู้กระทำต่อชาวบ้าน แต่หากพิจารณาพฤติกรรมของชาวบ้านก็จะพบว่า ชาวบ้านก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาเกิดขึ้น และเป็นผู้ร่วมกันผลักดันให้สถานการณ์เลวร้ายลงจนสังคมต้องล่มสลาย สิ่งที่มีผลต่อการแสดงให้เห็นในประเด็นนี้คือ ความศรัทธาที่ไม่มีปัญญากำกับจะนำสังคมไปสู่ความเสื่อม

บทบาทของชาวบ้านต่อการกำหนดความศรัทธาปรากฏชัดเจนในเรื่อง *คนทรงเจ้า* (2531) ตอนต้นเรื่องจะเห็นได้ว่าชาวบ้านกราบไหว้ต้นไทรกันเป็นกิจจะลักษณะ ตั้งแต่ขามยังไม่รับเป็นคนทรงเจ้า เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า แม้ไม่มีผู้นำความเชื่อเข้ามาบงการ ชาวบ้านก็สามารถหาสิ่งใกล้ตัวมายึดเหนี่ยวบูชา รวมถึงจินตนาการถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งนั้นได้ นอกจากนั้นยังพร้อมจะต่อต้านคนที่ลบหลู่ต้นไทรต้นนั้นอีกด้วย

ความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อพระไทรเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นเมื่อขามรับเป็นคนทรงเจ้า ชาวบ้านพากันมาห้อมล้อม ช่วยกันบอกสิ่งที่ขามควรจะทำในฐานะคนทรงเจ้า ขามไปปรับขันธุ์เพื่อเป็นคนทรงเจ้าอย่างสมบูรณ์ ช่วยกันจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธีกรรม คะยั้นกะยอยให้ขามเรียกค่าใช้จ่ายในการประทับทรง

“ค่ายกครุอะไรหรือลุง?” ขามหันมาถามผู้ใหญ่

“ก็...ค่ายกครุ... ค่าที่ใครจะมาให้เอ็งเป็นคนทรงนั่นแหละ มันเป็นธรรมเนียม ที่ไหนเขาก็ทำกัน”

“ก็ลุงบอกว่าจะให้เอาดอกไม้ธูปเทียนมาแล้วไง?”

“นั่นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ค่ายกครุนี้ต้องมี เอ็งเชื่อข้าเถอะ ทำอะไรต้องให้ถูกแบบแผน ถูกขนบประเพณี ไม่งั้นชะดิชะร้ายเราจะเดือดร้อนภายหลัง”

“ก็อั้งจี้ทิดขาม...” ขายเมียนเอ่ยขึ้น “ก่อนที่เอ็งจะเป็นคนทรงนี่นะ เอ็งจะต้องไปครอบ รับขันธุ์ห้าเสียดก่อน คนที่ครอบให้เอ็งนั่นนะถือว่าเป็นครูของเอ็ง...”

ขามง “แล้วใครเขาจะเป็นครูครอบให้ฉันล่ะป้า?”

“ก็คนที่เขาเป็นคนทรงอยู่แล้วนั่นแหละ”

“แล้วทำยังไงกันล่ะป้า ที่ว่าครอบครัวชั้นห่าเนอะ?”

“ถึงเวลาเอ็งก็รู้เองแหละ พรุ่งนี้ข้าจะพาไปหาเจ้าพ่อพระยาครุฑเหินลมที่จังหวัดท่านครอบครัวให้”

ขามพอเข้าใจจึงพูดขึ้นว่า “ฉันไม่อยากให้ใครเดือดร้อน ที่ฉันยอมเป็นคนทรงก็เพราะฉันได้บนท่านไว้ และใจฉันก็อยากจะช่วยเหลือทุกคนเพื่อถวายกุศลแก่เจ้าพ่อท่าน”

มีเสียงพูดเพิ่มขึ้นว่า “ทำอย่างผู้ใหญ่ว่านั่นแหละดีแล้ว ชรรถเนียมมีมาอย่างไรก็รักษาเอาไว้ นอกจากจะทำให้เจ้าพ่อท่านเมตตาเราแล้วยังเป็นสิริมงคลแก่พวกเราทุกคนอีกด้วย”

แล้วอีกเสียงก็สนับสนุนขึ้น “นั่นสิ จะก็อัฐก็เพื่องันเชียวทิดขาม”

“ขัง ใจมันก็ต้องมีขามเอ๊ย” ขายเมี้ยนพูด

(คนทรงเจ้า : 100-102)

จากเหตุการณ์ที่ยกมาข้างต้นจะพบว่า ชาวบ้านโคกพระนางช่วยกันก่อร่างตัวตนเจ้าพ่อขามให้เกิดขึ้น จนกระทั่งยิ่งใหญ่และมีอำนาจเหนือทุกคนในชุมชน โดยที่ชาวบ้านไม่เคยใคร่ครวญถึงต้นกำเนิดของศรัทธานั้นเลย

4.2.4.2.1 ความศรัทธาอันขาดวิจาร์ณญาณกับผลกระทบต่อผู้ศรัทธา

4.2.4.2.1.1 ศรัทธาที่ขาดวิจาร์ณญาณทำให้เสียทรัพย์

ตัวละครสำคัญที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านในวรรณกรรมกลุ่มนี้ คือ ป้านวล ในเรื่อง (2527) ป้านวลเป็นหญิงชราฐานะยากจนแต่ชอบทำบุญ เพราะนางคิดว่าความทุกข์ที่เผชิญอยู่เกิดจากชาติที่ผ่านมาไม่ได้ทำบุญทำทาน นางจึงพยายามทำบุญมาก ๆ ด้วยความหวังว่าชาติหน้าจะได้สบาย การทำบุญของป้านวลสร้างความลำบากใจให้กับลูกชายอย่างยิ่ง เนื่องจากเขาหาเงินมาด้วยความยากลำบาก ต้องเสี่ยงอันตรายกว่าจะมีเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว แต่มารดาก็มักจะขอเงินไปทำบุญครั้งละมาก ๆ

แม้เข้ามานั่งข้าง ๆ เขา พูดอย่างเกรงอกเกรงใจว่า “เมื่ออยากจะรบกวนลูกสักหน่อย”

“ทำไมแม่ต้องพูดขังงี้ด้วยเล่า”

“อีกสองวันก็จะสงกรานต์แล้ว” แม่หยิ่งใจเขา แต่หน้าเขาตายสนิท “สมภารท่านเรียไรจะสร้าง
เมรุใหม่ แม่อยากจะช่วยท่านทำบุญทำทานเอาไว้”

“ก็ไม่เป็นไรนี่ สิบบาทยี่สิบบาทมันไม่หนักหนาอะไรนี่แม่”

“คือแม่อยากจะช่วยท่านสักห้าร้อย ท่านบอกว่าอยากให้เป็นเจ้าภาพสร้างกัน ไครบริจาค
ห้าร้อยท่านจะคิดซื้อไว้...”

“แม่จะทำบุญหรือว่าจะซื้อป้ายติดเมรุ” ยี่สุนัน

“ไม่ใช่อย่างนั้น แม่อยากจะทำบุญทำทานเอาไว้ แม่ทำก็เหมือนลูกทำนั่นแหละ เพราะมันเงิน
ของลูกหามาได้ เราทำไว้เนะมันไม่เสียหายอะไรหรอก ชาตินี้เรากล้าปากกันมามากก็เพราะชาติก่อนเรา
ทำบุญไว้น้อยไป ชาตินี้ถึงเป็นอย่างนี้ อีกอย่างลูกก็ทำบาปฆ่าสัตว์ตัดชีวิตไว้มาก แม่อยากให้ลูกทำบุญ
กุศลไว้มาก ๆ”

(ฎ :189-190)

เมื่อลูกชายอดทนเห็นมารดาเป็นทุกข์ไม่ได้ จึงจำต้องให้เงิน ไปทำบุญในที่สุตในตำบล
ตอนนี้แสดงให้เห็นวิถีคิดในการทำบุญของบ้านพลได้อย่างชัดเจน พฤติกรรมการทุ่มเททำบุญอย่าง
ไม่คำนึงถึงฐานะ เกิดจากบ้านพลหวังความสุขสบายในชาติหน้า การทำบุญของบ้านพลจึงไม่ใช่การ
สละทรัพย์ด้วยใจบริสุทธิ์ แต่เป็นการลงทุนเพื่อหวังผลตอบแทน กรณีนี้จึงถือว่าบ้านพลจ่ายเงินเพื่อ
ซื้อความหวังในชาติหน้า ป้ายสลักหน้าเมรุจึงเปรียบเสมือนใบเสร็จรับรองว่าบ้านพลได้สะสมบุญ
ไว้แล้วจริง ๆ เป็นเครื่องยืนยันให้อุ่นใจว่า ชาติหน้าบ้านพลและครอบครัวจะมีความเป็นอยู่ที่สุข
สบายแน่นอน ตามความคิดของบ้านพล

การสละทรัพย์เพื่อบำรุงความเชื่อของชาวบ้านเพิ่มระดับความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากการ
ถวายแรงงาน ถวายเงิน ก็เพิ่มเป็นถวายที่ดินให้วัดนำไปทำศูนย์วิปัสสนา ในเรื่อง *จ้าวแผ่นดิน*
(2538) จะพบว่าที่ดิน 1 ใน 3 ของตำบลกลายเป็นของวัด โลกพระนาง ที่ดินหลายแปลงชาวบ้าน
ถวายให้เปล่า บางแปลงชาวบ้านยอมขายราคาถูกให้วัดเพื่อแลกกับใบอนุโมทนาบัตร เช่นเดียวกับ
เหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง *พระเวสสันดร* (2531) ที่ชาวบ้านบริจาคที่ดินให้วัดใช้ทำสถานวิปัสสนา

จนกระทั่งชาวบ้านคนหนึ่งต้องกลายเป็นคนเสียดสี เร่ร่อน เพราะขาดที่ดินทำกินการบริจาคตพย์ เพื่อบำรุงศาสนาของชาวบ้านกลุ่มนี้จึงแสดงให้เห็นศรัทธาที่ขาดวิจรรณญาณ ไม่ต้องอยู่บนความเหมาะสม ทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน ทั้งนี้เพราะหวังความสุขสบายในชาติหน้า การเสียทรัพย์เช่นนี้จึงเป็นการลงทุนเพื่อหวังผลตอบแทน ไม่ใช่การสละทรัพย์เพื่อกำจัดความตระหนี่ หรือสละทรัพย์เพื่อประโยชน์ของสาธารณะชน

4.2.4.2.1.2 ศรัทธาที่ขาดวิจรรณญาณทำให้เสียชีวิต

เหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง *จ้าวแผ่นดิน* (2538) ตอนที่บ็อกยิงตัวตาย เป็นหนึ่งในฉากที่วิมล แสดงให้เห็นว่า ความศรัทธาที่ปราศจากการไตร่ตรองอาจก่อให้เกิดความสูญเสียร้ายแรงถึงชีวิต เหตุการณ์ครั้งนั้นเริ่มจากพระทองมาของบ็อกให้ไปขาม เมื่อขามกับบ็อกเผชิญหน้ากัน ขามยกชื่อเจ้าพ่อพระไทรมาข่มขู่บ็อก แม้ว่าบ็อกจะโกรธแค้นขาม แต่พื้นฐานจิตใจของบ็อกนับถือและเกรงกลัวเจ้าพ่อพระไทรอย่างยิ่ง ดังนั้นเขาจึงไม่กล้ายิง เพราะเกรงว่าหากเขาขาม เจ้าพ่อพระไทรจะลงโทษเขาถึงชีวิต จากตัวบทพบว่า แม่บ็อกไม่ได้ลงมือยิง แต่เขายังคงหวาดกลัวโทษจากความคิดร้ายต่อร่างทรงของเจ้าพ่อ

เขาไม่มีใครอีกแล้ว ไม่มีใครเลย ไม่มีใครสักคนจะช่วยเขา เขากำลังจะถูกลงทัณฑ์แล้วเขาก็รู้สึกหวาดกลัวความตายจากการลงทัณฑ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เขาต้องการหนี ไปให้พ้นจากความกลัวและความเดียวดาย เจ้าพ่อพระไทรต้องมีแน่ ขามถึงไม่กลัวเขาเลย ขามต้องรู้ว่ามิ เจ้าพ่อพระไทรปกป้องคุ้มครองให้ ขามจึงไม่กลัวอะไรทั้งนั้น ไม่กลัวแม้กระทั่งเขาจะยิง เจ้าพ่อต้องมีจริงแน่ และจะต้องเล่นงานเขาถึงตาย ขามบอกเขาแล้วว่าเจ้าพ่อจะต้องฆ่าเขาแน่ เขากลัวตาย บ็อกกระชับค้ำปิ่นแน่นแต่มือก็ยังสั่น เขาค่อยยกขึ้น เอาปากกระบอกปืนใส่ปาก อีกมือหนึ่งปิดตาที่มีน้ำตาไหลริน เขาไม่อยากเห็นความตาย

บ็อกเหนียวไก

(วิมล ไทรนิมิต, 2550:636-637)

จากตัวบทที่ยกมาข้างต้นจะสังเกตได้ว่า ตัวละครบ๊ิกเชื่อว่าเจ้าพ่อพระไทรมีจริง มีอำนาจเหนือชีวิตของเขา หากเขาตั้งตนเป็นศัตรูกับเจ้าพ่อแล้วเขาก็ต้องพบกับความโดดเดี่ยว ไม่มีใครสามารถช่วยเหลือเขาได้ และหากเขาต้องถูกเจ้าพ่อลงโทษ โทษที่สาสมแก่ความผิดครั้งนี้คือความตาย เจ้าพ่อพระไทรในจินตนาการของบ๊ิกยิ่งใหญ่อื่นทุกขณะ บ๊ิกสลัดความกลัวภายในจิตใจไม่หลุด เขาจึงตัดสินใจยิงตัวตายเพื่อหนีความกลัว จากสถานการณ์นี้จึงสรุปได้ว่า ความตายของบ๊ิกเกิดจากจินตนาการที่เขาสร้างขึ้นเพื่อครอบงำจิตใจตนเอง

4.2.4.2.2 ความศรัทธาอันขาดวิจาร์ณญาณกับผลกระทบต่อผู้ปฏิเสธ

ศรัทธา

สิ่งที่วิมลชี้ให้ผู้อ่านตระหนักถึงภัยจากความศรัทธาที่ขาดไตร่ตรองอีกประการหนึ่งคือ การรวมกลุ่มกันของผู้ศรัทธาแล้วผูกขาดความดีความถูกต้องไว้กับฝ่ายตน เชื่อว่าสิ่งที่ตนนับถือ นั้นดีที่สุดในที่สุด ถูกต้องที่สุดในที่สุด ใครจะมาลบหลู่ไม่ได้ จากนั้นจึงตัดสินใจว่าผู้ตรวจสอบศรัทธาหรือผู้ปฏิเสธศรัทธาเป็นศัตรู เริ่มกำจัดด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยไม่ตระหนักว่าฝ่ายของตนกำลังสูญเสียความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ผู้กล้าปฏิเสธศรัทธาในชุมชน โศกพระนางมีไม่มาก สิ่งที่น่าสังเกต คือ ผู้ปฏิเสธศรัทธาจะกลายเป็นที่รังเกียจของเพื่อนร่วมชุมชน แม้มิเหตุรุนแรงเกิดขึ้นกับผู้ปฏิเสธศรัทธาก็ไม่มีผู้ใดช่วยเหลือ ที่สุดแล้วอาจต้องเสียชีวิตไปพร้อมกับเสียงสาปแช่งของชาวบ้าน ในชุมชน ผู้คนต่างลงความเห็นว่าเขาผู้นั้นสมควรถูกลงโทษ เพราะเขาเป็นผู้ลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเหตุการณ์ก่อนที่ขามจะรับเป็นคนทรงของเจ้าพ่อพระไทร ตอนนั้นขามประกาศว่าจะตัดต้นไม้ไทรศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านต่างโกรธเคือง ไม่คบค้าสมาคมกับเขา ป้าเมี้ยน หอมคำแยกตัดสินใจที่จะไม่ทำคลอดให้เมียของขาม เพราะไม่พอใจที่ขามลบหลู่เจ้าพ่อ อีกทั้งยังเกรงว่าหากช่วยขาม ป้าเมี้ยนและครอบครัวจะถูกเจ้าพ่อลงโทษ

ไม่นานนักเขามาขึ้นอยู่บนชานบ้านชายเมียน ร้องเรียกแข่งกับเสียงฝน ไม่มีเสียงตอบ เขาก็
 วิสาสะเข้าไปที่ระเบียง ชะโงกหน้ามองเข้าไปในเรือน เห็นชายเมียนกับตาคนกำลังนั่งเฝ้าเด็กหญิงซึ่ง
 นอนจมอยู่บนเสื่อ เขาเรียกอีก ชายเมียนหันมาวาดตาเขียว “ไต่ขึ้นแล้วโว้ย!”

“ป้า! กาหลงกำลังเจ็บท้อง ช่วยไปทำคลอดให้หน่อยเถอะ”

ชายเมียนแสรังทำไมไต่ขึ้น ขามกวาดน้ำฝนที่ใบหน้าแล้วอ่อนวอนอีก “ช่วยฉันหน่อยเถอะป้า
 ฝนก็ตก จะไปหาหมอที่อำเภอก็ไม่ทันแล้ว ป้า...นี่กว่าเอาบุญเถอะ...” น้ำเสียงของเขาแสนจะคับแค้น
 และขมขื่นใจ

ชายเมียนยังไม่หายโกรธ “ไม่นับถือ(ต้นไทร)แล้วมาทำไม?”

(คนทรงเจ้า : 89)

เหตุการณ์ตอนที่ขามาข้างต้นเกิดขึ้นตั้งแต่ขามยังไม่รับเป็นคนทรงเจ้า สังเกตได้ว่า แม้ขาม
 ยังไม่เข้ามาเป็นผู้บงการความเชื่อ ชาวบ้านก็ยึดมั่นถือมั่น ไปแล้วว่าเจ้าพ่อพระไทรมีจริง ศักดิ์สิทธิ์
 คลบบันดาลโชคลาภและความหายนะได้ ดังนั้นต้องบูชา ห้ามลบหลู่ จึงจะเกิดผลดีต่อตนเองและ
 ครอบครัว เมื่อช่วงนี้หากความสำคัญจะพบว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อพระไทรมีความสำคัญต่อ
 จิตใจของชาวบ้านมากกว่าชีวิตของเพื่อนบ้าน ความศรัทธาและเกรงกลัวทำให้ป้าเมียนพุดออกไป
 เช่นนั้น ความคิดของป้าเมียนในสถานการณ์นี้ตีความได้ว่า นางยอมให้กาหลงตายทั้งกลมได้ เพราะ
 นางไม่อยากช่วยขาม เนื่องจากขามลบหลู่เจ้าพ่อพระไทร

เหตุการณ์สำคัญอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นโทษของความมกมายในระดับที่รุนแรงขึ้น คือ
 เหตุการณ์ในเรื่อง *ข้าวแผ่นดิน* (2538) ตอนผู้เฒ่าคงคาดคั้นความจริงจากเหล็กเรื่องการตายของคำ
 ปลิว เฒ่าคงสะเทือนใจที่เห็นคนท้องถื่นเดียวกันต้องฆ่ากันเอง อีกทั้งแปลกใจที่เหล็กทำเช่นนั้น
 เนื่องจากพื้นนิสัยเดิมเหล็กเป็นคนจิตใจดี เหตุการณ์ตอนนี้แสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้ศรัทธาอย่างขาด
 สติของคนในชุมชน โศกพระนางมีมาก จึงทำให้ตัวละครเหล็กซึ่งเคยเป็นคนดี มีสติปัญญาต้องยอม
 แพ้ แม้รู้เบื้องหลังความเลวของเจ้าพ่อขามแต่เหล็กก็ไม่กล้าเปิดเผย ช้ำยังยอมเป็นเครื่องมือของเจ้า
 พ่อขามเพื่อทำร้ายคนอื่นต่อไป เพราะเหล็กอยากรักษาชีวิตไว้

ผู้เฒ่าคงมองหน้าเขา(เหล็ก) “เอ็งเปลี่ยนไปหมดเลยเหล็ก เอ็งไม่ใช่เหล็กที่ข้าเคยรู้จัก เอ็งเป็นอะไรไปแล้ว ไร้หัวใจหัวใจอะไรขนาดนี้ เอ็งฆ่าคนโดยไม่รู้สึกลึกผิดเลยรี”

“มันเป็นหน้าที่ ฉันถูกสั่งสอนมาอย่างนี้ และฉันก็ไม่มีทางเลือกอื่น ฉันไม่ทำคนอื่นก็ทำ ฉันรักพี่คำปลิว และนับถือเขา ฉันไม่อยากให้ใครฆ่าเขา ถ้าคนอื่นทำ ฉันทำเองดีกว่า ถึงอย่างไรพี่คำปลิวก็ต้องตาย

“ทำไมเอ็งไม่บอกความจริงกับทุกคน ว่าใครสั่งเอ็ง”

“ฉันบอกแล้วใครจะเชื่อ” แวดตาเหล็กขมขื่น “ระหว่างฉันกับเจ้าพ่อ ชาวบ้านเขาจะเชื่อใคร ดีไม่ดีฉันอาจจะโดนรุมกระทืบโทษฐานดูหมิ่นเจ้าพ่อ!”

(จ้าวแผ่นดิน : 611)

คำชี้แจงของเหล็กทำให้เฒ่าคงสะเทือนใจมากขึ้นที่เห็นคนคิมีสติปัญญาอมแพ้ย่อมปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับความชั่วร้ายโดยไม่คิดต่อสู้เพื่อสังคม จากสถานการณ์นี้ทำให้เห็นความรุนแรงของพลังความเชื่อในชุมชน โลกพระนาง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ด้านมืดของศรัทธาไม่เพียงแต่ทำให้คนเสียทรัพย์ หรือทำลายชีวิตผู้ปฏิเสธศรัทธาเท่านั้น แต่ยังปรากฏความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ลงไปด้วย ไม่ว่าจะคนคนนั้นจะรู้เท่าทันผู้นำความเชื่อหรือไม่ก็ตาม

4.2.4.2.3 ความศรัทธาอันขาดวิจาร์ณญาณกับผลกระทบต่อสังคม

จากการศึกษาผลกระทบของศรัทธาในหัวข้อที่ผ่านมาจะพบว่า วิมลพยายามทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงด้านมืดของความศรัทธาที่กระจายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ จากตัวผู้ศรัทธาไปสู่ผู้ไม่ศรัทธา และในที่สุดผลกระทบรุนแรงที่สุดก็แสดงผ่านการล่มสลายของสังคม ดังกรณีที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านกลางทุ่ง เดิมทีหมู่บ้านกลางทุ่งเป็นที่ดินขนาดใหญ่แปลงสุดท้ายที่เจ้าของรวมตัวกันไม่ยอมขายให้กับผู้ใด พวกเขาตั้งใจจะเก็บไว้ให้ลูกหลาน ชาวบ้านหมู่บ้านกลางทุ่งไม่ติดต่อกับวัด โลกพระนาง และตำหนักเจ้าพ่อขาม เพราะรู้ว่าสองแห่งนี้ก็วันซื้อที่ดินไว้แทบหมดตำบล นอกจากนั้นยังพยายามติดต่อซื้อที่ดินกลางทุ่งบ่อยครั้งจนชาวบ้านเดือดร้อนรำคาญใจ หัวหน้าหมู่บ้านคนก่อนยืนยันหนักแน่นว่าจะไม่ขายที่ดิน จึงถูกขามสั่งฆ่า หลังจากนั้นขามก็ชักจูงให้ชาวบ้านกลางทุ่งไปที่

ตำแหน่งของตน แสร้งทำตัวเป็นคนจิตใจดีมีอิทธิฤทธิ์ ช่วยเหลือชาวบ้านได้ ชาวบ้านจึงเริ่มคล้อยตามและนับถือขามมากขึ้นทุกวัน จนในที่สุดก็ตัดสินใจขายที่ดินทั้งหมดให้กับขาม โดยที่ไม่มีใครรู้ว่าขามกำลังเตรียมการหักหลังชาวบ้านครั้งใหญ่ คือ ยุ้งให้ชาวบ้านแตกความสามัคคีและย้ายออกจากชุมชนไปให้หมด

วิมลแสดงบทสรุปของสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยความมกมายไว้ในฉากจบของเรื่อง คือ ฉากน้ำท่วมและตะวันตกในชุมชน โศกพระนางเพื่อแสดงให้เห็นว่า ศรัทธาของชาวบ้านเป็นศรัทธาที่ขาดวิจรรณญาณ จึงนำสังคมไปสู่ความหายนะ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไม่มีอิทธิฤทธิ์ช่วยชาวบ้านให้รอดพ้นทุกข์ภัยได้ เพราะอำนาจแท้จริงที่กำหนดชีวิตคนได้คืออำนาจจากธรรมชาติเท่านั้น

แล้วการบนบานศาลกล่าวก็เริ่มพึมพำไปทั่วทั้งตำบล สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในตำบล โศกพระนางและในสากลโลกต่างถูกคิดลึนบนทั่วถ้วน แต่ฟ้าก็ยังมีมิดมิด ฝนถั่งเทลงมาอย่างไม่ลืมหูลืมตา ราวกับจะให้ น้ำท่วมฟ้า ให้ปลากินดาว เจ้าพ่อขามและเจ้าพ่อพระไทรก็ไม่อาจจะช่วยได้ ข้าพเจ้าตำแหน่งก็จมอยู่ใต้ท้องน้ำไปแล้ว ต้นพระไทรเล่าก็ถูกน้ำท่วมเกือบถึงครึ่งต้นเช่นกัน

ฟ้ามีมิดมิด ฝนเทลงมาตลอดทั้งกาพย์กษัย น้ำท่วมสูงถึงหลังคาบ้านเรือนและตำแหน่งเจ้าพ่อขามข้าวจองต่างลอยหายกระจัดกระจายไปสิ้น บ้างจมอยู่ใต้ท้องน้ำอันมีมิดมิด ไม่มีใครช่วยใคร เพราะต่างกระเสือกกระสนอย่างคนตาบอดช่วยชีวิตตัวเองให้อยู่รอด

สิ้นกาพย์กษัยฝนจึงหยุด แต่ฟ้ากลับไม่ยอมสว่าง ตำบล โศกพระนางจมอยู่ภายใต้ท้องน้ำและความมิดมิดต่อไปอย่างไม่มีท่าทีว่าจะมีแสงสว่างสาดส่องลงมาอีก...

(จ้าวแผ่นดิน :670-671)

จากบทสรุปของเรื่องจะพบว่าเจ้าพ่อขามไม่สามารถควบคุมภัยธรรมชาติเหล่านี้ได้เลย ตำแหน่งจมน้ำ ตัวเจ้าพ่อไม่ปรากฏว่าจมหรือลอยน้ำไปอยู่ที่ใด แม้เหตุการณ์จะหนักหนาถึงขั้นนี้แล้ว ก็ยังพบว่าชาวบ้าน โศกพระนางยังหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เช่นเดิม ฉากนี้กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสิ้นหวังว่า ถึงเพียงนี้แล้วยังไม่สำนึกถึงความมกมายของตนอีกหรือ ประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าวิมลต้องการให้คนสำรวจศรัทธาของตนเอง ทบทวนถึงความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมว่ามีเหตุการณ์เช่นนี้หรือไม่ คนงมมายที่ไม่รู้ตัวว่าตนเอง งมมาย ตั้งเงื่อนไขบีบบังคับผู้อื่น ทำลายผู้คิดต่าง คนรู้เท่าทันจึงไม่กล้าตักเตือน ต้องยอมตนเป็นพวก สุดท้ายก็นำพาสังคมไปสู่หายนะ แต่แล้วก็ไม่ตระหนัก

ถึงความมั่งงายของตน ประเด็นนี้จึงเป็นการชวนให้ตั้งข้อสังเกตว่า ในสังคมที่เต็มไปด้วยความเชื่อ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาจะนำพาสังคมไปสู่ทิศทางใด

บทสรุปแนวคิดของวรรณกรรมของวิมล ไทรนิ่มนวล ในยุคนี้คือ การวิพากษ์วิจารณ์สังคม ในแง่มุมต่าง ๆ ที่กว้างขวางขึ้น อันได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาความยากไร้ การวิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาการเติบโตอย่างรวดเร็วของสังคม เมืองที่ส่งผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัย การวิพากษ์วิจารณ์ความรุนแรงทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์ การศึกษา และสิ่งที่วิมลเน้นย้ำมากที่สุดคือ การวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อในสังคมชนบท วิมล ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อกำหนดขึ้นโดยมนุษย์ และไม่แน่นอนความเชื่อก็จะกลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ ที่ทำให้มนุษย์ต้องประสบปัญหาที่ใหญ่ วิมลขยายความให้เห็นว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ยึดถือ มนุษย์มักคิดว่าความเชื่อที่ตนเชื่อเป็นสิ่งดีงาม ถูกต้อง และไม่มีผู้ใดละเมิดได้ เมื่อเชื่อเช่นนั้นมนุษย์ จึงสร้างแนวปฏิบัติมากำหนดตนเองและผู้อื่นให้ทำตามข้อกำหนดของความเชื่อ ปัญหาจะเกิดขึ้น เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับผู้คิดต่าง ผู้มีความเชื่อที่แตกต่างกัน ความยึดมั่นถือมั่นจะทำให้มนุษย์ พยายามหักล้างผู้ที่มีความเชื่อแตกต่างจากตน ความขัดแย้งจะทวีความรุนแรงขึ้น ในที่สุดแล้วมนุษย์ จะมอบความตายให้ฝ่ายตรงข้าม เพราะมั่นใจว่าความตายเป็นการยุติปัญหาที่ดีที่สุด ความคิดนี้ทำให้คนส่วนใหญ่มองข้ามคุณค่าความเป็นมนุษย์ ขอมเห็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเชื่อแตกต่างกันตายได้ เพราะคิดว่าคนเหล่านั้นคือคนแล้ว วิมลพยายามกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักว่าความเชื่อใด ๆ ก็ไม่มี คุณค่าถ้าต้องแลกกับชีวิตมนุษย์ การพิพากษาผู้อื่น การยกตนว่าเป็นคนมีคุณธรรมสูงกว่าผู้อื่น นั้น เป็นการแบ่งแยกเพื่อนร่วมสังคมออกไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม เมื่อความขัดแย้งรุนแรงขึ้นจนตกลงกัน ไม่ได้ การพิพากษาเช่นนั้นจะนำไปสู่ความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้อีก ต่อไป และผลกระทบจากความยึดมั่นถือมั่นในความเชื่อ โดยไม่ใช้ปัญญากำกับก็จะส่งผลร้ายต่อทุกคนในสังคม

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณกรรมสองยุคของวิมล ผู้วิจัยพบว่า วิมลไม่เคยละทิ้ง การเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต แม้วรรณกรรมในยุค 2527-2538 จะมีแนวคิดที่หลากหลาย แต่เมื่อ พิจารณาแนวคิดต่าง ๆ เหล่านั้นจะพบว่า วิมลยังคงสะท้อนภาพชีวิตชนชั้นแรงงานให้ปรากฏแก่

สายตานักอ่าน ด้วยความหวังว่าวันหนึ่งเพื่อนร่วมสังคมจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป

4.3 ความขัดแย้งในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิมิต ระหว่าง พ.ศ. 2527-2538

ความขัดแย้งในวรรณกรรมของวิมลในยุคนี้หลากหลายและซับซ้อนกว่าความขัดแย้งที่พบในวรรณกรรมยุคก่อนหน้า เนื่องจากวรรณกรรมในยุคนี้ของวิมลมีแนวคิดที่หลากหลาย และมีวรรณกรรมหลายเรื่องเป็นนวนิยาย จึงปรากฏความขัดแย้งหลายชนิดอยู่ในวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน จากการศึกษาสามารถแบ่งความขัดแย้งในวรรณกรรมยุคพ.ศ. 2527-2538 ของวิมลออกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน ความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษา ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจนและ ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ปรากฏเป็นความขัดแย้งหลักจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ คนจน (2528) คนกิน (2533) และ วันฟ้าหม่น (2533)

เรื่อง คนจน (2528) แสดงภาพความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ ดังปรากฏในภาพการพยายามดิ้นรนต่อสู้ชีวิตของหญิงหม้าย ความยากจนผลักดันให้เธอต้องเข้าบ่อนไฟเพื่อหาเงิน เพราะเธอหวังว่าเมื่อได้เงินมากพอแล้วเธอก็จะย้ายออกไปนอกชุมชนแออัด เพื่อหนีให้พ้นกับความอดอยากยากจน

“ฉันก็ไม่รู้ว่าจะขายอะไร อย่างมากก็แค่กล้วยปิ้ง อย่างฉันนี้จะเอาทุนรอนจากไหนมาค้าขายให้เป็นเรื่องเป็นราว ฉันมองไม่เห็นเลยว่ามันจะทำให้ฉันลืมตาอ้าปากได้ ฉันน่าจะอยากจะมีบ้านเป็นของตัวเอง

สักหลัง ไม่ต้องทนอุดอยู่ในห้องเช่าแคบ ๆ เตาหมู แล้วลำพังฉันคนเดียวนะชาตินี้ก็ไม่มีปัญญา อย่าว่
แต่บ้านทิ้งหลังเลย เอาแค่เสาตักสองสามต้นก็ยังไม่เห็นท่าว่าจะได้มันมายังไง ทางเดียวที่ฉันพอจะหวัง
ได้ก็คือ โชคลาภ มือขึ้นสักวันสองวันฉันก็พอตั้งหลักได้ แล้วจากนั้นฉันจะไม่หวนกลับมาหามันอีก ฉัน
จะไปให้พ้น ๆ ไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่มันไกลจากที่นี่”

(คนจน

: 75)

หญิงหม้ายก็เล่นการพนันจนเสียหายหมดตัวทุกครั้ง ซ้ำยังเป็นหนี้ เธอมีลูกอีกหนึ่งคนที่ต้องดูแล
ความยากจนทำให้หญิงหม้ายตัดสินใจขายบริการทางเพศเพื่อให้มีเงินมาประทังชีวิต แต่แล้วการ
แก้ปัญหานั้นก็ทำให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมา คือ หญิงหม้ายตั้งครรภ์ลูกคนที่สอง เธอบอกเรื่องนี้
กับเชียนพন্নเพื่อขอให้เขารับผิดชอบลูกในท้อง แต่เชียนพন্নไม่ยอมรับ ลูกว่าเธอเป็นหญิงขาย
บริการ ดังนั้นเธออาจท้องกับลูกค้าคนไหนก็ได้ ในที่สุดเชียนพন্নจึงสั่งให้เธอไปทำแท้ง เพื่อจะได้
ไม่ตัดปัญหาภาระเลี้ยงดู

“เอาซึ่ง เธอไปเอาออกดีกว่า ถึงเธอจะไปบอกว่าท้องกับใครก็ไม่มีใครเขาเชื่อหรอก คลินิกไหนก็
ได้ ฉันจะให้เธอพ้นนี้ ที่เหลือก็ไปพูดกับคนที่เธอเคยนอนด้วยว่าท้องกับเขา ถ้าใครเขาเชื่อยอมรับเด็ก
ในท้องนั้นเธอก็ไม่ต้องเอามาคืนฉันหรอก ถือว่าเป็นของขวัญจากฉัน แต่อย่าลืมว่าหนี้ยังไม่หมด”
หล่อนั่งนิ่งเหมือนถูกสาป คอหอยติดตันจนพูดไม่ออก เขาลุกขึ้น จกกระเป๋าตังค์จากกระเป๋า
กางเกงออกมาแฉับ ใช้นิ้วจิกแบงก์ห้าร้อยออกมายื่นให้หล่อนสองใบ

“ไปเอาออกซะ ลำพังตัวเธอคนเดียวยังจะเอาไม่รอด ขึ้นให้มันขึ้นมามีอีกคนที่พากันอดตายเท่านั้น”

(คนจน

: 110)

หญิงหม้ายเจ็บปวดกับคำตอบของเชียนพন্নที่ปฏิเสธเธออย่างไม่ใยดี เธอหมดความอดทน
กับการต้องคืนรนอยู่อย่างยากไร้ เมื่อคิดทบทวนเรื่องราวที่ตนเองและลูกต้องเผชิญแล้วหญิงหม้าย
จึงเตรียมตัวฆ่าตัวตาย

ดึกก่อนคืน หล่อนยังไม่หลับ นอนก่ายหน้าผากดาวสว่างโพลงในความมืด ไม่หวังสักนิดว่าเขาจะมา แต่ก็ยังเงี่ยหูฟังเสียง หล่อนถามตัวเองหลายครั้งว่าจะไรหนอทำให้โชคชะตาเป็นเช่นนี้ จะมีสักวันไหมที่จะได้พบกับความสุขสบาย แล้วหล่อนก็ตอบเองว่าเกิดอีกสักกี่ชาติมันก็ไม่ดีไปกว่านี้ และหากเลือกได้ ไม่ว่าจะชาติไหนหล่อนขอไม่เกิดอีก ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนทั้งสิ้น หล่อนอยากสูญสลาย ไม่มีไม่เป็นอย่างไหนทั้งสิ้น โลกมนุษย์ในความคิดของหล่อนก็คือขุมมรกตที่ไม่มีผู้คุม ทุกคนถูกขังและคืนพล่าน เชือดเฉือน และเข่นฆ่ากันเองเพื่อจะมีชีวิตอยู่ในขุมมรกตนี้ให้นานขึ้นอีก ใจของคนไม่มีอะไรมากไปกว่าความเห็นแก่ตัว

(คนจน : 154)

จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้บีบบังคับให้ตัวละครต้องดิ้นรน เพื่อให้มีกินมีใช้ ต้องเล่นการพนันเพื่อหาเงิน แต่เธอก็กลับมีหนี้สินจากการพนันจำนวนมากจนต้องออกขายบริการทางเพศ จนกระทั่งตั้งครุภัก เมื่อความขัดแย้งบีบบังคับตัวละครมาจนถึงที่สุด หญิงหม้ายรู้ว่าตนเองไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้อีกต่อไป เธอจึงตัดสินใจฆ่าลูกและฆ่าตัวตายตาม

เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในเรื่องสั้น *คนเกิน* (2533)

เกษตรกรยากจนในเรื่องสั้นเรื่องนี้ไม่มีเงินซื้อผ้าห่มให้กับสมาชิกในครอบครัว เขาจึงต้องไปกู้เงินมา แต่เงินที่กู้ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับซื้อผ้าห่มให้ลูกทุกคนได้ ความยากจนในเรื่องนี้เป็นเหตุจึงทำให้ชาวนาต้องเสียชีวิตไปหนึ่งคน

เขาพูดต่ออย่างผิดหวังว่า “ข้าซื้อผ้าห่มมาได้สามผืนเอง ไม่รู้ว่ามันจะแพงยังงี้ ไม่งั้นจะกู้เพิ่มอีก

สักห้าร้อย”

เขาวางผ้าห่มลงบนตักเมีย แต่นางยังคงนั่งนิ่งเป็นขอนไม้ ไม่รู้สึกรู้สากับความหนาวเหน็บเอา

เสียเลย

“เอ็งเป็นอะไรไป?” เขาหันมาจ้องหน้านาง เห็นสีหน้าซีดเผือดนั้นตายสนิท ไม่ปรากฏ

ความรู้สึกใดเลย เขาตกใจ จับแขนนางเข่า ละล้าละลักถามว่า “เอ็งเป็นอะไร? ไม่สบายหรือเปล่า?”

เขารอคำตอบอยู่นาน

“ลูก...” แล้วปากของนางก็เบะระริก หน้าตาบิดเบี้ยวเหยเก ทว่ากลับไม่มีน้ำตา

เขาหันขวับไปมองลูก แล้วหันกลับมาองหน้าเมียด้วยอาการตระหนก อ้าปากถามเสียงกว้าง

แต่กลับไม่มีเสียง

(คนเกิน : 39-40)

ในเรื่อง วันฟ้าหม่น (2533) กล่าวถึงคนรักคู่หนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทอย่างมีความสุข แต่แล้ววันหนึ่งฝ่ายหญิงก็ต้องเดินทางไปทำงานทำที่กรุงเทพฯ เพื่อหาเงินชดใช้หนี้สินให้กับครอบครัว

“จ้รักเอ็งเหมือนเป็นชีวิตของข้า ข้าไม่ปรารถนาใครอีกแล้ว...ข้าจะรอเอ็งกลับ...”

“ลั่นก็รักพี่” เธอพยายามซ่อนน้ำตาแห่งการจากพราก “ฉันอยากอยู่กับพี่ที่นี่ อยู่ไปจนตาย...”

“ทำไมเราไม่อยู่ล่ะ?”

เขาอดถามไม่ได้ทั้งที่รู้ดีอยู่แล้ว

ฟ้าเป็นสีดำด้วยเมฆฝน ดูท่าว่าจะตกหนักไปจนถึงวันพรุ่งนี้ เขาไม่หวั่นวิตกอะไรทั้งนั้น หากมีชบาอยู่ด้วย แต่เธอกำลังจะจากเขาไป จากบ้านเกิดเมืองนอน จากที่ป่าน้ำอาไปไกล ข้ายังไม่แน่ใจว่าเมื่อไหร่จะกลับมา ฝนเริ่มพรูพรายพร้อมกับหยาดน้ำตาของเขารินไหล

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ในเรื่อง วันฟ้าหม่น (2533) ผลักดันให้ตัวละครหญิงสาวต้องทิ้งถิ่น ทั้งคนรัก เข้าไปทำงานทำในกรุงเทพฯ และไม่ได้กลับมาบ้านเกิดอีกเลย

จากการศึกษาความขัดแย้งที่ปรากฏในวรรณกรรมกลุ่มนี้จะพบว่า ความยากไร้ของตัวละครในเรื่อง ส่งผลให้ผู้อ่านเห็นภาพการดิ้นรนเพื่อมีชีวิตรอดของตัวละครผู้ยากไร้ได้ชัดเจนขึ้น ผู้ยากไร้ต้องสู้ชีวิตเพื่อเอาชนะปัญหาความอดอยาก จากเนื้อเรื่องจะพบว่าตัวละครที่ได้รับความกดดันต้องยอมจำนนต่อความยากจน และหาทางออกด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป หญิงหม้ายในเรื่อง คนจน (2528) อดทนต่อความยากไร้ไม่ได้นางจึงฆ่าตัวตาย ส่วนครอบครัวเกษตรกรในเรื่อง คนเกิน (2533) และคู่รักในเรื่อง วันฟ้าหม่น (2533) ทำใจยอมรับกับความยากไร้ที่ตนต้องเผชิญ

4.3.2 ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ปรากฏเป็นความขัดแย้งหลักจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โศกพระนาง (2532)

นวนิยายเรื่อง โศกพระนาง (2532) กล่าวถึงครอบครัวของบัวลอย เกษตรกรยากจน มีหนี้สินมาก วันหนึ่งลูกสาวของเขาถูกรถชนเสียชีวิต เขาเป็นเจ้าทุกข์ที่สมควรได้รับความเป็นธรรม แต่สารวัตรในเรื่องกลับฉกฉวยผลประโยชน์ ยักยอกเงินค่าทำศพลูกที่เขาสมควรจะได้รับไปสองหมื่นบาท แล้วแสร้งพูดแสดงบุญคุณว่าเงินที่บัวลอยได้รับนั้นสารวัตรอุทิศสำหรับเรียกเรื่องให้ หลังจากนั้นนายร้อยตำรวจเลขของสารวัตรก็เรียกเงินทำบุญจากบัวลอยอีก บัวลอยมีหนี้สินจำนวนมาก เขาอยากนำเงินค่าทำศพลูกไปใช้หนี้ แต่นายร้อยตำรวจเลขของสารวัตรก็พูดทวงบุญคุณเชิงบังคับจนเขาต้องจ่ายเงินออกไป

ประตูหน้าห้องสารวัตรใหญ่เปิดออก มีชายสองคนเดินออกมา นายร้อยหนุ่มบอกเขาว่า

“เชิญเข้าไปได้เลย ท่านว่างแล้ว...” บัวลอยลุกยืน นายตำรวจทำท่าเหมือนเพิ่งนึกขึ้นได้ “อ้อ เดี่ยวครับ” บัวลอยชะงัก “คือวันนี้คุณคงได้เงินเลย ผมขอแนะนำคุณไว้สักหน่อยนะครับ เอ้อ - - ท่านสารวัตรขงมากเสกกับคดีลูกของคุณนี้ ยังไงผมก็อยากเห็นคุณแสดงน้ำใจเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อท่าน ตอนนี้น่าจะจัดผ้าป่าไปทอดที่เชิงใหม่ ยังไงคุณช่วยท่านทำบุญสักหน่อยเป็นสินน้ำใจกัน”

“ครับ เอ้อ... ชักเท่าไรดีล่ะครับ?”

“เรื่องทำบุญทำทานนี่กะเกณฑ์กันไม่ได้หรอกครับ”

บัวลอยคิดไว้อย่างใจป้ำว่าจะช่วยทำบุญสักสองร้อย แต่ก็ยังลังเลว่าจะน่าเกลียดไหม เพราะท่านสารวัตรอุทิศสำหรับช่วยเป็นหูเป็นตาเรียกเงินค่าทำศพลูกให้เป็นหมื่น ๆ

“สักห้าร้อยนี่จะน่าเกลียดมั๊ยครับท่าน...”

“โอ๊ย ! ให้ไปเลยครึ่งสองพัน ท่านอุทิศสำหรับเรียกเงินให้คุณตั้งหลายหมื่น”

บัวลอยไม่รู้มาก่อนว่าเงินค่าทำศพที่เขาควรจะได้รับคือห้าหมื่นบาท แต่ตำรวจยกยอกสองหมื่นบาทไว้ ซ้ำยังมาขูดรีดเงินทำบุญไปอีกสองพันบาท ความขัดแย้งในเรื่องนี้ส่งผลให้บัวลอยไม่มีเงินใช้หนี้เก่าแก่ บัวลอยจึงต้องมีหนี้สินต่อไป

“ระยำ !- เก้าแก่สบอลใจ แต่แล้วเขาก็หัวเราะขำ ๆ ทั้งที่ก๊อ ไปป้ออยู่พร้อมกับโคลงหัว วางแขนทั้งสองข้างบนโต๊ะแล้วใช้นิ้วเคาะโต๊ะ จ้องหน้าบัวลอยแล้วยิ้มกึ่งขำกึ่งสมเพช... ก็บริษัทของเขาเองนี่แหละเป็นคนจ่ายเงินสด ๆ ให้สารวัตรใหญ่เป็นค่าทำศพไปห้าหมื่น และค่าใส่ของร่วมทำบุญทอดกฐินกับสารวัตรใหญ่อีกหนึ่งหมื่น ซึ่งแพงไปหน่อยสำหรับเด็กตัวเล็ก ๆ แต่ก็คิดว่าเป็นการเอาใจสารวัตรใหญ่ และเป็นสายสัมพันธ์ที่จะพึ่งพิงกันต่อไปภายหน้า

(โคกพระนาง

: 89)

นอกจากนั้นแล้วความขัดแย้งในเรื่องนี้ยังเป็นการชี้ให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายรัฐที่เอารัดเอาเปรียบผู้ยากไร้ให้ชัดเจนขึ้น ตรงตามหลักการของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ต้องการเปิดเผยให้เห็นต้นตอปัญหาของผู้ยากไร้

4.3.3 ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน

ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุนในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ปรากฏเป็นความขัดแย้งหลักจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ *โคกพระนาง* (2528) และ *นักมั่งสิ่วรีตี* (2536)

นวนิยายเรื่อง *โคกพระนาง* (2538) นอกจากจะแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับตัวแทนของรัฐแล้ว ยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุนอีกด้วย เหตุการณ์หลังจากลูกของบัวลอยเสียชีวิตและได้ค่าทำศพแล้ว ทำให้เจ้าหนี้หลายรายเข้ามาทวงเงินบัวลอยหนึ่งในนั้นคือเจ้าหนี้รายใหญ่ คือ เก้าแก่นุญชัย เจ้าของโรงสีประจำท้องถิ่น

“ที่ผมเชิญมานี้ก็เพื่อจะได้เคลียร์บัญชีกันเสียให้เสร็จเรียบร้อย นี่มันสองปีแล้ว จำนวนเงินก็

ไม่มากเท่าไร”

บัวลอยนึกอยู่แล้วว่าถูกตามตัวมาด้วยเรื่องอะไร แต่กระนั้นเขาก็รู้สึกว่อากาศมันร้อนขึ้นทุกที
เหงื่อไหลออกดินผม คอแห้งผาก เลี้ยงบุญชั้พูดไปเรื่อย ๆ

“ทั้งคั้งคั้งคองรวมแล้วก็สามหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยพอดี”

เขาทั้งตัวพิงพนักเก้าอี้ สูบไปป์ มองหน้าบัวลอยเป็นเชิงเตือนให้พูดบ้าง แต่บัวลอยไม่พูด เขา

แต่กั้มน้ำคู้โตะที่ปุกระจก เขาเลยพูดเสียดเอง “เงินทั้งหมดนี้มันไม่มากมายอะไร ตอนนีคู้ณพอมีทางใช้
คั้งคั้งคั้งรับใช้เสียด ไม่งั้นปีหน้าดอกมันจะขึ้นไปอีก

(โลกพระนาง

: 86-87)

บัวลอยไม่มีเงินชำระหนี้ เนื่องจากถูกสารวัตรยักยอกเงินไปแล้วสองหมื่นบาท ส่วนเงินที่
เหลือเขาก็ถูกเจ้าหนี้รายอื่นเรียกเก็บไปจนหมดแล้ว บัวลอยจึงได้แต่ทุกข์ใจที่ต้องหาเงินมาใช้หนี้
รวมทั้งดอกเบี้ยจำนวนมาก ชำรายถ้าแก่ยังงูว่าปีต่อไปจะเพิ่มดอกเบี้ยให้สูงขึ้น ราคาข้าวจะตกต่ำ
และหากบัวลอยไม่ชำระหนี้ถ้าแก่จะฟ้องร้อง

“ถ้าแก่เขาว่ายังงูมั้ง”

เฟื่องฟ้าถามเมื่อหัวขึ้นจากเรือนมานั่งดูยาหน้าเครียคค้ำ บัวลอยถอนใจแล้วอศยวาว ๆ คัด
ไม่ตกว่าจะบอกเมียเรื่องคำทำศพลูกคั้งคั้ง

“เขาคั้งทวงหนี้ละสิ”

“แล้วพ็ว่ายังงู”

“ชำระว่ายังงู” บัวลอยคูน “เงินมันเหลือที่ไหนเล่า”

เฟื่องฟ้าถอนใจ ไม่อยากจะกวนใจเขา แต่ความอยากก็เปิดปากเธออีก

“ถ้าแก่เขาไม่ว่างูหรือ?”

“เขาคั้งว่าถ้าปีนีไม่ให้เขา ปีหน้าดอกมันจะมากขึ้น ราคาข้าวก็จะตกลงอีก แล้วถ้าเรายังไม่มีเงิน

ใช้ เขาจะฟ้อง... ชำจะบ้ำ...”

(โลกพระนาง

: 91)

ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องส่งผลให้ตัวละครบัวลอยทุกขั้วใจที่ต้องทำงานหาเงินมาชดใช้หนี้จำนวนมาก จากเหตุการณ์ในเรื่องนี้ทำให้เห็นว่า นายทุนในเรื่องบีบบังคับตัวละครให้ยากจนลง ทั้งที่เขาสามารถลดราคาคอกเบี้ยได้ แต่เขาก็ไม่ทำ ได้แต่ขู่ว่าจะเพิ่มดอกเบี้ยให้สูงขึ้นอีก นอกจากนี้ยังเตรียมจะกดราคาข้าวให้ต่ำ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นแล้ว ข้าวที่บัวลอยเห็นดั้นด้นไปปลูกมากก็ต้องขายในราคาต่ำ ทำให้ชำระหนี้ช้า และดอกเบี้ยพอกพูนมากขึ้น

ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุนในเรื่อง *นักมั่งสวัริตี* (2536) กล่าวถึงในตอนตัวละครนักเขียนที่ไปพบเพื่อนสนิทสองคน คนหนึ่งเป็นนายทุนเจ้าของสำนักพิมพ์ชื่อวิริตี อีกคนหนึ่งชื่อทวยเป็นคนงานในโรงพิมพ์แห่งนั้นเมื่อตัวละครนักเขียนได้พบกับเพื่อนผู้เป็นลูกจ้างของสำนักพิมพ์ เขาก็ต้องตกใจเมื่อเห็นฝ่ามือของเพื่อน

เขามือซ้ายที่มีแค่ฝ่ามือครึ่งเดียวให้ดู ผมตกใจด้วยคาดไม่ถึง เมื่อวานเจอกันก็ไม่ทันสังเกต เพราะมัวแต่คิดจิตใจ “นี่นะ เป็นผลของคนบาป เวนกรรมมันตามทัน...”

“เกิดอะไรขึ้นวะ ถึงเป็นยังงี้?”

เขาพูดเหมือนไม่ทุกข์ร้อน “ก็ตัดกระดาด...มันเลยตัดเอามือที่เคยแทงวัวแทงควายไปเสียด้วย เวนกรรมมันตามทันตาเห็นสิจิงๆ”

“ไปทำยังไงเข้ามันถึงตัดเอาได้?” ผมสนใจมือของเขามากกว่าเรื่องเวรกรรม

“งานมันเร่ง โหมทำทั้งกลางวันกลางคืน ไม่ได้หลับไม่ได้นอนสามวันสามคืนติดต่อกัน มันเลยมึนงงไปหมด มือหนึ่งกดสวิทช์ อีกมือจัดกระดาด แล้วลืมหือออกให้พันใบมีด”

(นักมั่งสวัริตี

: 99)

สถานการณ์นี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างนายทุนที่ใช้แรงงานหนัก จนทำให้ทวยผู้เป็นลูกจ้างต้องกลายเป็นคนมือพิการ

4.3.4 ความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง

จากการศึกษาวรรณกรรมของวิมลระหว่างพ.ศ. 2527-2538 พบว่ามีเรื่องสั้นที่แสดงให้เห็นความทุกข์ของตัวละครอันเกิดจากการต้องอดทนใช้ชีวิตในเมืองหลวง ซึ่งปรากฏเป็นภาพความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ *คนบ้ากับชะตากรรมของเขา* (2533) *โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ* (2533) *หมา* (2533) และ *นิกเอดส์* (2535)

เรื่องสั้น *คนบ้ากับชะตากรรมของเขา* (2533) เป็นเรื่องราวของชายวัยกลางคนผู้หนึ่งอพยพมาจากต่างจังหวัด เมื่อมาอยู่ในกรุงเทพฯ เขาก็มักทำประโยชน์เพื่อหมู่บ้านแห่งนั้นเสมอ คอยตัดหญ้ารกในซอย เก็บขยะ นำจอบไปถมทางที่ขรุขระเพื่อให้คนสัญจรไปมาสะดวก แต่ชายผู้นี้มักจะชอบพูดถึงความแห้งแล้งของท้องถิ่นที่มาจากมา พูดถึงความไม่เอาไหนของลูกชาย และพูดถึงความสกปรกของซอยแห่งนี้เสมอ บางครั้งก็ขอเงินผู้คนที่เข้ามาพูดคุยด้วย พฤติกรรมของชายผู้นี้สร้างความประหลาดใจให้กับคนในหมู่บ้าน พวกเขาพากันคิดว่าชายผู้นี้เป็นคนเสียสติ เนื่องจากทำงานที่ไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง คนในหมู่บ้านมองว่าเป็นการกระทำที่เสียเวลา หลังจากนั้นเด็กในหมู่บ้านจึงนำก้อนหินมาขว้างใส่ชายผู้นี้ เพราะเห็นว่าเป็นคนเสียสติ จึงอยากแกล้ง และคิดว่าชายผู้นี้คงจะไม่ตอบโต้

ทันทีที่แก่ได้เป็นคนบ้า ชะตากรรมของแกก็เปลี่ยนไปอย่างไม่น่าเชื่อ ไม่มีใครอยากพูดคุยหรือทักทายด้วยนัก ตรงข้าม ทุกคนกลับพยายามเลี่ยงจากแกและไม่อยากเห็นแกมาป่วนเถียนแถวบ้านตัวเอง พวกเด็ก ๆ ในซอยมีของเล่นใหม่ที่ทันสมัยที่รวมกลุ่มกันเข้ามาล้อเลียน แลกลั่นปดลิ้นตา ร้องคำว่า “คนบ้า! คนบ้า!” เมื่อแกไม่สนใจ พวกเด็กก็เอาก้อนดินก้อนหินปาใส่แล้ววิ่งหนี กูร์กันออกไปตั้งหลักเพื่อดูว่าคนบ้าจะทำอะไร นานวันเข้าคนบ้าเริ่มตอบโต้ ด้วยการเงื้อมีดหรือจอบจะเข้าทำร้าย เด็ก ๆ ก็วิ่งต้อออกไปอีก แล้วหันกลับมาปาใส่แกใหม่ เป็นเช่นนี้วันแล้ววันเล่า จนแกกลายเป็นคนหงุดหงิด โมโหง่าย

(คนบ้ากับชะตากรรมของเขา : 20)

ความขัดแย้งระหว่างชายชนบทผู้นี้กับวิถีชีวิตของคนเมืองส่งผลให้เขาต้องบาดหมางกับคนในชุมชน เมื่อเด็ก ๆ เริ่มเข้ามาทำร้ายเขา เขาจึงตอบโต้บ้าง ในที่สุดแล้วคนในชุมชนจึงแจ้งตำรวจให้มาจับชายผู้นี้ไปสอบสวน และหลังจากนั้นชายผู้นี้ก็ไม่กลับมาในหมู่บ้านอีกเลย

ความขัดแย้งในเรื่อง **คนบ้ากับชะตากรรมของเขา** (2533) เน้นย้ำให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนเมืองหลวง เน้นการใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน คำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง รับผิดชอบเฉพาะพื้นที่ของตนเอง ดังนั้นเมื่อมีคนมาเก็บขยะ ถมดิน ถางหญ้า ในพื้นที่สาธารณะ คนผู้นั้นจึงถูกมองว่าเป็น “คนบ้า” แต่พฤติกรรมของชายอพยพผู้นี้เป็นพฤติกรรมที่ วิมล ไทรนิ่มนวล ต้องการชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ คนควรสนับสนุน และวิมลต้องการให้มีคนแสดงพฤติกรรมอย่างชายอพยพผู้นี้มากขึ้น ดังที่พบข้อมูลสนับสนุนในบทสรุปของเรื่องทีกล่าวถึงเหตุการณ์ หลังจากชายผู้นั้นจากหมู่บ้านไปว่า หมู่บ้านกลับมาสกปรกและมีน้ำท่วมขังอีกครั้ง ตัวละคร “ผม” จึงอยากใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีคนอย่างชายอพยพผู้นั้นอีกครั้ง

ผมมองออกนอกหน้าต่างไปที่ซอย พวกคนคิดกำลังถือธงเท้า รุ่งกางเกง รุ่งผ้าถุง เดินขย่งเสียง

แอ่งน้ำด้วยสีหน้าท่าทางรังเกียจและไม่พอใจ

ผมคิดถึงคนบ้าด้วยความรู้สึกสำนึกบุญคุณ และปรารถนาเหลือเกินที่จะมีชีวิตอยู่ร่วมกับคนบ้า

อย่างแถมๆ

(คนบ้ากับชะตากรรมของเขา : 21)

ในเรื่อง **โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ** (2533) กล่าวถึงเด็กต่างจังหวัดคนหนึ่งที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมือง เด็กคนนี้เป็นเพื่อนของสุนัขของคนรวยข้างบ้านด้วยความประหลาดใจ เนื่องจากเห็นสุนัขตัวนั้นต้องเข้าโรงเรียนฝึกสุนัขเพื่อฝึกมารยาท และต้องแสดงพฤติกรรมให้คล้ายมนุษย์

“นี่ต้องให้ฝึกเรื่องมารยาทการกินการนอน การถ่าย แล้วก็เรื่องการช่วยเหลืองานการในบ้าน

เด็ก ๆ น้อย ๆ... อีกหน่อยก็จะให้ออกไปซื้อกับข้าว ซื้อหนังสือพิมพ์แล้ว...”

(โรงเรียนและมหาสร้างสรรค์แห่งชาติ : 69)

ความขัดแย้งในประเด็นนี้ส่งผลให้ตัวละครเด็กอพยพเลือกที่จะปฏิบัติกับสุนัขของตัวเอง
อย่างไม่บังคับ และมองสุนัขของคนเมืองด้วยความสงสารในชะตากรรม ที่ต้องถูกเจ้าของบังคับ
เรื่อง หมา (2533) แสดงให้เห็นความขัดแย้งของคนกับวิถีชีวิตเมืองไว้ในเหตุการณ์ที่ ตัว
ละครต้องนำสร้อยคอราคาแพงไปให้สุนัขของเจ้าของบริษัท เพราะรู้ว่าเจ้านายรักสุนัขตัวนี้มาก ทุก
คนในบริษัทต่างต้องเอาใจสุนัขตัวนี้ไม่ต่างอะไรกับเอาใจเจ้านาย

เมียเจ้าของบริษัทกำลังกล่าวคำบรรยายคุณงามความดีของคุณมาเมืองค์ (สุนัข) นับแต่เรื่อง
ความเฉลียวฉลาด ความมีชีวิตชีวา และอะไรอีกสารพัด ล้วนแต่พิเศษเลิศเลอไปหมด พอหล่อนกล่าวจบ
เสียงปรบมือก็ดังขึ้น เขานำกล่องสร้อยคอกับล็อกเก็ตไปยื่นให้คุณมาเมืองค์ เจ้าหล่อนช่างแสนรู้แน่ อ้า
ปากรับไว้แล้ววางลงบน โต๊ะ เขาออกกลับมอย่างสงบเสงี่ยม มองคุณมาเมืองค์ก้าวขึ้นไปบน โต๊ะ ใช้ลิ้น
เลียคับเทียบเล่มเล็ก ๆ จนหมด เขาปรบมือร่วมกับคนอื่น ๆ จากนั้นก็ถือโอกาสทยอยหลบขึ้นบันไดไป
บนคานฟ้า บอกตัวเองอย่างแฉกฉันว่า ขึ้นอยู่ร่วมงานเดี๋ยวก็ต้องแตกแยกที่คุณมาเมืองค์เลียด้วยหรอก

(หมา : 83)

จากการศึกษาเรื่องสั้นเรื่องนี้พบว่า ตัวละครต้องจำใจมอบของขวัญมีค่าให้กับสุนัขเจ้าของ
บริษัทเพราะเขาต้องการความก้าวหน้าในชีวิต เขาไม่มีทางเลือกอื่น พนักงานในบริษัททุกคนต่างไม่
มีทางเลือกอื่น ระบบบริษัทแก่งแย่งกันกันสูง ทุกคนต้องการความก้าวหน้า ดังนั้นพนักงานแต่
ละคนจึงต้องยอมทำทุกอย่างให้มีภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน้าเจ้านาย แม้ว่าต้องสูญเสียเงิน สูญเสียคนรัก
หรือสูญเสียศักดิ์ศรีก็ตาม

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่งผลให้ตัวละครเอกต้องมอบสร้อยคอทองคำหนักสองสลึงให้กับ
สุนัข ซึ่งสร้อยคอเส้นนี้เป็นของขวัญที่เขาเตรียมไว้ให้คนรัก เหตุการณ์ทั้งนี้จึงทำให้เขาเสียทั้ง
สร้อยคอทองคำและเสียทั้งคนรักที่ทิ้งเขาไปเนื่องจากเธอคิดว่าเขาไม่เห็นความสำคัญของเธอ

เรื่องสั้น *นิกเอดส์* (2535) แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง
ตลอดเรื่อง ตัวละครรู้สึกว่าเขาถูกบีบคั้นจากสภาพสังคมเมือง ทำให้ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ
เหมือนกลายเป็นเครื่องจักร ต้องกินอาหารกระป๋อง ต้องเดินห้างสรรพสินค้า ต้องชมภาพยนตร์ ต้อง
ใช้ชีวิตตามรูปแบบที่สังคมเมืองจัดสรรไว้ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ตัวละครรู้สึกว่าเป็นบังคับชีวิตคนเมือง

ให้ผู้คิดตัวเองเข้ากับระบบอุตสาหกรรมมาก จนทำให้คนเมืองหลงลืมความสุขแบบเรียบง่าย
ความสุขที่ไม่ต้องรีบร้อน เป็นความสุขที่ได้รับจากธรรมชาติ

ผมไม่ชอบผลผลิตจากความฝันของพวกคุณ แต่ผมก็ไม่อาจปฏิเสธมันได้ทั้งหมด ผมยังต้องกิน
อาหารกระป๋อง อาหารซอง น้ำมันขวด หากความบันเทิงด้วยการไปนั่งดูการ “แสดง” ของคนอื่นที่ถูก
บันทึกไว้ในฟิล์ม ซ้ำร้ายไฮ้การแสดงนั้นมันก็ไม่ได้เป็นเหยื่ออะไรเลย นอกจาก “เล่ห์หลวง” ที่พวกคุณ
โฆษณาชวนเชื่อว่าเป็น “ศิลปะ” เพื่อหาเงิน มันทำให้ผมยังคิดถึงความบันเทิงในโลกแห่งความฝันของ
ผม ที่เราต่างก็เป็นผู้เล่น – ไม่ใช่ผู้แสดง – แม้แต่ลูกเล็กเด็กแดงก็มีส่วนร่วมในการเล่นด้วย อย่างน้อย
เขาก็แหกปากร้องเพลงและปรบมืออย่างสนุกสนาน แต่การแสดงของพวกคุณกลับเป็นการวางแผนไป
เสียทุกอย่าง แม้แต่การสร้างอารมณ์ร่วมของ “ท่านผู้ชม”

(นิกเฮคส์

: 152)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวงที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องนี้ส่งผลให้ตัว
ละครรู้สึกว่าคุณเองกลายเป็นคนเสียสติ ถูกทำลายความฝัน ถูกจำกัดให้ต้องใช้ชีวิตอยู่ในรูปแบบที่
สังคมเมืองกำหนด เขาจึงตัดสินใจว่า เมื่อความฝันของเขาถูกทำลาย เขาก็จะหันกลับไปทำร้ายความ
ฝันของผู้อื่นเช่นกัน ความขัดแย้งในเรื่องนี้แสดงให้เห็นความป่วยไข้ทางจิตใจของคนในสังคมเมือง
อันเกิดจากการเร่งรัดพัฒนาของเมือง ทำให้เห็นภาพความเหนื่อยล้าที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคม
สำเร็จรูป เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างถูกกำหนดไว้แล้ว ทั้งสิ่งของเครื่องใช้ รูปแบบการใช้ชีวิต และ
วัฒนธรรมเมือง คนไม่สามารถใช้ชีวิตในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากรูปแบบที่สังคมกำหนดไว้ได้
นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นภาพของคนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตคนเมือง จึงต้องใช้
ชีวิตอยู่อย่างทุกข์ใจ เนื่องจากเมืองจะพัฒนาต่อไป มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ห่างไกลธรรมชาติมากขึ้น
และไม่อาจหยุดยั้งได้ ความขัดแย้งนี้จึงเป็นภาพที่ส่งเสริมให้เห็นแนวคิดการวิพากษ์วิจารณ์สังคม
เมืองของวิมลให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

4.3.5 ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมือง

จากการศึกษาวรรณกรรมของวิมลระหว่างพ.ศ. 2527-2538 พบว่ามีเรื่องสั้นที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมือง จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วันฟ้าใหม่ (2535) ความฝันของโลก (2535) แบบแผนฆาตกรรม (2535) และ นักรักชาติ (2538)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมืองในเรื่องสั้น *วันฟ้าใหม่* (2535) คือ เหตุการณ์ที่หญิงสาวคนหนึ่ง ผู้เคยเชื่อการปกครองโดยอำนาจทหาร อยู่มาวันหนึ่งเธอกลับรู้สึกว่าการปกครองโดยฝ่ายทุนนิยม ทำให้เธอมีความสุขมากกว่า แต่แล้วภายหลังเธอก็ได้รู้ความจริงว่า ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายนายทุนต่างไม่หวังดีกับประชาชน ได้เพียงแต่พูดให้ประชาชนมีความหวังเท่านั้น ความผิดหวังในครั้งนั้นทำให้เธอตัดสินใจ ไม่ฝากความหวังไว้กับการปกครองโดยฝ่ายใดทั้งสิ้น เธอเลือกพึ่งพาตนเอง เรื่องสั้นเรื่องนี้มีลักษณะสอดคล้องกับเรื่องสั้น *แบบแผนฆาตกรรม* (2535) ที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อันเป็นตัวแทนของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ตัวละครในเรื่องดำเนินว่า อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นต้นเหตุทำให้ผู้คนต้องเสียชีวิตจำนวนมาก เพื่อรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้

“มึงมันไอ้พวกจิตสำนึกให้เซ้า

!” มัจฉีนี่ดำมัน

มันหัวเราะหึ ๆ มีกังวานเย้ยหยัน

“คนต่างหาก”

“คนทำไม?”

!” ผมโกรธ

“คนเป็นเจ้าของจิตสำนึก เป็นทั้งผู้เซ้าและผู้ให้เซ้า”

“คนฆ่ากันตายเป็นเบือเพราะมึงครึ่งแล้วครึ่งเล่า มึงจะไม่ยอมรับผิดชอบอะไรเลยริเวเนียร์?”

มันยังคงหัวเราะหึ ๆ ขณะที่ผมเริ่มไม่เข้าใจ

“คนจะต้องรับผิดชอบกันเอง เพราะทุกสิ่งมันเกิดมาจากคน กูก็เป็นผลผลิตของคนเหมือนกัน มึงสร้างกูขึ้นมาเอง ไม่ว่าจะในฐานะของสัญลักษณ์ของระบอบหรือตัวระบอบเอง” มันสาธยายเสียงเกรียด

“มึงกำลังปิดการและยอมรับผิดชอบ

!” ผมเสียงดังขึ้นอีก

“กูจะรับผิดชอบยังไง? ในเมื่อกูไม่มีอยู่จริง กูเป็นเพียงสิ่งที่คนคิดขึ้นมา พวกมึงฆ่ากันเพราะความคิด มึงคิดไม่เหมือนกันเอง แล้วมึงก็ฆ่ากัน ทำไมมึงไม่เข้าใจ!”

(แบบแผนฆาตกรรม

: 57-58)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมืองในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ตัวละครกำลังประณามการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบที่เกิดขึ้นมาเพื่อขัดแย้งกับระบอบการปกครองดั้งเดิมของประเทศ ส่งผลให้คนในสังคมคิดและเชื่อในระบอบการปกครองที่แตกต่างกันจนกระทั่งต้องชนฆ่ากันไปจำนวนมาก ความขัดแย้งดำเนินไปด้วยการโต้ตอบระหว่างตัวละครกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และส่งผลให้ตัวละครไม่เชื่อถือในการปกครองใด ๆ อีกต่อไป เพราะเห็นว่าการปกครองนั้นไม่มีระบอบใดที่ดีพร้อมสมบูรณ์ ดังนั้นตัวละครจึงเลือกตั้งสติ และเลือกที่จะเชื่อแนวคิดการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง ไม่ยึดถือว่าระบอบใดอย่างมั่นคงอีกต่อไป ความขัดแย้งในเรื่องนี้สนับสนุนแนวคิดที่วิมลต้องการชี้ให้เห็นคนพึ่งพาตนเอง ไม่คาดหวังกับระบอบการปกครองแบบใดแบบหนึ่งจนเกินไป ไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าระบอบการปกครองแบบใดดีที่สุด เพราะการปกครองทุกระบอบมีข้อดีข้อเสีย และการปกครองทุกระบอบเกิดจากความคิดของมนุษย์ อาจมีผิดพลาดล้มเหลวได้ ไม่ใช่ระบอบที่จะใช้ได้กับทุกสังคม หรือใช้ได้ตลอดกาล

ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมืองในเรื่องสั้น ความฝันของโลก (2535)

แสดงให้เห็นในเหตุการณ์ผู้ชุมนุมทางการเมืองถูกยิง และรู้ว่าผู้ชุมนุมรายอื่นถูกยิงอีกจำนวนมาก แต่เขากลับรู้สึกว่าเขาตื่นขึ้นจากความตาย กลับไปดูสถานที่เกิดเหตุ และได้พบว่าศพผู้ชุมนุมหายไปทั้งหมด

แล้วผมก็นึกขึ้นได้ว่า ก่อนที่ผมจะล้มกลับไปนั้นผมโดนยิงเข้าที่หน้าผาก มันอาจเป็นรูกระสุนปืนก็ได้ ผมคลำด้านหลังศีรษะ เพื่อหารูที่กระสุนเจาะทะลุออกไปแต่ไม่พบ มันคงฝังอยู่ในหัวผม แต่ข้างมันก่อนเถอะ ตอนนี้อยากรู้ว่าไอ้รูกระสุนที่หน้าผากนี้มันเกิดจากอะไรกันแน่ ถ้ามันเกิดจากกระสุนปืน ย่อมแสดงว่าเหตุการณ์เมื่อตอนปลายคืนนั้นเป็นความจริง

แต่พอมองทุกสิ่งรอบตัว ผมก็ไม่แน่ใจ เพราะไม่มีร่องรอยอะไรที่แสดงว่าได้เกิดเหตุการณ์สังหาร โหด ผู้คนมือเปล่าแม่สักเท่าแมวข่วน แต่ถ้ามันไม่มีอะไรเกิดขึ้นจริง แล้วรู้ผลที่หน้าผากผมมันเกิดจากอะไร ยิ่งไปกว่านั้น ตีกรรมและถนนทำไมมันเงิบร้างไว้ชีวิตผิดปรกติอย่างไม่น่าเชื่อ

(ความฝันของโลก

: 48)

ความรู้สึกรัดเคี้ยวของตัวละครผู้ชุมนุมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ตัวละครทำใจยอมรับการถูกกดขี่จากการปกครองระบอบเผด็จการทหารที่เข้ามาควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม จนกระทั่งชีวิตของประชาชนกลายเป็นชีวิตที่ไร้คุณค่า การตายของประชาชนเปรียบเสมือนความฝัน ไม่มีผู้ใดเรียกร้องเอาผิดฝ่ายกระทำต่อประชาชน ได้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องจึงแสดงให้เห็นการเข้ามามีอำนาจเหนือประชาชนของรัฐบาลทหาร เป็นการเผยให้เห็นผู้กดขี่ประชาชน อันเป็นจุดมุ่งหมายของวรรณกรรมเพื่อชีวิต

ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมืองในเรื่องสั้น *นักรักชาติ* (2538) แสดงผ่านความคิดของตัวละครที่วิพากษ์วิจารณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่เข้ามาปราศรัยหาเสียงในชุมชน ตัวละครผู้วิจารณ์มีความคิดว่า สิ่งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมาพูดหาเสียงนั้นเป็นนโยบายจอมปลอม หลอกลวง ให้ความหวังกับประชาชน แต่นโยบายเหล่านั้นไม่เคยทำให้ประชาชนมีชีวิตดีขึ้น และเขาคิดว่า ผู้นำทุกยุคทุกสมัยต่างมีวิธีการหลอกลวงประชาชนแบบเดียวกัน คือการอ้างผลประโยชน์ของชาติ อ้างนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน เป็นเหยื่อล่อให้ประชาชนเลือกตน และหลังจากนั้นผู้นำก็จะเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์จากประชาชน

ผมได้ยื่นแต่เสียงตัวแทนแห่งจิตสำนึกจอมปลอมของเขาว่า “งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข” – “เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ” และอะไรห่วย ๆ ทำนองนี้เรื่อยมาทุกปีจนถึงทุกวันนี้

แม้ว่าคำขวัญประจำชาติจะเปลี่ยนไปกี่ครั้งก็หน ความหวังใหม่ ๆ จะถูกยื่นมาตรงหน้าอยู่วันละไม่น้อยกว่าสามเวลา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และรัฐธรรมนูญจะเปลี่ยนไปแล้วก็ฉบับผมก็ยังเหมือนเดิม... ยังต้องทำงานหนัก พักผ่อนน้อย รายได้พอยาไส้ ชักหน้าไม่ถึงหลังสักเดือน

แต่สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผมมีเวลาได้รตรองถึงชีวิตตัวเองและชีวิตผู้อื่น

ชีวิตผู้อื่นก็คือชีวิตคนอย่างพวกผม...ว่าทำไม...มันเกิดอะไรขึ้น เราถึงยากจนข้นแค้น ไม่มีวัน
จบสิ้น...อยู่ข้างอุ้งน้ำของเราหายไปไหน ใครเป็นผู้ฉกชิงเอาไป... ในคำถามอันถวิลหาเหล่านี้ ผมอดไม่ได้
สักครั้งที่จะหวนคิดไปถึงภาพในอดีต...ผมเคยมีบ้านอยู่ริมแม่น้ำ พ่อแม่ทำนา มีนาแค่ห้าไร่ก็สามารถ
ปลูกข้าว ปลูกพืชที่เราอยากกินไว้กินได้ตลอดปี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าวจริง ๆ แถมยังมีพืชผักและสัตว์
น้ำอื่น ๆ อีกมากมายให้เรานำมาเป็นอาหาร

ไม่ต้องปลูก ไม่ต้องเลี้ยง พวกเราก็มีชีวิตอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์

แต่พอประเทศชาติพัฒนามากขึ้น สรรพสิ่งอันอุดมสมบูรณ์ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของเราก็ร่อยหรอ
ลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ช้าไม่นานมันก็สูญหายไปจนหมด

หมดไปพร้อมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้นแหละ

สิ่งที่เหลือไว้ให้ก็คือในน้ำมีแต่น้ำเน่า ในนามีแต่ดินเปรี้ยว พืชและสัตว์ที่เลี้ยงในฟาร์มก็ไม่ได้
เป็นพืชและสัตว์ที่แท้จริง มันเป็นแต่เพียงสารเคมีและฮอร์โมน ในสิ่งมีชีวิตเท่านั้น ทั้งนี้เพราะมันโดน
พัฒนาตามแผนพัฒนาฯของนักรักษาติทั้งหลายนั่นเอง

(นักรักษาติ

: 164-165)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้ส่งผลให้ตัวละครผู้วิจารณ์ตัดสินใจว่าจะต้องใช้ชีวิตให้
ห่างไกลจากผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางการเมือง ให้มากที่สุด เพราะเขาไม่เชื่อมั่นความ
สุจริตของผู้นำเหล่านี้เลย

จากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏวรรณกรรม
กลุ่มนี้สนับสนุนแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ใช้ชีวิตอย่างไม่พึ่งพาผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็นแนวคิดที่
วิมลสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมยุคนี้ วิมลไม่คาดหวังว่าผู้นำฝ่ายรัฐจะนำพาชาติไปสู่
ความเจริญได้ คนกลุ่มนี้ต้องการเพียงแค่เข้ามาตัดดวงผลประโยชน์จากประชาชนผู้ยากไร้เท่านั้น
ดังนั้น การแก้ปัญหาที่วิมลเสนอคือ ประชาชนผู้ยากไร้ต้องใช้สติในการพึ่ง ไม่ตกหลุมพรางผู้นำ ใช้
ชีวิตตามแนวทางคนไทยชนบทในอดีต ที่ผู้คนอยู่กันอย่างสงบสุข มีกินมีใช้ โดยไม่ต้องพึ่งพา
นโยบายของรัฐ

4.3.6 ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษา

ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษา คือ การปฏิเสธค่านิยมทางการศึกษาที่
 ผู้คนสั่งสอนกันมาตั้งแต่อดีต กล่าวคือ เด็กต้องเรียนให้สูงที่สุด เพื่อจะได้มีงานที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่
 ดี มีสังคมที่ดี วรรณกรรมในกลุ่มนี้มีจำนวน 1 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *ผู้ไขว่คว้า* (2534)

นวนิยายเรื่อง *ผู้ไขว่คว้า* (2534) กล่าวถึงชีวิตของ ณิชย เด็กมัธยมปลายที่สอบเข้า
 มหาวิทยาลัยไม่ติด เขาถูกพ่อทำร้ายร่างกาย จึงหนีไปอยู่บ้านป่า ณิชย ได้พบกับต้อง ลูกพี่ลูกน้องผู้
 ซึ่งไม่เรียนหนังสือ เพราะคิดว่าการเรียนหนังสือเป็นสิ่งที่ทำให้คนเสียเวลา การออกหาอาหาร ตก
 ปลา เก็บผัก ก็ทำให้มนุษย์อิ่มได้แล้ว มนุษย์จึงไม่จำเป็นต้องเสียเงินทอง เสียเวลาไปเรียนหนังสือ
 เพื่อจะหาเงินมาซื้ออาหาร

“ถ้าให้ต้องไปโรงเรียน ก้มหน้าก้มตาเรียนอย่างเดียว กับให้ต้องไปทอดแห จับปลา ต้องจะ
 เลือกเอาอย่างไรน”

เด็กชายหัวเราะ ตอบได้ทันที “ฉันก็ไปทอดแหจับปลานะซี สนุกจะตาย แลเมได้ปลากินด้วย”

ลุงต่อให้อีกว่า “มันไปโรงเรียนไม่ค่อยจะถึงหรอก ไปหาพระหว่างทางอยู่เรื่อย ๆ แรก ๆ ก็ต้อง
 เลี้ยวซ้ายกัน แต่มันเหมือนเงินภูเขา พักหลังเลยปล่อย ๆ มัน ชีวิตของมัน มัน ไม่อยากเรียนสูง ๆ เพื่อจะ
 ได้ทำงานเบา ๆ อยากรินดินกินหญ้าอยู่หยิ่งก็ตามใจมัน เราพยายามแล้ว”

“ไม่เห็นดีเลยโรงเรียน น่าเบื่อจะตาย...” ต้องบ่น พร้อมกับทำหน้าตาเหม็นเบื่อ

ณิชยหัวเราะ

“คนขี้เกียจก็หยิ่งแหละ” ขวัญชีวาว่าให้อย่างไรใคร

“พี่ขยันแล้วเป็นไง สอบเรียนพยาบาลก็ไม่ได้”

“คนเก่งกว่าพี่เขามีนี่” ขวัญชีวาออกตัว

“ลงท้ายพี่ก็มาอยู่กลางทุ่งกลางท่าเหมือนฉันนี่แหละ แลเมยังทำอะไรไม่ค่อยจะเป็นอีก เสียเวลา
 เรียนเปล่า ๆ”

(ผู้ไขว่คว้า

: 92)

แนวคิดและวิธีการใช้ชีวิตที่สุขสบายโดยไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือของต้องทำให้ฉันชัย
เริ่มเปลี่ยนความคิด จากแต่เดิมเขาเคยคิดว่าการเรียนคือการวัดผลสำเร็จของชีวิต แต่เวลานี้เขาเริ่ม
อยากเรียนรู้การใช้ชีวิตแบบต้อง อยากเติบโตด้วยความสบายใจ ไม่ต้องกดดันตัวเองด้วยการเรียน
อย่างเคยเป็นมา

สีหน้าและแววตาเขาหมองลง แต่แล้วก็ฉายประกายดังเดิม เมื่อคิดว่าหากตัวเองอยู่ถึงวันนั้น
ใครจะไปใครจะมาเขาก็ไม่หวั่นไหวอะไรอีกแล้ว ดีเสียอีก เขาจะได้พิสูจน์ให้พ่อแม่เห็นว่า ถึงเขาไม่ได้
เรียนมหาวิทยาลัย ไม่ได้ 'เป็นใหญ่เป็นโต' ก็ยังมีชีวิตอยู่ได้ และมีความเป็นอิสระ มีความสบายใจดีอีก
ด้วย

เขาตัดสินใจได้แล้วว่าจะพูดคุยกับลุงและป้าเรื่อง 'อยู่ที่นี้'

(ผู้ไขว่คว้า

: 93)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษาที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ส่งผลให้ตัว
ละครณชัยได้เรียนรู้กับความสุขในสังคมชนบท ได้ลองใช้ชีวิตโดยไม่มีค่านิยมทางการศึกษามาบีบ
บังคับ สภาพจิตใจของเขาดีขึ้น เขาเริ่มจับปลาเป็น เริ่มมีทักษะการใช้ชีวิตในชนบทที่ไม่จำเป็นต้อง
เสียเงิน เสียเวลา เสียสุขภาพ ไร่เรียนหนังสือ ไม่ต้องดิ้นรนแข่งกันกับคนอื่น ๆ แต่ก็ได้อาหารกินอิ่ม

ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องนี้จึงเป็นการสนับสนุนการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมทางการ
ศึกษา ที่ปลุกฝังให้คนแข่งขันกัน จนกระทั่งเยาวชนสูญเสียทักษะการใช้ชีวิตในด้านอื่น ๆ ความ
ขัดแย้งประเด็นนี้ทำให้เห็นตัวอย่างผลลัพธ์ในการใช้ชีวิตอยู่โดยไม่มีปัจจัยด้านการศึกษาที่กำหนด
ชีวิต ทำให้เห็นว่า มนุษย์สามารถอยู่อย่างมีความสุขได้ เลี้ยงชีวิตตนเองได้ แม้ไม่ปฏิบัติตาม
ค่านิยมทางการศึกษา

4.3.7 ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจน

ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจน คือ ปัญหาทางการเงินที่
นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องเผชิญ ซึ่งส่งผลให้นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องมีหนี้สิน ต้อง
ทำงานหนักขึ้นจนเกิดปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หรือต้องเปลี่ยนแนวทางการเขียน

ไปเขียนวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง เรื่องสั้นในกลุ่มนี้มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ผู้ตามหาความสุข (2529) ผู้พ่ายแพ้ (2532) นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือผล (2537)

เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจน ทำให้นักเขียนเหล่านี้ต้องประสบปัญหาหนี้สินและปัญหาความสัมพันธภาพในครอบครัว ดังที่พบในเรื่อง ผู้พ่ายแพ้ (2532)

ผมรู้สึกว่าคอหอยมันตีบตัน ตัดสินใจอะไรไม่ถูก จะออกหางานทำสักพักดีหรือไม่ การเงินคล่องตัวแล้วค่อยลาออกมาเขียนเรื่อง ‘ดี ๆ’ ต่อ หรือว่าจะเขียนนิยายรัก ๆ ใคร่ ๆ หรือเรื่องเอากันอย่างเพื่อน ๆ หลายคนดี (แต่ทำไมถึงจะต้องเขียนในสิ่งที่มันเกลียดชังขะแยงนั้นด้วย มันเคยประณามคนพวกนั้นว่าเป็นปัญญาชนกะหรีไม่ใช้หรือ มันลาออกจากงานก็เพื่อจะเขียนเรื่อง ‘ดี ๆ’ ไม่ใช่หรือ? แต่ครอบครัวมันกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤต ดูซิ เมียหน้าคำคล้ำเครียด หาความสุขไม่ได้สักเวลา ลูก ๆ หน้าตาหม่นหมอง เพราะพ่อแม่ทะเลาะกันทุกวัน และน้อยหน้าเพื่อน ๆ ที่ไม่มีอะไรสักอย่างเทียบหน้าเทียมตาเพื่อนได้ อุปกรณ์การเรียนมีไม่ครบ เสื้อผ้าเก่าคร่ำ ลูกเท้าขาดเปื่อยเห็นนิ้วเท้าโผล่ กระจ่างขาด ปุเปปิดฝาไม่ได้ ช่วงหลัง ๆ ลูกอายุเพื่อนจนหาเรื่องไม่ไปโรงเรียนอยู่ทุกวัน ใกล้จะสิ้นเทอมอีกแล้ว ค่าเทอมงวดใหม่ยังไม่รู้จะหาที่ไหน จะหันหน้าไปพึ่งพิงใคร ไม่ได้อีกแล้ว หนี้เก่ายังตามใช้ไม่ทัน ส่งได้แค่ดอกเบี๋ย บางเดือนยังต้องขอผัดผ่อน เมียเป็นหนี้สหกรณ์ทั้งแบบสามัญและแบบลูกเงิน หนี้เอกชนอีก ร้อยละห้า ส่งแชร์ที่คิดเปียร์ตั้งแต่ยังไม่ไ้ได้เล่นเพื่อเอาเงินมาหมุนใช้อีกเดือนละสองมือ พอสิ้นเดือนเงินเดือนไม่เหลือสักบาท ต้องเริ่มต้นกู้ลูกเงินใหม่อีก มันปล่อยให้เป็นอย่างนี้มาตั้งแต่ออกจากงานแล้ว) ผมคิดว่ามันสับสนอยู่ทั้งคืน รุ่งเช้าเลยมีเงินเขียนหนังสือไม่ได้

(ผู้พ่ายแพ้

:91-92)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบีบบังคับให้ตัวละครนักเขียนต้องเปลี่ยนแนวทางการเขียนไปเขียนสั้นแนวพิศواس ซึ่งเป็นแนวทางการเขียนที่นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในเรื่องนี้ไม่ต้องการเขียน แต่เขาจำเป็นต้องเขียนเพราะงานประเภทดังกล่าวเป็นที่ต้องการของตลาดหนังสือ และทำให้เขามีเงินใช้จ่ายอย่างคล่องตัว

เรื่อง *ผู้ตามหาความสุข* (2529) แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรม เพื่อชีวิตกับความยากจน ส่งผลให้นักเขียนต้องทำงานหนักมากขึ้น แต่ก็ไม่ทำให้เขามีเงินใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น ทั้งยังมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง ความขัดแย้งในข้อนี้ส่งผลให้สัมพันธ์ในครอบครัวเหินห่าง ในที่สุดภรรยาและลูกก็ทดลองทิ้งให้เขาอยู่บ้านลำพัง เพื่อให้เขารับรู้ความรู้สึกของลูกและภรรยาตลอดเวลาที่ผ่านไป

ผมรู้สึกหัวใจมันเหี่ยววูบลงทันที หหมดเรี่ยวหมดแรง เอาคือ ๆ เดินเซื่อง ๆ เข้าบ้าน นั่งจมอยู่ในเก้าอี้จนมืดค่ำ รู้สึกว่าบ้านเงียบเหงาเหมือนป่าช้า – ยิ่งกว่าป่าช้า – มันทั้งหดหู เส่ร้างมวง วังเวง เค็งคว้าง ผมรู้แล้วว่าความรู้สึกของลูกเมียเป็นอย่างไรเมื่อยามที่บ้านขาดผม ผมได้แต่เสียใจด้วยความรู้สึกผิด แต่ก็คิดไม่ออกว่าจะจัดการกับชีวิตครอบครัวอย่างไรถึงจะลงตัว

(ผู้ตามหาความสุข

: 49)

ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจนในเรื่องสั้น *นักเขียนสร้างสรรค์และผู้หิวฉก* (2537) ปรากฏขึ้นในเหตุการณ์ที่ภรรยาของนักเขียนเข้ามาบอกนักเขียนว่าเธอตั้งครรภ์ได้ 3 เดือน ตัวละครนักเขียนกลุ่มใจอย่างมาก เพราะรู้ว่าเขาไม่มีเงินพอที่จะดูแลลูกได้

“ทำไมไม่บอกที่ตั้งแต่แรก ปล่อยให้เสียเงิน...”

“ก็...นี่มันไม่แน่ใจ...แล้ว...ไม่อยากจะให้พี่ไม่สบายใจ”

“พูดตอนนี้คิดหรือว่าพี่จะสบายใจ?” เขาหงุดหงิด ทั้งน้ำเสียงและกิริยา “มาบอกเอาตอนนี้...มันยิ่งยาก...”

“จะแต่งกับนี่มใหม่? ถ้านี่มมีลูก...” เธอขำอย่างขอความเห็นใจ

เขาจ้องหน้าเธอ เพราะอยากรู้ว่าถ้าเขาปฏิเสธเธอจะเป็นอย่างไร

“พี่รักนี่ม...” เขาพยายามสงบอารมณ์ โกรธ พูดด้วยเสียงปรกติ “เมื่อนี่มมีลูกที่พี่อยากจะได้เลี้ยงดูให้ดี เพราะมันเป็นลูกของเรา แต่...นี่มก็เห็นอยู่แล้วว่าพี่อยู่ในฐานะอย่างไร ห้องนี้ยังต้องเช่า...ถ้ามีบ้านของตัวเองพี่จะไม่พูดให้นี่มสะเทือนใจสักนิด...พี่อยากให้นี่มเห็นใจพี่บ้าง

พี่น้องนะ ทนเหนื่อยยาก ทำทุกอย่างอยู่ทุกวันนี้ก็เพื่อมัน เพื่อลูกของเราที่จะเกิดตามมา...”

(นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือผล : 113-114)

ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องส่งผลให้นักเขียนต้องตัดสินใจบอกให้ภรรยาไปทำแท้ง

ความขัดแย้งที่ปรากฏในวรรณกรรมกลุ่มนี้ทำให้เห็นภาพปัญหาทางการเงินที่รุมเร้านักเขียน วรรณกรรมเพื่อชีวิตชัดเจนขึ้น ปัญหาความยากจนทำให้นักเขียนต้องสูญเสียความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว ต้องมีหนี้สิน ต้องทำงานหนักมากขึ้น ดังที่ปรากฏในเรื่อง *ผู้ตามหาความสุข* (2529) นักเขียนบางเรื่องก็ตัดสินใจเปลี่ยนแนวทางการเขียนชั่วคราว เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวดังที่ ปรากฏในเรื่อง *ผู้พ่ายแพ้* (2532) และนักเขียนบางคนต้องยอมสูญเสียเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเอง ดังที่ปรากฏในเรื่อง *นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือผล* (2537)

4.3.8 ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคม

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคม คือ ความขัดแย้งของตัวละครหลักกับความเชื่อในบริบททางสังคมของวรรณกรรมเรื่องนั้น ปรากฏทั้งสิ้น 4 เรื่อง ได้แก่ *งู* (2527) *คนทรงเจ้า* (2531) *พระเวสสันดร* (2531) และ *ข้าวแผ่นดิน* (2538)

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *งู* (2527) เกิดขึ้นในเหตุการณ์ที่ยี่สิบตัดเศียรพระประธานวัดโคกพระนาง เขาทำเพื่อแสดงให้เห็นว่า พระประธานไม่มีอิทธิฤทธิ์ทำร้ายคนได้อย่างที่ชาวบ้านเข้าใจ

“เศียรพระอยู่ที่นี่ !”

เสียงนั้นทำให้ทุกคนหันไปมองเป็นตาเดียว หลายคนที่อยู่จกอุทยานว่า “ไอ้สุนัข” ยี่สิบแหวก ผู้คนเข้ามาเผชิญหน้ากับท่านเจ้าอาวาสและกำนัน เขาสิ่งแวดล้อมเศียรพระประธานออกจากอุโมงค์มาขึ้นให้ เจ้าอาวาส เขาพูดเสียงเรียบ “ผมต้องการพิสูจน์ว่าท่านไม่ได้กินคนอย่างที่ทุกคนเชื่อกัน

(ง)

: 305)

เมื่อยี่สุ่นตัดเศียรพระประธานที่ชาวบ้านทั้งตำบลเชื่อว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ให้คุณให้โทษแก่คนได้ สิ่งนี้ทำให้ชาวบ้านโกรธแค้นยี่สุ่นอย่างมาก ชาวบ้านต่างไม่เชื่อว่าคนที่มุ่งร้ายต่อพระประธานจะรอดพ้นอันตรายไปได้ แต่แล้วกำนันฤทธิผู้เป็นตัวแทนของชาวบ้านก็คิดหาเหตุผลได้ว่า สาเหตุที่พระประธานไม่สามารถทำร้ายยี่สุ่นขณะที่กำลังตัดเศียรได้ สืบเนื่องมาจากหลวงพ่อบุญได้ตอกปาก กำกับอิทธิฤทธิ์ของพระประธานไว้เรียบร้อยแล้ว

เสียงกำนันประกาศขึ้นว่า “ไอ้ยี่สุ่น !” ที่มึงตัดเศียรพระประธานได้ก็เพราะหลวงพ่อบุญตอกตะปูไว้ ไม่นับมึงไม่มีทางมาขึ้นเสนาอหน้าที่นี่หรอก”

เสียงขานรับกระหึ่มออกไป ยี่สุ่นรู้ว่าตัวเองพลาดนัด แต่ถึงเขาจะถอนตะปูออกจากปากพระประธานแล้วจึงสกดเศียรผู้คนที่ไม่เชื่ออยู่ดี คนพวกนี้จะต้องหาทางออกว่าเขาตัดเศียรพระแล้วจึงถอนตะปูภายหลัง เขาพลาดจริง ๆ ช่างมัน คนมันจะโง่ ทำยังไงมันก็โง่

(ง)

: 306)

เมื่อชาวบ้านหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อของตนเองได้แล้ว สิ่งผลให้ยี่สุ่นต้องถูกจับไปดำเนินคดีอีกครั้ง จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องจะพบว่า ยี่สุ่นไม่สามารถทำลายความเชื่อของชาวบ้านได้ ไม่ว่ายี่สุ่นจะหาทางพิสูจน์ด้วยวิธีการใดก็ตามอย่างไร แต่ในที่สุดแล้วชาวบ้านก็จะหาเหตุผลมาสนับสนุนความเชื่อของตนเองจนได้

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคมที่ปรากฏในเรื่อง *คนทรงเจ้า* (2531) เกิดขึ้นในเหตุการณ์ที่ตัวละครขามประกาศว่าจะตัดต้นไม้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือเพื่อใช้เป็นพื้นที่บนโลกอพยพสัตว์เลี้ยง

“ฉันไม่ได้ทำลาย แต่ฉันไม่นับถือ”

“นั่นแหละ มึงไม่นับถือก็เท่ากับมึงทำลาย

!”

ขามสุดจะอดทนต่อไป เขาจ้องหน้าผู้ใหญ่ พูดยเสียงหนักแน่นจริงจัง

“ฉันจะนับถือหรือไม่นับถือมันก็เป็นเรื่องของฉัน”

“มึงกล้าตีปานนี้เชียวรีไอ้ขาม !” ผู้ใหญ่ตะเบ็งเสียงกร้าว

“คอยดูเถอะ มึงจะวิตติชิบหาย !”

“ช่างมัน” ขามไม่สะอึกสะเทือน “จะชิบหายรีไม่ชิบหายมันก็เป็นเรื่องของฉัน”

“มึงจะกำแหงกับกูรี?” ผู้ใหญ่เลือดขึ้นหน้า ชักปืนออกจากพุงขึ้นมาเขย่าเร่า ๆ “ถามไฉนมัน
คูชิวะ! ถ้ามึงจะเอาไปไว้ก็ถามมันดู!”

ขามแทบจะร้องโทสะไว้ไม่อยู่ เขาอยากจะโผนจากขานเรือนเข้าไปใส่หน้าผู้ใหญ่ว่าแล้วระดมหมัด
ให้รู้แล้วรู้รอดไป

“จะเล่นกันเถื่อน ๆ ยังงี้ก็เอา เอาไปก็เอากัน ฉันจะโค่นแม่มันให้รู้แล้วรู้รอดไปเสียเลย”

(คนทรงเจ้า : 43-44)

เมื่อขามประกาศโค่นต้นไทรที่ชาวบ้านนับถือชาวบ้านทั้งชุมชนก็ตั้งข้อรังเกียจเขา ไม่มีใคร
อยากพูดคุยติดต่อ หรือให้ความช่วยเหลือครอบครัวของขาม เพราะเกรงว่าการช่วยเหลือขามจะทำ
ให้เจ้าพ่อพระ ไทรพิโรธ และผู้ช่วยเหลือขามก็จะได้รับความเดือดร้อน ความขัดแย้งในเรื่องทำให้
ขามถูกกดดันจากคนในสังคม เขาเกือบจะเสียชีวิตและลูกในท้องไป เพราะหมอดำเฒ่าในชุมชนไม่
ยอมทำคลอดให้ ความขัดแย้งระหว่างขามกับคนในชุมชนรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ บีบบังคับขามให้
ต้องรับเป็นคนทรงเจ้าในที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคมที่ปรากฏในเรื่อง *พระเวสสันดร*
(2531) เกิดขึ้นในฉากชายเสียดิพังวัด เพราะเขาคิดว่าตนเองเป็นพระเวสสันดร เมื่อเห็นว่าพระสงฆ์
ในยุคปัจจุบันไม่แสวงหาพระธรรม มุ่งแต่สะสมทรัพย์สมบัติไว้บำรุงตนเอง เขาจึงทำลายวัด เพื่อ
แสดงให้คนในชุมชนเห็นว่า พระสงฆ์ที่ชาวบ้านกราบไหว้อยู่เวลานี้ประพฤติตนแตกต่างจาก
หลักธรรมทางศาสนา จึงไม่สมควรมีอยู่อีกต่อไป เมื่อชาวบ้านเห็นจึงตกใจอย่างมาก และเรียก
ตำรวจเข้ามาสอบสวนเขา

“ก็ไอ้พวกนั้นไง” เขาก็มีออกไป “มันเอาของมามาหากิน ทำไมไม่ไปจับ?”

“พวกนั้นนะพวกไหน?”

“พวกที่อยู่ในวัดไง” น้ำเสียงของเขาจริงจัง

ผู้กองนั่งอึ้ง เช่นเดียวกับพวกไทยมุง ทุกคนมองหน้าเขา คิดสงสัยว่าเขาบ้างจริงหรือแกล้งบ้างกัน
แน่

“พระท่านทำผิดอะไรถึงต้องไปจับ?”

เขาอ้าปากค้าง เพราะคิดว่าตำรวจเข้าใจเรื่องที่เขาพูดมาทั้งหมด “ก็บอกแล้วไงว่ามันเอาศาสนา
ของมามาหากิน ไม่เห็นรีไรง พวกมันร่ำรวยกันขนาดไหน มีที่ดินนับพันนับหมื่นไร่ อ้างว่าจะเอาไว้ทำ
สำนักวิปัสสนา แต่มันกลับสร้างอารามใหญ่โตโอฬารอย่างกะวัง เสวยสุขกันเปรมปรีดิ์ยิ่งกว่ามออยู่ใน
วังครึ่งกระ โน้นอีก”

(พระเวสสันดร : 144-145)

จากความขัดแย้งในเหตุการณ์ส่งผลให้ตำรวจมาจับกุมชายเสียดสีไปดำเนินคดี เพราะ
ชาวบ้านต่างเชื่อถือไปแล้วว่าพระสงฆ์คือผู้ปฏิบัติดี ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่พระสงฆ์ทำคือสิ่งที่ดีงาม
ไม่ควรจะมีผู้ใดมาตำหนิ

ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคมที่ปรากฏในเรื่อง *จ้าวแผ่นดิน* (2538)

เกิดขึ้นในยุคที่ความนิยมในตัวเจ้าพ่อขามรุ่งเรืองถึงขีดสุด เวลานั้นชาวบ้านเข้าไปหาเจ้าพ่อขาม
มากกว่าไปทำบุญที่วัด โลกพระนาง แม้แต่ชาวบ้านกลุ่มที่เคยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดก็หันไปนับถือเจ้าพ่อ
ขาม เหตุการณ์นี้ทำให้วัด โลกพระนางไม่พอใจอย่างยิ่ง ส่วนเจ้าพ่อขามก็ต้องการตอกย้ำ
ความสำเร็จของตนเอง โดยการแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่า พระในวัด โลกพระนางยังต้องยอมรับนับ
ถือเจ้าพ่อ เจ้าพ่อขามจึงส่งคนไปบอกว่าพระทองมามีเคราะห์ และต้องมาเข้าพิธีสะเดาะเคราะห์กับ
เจ้าพ่อ แต่พระทองมาไม่ยอมมา เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าพระทองมากำลังต่อต้านความเชื่อของ
คนส่วนใหญ่ในสังคม โลกพระนาง เนื่องจากการไม่มาพบเจ้าพ่อ หมายถึงการไม่ยอมรับนับถือเจ้า

พ่อ พระทองมายังคงเชื่อว่าขามไม่มีอิทธิฤทธิ์อย่างที่คนรำลือ และนอกจากนั้นยังเชื่อว่าการบวช
พระสามารถคุ้มครองอันตรายได้ทุกอย่าง

ต่อมาพระทองมาวางแผนยุยงให้คนไปยิงเจ้าพ่อขาม แต่ไม่สำเร็จ เหตุการณ์นี้จึงเป็นการ
ประกาศศัตรูกับเจ้าพ่อขามอย่างชัดเจน พระทองมาเริ่มกลัวความผิด เนื่องจากรู้ว่าอำนาจการชี้ถูกชี้
ผิดของสังคมขึ้นอยู่กับเจ้าพ่อขาม ดังนั้นหากเจ้าพ่อขามพูดว่าพระทองมาเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความ
ตายของคนในชุมชนอีกหลายคน ชาวบ้านก็จะเชื่อสิ่งที่เจ้าพ่อพูด และพระทองมาก็จะต้องได้รับ
โทษ เมื่อคิดได้ดังนั้นพระทองมาจึงรีบเดินทางมาสะเดาะเคราะห์ เพื่อแสดงว่าพระทองมายอมอยู่ใต้
อำนาจเจ้าพ่อขามแล้ว

แต่เจ้าพ่อขามก็ไม่ให้อภัยพระทองมา

“ถ้าหลวงลุงไม่ยอมเป็นเครื่องมือให้พระจันทร์กับหลวงพ่อเนียน...” ขามจ้องลึกกลงไปใน
ดวงตาของพระทองมา พูดเสียงลึกลับว่า “และไม่คิดแข่งอำนาจบารมีกับเจ้าพ่อ หลวงลุงก็จะไม่ชะตาขาด
ยังงี้”

“กูไม่เคยคิดจะแข่งบุญวาสนากับใครเลย ไม่คิดเลยจริง ๆ กลับมานี้ก็เพราะหวังบ้านช่องลูก
เมีย...” พระทองมาตอบเสียงสั้นเครือ

ขามไม่สนใจ เขาพูดเสียงเรียบลึกต่อไปว่า “หลวงลุงคิดว่าจะโค่นองค์เจ้าพ่อได้สำเร็จ ถึงได้ไม่
ยอมมาหาองค์เจ้าพ่อท่าน แม้กระทั่งองค์เจ้าพ่อจะสะเดาะเคราะห์ให้ หลวงลุงก็ยังอวดเก่งเอาผ้าเหลือง
มาอวดอ้าง พอไม่เป็นไปดังที่วางแผนไว้ก็เลยต้องรีบมานี้”

(จ้าวแผ่นดิน

: 646-647)

ความขัดแย้งระหว่างพระทองมากับเจ้าพ่อขาม ผู้เป็นตัวแทนของความเชื่อส่วนใหญ่ของ
สังคมโคกพระนาง บีบบังคับให้พระทองมาสิ้นหวัง กลัวความตาย และแสดงความพ่ายแพ้ออกมา
อย่างไม่เคยทำมาก่อน เจ้าพ่อขามประวิงเวลาให้พระทองมาอ่อนวอนเขาไปเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการ
ประกาศชัยชนะของ”เจ้าพ่อ” ที่มีเหนือ “พระ”

“อู... เอ้อ... กระทบ ลูกช้าง ไม่เคยคิดล่วงเกินขามเลย เป็นความสัจจริง” พระทองมาวิงวอน
“ให้ลูกช้างสาบานที่ไหนยังงี้ก็ได้ เจ้าพ่อเมตตาลูกช้างด้วยเถอะ...”

เจ้าพ่อสี่คบุหรืออย่างใจเย็น จ้องหน้าพระทองมาอย่างข่มขวัญ ประกายตาอำมหิตวาววับอยู่ใน
เปลือกตาที่เด่นอับ ๆ “เมตตามังรี !” เสียงเจ้าพ่อเข้มลึก “ได้ซิ ได้ ! ไหน ๆ มึงก็กลานสี่ตีนมาหากูถึงที่นี่
แล้ว...” แล้วท่านก็ระเบิดเสียงหัวเราะ

พระทองมายกมืออันสั้นระริกไหวจืดหน้าผาก “ต่อไปนี่ลูกช้างจะยอมเป็นทาสปรนนิบัติรับใช้
เจ้าพ่อไปจนตาย จะจงรักภักดีไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่...”

“ตลอดชีวิตเชียวรี” เจ้าพ่อหัวเราะชอบใจ “ดี ! แต่น่าเสียดายที่ชีวิตมึงมันสั้นไปหน่อย”

(จ้าวแผ่นดิน : 651)

ความขัดแย้งในเรื่องบิบบังคับให้พระทองมาต้องก้มกราบเจ้าพ่อขามต่อหน้าผู้คนจำนวน
มาก แต่เจ้าพ่อยังคงยืนยันว่าพระทองมามีเคราะห์หนักถึงชีวิต เหตุการณ์นี้บิบบังคับจิตใจพระทอง
มาเครียดจัด เพราะรู้ว่าขามพูดอย่างไรชาวบ้านก็จะเชื่อตามนั้น เพราะทุกคนเชื่อว่าเจ้าพ่อขามเป็นผู้มี
อิทธิฤทธิ์ มีวาจาสิทธิ์ ดังนั้น หากขามพูดว่าพระทองมาถึงมาต อย่างไรเสียพระทองมาก็จะต้องตาย
ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ไม่ว่าจะถูกลอบฆ่า หรือตายเพราะความกดดันภายในจิตใจ พระทองมา
จึงคิดว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะพยายามหาเหตุผลมาหักล้างความเชื่อของชาวบ้าน เพราะเวลานี้
ความเชื่อครอบงำจิตใจชาวบ้านไปอย่างสมบูรณ์แล้ว ความขัดแย้งต่อความเชื่อของคนส่วนใหญ่ใน
สังคมในเหตุการณ์นี้บิบบังคับให้พระทองมาต้องผูกคอตายในที่สุด

จากการศึกษาความขัดแย้งของคนกับความเชื่อของคนในสังคม พบว่า กลุ่มผู้เชื่อที่มี
บทบาทในสังคมจะบิบบังคับให้ผู้ต่อต้านความเชื่อต้องยอมอยู่ใต้อำนาจ โดยการกดดันด้วยวิธี
แตกต่างกันไป เช่น การโน้มน้าวให้เชื่อโดยอ้างอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ การไม่คบค้าสมาคม การ
เพิกเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือการบังคับให้เชื่อโดยใช้กำลัง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบิบบังคับให้ผู้
คิดต่างจากสังคมต้องประสบชะตากรรมอันโหดร้าย เช่น การถูกสังหารถึงแก่กรรม ถูกทอดทิ้งให้เผชิญ
ปัญหาเพียงลำพัง รวมถึงหลายเหตุการณ์ผู้คิดต่างต้องเสียชีวิต ความขัดแย้งเหล่านี้สนับสนุนแนวคิด
หลักของวรรณกรรมกลุ่มอิทธิพลความเชื่อในสังคมชนบท กล่าวคือ ความขัดแย้งเหล่านี้แสดงให้เห็น
เห็นจุดจบอันโหดร้ายของผู้คิดต่าง แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อมีบทบาทครอบงำจิตใจคนในสังคม

จนทำให้คนเห็นว่า ความเชื่อที่ตนยึดถือคือความเชื่อที่ถูกต้อง ส่วนผู้ที่คิดต่างก็ต้องพ่ายแพ้ให้กับ
แรงกดดันในสังคม เป็นการเน้นย้ำให้เห็นอิทธิพลของความเชื่อให้ชัดเจนขึ้น

4.4 การสร้างตัวละคร

ตัวละครหลักของนิยายที่พบในวรรณกรรมระหว่างพ.ศ. 2527-2538 แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ตัว
ละครพระสงฆ์ ตัวละครคนทรงเจ้า ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบท ตัวละครนายทุน ตัวละคร
เจ้าหน้าที่รัฐ ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมือง ตัวละครชนชั้นกลางในสังคมเมือง

ตัวละครที่พบการบรรยายภาพมากที่สุด คือ พระสงฆ์ คนทรงเจ้า และผู้ยากไร้ในสังคม
ชนบท เนื่องจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นวรรณกรรมที่เน้นการนำเสนออิทธิพลความเชื่อในสังคม
ชนบทไทย

ลักษณะตัวละครแต่ละประเภทของนิยายสามารถแบ่งรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 ตัวละครพระสงฆ์

ตัวละครหลักฝ่ายพระสงฆ์ในวรรณกรรมยุคนี้ประกอบด้วย หลวงพ่อเนียน พระจันทร์
พระทองมา และหลวงตาเต๋ ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะดังต่อไปนี้

หลวงพ่อเนียน เป็นพระที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง ^{งู(2527)} วิกิตำนาครูปลักษณะภายนอก
ของหลวงพ่อเนียนให้ดูน่าเลื่อมใส กิริยาความสุ่มุข เรียบร้อย แสดงพฤติกรรมสอดคล้องกับความ
เป็นพระสงฆ์ สิ่งนี้เป็นความประทับใจแรกที่ชาวบ้านได้สัมผัสจากเจ้าอาวาสรูปใหม่ ในชุมชน โลก
พระนางตั้งแต่เริ่มเรื่องไม่ปรากฏการบรรยายตัวละครใดที่มีจุดเด่นด้านรูปลักษณะเท่ากับหลวงพ่อ
เนียน สังคมชนบทที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง ข่อมหาผู้ที่มีความงามเสมอหลวง
พ่อเนียน ได้ยาก หลวงพ่อเนียนบวชเรียนตั้งแต่เป็นเณร มีการบรรยายถึงอุปนิสัยของท่านที่ไม่สันต
งานใช้กำลัง ถนัดแต่พูดจาอ่อนหวานไหว้วานให้ผู้อื่นไปทำ ไม่เคยกรำแดดกรำฝนผิวพรรณจึง
แตกต่างจากชาวไร่ชาวนาอย่างชัดเจน ลักษณะที่ปรากฏภายนอกของหลวงพ่อเนียนในข้อนี้เป็นสิ่ง
เจริญตาของชาวบ้าน เป็นความแตกต่างที่ชาวบ้านไม่เห็นมานาน พระหนุ่มรูปงาม กิริยาเรียบร้อย

เห็นแล้วสบายตานำไปสู่ความสบายใจ รูปลักษณ์ของหลวงพ่อเนียนเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้ชาวบ้าน
อยากจะทำสมาธิหรือมาทำบุญที่วัดเพื่อจะชมบารมีของหลวงพ่อเนียน จากเนื้อเรื่องจะมีการ
บรรยายถึงกิริยาอ่อนโยนของหลวงพ่อเนียนอยู่เป็นระยะ ๆ เช่น

“ท่านงามจริง ๆ ศิวพรรณผุดผ่อง ราศีราสันสุกปลั่ง”

“ก็ท่านมีบุญมีวาสนานี้”

“ชาติก่อนท่านทำบุญไว้ดี ชาตินี้ถึงงามนัก”

“ทำทางสารพัดจึง แน่ะ เห็นมัย ทำยิ้มสวยยิ่งกว่าผู้อื่นอีก”

“เสียเสียเถอะ ท่านขึ้นมาแล้ว”

“เป็นบุญตาจริง ๆ “ หลวงขราลงนั่งยอง ๆ ยกมือท่วมหัวด้วยความปีติ

(วิมลไทรนิมโนล, 2550:28)

บทที่ยกมาเป็นฉากแรกที่หลวงพ่อเนียนปรากฏกายต่อสายตาชาวบ้าน จะพบว่าชาวบ้าน
ประทับใจรูปลักษณ์ภายนอกของหลวงพ่อดังแต่ยังไม่ได้สนทนากัน หลวงพ่อเนียนเองก็รู้ว่า
ชาวบ้านรู้สึกเช่นใด จึงรักษาภิรยาอาการให้เป็นที่ประทับใจของชาวบ้านเรื่อยมา

แม้ว่าหลวงพ่อเนียนจะมีรูปลักษณ์ภายนอกที่งดงามน่าเลื่อมใส แต่จิตใจของหลวงพ่อเนียน
นั้นไม่แตกต่างจากโจร โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ที่พ่อเนียนตัดเศียรพระประธาน แล้วโยน
ความผิดให้กับยี่สุน เพื่อเรียกรับเงินบริจาค อีกทั้งต่อมาหลวงพ่อเนียนยังสร้างปาฏิหาริย์จอมปลอม
โดยการบริกรรมคาถาและตอกตะปูตึงปากและแขนของพระประธานไว้ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจกัน
ว่า แม้แต่พระประธานที่ศักดิ์สิทธิ์แสดงอิทธิฤทธิ์กินคนได้ก็ต้องยอมอยู่ใต้การบังคับของหลวงพ่อ
เนียน เพราะฉะนั้นแล้วหลวงพ่อเนียนคงจะเป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบจนกระทั่งมีมาน
สมบัติแก่กล้าจนกระทั่งสื่อสารและควบคุมอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธรูปได้ อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้
ว่าหลวงพ่อเนียนกำลังจะแสดงให้เห็นว่าพระพุทธรูปอันเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้ายัง
ต้องอยู่ใต้อำนาจของหลวงพ่อเนียน เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจว่าหลวงพ่อเนียนเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์มาก

ท่านก็กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์อีกครั้ง พวกที่อยู่ข้างหลังก็ปฏิบัติตาม ท่านเจ้า
อวาสหันมารับผ้าสะอาดจากเด็กวัดแล้วค่อยเข้าไปบรรจงเช็ดเลือดที่โอบอุ้มหลวงพ่อบุ
ประธาน เสร็จแล้วก็ยื่นให้พระจันทร์ ท่านรับค้อนกับ ‘ตะปูสาม’ มาถือประจันหน้ากับหลวง
พ่อ “กระผมต้องขอ โทษกรรมที่ล่วงเกินหลวงพ่อ ผมไม่อยากให้เกิดเรื่องเช่นนี้ขึ้นอีก ผม
สัญญาว่าจะหมั่นดูแลหลวงพ่อให้ดีที่สุด

ท่านเจ้าอวาสวางค้อนที่หน้าตักพระประธานแล้วประนมมือ โดยมีตะปูอยู่ในอุ้งมือ
พริ้มตาท่องคาถาขมขมิบ อัดใจหนึ่งท่านก็ล้มดา หยิบค้อนแล้วตอกตะปูลงเหนือริมฝีปาก
ของหลวงพ่อสองตัว ริมฝีปากข้างหนึ่งตัว ที่มีขี้ขางละตัว จากทั้งกว้างค้อนพริ้มตาท่องคาถา
แล้วเป่าลมไปที่ปากพระประธานเบา ๆ

(วิมลไทรนิมนวล, 2550:206-207)

จากตัวบทจะพบว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้นนุมนวล อ่อนน้อม ไม่มีการแสดงกิริยาโอหังแสดง
อำนาจใด ๆ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือพลังศรัทธาที่ท่วมท้นจากชาวบ้าน โลกพระนาง ตอกย้ำความนำ
เลื่อมใสของหลวงพ่อนิยนาให้ทวีคูณขึ้นไปอีก ชาวบ้านต่างรำลึกต่อ ๆ กันถึงความศักดิ์สิทธิ์ของ
หลวงพ่อบุประธานกินคนและหลวงพ่อนิยนา

ฉันนะ ไปเห็นกับตามาเลย หลวงพ่อใน โบสถ์นั้นน่าเกรงขามพิลึก เงินทองเต็มตู้
หลวงพ่อบุประธานก็มีสง่าราศีน่าเลื่อมใสศรัทธาหนัก เสียงของท่านนุมนวลอ่อน โยน ฟังมีรู้
เพื่อ หน้าตาคุณพ่อ ยิ้มสวยอย่าบอกใคร ผู้คนนี้แท้กันมามิได้หยุดหย่อน...”

(วิมลไทรนิมนวล, 2550:209)

ผลจากการสร้างอิทธิฤทธิ์ให้ตนเองของหลวงพ่อนิยนานอกจากจะรำลึกในชุมชน โลกพระ
นางแล้ว เรื่องนี้ยังกลายเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ระดับประเทศ หลวงพ่อนิยนาได้กลายเป็นบุคคลผู้
ครอบครองอำนาจวิเศษที่น้อยคนนักจะได้ครอบครอง เพียงระยะเวลาไม่นานวัดโลกพระนางเป็นที่
รู้จักของคนทั่วประเทศ สื่อให้เห็นถึงการแผ่ขยายอิทธิพลทางความเชื่อของหลวงพ่อนิยนาให้
ครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาค เนื้อเรื่องได้บรรยายถึงตอนที่วัดโลกพระนางประกอบพิธีพุทธาภิเษกผ

กระดุกหลวงตาแต่เพื่อจำหน่ายให้กับพุทธบริษัท งานพิธีจัดอย่างยิ่งใหญ่นิมนต์พระเกจิชื่อดังมาทั่วทุกภาค แสดงให้เห็นว่าวัดโลกพระนางและหลวงพ่อนิเียนมีกำลังเงินที่จะจัดงานใหญ่ระดับประเทศ รวมถึงมีศักยภาพที่จะนิมนต์พระชื่อดังมารวมตัวเพื่อประกอบพิธีสำคัญได้

จากการสร้างตัวละครหลวงพ่อนิเียน ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าวิมลกำลังพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่หลวงพ่อนิเียนทำเทียบเคียงกับวัดในประเทศไทยเพื่อให้ผู้อ่านมองย้อนกลับไปในชีวิตประจำวันว่ามีวัดที่เข้าเงื่อนไขวัดโลกพระนางจำนวนไม่น้อย กล่าวคือ วัดที่มีชื่อเสียงขึ้นมาด้วยเครื่องรางของขลังและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และวัดที่นิยมจัดงานใหญ่โตเรียกกระดมเงินทำบุญ เมื่อพิจารณาเรื่องนี้ร่วมไปกับข่าวการปลุกเสกวัตถุมงคลทั่วประเทศแล้วพอจะสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมกำลังยึดโยงอยู่กับวัตถุมงคลมากไปกว่าคำสอนทางศาสนา วิมลพยายามตั้งคำถามว่าพฤติกรรมนั้นเกิดจากสาเหตุใด วัตถุมงคลตอบสนองจิตใจคนในสังคมมากกว่าหลักคำสอนหรือไม่ สถาบันอื่น ๆ ทางสังคมเป็นที่พึ่งให้กับคนได้หรือไม่ สถาบันเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่กันเช่นใดจึงทำให้คนหันเข้าหาวัตถุมงคลทั้งหลงมกมายอยู่กับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และท้ายที่สุดคือเหตุการณ์เช่นนี้ควรดำเนินต่อไปหรือไม่อย่างไร

ตัวละครพระสงฆ์ตัวต่อมาคือ พระจันทร ผู้มีบทบาทในเรื่อง ๙(2527) โลกพระนาง (2532) และ จ้าวแผ่นดิน(2538) พระจันทรเป็นตัวแทนของพระสงฆ์ที่บวชในพระพุทธศาสนาตามประเพณีของชาวไทย ไม่ได้บวชเพราะความศรัทธาในพระธรรม พระจันทรบวชเข้าไปแล้วไม่ยอมสึก เนื่องจากความเป็นอยู่ในวัดสะดวกสบาย ทั้งยังได้รับเงินตอบแทนจากการหลับนอนกับหลวงพ่อนิเียน ได้รับอภิสิทธิ์ต่าง ๆ เหนือผู้อื่น

บทบาทหน้าที่ของพระจันทรคือผู้ดูแลผลประโยชน์ของวัดโลกพระนาง ชีวิตประจำวันของพระจันทรจึงเกี่ยวข้องกับการเงินของวัด การปล่อยกู้ การกว้านซื้อที่ดิน หรือการมองหาชายหนุ่มที่ถูกละใจ พฤติกรรมเหล่านี้ไม่แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของพระสงฆ์แต่อย่างใด

“เกรงใจอะไรกัน คนบ้านเดียวกันทั้งนั้น” พระจันทร์ยิ้มสวยประกายตาสุกใส “แล้วนาน ๆ ครั้งถึงจะโผล่หน้ามาให้เห็นสักที... คิดถึงพี่ยู่ล่ะ” พระจันทร์หวานทั้งตาทั้งน้ำเสียง “ท่านเจ้าอาวาสก็บ่นคิดถึง” ท่านปราชญ์ตามองหน้าผู้เฒ่าคง “ลุงค้าย”

คำปลิวหัวเราะแก้มือ “ก็เพิ่งจะมาไม่กี่เดือนนี่เอง”

“แหม... อย่างที่คำปลิวเนีย... ใครไม่เห็นหน้าสักวันสองวันก็คิดถึงแล้ว... จริงไหม” ท่านหันมาถามพระทองมา

พระทองมายิ้มเอาใจ ทั้งที่หน้าตาหมองคล้ำ ซ้ำยังเกร็ง ๆ ที่เห็นพระจันทร์หลงคิดว่าคำปลิวจะมาขายที่ดิน แก่ไม่อยากเห็นพระจันทร์ผิดหวัง

“ครับ...”

“เห็นมั๊ย ใครเขาก็รักพี่ คิดถึงพี่ด้วยกันทั้งนั้นแหละ... แล้วคราวก่อน ๆ นะ ก็ไม่เคยได้พูดคุยกันใกล้ชิดอย่างเนีย...” พระจันทร์ส่งตาหวานเชื่อมให้ “เห็นหน้าแป๊บ ๆ ว่าจะคุยด้วยก็หายไปแล้ว...” คราวนี้ท่านก้อนให้พองาม

คำปลิวไม่รู้จะแก้เงินอย่างไร จึงยกมือเกาแก้ม แล้วหันไปมองผู้เฒ่าคง เห็นแกมยิ้มให้ คำปลิวเลยต้องยิ้มไปด้วย ใจก็คิดว่านับวันพระจันทร์ยิ่งหล่อ... ไม่ใช่หล่อ... คำปลิวแย้งตัวเองในใจ... สายขึ้นตะหาก ผิวพรรณที่เคยขายบ้านด้วยแดดลมกลับนวลเนียนสะอาดสะอ้าน หนวดเคราที่เคยเจียวครึ้มก็หายไปหมด เห็นแต่ดวงหน้าเกลี้ยงเกลาขาวผ่อง น้ำเสียงและจริตจะก้านก็กระเดียดไปทางผู้หญิงมากขึ้นทุกที ทั้งที่เมื่อก่อนไม่เคยเป็นอย่างนี้สักนิด ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น หรือว่าติดจริตกิริยานุ่มนวลอ่อนหวานมาจากหลวงพ่อนิย...

(ข้าวแผ่นดิน : 364-365)

จากตัวบทที่ยกมาเป็นตอนที่คำปลิวเดินทางมาพบพระจันทร์ที่วัด เพื่อยืนยันว่าเขาจะไม่ขายที่ดิน แต่พระจันทร์ยังไม่รู้เจตนาของคำปลิว จึงพูดจาอ่อนหวานด้วย ฉากนี้แสดงให้เห็นอุปนิสัยสองอย่างของพระจันทร์ ประการแรกคือ การคิดถึงผลประโยชน์ที่วัดจะได้รับ พระจันทร์ดีใจที่เห็นคำปลิว เพราะคิดว่าเขาตกลงจะขายที่ให้วัด ประการที่สองคือ การรักชอบกับผู้ชาย เมื่อประกอบกับการบรรยายผิวพรรณ และกิริยาของพระจันทร์แล้ว จะพบว่า พระจันทร์เริ่มฝักใฝ่ที่จะมีความรักกับผู้ชาย กิริยาที่พระจันทร์แสดงต่อคำปลิวเป็นลักษณะของหญิงสาวกับชายหนุ่ม ไม่ใช่การแสดงออก

อย่างพระต่อมราวาส การสร้างตัวละครพระจันทร์เช่นนี้จึงทำให้เห็นภาพพระสงฆ์อีกลักษณะหนึ่ง ที่บวชมาเพื่อประโยชน์ทางโลก ไม่ใช่ประโยชน์ทางธรรม นอกจากนั้นยังพบว่า ตัวละครพระจันทร์ มีพฤติกรรมคล้ายกับพระสงฆ์ในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของวิมล กล่าวคือ พฤติกรรมชอบสะสม ที่ดินของพระจันทร์ คล้ายคลึงกับพฤติกรรมของพระในเรื่อง *พระเวสสันดร* (2531) ที่สะสมที่ดิน เพื่อสร้างสถานวิปัสสนาจนกระทั่งชาวบ้านต้องกลายเป็นคนเสียดสี เพราะไร้ที่ดินทำกิน และ พฤติกรรมความโลภของพระจันทร์คล้ายคลึงกับพระทองมาในเรื่อง *เจ้าแผ่นดิน* (2538) ความแตกต่างระหว่างพระจันทร์กับพระทองมา คือ พระจันทร์อยู่ในฐานะที่สะสมสมบัติได้เต็มที่ เพราะ มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของวัด ส่วนพระทองมายัง ไม่มีโอกาสทำเช่นนั้น เพราะพระทองมาไม่มี สถานะความรับผิดชอบใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเงินทอง แต่ถ้าพิจารณาที่ความปรารถนาของตัวละครที่ แสดงออกว่าอยากสึกออกมาสร้างความมั่งคั่ง จะพบว่า พระทองมาก็ต้องการมีทรัพย์สินสมบัติมาก เช่นเดียวกับพระจันทร์

หลวงตาเต๋ เป็นตัวละครพระสงฆ์ที่มีบทบาทในเรื่อง *งู*(2527)หลวงตาเต๋เป็นพระเงียบขีริม เก็บตัวอยู่แต่บทกฐิ ไม่สูงถึงกับผู้ใด หลงใหลในคาถาอาคม ชอบเลี้ยงงู ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง ให้คนเช่า และชอบสะสมเงินจำนวนมาก

หลวงตาเต๋นั้นแต่ไหนแต่ไรไม่เคยทุกข์ร้อนเรื่องเงินของตนเอง แต่ตั้งแต่วันที่พระพุทธรูปถูกตัดเศียร ไป แล้วแกหวั่นใจไม่น้อย เกรงว่าวันหนึ่งคนร้ายมันจะมาตัดเศียรแกเข้า แกจึงซ่อนเงินไว้เสียมิดชิด ใครถามว่ามีเงิน เก็บมากไหม แกจะบอกว่ามีน้อย เพราะญาติโยมทำบุญคนละนิดคนละหน่อยเท่านั้น แกเองก็ต้องกินต้องใช้ จึง มีเงินเหลือไม่มากนัก

(งู : 119-120)

พฤติกรรมของหลวงตาเต๋ที่แสดงออกมานั้น บ่งบอกว่าเป็นผู้เลื่อมใสในคาถาอาคม ไม่ได้ เป็นผู้ที่ตั้งใจบวชมาเพื่อศึกษาและเผยแผ่ธรรมะ อีกทั้งยังผูกติดตัวเองไว้กับการสะสมเงินทอง ทำให้จิตใจวิตกกังวล จนต้องไปถามความจริงกับหลวงพ่อเนียนเรื่องพระพุทธรูปกินคน จนในที่สุด นำไปสู่การถูกหลวงพ่อเนียนฆ่าปิดปาก

เมื่อถูกกันเสมอมา ต่างร่วมมือกันหาผลประโยชน์จากชาวบ้านโลกพระนาง หลวงพ่อเนียนเป็นพระ ที่มีอุปนิสัยมักขอ ใครมาหา ใครมาทำบุญ หลวงพ่อเนียนจะใช้วาทศิลป์โน้มน้าวเอาเงินเข้าวัดจนได้

เงินเล็กน้อยก็อาศัยรวบรวมศรัทธาจากชาวบ้าน ส่วนเงินก้อนใหญ่ที่หลวงพ่อบอกว่าควรจะขอ กับใคร

กล่าวโดยสรุป การสร้างตัวละครพระสงฆ์ของวิมล แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์เหล่านี้เป็น ตัวแทนของคนชั่วในคราบนักบวช กล่าวคือ พระที่บวชเพราะความจำเป็น พระที่หมกมุ่นกับไสย ศาสตร์ พระที่เสพเมถุน ฆ่าพระด้วยตัวเอง ทำพุทธพาณิชย์ครบวงจร สมคบกับนักการเมืองท้องถิ่น เรียกรับเงินจากชาวบ้านยากจน พฤติกรรมผิดพระธรรมวินัยที่ปรากฏในเรื่องเป็นความพยายามที่จะ รวบรวมและตีแผ่พฤติกรรมพระสงฆ์ที่เราพบได้หลากหลายพื้นที่ในสังคมปัจจุบันเพื่อให้เกิดการ วิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง สืบหาความเชื่อของตนรวมถึงร่วมกันสอดส่องดูแลในฐานะพุทธบริษัท

4.4.2 ตัวละครคนทรงเจ้า

ตัวละครคนทรงเจ้าเป็นหนึ่งในตัวละครสำคัญในวรรณกรรมยุคนี้ของวิมล

เจ้าพ่อขามในเรื่อง *คนทรงเจ้า* (2531) และ *เจ้าแผ่นดิน* (2538) มีรูปลักษณะภายนอกงดงาม มีเสน่ห์ เป็นตัวละครที่ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และก่อให้เกิดความสนใจในลักษณะความรักชาย หญิงไว้ในตัวละครเดียวกัน วิมลบรรยายลักษณะคนทรงเจ้าผ่านสายตาของสาวกที่เข้าพบไว้ ดังต่อไปนี้

ร่างสง่างามในชุดพราหมณ์ก้าวออกมายืนที่ประตู เขาบรรจุยิ้มอย่าง
อบอุ่น ดวงตาฉายประกายพราวเร่รังจิตใจไปยังบรรดาสาวแก่แม่ม่ายเหมือน
พระเอกลิเกออกมาหน้าเวทีในฉากแรก

ผู้คนยังคงเสียบกริบราวต้องมนตร์สะกดไปอีกใจหนึ่ง พอร่างทรงในชุด
พราหมณ์เดินราวกับลอยไปนั่งที่โต๊ะฝั่งมุขตัวใหญ่แล้วนั่นแหละ จึงมีเสียงกระซิบ
กระซิบออกความเห็น

“ท่านงามจริง ๆ ... งามเหลือเกิน...” เสียงหญิงวัยกลางคนที่เพิ่งมาครั้งแรก
พูดเหมือนตกอยู่ในภวังค์

“เหมือนผู้มีบุญมาจากสวรรค์” แม่มาย้วยใกล้สี่สิบร่างท่วมเตียงหน้าบอกลายต่ายคงจับอยู่ที่ร่างทรงไม่กะพริบ

“ท่านเหมือนเทพมากกว่า” หญิงวัยห้าสิบพยักพาดน้ำเสียงเชื่อมั่น

“ท่านเป็นเทพเลยเชียวละ” หญิงสาววัยสามสิบพูดแทรกด้วยน้ำเสียงอวดรู้

“ตั้งแต่เกิดมาจากท้องพ่อท้องแม่จนแก่ป่านนี้ ยังไม่เคยเห็นใครงามอย่างนี้เลย ดูเห็นมานักต่อนัก พระเอกก็เกเป็นร้อย ๆ คณะจะหางามสักครึ่งหนึ่งของท่านก็ยังไม่ได้อีก”

แล้วเสียงของชายวัยกลางคน หน้าตาบอกว่าเป็นคนพื้นบ้านก็ปรามขึ้นว่า “เอาร่างทรงของเจ้าพ่อท่านไปเปรียบกับพวกโลกไต่ยังเงิ ท่านเหนือกว่าพวกนั้นมากมายนัก”

“เมื่อก่อนข้าว่าหลวงพ่อนิยันท่านงามหาที่ติไม่ได้แล้ว นี่กลับงามขึ้นไปอีก” เสียงหญิงวัยห้าสิบดังขึ้นอีก

“หลวงพ่อนิยันท่านงามแบบนุ่มนวลอ่อนหวาน นี่ท่านงามแบบชายไทยแท้ คมเข้ม แต่ก็อ่อน โยนอยู่ในที” ชายวัยกลางคนชี้แจง

(จ้าวแผ่นดิน : 83-84)

จากดัวบทจะสังเกตเห็นว่า วิมลตั้งใจจะสร้างตัวละครเจ้าพ่อขามให้มีรูปร่าง รูปลักษณะที่งดงามของเจ้าพ่อขามนั้นส่งผลต่อปฏิกิริยาของสาวกที่แตกต่างไปจากสาวกของหลวงพ่อนิยณ เจ้าพ่อขามนอกจากจะมีรูปลักษณะภายนอกงดงาม น่าเลื่อมใส มีลักษณะของผู้มีบุญเช่นเดียวกับหลวงพ่อนิยณแล้ว เจ้าพ่อขามยังมีความงามดึงดูดเพศตรงข้ามอีกด้วย จุดเด่นที่เพิ่มเข้ามาในข้อนี้กลายเป็นสิ่งดึงดูดสาวกมาสู่สำนักเจ้าพ่อขามจำนวนไม่น้อย วิมลเน้นการนำเสนอภาพลักษณ์เจ้าเสน่ห์ของเจ้าพ่อขาม เพื่อให้ผู้อ่านเปรียบเทียบกับความงามของหลวงพ่อนิยณ ผู้อ่านจะได้คำตอบว่า ‘ความงามเป็นเรื่องของภราดร’ เมื่อหลวงพ่อนิยณมีรูปร่าง หลวงพ่อนิยณก็งามอยู่ในขอบเขตจำกัด เพศบรรพชิตเป็นกำแพงกั้นให้สาวกหญิงระมัดระวังความคิด การแสดงออกว่าพึงพอใจพระในลักษณะผู้สาว ถือเป็นการละเมิดบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับอย่างร้ายแรง ดังนั้นเมื่อชาวบ้านเห็น

ว่าพระรูปงาม จึงแสดงความรู้สึกพึงพอใจได้เพียง เสื่อมใส ศรัทธา และปฏิบัติต่อหลวงพ่อนิเียนในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ส่วนขามนั้นเป็นตัวแทนเจ้าพ่อพระไทร ซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยทางความเชื่อที่มีแนวทางการปฏิบัติตนยึดหยุ่นกว่าพระสงฆ์ ขามจึงแสดงความงามตามแบบฉบับของชายไทยได้โดยไม่มีวินัยสงฆ์บังคับ ปัจจัยสนับสนุนการใช้เสน่ห์ของขามอีกประการหนึ่งคือ หลวงพ่อนิเียนมี 1 วิญญาณ กล่าวคือ หลวงพ่อนิเียนไม่ได้เป็นร่างทรงของผู้ใด หลวงพ่อนิเียนจึงเป็นหลวงพ่อนิเียนตลอด 24 ชั่วโมง ไม่อาจเปลี่ยนสถานะหรือเปลี่ยนมุมมองเป็นฆราวาสได้ แตกต่างจากขาม ขามเป็นตัวละครที่ถือว่ามี 2 วิญญาณ ขามเป็นทั้งร่างทรงของเจ้าพ่อพระไทร และเป็นคนธรรมดาด้วยในเวลา 1 วัน เจ้าพ่อจะประทับทรงขามเป็นบางสถานะของขามจึงยึดหยุ่นกว่าสถานะของหลวงพ่อนิเียน ขามใกล้ชิดกับความเป็นฆราวาสมากกว่า ดังนั้น สาวกของเจ้าพ่อพระไทรจึงสามารถมองขามด้วยความรู้สึกอื่น นอกเหนือไปจากความเคารพศรัทธาในฐานะผู้นำทางความเชื่อ ความยึดหยุ่นทางสถานะของขามจึงถือเป็นการครอบครองเงื่อนไขพิเศษที่หลวงพ่อนิเียนไม่มี ดังนั้นจะพบว่า สาวกหญิงหลากหลายช่วงวัย พึงพอใจในรูปลักษณ์ภายนอกของเจ้าพ่อขามในรูปแบบความรักชายหญิง และนำไปสู่ความสัมพันธ์ลึกซึ้งหลายคน เหตุการณ์หลังจากนั้นจะพบว่า เจ้าพ่อขามใช้บรรดาภรรยาให้ทำงานสำคัญ เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง อันส่งผลต่อจุดพลิกผันของเรื่อง

นอกจากรูปร่างหน้าตาอันงดงามจะเป็นเครื่องมือที่ตัวละครคนทรงเจ้าใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองแล้ว ยังพบว่า ตัวละครคนทรงเจ้ายังเสริมคุณสมบัติด้านการให้ความช่วยเหลือและการลงโทษกับชาวบ้านอย่างรวดเร็วกว่าฝ่ายวัด โลกพระนาง สองคุณสมบัตินี้ทำให้ชาวบ้านศรัทธาเจ้าพ่อขามมากขึ้นในระยะเวลารวดเร็วเมื่อชาวบ้านนำความทุกข์มาปรึกษาเจ้าพ่อขาม เจ้าพ่อขามจะปิดเป้าทุกข์ให้อย่างรวดเร็ว มีการแอบติดตามผลโดยไม่ให้สาวกรู้ สาวกจะได้รับการช่วยเหลือแน่นอนกว่าเมื่อเทียบกับฝ่ายวัด เมื่อพิจารณาเรื่องเงินก็จะเห็นความแตกต่างที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง คือ การกู้เงินกับตำหนักเจ้าพ่อสบายใจกว่ากู้เงินวัดโลกพระนาง ฝ่ายตำหนักเจ้าพ่อนั้นแสดงท่าทีโอ้อวมาริ ปฏิบัติกับผู้กู้อย่างเพื่อนบ้านที่รักใคร่กัน ทั้งยังพูดเปิดช่องไว้ว่า มีเงินเมื่อใดค่อยนำมาคืน หากยังไม่มียังไม่ต้องคืน ความกดดันในเรื่องนี้แตกต่างกับวัดโลกพระนางโดยสิ้นเชิง พระจันทร์จวบนั้นก็เงินต้นและดอกเบี้ย เก็บดอกเบี้ยเต็มจำนวนแม้ผู้กู้คืนก่อนเวลา พระ

จันทร์แสดงกิริยาเหยียดหยาม ปฏิบัติกับชาวบ้านอย่างนายเงินปฏิบัติต่อลูกหนี้ ชาวบ้านจึงไม่สบายใจเมื่อกู้เงินวัด

ส่วนในด้านการลงโทษ จะพบว่า เจ้าพ่อขามมักกำหนดบทลงโทษอย่างร้ายแรง หวังผลภายใน 7 วัน หลังจากที่เจ้าพ่อลั่นวาจา ทั้งยังมีสถิติที่เคยเกิดขึ้นแล้วเป็นเครื่องตอกย้ำให้ชาวบ้านเกรงกลัวโทษจากฝ่ายเจ้าพ่อมากขึ้น ส่วนฝ่ายวัดโคกพระนางนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ทำผิดแล้วถูกลงโทษในนรกจริงดังคำขู่ การลงโทษฝ่ายเจ้าพ่อขามจึงมีผลต่อความกลัวของคนในชุมชนมากกว่า และความกลัวนั้นก็ส่งผลต่อความศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อขาม ได้อีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาการสร้างตัวละครคนทรงเจ้า พบว่า วัฒนชัยให้เห็นเล่ห์เหลี่ยมของฝ่ายผู้นำทางความเชื่อ ที่พยายามปรุ้งแต่งตนเองให้มีคุณสมบัติสูงส่ง แสดงออกอย่างมีเมตตา หรือควบคุมด้วยบทลงโทษร้ายแรง เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัว การสร้างตัวละครเช่นนี้จึงเป็นการทำให้ผู้อ่านเห็นต้นเหตุแห่งความลุ่มหลงศรัทธาได้ชัดเจนขึ้น ว่าความศรัทธาเหล่านั้นมีที่มาที่ไป คุณลักษณะของผู้นำความเชื่อเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนให้ความศรัทธาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

4.4.3 ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบท

ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบทปรากฏการนำเสนอเป็น 2 กลุ่ม คือ การนำเสนอภาพผู้ยากไร้ในชนบทด้านการประกอบอาชีพ ส่วนกลุ่มที่สองเป็นการนำเสนอภาพผู้ยากไร้ในสังคมชนบท ด้านความเชื่อ

4.4.3.1 ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบทด้านการประกอบอาชีพ

บวัลอย จากเรื่อง *โคกพระนาง* (2532) เป็นตัวละครผู้ยากไร้ในชนบท ที่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ น้ำแล้ง ขายข้าวไม่ได้ราคา เบ็ด ไก่ ที่เลี้ยงไว้ถูกตัวเงินตัวทองจับไปกิน เขาต้องกู้ยืมนายทุนมีหนี้สินจำนวนมาก ภรรยาป่วยหนัก ลูกสาวถูกรถชนเสียชีวิต ถูกนายตำรวจยึดยกเงินทำศพลูก ถูกเจ้าหนี้ยึดทวงหนี้และเตรียมฟ้องร้อง เขาไม่มีความสุขที่ต้องอดทนอยู่ในสภาพดังกล่าว

แม้เดือนตกไปแล้ว แต่บัวลอยมีอาจข่มตาหลับได้ เขานอนหงายก่ายหน้าผาก ฝ่าเท้าถอนใจ
 เขือกแล้วเขือกเล่า สมอมมันจวบต้นชนปลายอะไรไม่ถูก ถามตัวเองครั้งแล้วครั้งเล่าว่าเขากระทำสิ่งใด
 ผิดต่อฟ้าดิน ต่อเจ้าที่เจ้าทาง ต่อเจ้าทุ่งเจ้าท่า ต่อผีป่า ผีเรือน ผีปู่ย่าตาทวด ต่อพระต่อเจ้าหรือ? ครอบครว
 ของเขาจึงต้องประสบเคราะห์กรรมเช่นนี้ แต่หากคำตอบให้ตัวเองไม่ได้ นอกจากโทษเวรกรรมในชาติ
 ปางก่อน

“ข้าคงทำบาปทำกรรมไว้มาก”

(โลกพระนาง : 95)

ภาพตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบทเรื่อง **โลกพระนาง (2532)** แสดงให้เห็นความกดดัน
 ภายในจิตใจตัวละคร ที่ถูกกระทำจาก รัฐ นายทุน ฝ่ายความเชื่อ และสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย
 ต่อการเพาะปลูก เขากลุ้มใจมากจนนอนไม่หลับ ภาพเหล่านี้สนับสนุนประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์
 การกดขี่ผู้ยากไร้จากฝ่าย รัฐ นายทุน และผู้นำทางความเชื่อ เพื่อให้เห็นว่า ปัญหาระหว่างประชาชน
 ผู้ยากไร้กับฝ่ายผู้กดขี่ประชาชนยังคงไม่ได้รับการแก้ไข

4.4.3.2 ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมชนบทด้านความเชื่อ

วิมล ไทรนันทน์ แสดงภาพผู้ยากไร้ชาวชนบทที่มีศรัทธาต่อความเชื่อในชุมชน
 อย่างมาก ทั้งความเชื่อพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ และปฏิบัติตามแนวทางความเชื่อ
 อย่างเคร่งครัด โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณา

ตัวละครป้านวนในเรื่อง **งู(2527)** เป็นตัวแทนของชาวบ้าน โลกพระนางผู้มีศรัทธาต่อหลวง
 พ่อเนียน ป้านวนเคร่งครัดในการทำบุญโดยไม่คำนึงถึงฐานะของตน นางจะนำเงินที่ลูกหามาได้ไป
 ทำบุญเป็นประจำ แม้จะต้องมีปากเสียงกับลูกก็ตาม

“ลูกต้องทำบุญใหญ่แล้วละทำบุญอะไรก็ไม่เหมือนสร้างโบสถ์หรือลูก โบราณเขาว่าถ้าใคร
 ทำบุญปิดทองฝังลูกนิมิตได้เจ็ดวัดตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ ลูกจะต้องบริจาคเงินสร้างโบสถ์ไว้เนะลูก”

“ฉันอยากตกนรกมากกว่าแม่” เขาพูดเสียงขุ่น ไม่มองหน้าแม่

“ลูกทำบาปอยู่ทุกวัน ควรจะทำบุญไว้เสียบ้าง”

“บุญทานฉันก็อยากได้ แต่จนยังงี้แล้วยังจะไปเทใส่วัดเพื่อซื้อบุญซื้อกุศล เราก็ตกนรกกันชาตินี้แหละแม่”

“พูดอะไรยังงั้น บาปกรรม...”

“ฉันพูดจริง ๆ แม่ดูซิ มีแค่คนขมเงินขนทองไปให้วัด ทั้งที่ตัวเองไม่มีจะกิน วัดเจริญขึ้นร่ำรวยขึ้น แล้วบ้านเราล่ะ มันมีอะไรดีขึ้นมั่งนอกจากจนลง”

“เราทำบุญไว้มันไม่เสียหายหรอกลูก”

“แม่ก็อ้างบุญอ้างกุศล ไหนเล่าแม่ ใ้บุญกุศลของแม่นะ ใ้บุญกุศลที่แม่เอาเงินไปแลกไปซื้อมานะ มันอยู่ที่ไหน มันช่วยอะไรอะไรให้เรารุดพ้นทุกข์ ฉันอยากจะรู้สัก”

“ชาตินี้เราไม่เห็นหน้า ชาติหน้าก็จะได้เห็น เชื่อแม่เถอะ เราจะไม่ลำบากกันเหมือนชาตินี้อีก”

“อะไร ๆ ก็ชาติหน้า แม่รู้ใจว่าชาติหน้านั้นมีจริง”

“พระท่านเทศน์เอาไว้”

“แล้วพระที่เทศน์นั้นนะ พระเห็นหรือไง

(จ : 212-213)

จากบทที่ยกมาเป็นตอนที่ป้านวลกลับมาจากวัด โลกพระนางและพยายามเกลี้ยกล่อมให้ลูกชายจ่ายเงินทำบุญสร้างพระอุโบสถ แต่ยี่สุ่นไม่ได้คิดคล้อยตามคำชวนของมารดา เขาารู้สึกว่า ชาวบ้านทำงานเหน็ดเหนื่อย หาเงินมาด้วยความยากลำบากและเสี่ยงอันตรายแต่กลับต้องเอาเงินไปให้วัดง่าย ๆ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านการเลี้ยงชีพเลย นานวันวัดเจริญขึ้น แต่ชาวบ้านกลับยากจนลงทุกวัน หากพิจารณาคำพูดของยี่สุ่นก็จะพบว่า ยี่สุ่นพยายามอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมให้กับมารดาฟัง แต่ป้านวลก็ยกสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาโต้แย้งลูกชาย คำเทศน์ของหลวงพ่อบุญเป็นที่เป็นคนนอกกรอบคร่ำมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของป้านวลมากกว่าคำพูดของลูกชายที่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดเสียอีก และหากพิจารณาในแง่ของ เศรษฐศาสตร์ ท่ามกลางสังคมที่ระบบทุนนิยมบีบบังคับผู้คนให้ทำงาน ป้านวลอยู่ในสถานะที่ไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้กับครอบครัวแต่กลับมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องเงิน ป้านวลเป็นตัวแทนของคน

ตกหลุมพรางระบบพุทธพาณิชย์ ป่านวลเต็มใจจ่ายเงินให้กับผู้นำความเชื่อโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งที่วิมลพยายามชี้ให้เห็นคือ ในที่สุดแล้วมนุษย์ต้องยอมรับว่าสิ่งใดก็ตามที่มีอำนาจเหนือจิตใจถึงนั้นจะครอบครองทุกอย่างในชีวิตมนุษย์ ป่านวลเต็มใจให้วัดมีอำนาจเหนือจิตใจ วัดจึงเป็นเจ้าของทรัพย์ของป่านวลได้ ส่วนยี่สุนแม่ฐู่เท่าทันวัดแต่ทว่าป่านวลก็เป็นแม่ของ เขา เป็นเจ้าของความรักของเขา เป็นผู้มีอำนาจเหนือจิตใจของเขา ป่านวลจึงมีอำนาจเหนือทรัพย์ของยี่สุน ไปโดยปริยายดังเหตุการณ์ที่ป่านวลนำเงินของยี่สุน ไปทำบุญได้ตลอดเรื่องโดยที่ยี่สุนได้ แต่ได้แย้งบ้าง แต่ในที่สุดแล้วก็ใจอ่อนยอมให้มารदानำเงินทำบุญทุกครั้ง

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของผู้ยากไร้ในสังคมชนบทในด้านความเชื่อคือการปฏิบัติตัวของชาวบ้านต่อขาม หลังจากที่ขามรับเป็นคนทรงเจ้าแล้ว ปฏิติกริยาของชาวบ้านเมื่อรู้ว่าเจ้าพ่อพระไทรของพวกเขามีตัวตนขึ้นมาแล้วล้วนแต่เป็นไปในทางที่ดีโดยไม่มีผู้ใดสนใจว่าคนที่เจ้าพ่อเข้าทรงคือขามผู้ที่ชาวบ้านเคยรังเกียจ ผู้คนต่างช่วยกันแต่งเสริมเติมต่อเรื่องราวการเข้าทรงของเจ้าพ่อให้พิศดารมากขึ้นเพื่อสนองความต้องการเห็นอิทธิฤทธิ์เจ้าพ่อของตนเองและชาวบ้านด้วยกัน เมื่อขามประทับทรงต่อหน้าชาวบ้านในครั้งแรกนั้นชาวบ้านมาห้อมล้อมมากมายเพื่อแนะนำคนทรงเจ้ามือใหม่ให้รู้วิธีปฏิบัติตน ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่เคยเป็นปฏิปักษ์กับขามอย่างรุนแรงอย่างผู้ใหญ่ทองมาและป้าเมี้ยนหมอดำเย

“ค่ายกครูอะไรหรือลุง?” ขามหันมาถามผู้ใหญ่

“ก็...ค่ายครู... คำที่ใครจะมาให้เอ็งเป็นคนทรงนั่นแหละ มันเป็นธรรมเนียม ที่ไหนเขาก็ทำกัน”

“ก็ลุงบอกว่าให้เอาดอกไม้ธูปเทียนมาแล้วไง?”

“นั่นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ค่ายกครูนี้ต้องมี เอ็งเชื่อข้าเถอะ ทำอะไรต้องให้ถูกแบบแผน ถูกขนบประเพณี ไม่งั้นชะดิชะร้ายเราจะเดือดร้อนภายหลัง”

“ก็อัยงี้ก็ดขาม...” ขายเมี้ยนเอ่ยขึ้น “ก่อนที่เอ็งจะเป็นคนทรงนี่นะ เอ็งจะต้องไปครอบ รับขันธุ์ห้าเสียดก่อน คนที่ครอบให้เอ็งนั่นนะถือว่าเป็นครูของเอ็ง...”

ขามงง “แล้วใครเขาจะเป็นครูครอบให้ฉันล่ะป้า?”

“ก็คนที่เขาเป็นคนทรงอยู่แล้วนั่นแหละ”

“แล้วทำยังไงกันล่ะป้า ที่ว่าครอบรับชั้นห้านะ?”

“ถึงเวลาเอ็งก็รู้เองแหละ พรุ่งนี้ข้าจะพาไปหาเจ้าพ่อพระยาครุฑเห็นลมที่จังหวัดท่านครอบให้”

ขามพอเข้าใจจึงพูดขึ้นว่า “ฉันไม่อยากให้ใครเดือดร้อน ที่ฉันยอมเป็นคนทรงก็เพราะฉันได้บนท่านไว้ และใจฉันก็อยากจะช่วยเหลือทุกคนเพื่อถวายกุศลแก่เจ้าพ่อท่าน”

มีเสียงพูดพึมพำขึ้นว่า “ทำอย่างผู้ใหญ่ว่านั่นแหละดีแล้ว ธรรมเนียมมีมาอย่างไรก็รักษาเอาไว้ นอกจากจะทำให้เจ้าพ่อท่านเมตตาเราแล้วยังเป็นสิริมงคลแก่พวกเราทุกคนอีกด้วย”

แล้วอีกเสียงก็สนับสนุนขึ้น “นั่นสิ จะก็อู้ก็เพื่อกันเชียวทีความ”

“ยังงั้นก็ต้องมีขามเอ๊ย” ขายเมี้ยนพูด “ได้มาก็ไม่ได้เอาไปทิ้งไปขว้างที่ไหน ก็ใช้ทำบุญถวายเจ้าพ่อท่านนั่นแหละ เอ็งจะต้องนำเงินค่ายกครูไปซื้อเครื่องใช้ไม้สอยสำหรับทำพิธีประทับทรง แล้วยังต้องหาซื้อเครื่องหยูกเครื่องยาไว้สำหรับรักษาพวกเจ็บไข้ได้ป่วยอีก อีกอย่าง เมื่อเอ็งต้องเป็นคนทรงแล้วจะเอาเวลาที่ไหนไปทำมาหากิน จะเอาเงินทองที่ไหนมาจับจ่ายใช้สอยเลี้ยงครอบครัว เดี่ยวลูกเมียเอ็งอดอยากขึ้นมาบาปจะตกแก่พวกเราทุกคน แล้วเจ้าพ่อก็จะพิโรธอีก เพราะว่าเอ็งเป็นคนของท่าน”

(คนทรงเจ้า : 100-102)

จากดัวบทที่ยกมาจะพบว่าอดีตศรัทธาของขามต่างช่วยกันสอนวิธีปฏิบัติของคนทรงเจ้าให้ขาม ทั้งเรื่องการเก็บค่ายกครู การครอบรับชั้น การจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับเสกปรุ่งน้ำมันต์ว่านยา วางแผนการดำเนินชีวิตให้กับขามเพื่อที่จะเป็นเจ้าพ่อได้ตลอดไป มีรายได้เลี้ยงครอบครัวโดยไม่ต้องประกอบอาชีพอื่น

สิ่งที่น่าสนใจในตอนนี้ประการแรกคือคำพูดของผู้ใหญ่ของมาและป้าเมี้ยนที่สอนให้ขามรักษาขนบประเพณีคนทรงเจ้าที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา สิ่งนี้เป็นใจความสำคัญที่วิมลต้องการจะตั้งคำถามไว้ให้ผู้อ่านได้ขบคิดว่า “การปฏิบัติตามประเพณีโดยไม่ระวางสงสัยเป็นวิธีการที่ดีจริงหรือไม่” บทสรุปของเรื่องจะพบว่าวิมลเฉลยคำถามนี้เอาไว้อย่างโหดร้าย ผลของการปฏิบัติตามประเพณีที่ยึดถือกันมาทำให้ขามมีอำนาจเหนือคนในชุมชน กำหนดชะตากรรมของคนได้ และขาม

ก็เลือกที่จะเนรเทศผู้ใหญ๋ทองไปอาศัยอยู่ต่างถิ่นหลายปี ผู้ใหญ๋ทองกลายเป็นคนไร้ญาติ
สิ้นเนื้อประดาตัว และตกเป็นผู้ต้องสงสัยคดีจ้างวานฆ่า

ประการสุดท้ายคือคำพูดของป้าเมี้ยนที่สรุปความได้ว่า ทุกคนในชุมชนต้องปฏิบัติต่อขาม
ด้วยความเคารพ เพราะขามเป็นคนของเจ้าพ่อ ไม่เช่นนั้นแล้วเจ้าพ่อจะพิโรธ ข้อความในตอนนี้เป็น
ใจความสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ขามยึดถือไว้เป็นเครื่องต่อรองคนในชุมชนเรื่อยมา ถึงที่ป้าเมี้ยนพูด
เป็นการรับประกันต่อหน้าคนในชุมชนว่า ชีวิตของขามหลังจากเป็นคนทรงของเจ้าพ่อจะมีแต่
ความสุข ผู้คนต้องปรนนิบัติเอาใจ ไม่มีใครกล้าขัดใจ ‘คนของเจ้าพ่อ’ จนกระทั่งในที่สุดสิ่งที่ป้า
เมี้ยนพูดก็ย้อนกลับมาทำร้ายป้าเมี้ยนและครอบครัว ในตอนจบป้าเมี้ยนต้องยอมทนเห็นขามอาบน้ำ
ให้หลานสาวของนางในลักษณะลวนลามต่อหน้าคนในตำบล โดยที่ป้าเมี้ยนไม่กล้าเข้าไปห้าม
ปรามแม้แต่น้อย เพราะป้าเมี้ยนตกอยู่ใต้อำนาจาภกรรมของตนเอง ป้าเมี้ยนไม่กล้าขัดใจขามเพราะ
ขามเป็นคนของเจ้าพ่ออย่างที่ป้าเมี้ยนเคยประกาศไว้ เพราะหากทำให้ขามไม่พอใจยอมเป็นเหตุให้
เจ้าพ่อจะพิโรธและนำความอับมงคลมาสู่ครอบครัวป้าเมี้ยน

จะเห็นได้ว่าชาวบ้านผู้ยากไร้ในชุมชนต่างมีบทบาทส่งเสริมให้ความเชื่อพัฒนาขึ้นอย่าง
รวดเร็ว ขามมีชีวิตใหม่ภายใต้ชื่อ เจ้าพ่อพระไทร มีบทบาทเป็นผู้นำทางความเชื่อ มีอำนาจและ
ความสำคัญต่อชุมชน และอำนาจของขามเพิ่มพูนขึ้นทุกวันจากการสนับสนุนของผู้คนในชุมชนเอง
หากมองย้อนกลับไปพิจารณาถึงจุดกำเนิดของความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อพระไทรก็จะพบว่าเหตุการณ์
ล่วงเลยมานไกลจากจุดเริ่มต้นอย่างมาก วิมลแสดงให้เห็นว่าเมื่อคนเริ่มเชื่อสิ่งใดก็จะมอบอำนาจให้
สิ่งนั้นอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นเรื่อย ๆ จะกระทั่งในที่สุดแล้วจะถึงจุดที่ผู้สร้างไม่อาจควบคุมความ
เชื่อนั้นได้อีกต่อไปไม่ว่าผู้สร้างจะระลึกไว้ได้หรือไม่ก็ตาม

4.4.4 ตัวละครนายทุน

ตัวละครนายทุนในปรากฏในวรรณกรรมกลุ่มนี้มีลักษณะไม่แตกต่างจากวรรณกรรมยุค
แรกของวิมลเท่าใดนัก นายทุนยังคงเป็นผู้ร้ายที่คอยขูดรีดผลประโยชน์ของชาวบ้าน เป็นต้นเหตุ
แห่งความยากจน และความทุกข์ในด้านอื่น ๆ ของชาวบ้านเช่นเดิม

สิ่งที่วิมลเพิ่มเติมให้ผู้อ่านได้เห็นเกี่ยวกับตัวละครฝ่ายนายทุน คือ การตั้งข้อสังเกตว่า นายทุนทั้งหลายต่างวางตัวเป็นผู้มีจิตใจงดงาม มีเมตตา ช่วยเหลือผู้อื่น แต่เบื้องลึกจิตใจของนายทุน ยังคงร้ายกาจเช่นเดิม ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง *นักมั่งสวี่ตี* (2536)

ตัวละครนายทุนในเรื่อง *นักมั่งสวี่ตี* (2536) เป็นเจ้าของโรงพิมพ์ ใช้แรงงานคนงานอย่างหนักจนกระทั่งคนงานเจ็บป่วยไปรายหลาย แต่นายทุนผู้นี้กลับแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นว่า เขาเป็นผู้มีจิตใจเมตตา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตกินอาหารมังสวิรัต และคอยพูดคุยยกย่องตนเองว่า ตนเองนั้นเป็นผู้มีจิตใจประเสริฐ เพราะกินอาหารมังสวิรัต ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น

พวกนักมั่งสวี่ตีนั้นจิตใจสะอาดบริสุทธิ์มาก ความรู้สึกนึกคิดก็ไม่เหมือนคนธรรมดาสามัญ พวกนี้เป็นเทพ ยิ่งหากประพฤติปฏิบัติไปนาน ๆ จะเป็นพรหมไปเลย

“ผมเข้าใจแล้ว...” ผมยังรู้สึกว่าชนชั้นเราห่างกัน ไกลลิบ จนเขากลายเป็นคนแปลกหน้าไปแล้ว

“คุณน่าจะเปลี่ยนมากินมังสวิรัตนะ มันทำให้ดีขึ้นทุกด้านทีเดียว

(นักมั่งสวี่ตี : 96)

เหตุการณ์เก่าแก่บุญชัยทวงเงินบัวลอยในเรื่อง *โคกพระนาง* (2532) สันนิษฐานให้เห็นภาพ นายทุนผู้อารี แต่ยังขูดรีดผลประโยชน์จากผู้ยากไร้

เสี่ยบุญชัยเชิญบัวลอยมาพบและพูดคุยกับเขาด้วยถ้อยคำสุภาพ แต่เนื้อหานั่นคือการทวงเงิน และเตรียมจะขึ้นดอกเบี๋ย

บัวลอยขกมือไหว้ผู้จัดการหรือเสี่ยหรือเจ้าแก่ซึ่งเป็นชายลูกครึ่งไทยจีนวัยกลางคน ผิวขาว ศีรษะเล็ก หวีผมเรียบแปล้ หน้าตาอวบอ้อมอย่างคนมีบุญวาสนา เสี่ยขกมือไหว้ตอบอย่างเรียบร้อยแล้ว เชิญให้บัวลอยนั่งที่เก้าอี้ตรงข้าม บัวลอยนั่งเก้าอี้ฟองน้ำหุ้มหนังตัวหนึ่ง ผู้จัดการดึงไปปีออกจากปาก แล้วพูด

“ขอโทษนะครับที่ต้องรบกวนคุณบัวลอยมาถึงที่นี่”

บัวลอยรีบพูดว่า “ไม่เป็นไรครับ” สองครั้งจนสิ้นร่ำ

เสียบัญชุกัมหน้าพลิกกระดาศในแฟ้มพอเป็นพิธี แล้วเงยหน้ามองบัวลอย

“ที่ผมเชิญมาวันนี้ก็เพื่อจะได้เคลียร์บัญชีกันเสียให้เสร็จเรียบร้อย นี่มันสองปีแล้ว จำนวนเงินก็ไม่มากเท่าไร”

บัวลอยนึกอยู่แล้วว่าถูกตามตัวมาด้วยเรื่องอะไร แต่กระนั้นเขาก็รู้สึกที่อากาศมันร้อนขึ้นทุกที เหงื่อไหลออกตี้นผม คอแห้งผาก เสียบัญชุกัมหน้าไปเรื่อย ๆ

“ทั้งคืนทั้งดอกรวมแล้วก็สามหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยพอดี”

เขาทิ้งตัวพิงพนักเก้าอี้ สูดไปป์ มองหน้าบัวลอยเป็นเชิงเตือนให้พูดบ้าง แต่บัวลอยไม่พูด เอา

แต่กัมหน้าดูโตะที่ปูกระจก เขาเลยพูดเสียเอง “เงินทั้งหมดนี้มันไม่มากมายอะไร ตอนนี้อยู่พอมีทางใช้คืนได้ครับใช้เสีย ไม่งั้นปีหน้าดอกมันจะขึ้นไปอีก

(โลกพระนาง : 86-87)

บทสรุปของเหตุการณ์นี้คือ บัวลอยต้องหาเงินมาใช้หนี้ มิฉะนั้นจะถูกฟ้องร้อง ภาพตัวละครนายทุนที่แสดงออกอย่างนุ่มนวลขึ้นกว่าภาพในทุนในวรรณกรรมยุค 2518-2538 นั้นทำให้เห็นพัฒนาการการสร้างตัวละครฝ่ายร้าย ให้แสดงพฤติกรรมด้านร้ายออกอย่างแยบยล ถ้อยคำสุภาพ แต่เนื้อหายังคงไว้ซึ่งการเอาัดเอาเปรียบผู้ยากไร้อยู่เช่นเดิม การกระทำเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความพยายามปรับตัวของฝ่ายนายทุน ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นผู้ทุจริตผลประโยชน์ เอาัดเอาเปรียบผู้ยากไร้ แต่ก็เป็นการปรับตัวที่ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้แต่อย่างใด การปรับตัวครั้งนี้จึงเป็นการปรับตัวเพื่อภาพลักษณ์ของตนเอง ไม่ใช่การปรับตัวเพื่อหวังช่วยเหลือผู้ยากไร้

4.4.5 ตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐ

การสร้างตัวละครฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐของวิมลในยุคนี้คล้ายคลึงกับการสร้างตัวละครฝ่าย

นายทุน กล่าวคือ แสดงให้เห็นความพยายามปรับตัวของฝ่ายผู้กดขี่ประชาชน ให้ตนเองมี
ภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ไม่กดขี่ขูดรีดประชาชน แต่เจตนาของตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐยังคงเอารัดเอาเปรียบ
ประชาชนผู้ยากไร้ไม่เปลี่ยนแปลง ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง โศกพระนาง (2526)

นายร้อยเวรหนุ่มพาเขา(บัวลอย)เข้าไปในห้องสารวัตรใหญ่ นายตำรวจวัยกลางคนรูปร่างอ้วน
ท้วนนั่งอยู่ที่เก้าอี้นวมอีमारพร้อมทั้งเชิญให้เขานั่ง นายร้อยเวรหนุ่มทำความถึงธุระของบัวลอยแล้ว
ออกจากห้องไป

“คือจ๊ะ” สารวัตรใหญ่เริ่มเรื่องอย่างขมขื่นเข้มใสและเป็นกันเองจนบัวลอยหายเกร็ง “คดี
รถบรรทุกชนลูกของคุณนะ เราได้ติดต่อเจรจากับเจ้าของรถบรรทุกแล้ว ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือโดยดี
ทางเจ้าของรถเขายินดีจ่ายค่าเสียหายให้คุณสองหมื่นบาท” บัวลอยใจเต้นกับจำนวนเงิน “ผมบอกเขาว่า
สองหมื่นบาทมันน้อยไป คิดดูซิว่าพ่อแม่จะเลี้ยงมาโตเท่านี้แหละหมัดเป็นแสน ๆ สองหมื่นมันคุ้มกันที่
ไหน”

บัวลอยอยากจะพูดว่า เขาไม่ได้ขายลูกกิน เหว่ไหร่ก็ไม่ว่า ขอเพียงค่าทำศพเท่านั้น

“ทางเจ้าของรถบรรทุกเขาจึงเพิ่มให้อีกห้าพัน แต่ผมก็ยืนยันว่ามันยังน้อยไป ก็เห็นใจคุณนั่น
แหละ เสียลูกไปทั้งคน เงินหมื่นสองหมื่นมันไม่คุ้มค่ากันหรอก ผมบอกเขาว่า ไม่เห็นแก่เจ้าทุกข์ก็ขอให้
เห็นแก่ผม”

บัวลอยยกมือไหว้

“ขอบพระคุณครับที่กรุณาผม”

สารวัตรใหญ่หยิบบุหรี่บนโต๊ะปุกระจกขึ้นมาจุดสูบแล้วทอดหลังพิงพนักเก้าอี้ สูบอีกสามอีก
จึงพูดว่า

“ทางเจ้าของรถเขาเกรงใจผม ก็เลยให้สามหมื่น แต่ผมยืนยันอีกว่ามันต้องมากกว่านี้ เขาขอ
เวลาคิดดูอีกที เพราะมันไม่ใช่ความคิดของเขาเลย มันเป็นความคิดของคนขับ แต่เขาเห็นแก่ผมก็เลย
ขอใช้ค่าเสียหายให้ นี่ถ้าเขาจะให้สามหมื่นคุณจะยอมไหม ถ้ายอม ผมจะนัดมาตกลงกันให้เรียบร้อย
หรือจะให้ผมจัดการให้ก็ได้ ถึงเวลาคุณก็มาเอาเงินได้เลย ไม่ต้องเสียเวลาไป ๆ มา ๆ”

จะเห็นได้ว่า ตัวละครตำรวจพบกับบัวลอยด้วยความเอื้ออาทร แสดงให้เห็นความตั้งใจว่า
 อยากจะพิทักษ์ผลประโยชน์ให้กับประชาชนผู้ยากไร้ เรียกร้องเงินให้หลายต่อหลายครั้งจนบัวลอย
 ได้รับเงินค่าทำศพลูกสามหมื่นบาท บัวลอยรู้สึกตื่นตันทึ่งที่นายตำรวจช่วยเหลือเขา แต่หากดูบทสรุป
 ของเรื่องจะพบว่า ฝ่ายเจ้าของรถที่ชนลูกบัวลอยจ่ายเงินฝากไว้ให้บัวลอยห้าหมื่นบาท และยังทำบุญ
 กับนายตำรวจผู้นี้อีกหนึ่งหมื่นบาท แต่ตำรวจชักยอกเงินไว้ จ่ายให้บัวลอยเพียงสามหมื่นบาท ซึ่ง
 หากบัวลอยได้รับเงินเต็มจำนวน บัวลอยจะนำไปชำระหนี้ได้เกือบหมด แต่เมื่อตำรวจทำเช่นนี้บัว
 ลอยจึงต้องเป็นหนี้ต่อไป

ความน่าสนใจของตัวละครฝ่ายรัฐในยุคนี้จึงเป็นการอำพรางวิธีการเอารัดเอาเปรียบ
 ประชาชน ทำให้ประชาชนวางใจ และเมื่อประชาชนวางใจแล้วเจ้าหน้าที่รัฐก็จะเอารัดเอาเปรียบได้
 สะดวกขึ้น

การกล่าวถึงตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐอีกกลุ่มหนึ่งคือ ฝ่ายทหาร ตัวละครกลุ่มนี้ผู้วิจัยพบว่า
 ยังคงเป็นทหารที่มีการแสดงออกอย่างเดียวกันกับทหารในวรรณกรรมยุคก่อน 2518-2526 กล่าวคือ
 วิมลจะแสดงให้เห็นความรุนแรง ความโง่เง่า ความมั่นใจในอำนาจ ผ่านการใช้ถ้อยคำ การ
 ตัดสินใจ ของตัวละครทหาร ดังที่ปรากฏในเรื่อง *วันฟ้าใหม่* (2535)

ห่อนจำได้ว่าวันที่เขากลับมาจากฆ่าคนนั้น หน้าตาเขอิ้มเอิบ ดวงตาสะอาดประกายหวังแรง
 กล้า ทำทางยังคงสง่างามตามแบบฉบับชายชาตินักฆ่า แม้ว่าดูเหน็ดเหนื่อยอยู่มา หน้าตาทำทางของเขา
 เหมือนกลับมาจากแสวงบุญมากกว่าจะเพิ่งกลับจากฆ่าคน

“ผมสอยมันร่วงทีละคน” เขาพูดด้วยความมั่นใจในอารมณ์ ขณะเล่าโลมหล่อนอย่างหยาบ
 กระด้าง “ไม่ต้องถึงเลย ผมใช้ปืนสั้น เหนียวปัง ๆ ออกไป ไม่พลาดเลยสักคน” เขาหัวเราะ “พลาดก็
 เกินไปละ พวกแม่งเยอะแทบไม่มีช่องว่างให้กระสุนผ่านไปเลย แต่ก็น่ากลัวเหมือนกัน พวกมันเป็น
 หมิ่นเป็นแสน ถ้าสู้อันเข้ามา ถึงไม่มีอาวุธเลยก็สามารถเหยียบเราได้ราบเหมือนกัน แต่โชคดี พวกมัน
 ได้ยินเสียงปืนก็วิ่งกันหัวซุกหัวซุน” พูจอบ เขาตะโบมอกหล่อนไว้เต็มสองมือ ใช้ใบหน้าคลึงเคสันแล้ว
 ก็พูดขึ้น “มืออยู่กลุ่มหนึ่งมันถูกค้อนมาจากผม ผมให้เอ็มสิบหกรวีรีดเดียวร่วงเป็นสิบ ที่เหลือมันรีบยก
 มือไหว้ปลก ๆ นำทุเรศ ไม่เหมือนตอนแหกปากไล่ นายผมเลย ผมให้พวกมันนอนคว่ำกับพื้น มันลนลาน
 เหมือนลูกหมาตคนน้ำ แต่มีไอหิวแข็งอยู่ตัวหนึ่งทำเป็นไม่พอใจ ผมเลยเอาเข้าอัดหน้าอกเม่งน่วมไปเลย

นอนแผ่เป็นเขียด สงสัยมันคงตายจริง ๆ ส่วนอีกคนวิ่งหนี ผมสั่งให้มันหยุด มันไม่หยุด ผมส่องมันพริคเดียวเรียบร้อย ลงไปนอนความงอเลือดตัวเอง พยายามตะเกียกตะกายจะหนีอีก พอมันลุกขึ้นได้ผมก็ให้มันพึดต้นไม้ สั่งให้มันมองหน้าผม พอเห็นตาผมเท่านั้นแหละ มันรีบยกมือไหว้ร้องขอชีวิต ผมด่ามันไปว่า แล้วไอ้หัวหน้ามึงล่ะ หายหัวไปไหน? เห็นประกาศว่าจะขึ้นหยัดเคียงข้างมึงไง? ไม่เห็นมาช่วยชีวิตมึงล่ะ? มันได้แต่ส่ายหน้า พูดไม่ออก ผมเลยส่งมันไปรอหัวหน้ามันก่อนพริคเดียว ออกกระจุกเป็นจิ้งเหลกขึ้นน้อย เลือดพุ่งเป็นละอองหมอกเลย”

(วันฟ้าใหม่

: 29-30)

เหตุการณ์ในเรื่อง *วันฟ้าใหม่* (2535) ตอนนายทหารกำลังเล่าเหตุการณ์สังหารผู้ชุมนุมทางการเมือง แสดงให้เห็นความรุนแรงของตัวละครฝ่ายรัฐที่กระทำต่อประชาชนอย่างโจ่งแจ้ง เห็นประชาชนเป็นศัตรูที่ต้องเข่นฆ่า และฆ่าได้อย่างอิสระเพราะทหารเหล่านี้มีอำนาจอยู่ในมือ ทั้งอำนาจปืนและอำนาจการสั่งการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ

ตัวละครทหารในเรื่อง ผู้ไขว่คว้า (2534) แสดงให้เห็นจิตใจของตัวละครฝ่ายทหาร ที่วิมลมักวิพากษ์วิจารณ์ว่า ความคิดของคนกลุ่มนี้มักอ้างผลประโยชน์ของชาติ เห็นความตายเป็นเรื่องปกติ และจิตสำนึกนี้ครอบงำความคิดของทหารจนกระทั่งเขาสามารถภาณุมิใจในความตายของลูกตนเองได้ เพราะการตายนั้นเป็นการตายเพื่อผลประโยชน์ของชาติ

“พ่อเธอภูมิใจเรื่องอะไร”

“เรื่องความตายของพี่ชายผมนะซี” น้ำเสียงเขาสะบัดอย่างชิงชัง “พ่อผมที่ขยี้ดอกไปไหนต่อไหนให้ทั่วไปหมด เพื่อจะได้รับคำยกย่องว่ามีลูกชายตายเพื่อชาติ ตายสมศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล สมเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของนายทหารหาญ พ่อชื่นชมและหลงคิดเอาจริง ๆ ว่าการตายของพี่เป็นคุณงามความดี เป็นหน้าที่ของชายชาติทหาร และไม่มี ความตายอะไรอีกแล้วที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่านี้

(ผู้ไขว่คว้า

:74)

จะเห็นได้ว่าวิมลยังคงมองว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายทหารยังคงเป็นผู้ร้ายที่แสดงความร้าย

อย่างโจ่งแจ้งใช้กำลังอำนาจบังคับจิตใจประชาชน หรืออาจเข้มงวด โดยการใช้นโยบายการทำให้เพื่อประเทศชาติเป็นเงื่อนไขในการกดขี่ประชาชนให้ทำตามที่ต้องการ ส่วนตัวละครเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่น ๆ วิมลแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า ตัวละครฝ่ายรัฐเหล่านั้นพยายามปรับตัว ไม่ให้ตนเองตกเป็นผู้ร้ายในสายตาประชาชนผู้ยากไร้ แต่เจตนาของตัวละครฝ่ายรัฐก็ยังคงเป็นเจตนาด้านร้าย ที่มุ่งหวังเอารัดเอาเปรียบ ขูดรีดผลประโยชน์จากประชาชนเช่นเดิม ความเลวร้ายในประเด็นนี้ทำให้ประชาชนหลงเชื่อ ไม่ระวังตัว ซึ่งแสดงให้เห็นความซับซ้อนของการเอารัดเอาเปรียบที่พัฒนาขึ้นไปอีกระดับหนึ่งเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐเอารัดเอาเปรียบประชาชนได้อย่างสะดวกและมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น สนับสนุนให้เห็นแนวคิดการวิพากษ์วิจารณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐให้เห็นว่า การเอารัดเอาเปรียบประชาชนยังคงอยู่ในสังคม

4.4.6 ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมือง

ตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมืองในวรรณกรรมระหว่างปีพ.ศ.2527-2538 ของวิมล ไทรนันทน์ ปรากฏ 2 เรื่อง ได้แก่ *คนจน* (2528) และ *นักมั่งสวิชาติ* (2536)

เรื่อง *คนจน* (2528) วิมลแสดงให้เห็นภาพชีวิตของผู้ยากไร้ผ่านชีวิตของคนในชุมชนแออัด ย่านห้วยขวาง อันมีครอบครัวของปานและหญิงหม้ายเป็นตัวแทนสำคัญสะท้อนให้เห็นชีวิตของผู้ยากไร้ในชุมชนแห่งนั้น

ยามเย็นอันหดหู่มาถึงเร็วกว่าปกติ แต่ผู้คนกลับเร่งร้อนยิ่งกว่า พวกเขาจ้ำอ้าว ๆ เข้าซอยโดยไม่สนใจสิ่งใด เสื้อผ้ายับยู่ยี่เหมือนเพิ่งเลิกรจากการต่อสู้ ใบบนหน้าแข็งกระด้าง ดวงตาแข็งชาเหมือนดวงตาของซากศพ ดูไร้จุดหมายปลายทาง พวกเขาหายเข้าไปในบ้านที่ละคนสองคนแต่ยังไม่มิตีที่ว่าคลื่นมนุษย์จะหมดสิ้น ที่ปากซอยยังมีผู้คนเสียวมาไม่ขาดสาย

(คนจน

: 19)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นภาพชีวิตผู้ยากไร้เดินทางกลับมาจากทำงาน แต่ละคนต้องอดทนทำงานอย่างหนัก สภาพร่างกายอ่อนแอและทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ สีหน้าและแววตาแสดงออกถึงความเหนื่อยล้าจากการทำงาน เสื้อผ้าที่ผู้ยากไร้เหล่านี้สวมใส่แสดงให้เห็นว่าพวกเขาทำงานหนัก

นอกจากนั้นวิมลบรรยายให้เห็นว่า ผู้คนที่เลี้ยวเข้ามาในซอยมาในลักษณะของ “คลื่น” ที่เดินเข้ามาอย่าง “ไม่ขาดสาย” แสดงให้เห็นปริมาณของแรงงานผู้ยากไร้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้

ครอบครัวของป่านอพยพมาหางานทำในกรุงเทพฯ เพราะหวังว่าจะเก็บเงินกลับไปไถ่ถอนที่ดินคืนให้ได้ แต่เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ครอบครัวของป่านก็ยากจนลงทุกวัน ความยากจนทำให้แม่ของป่านกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์ บ่นว่าทุกคนในบ้าน จนทำให้ไม่มีใครอยากอยู่บ้าน

“มันจะตายรีไรง ถึงตระอทะแรงแ้งงั้น ตายก็ให้มันตายไปเสียเลย จะได้พ้นหูพ้นตาไปเสียที ซิบหาย! ทำงานนี้เหมือนกะย่องเบา จะเป็นจะตายเสียให้ได้ ไม่เหมือนยัดหัวเข้าไปหอก เหมือนกะโจรปล้น มันไม่ไหวกันอนซี้” แม่แตกตัน “ไม่ต้องไปงงไปขายมันหอก นอนซะให้สบาย ให้โอแกมันหาให้ยัดหัวก็ได้ ไม่รู้ว่เวรกรรมแต่ชาติปางไหน เลี้ยงลูก เลี้ยงหลาน ยังต้องมาเลี้ยงหัวอีก อีข้างลาก... นั่นก็แหก... หายไปเลย เอาสบายคนเดียว...”

(คนจน : 81)

เหตุการณ์ที่ยกมาเป็นตอนที่พ่อของป่านกำลังจะลุกไปทำงาน แต่รู้สึกไม่ค่อยสบาย จึงค่อย ๆ ลุก ภาพนั้นทำให้แม่หงุดหงิดขึ้นมาจึงเริ่มบ่นว่า

พ่อของป่านมีโรคประจำตัวอยู่ แต่ยังคงต้องทำงาน เพราะคนในครอบครัวทุกคนต่างต้องช่วยกันหาเงินมาใช้จ่ายพ่อไม่มีความรู้ใด ๆ จึงต้องทำงานที่ใช้แรงงาน งานขายถ่านของพ่อทำให้สุขภาพย่ำแย่ลงเรื่อย ๆ

กว่าจะขึ้นมาถึงชั้นสามได้แก็กัหอบ เหงื่อซึม ใจเต้นระรัว ก้าวขึ้นบันไดจากชั้นสามได้สามขั้น ดินก็สะดุดขึ้นบันได หากเป็นเมื่อก่อนแกจะไม่รู้สึกอะไรเลย แต่วันนี้มันทำให้แกไม่สามารถจะทรงตัวไว้ได้ หน้าจะคะมำ แกจึงเอี้ยวตัวไปข้างหลัง น้ำหนักถ่านบนบ่าจึงถ่วงให้แกทยลงไปกระทกกับพื้นปูน โขศติที่หัวฟาดลงบนแง แต่ก็เจ็บแปลบที่ไหล่ ก้อนถ่านกระจัดกระจาย แขงแปลกถูกแรงกระทกของหัวทำให้กระเด็นกลงหล่น ๆ ไปเค็กัอยู่ชั้นสอง

แกนอนปากอ้า ตาลอย เหมือนพยายามจะรำลึกให้ได้ว่ามันเกิดอะไรขึ้นถึงนอนพังพาบอยู่อย่างนี้ แยกได้ยินเสียงหึ่ง ๆ ดังมาจากเบื้องล่าง แต่ไม่ได้สนใจว่าเป็นเสียงคุยหรือเสียงหึ่ง หรือเสียงรด แกพยายามลุกนั่ง พอขยับก็ปวดแปลบที่หัวไหล่ แขนข้างขวาก็ขยับไม่ได้ เกิดคิดว่าไหล่ขวาคงหลุด แต่พอขยับขาขวามันกลับไม่กระดิกกระเดี้ยอย่างใจ แกพยายามใช้แขนซ้าย ขาซ้าย ตะกายพื้นเพื่อจะยันร่างขึ้นนั่ง แต่ไม่เป็นผล ภาวนาให้ใครผ่านมาสักคนแต่ทุกสิ่งกลับเงียบงัน

(คนจน

: 87-88)

เหตุการณ์นี้ทำให้พ่อเป็นอัมพาต และกลายเป็นภาระที่ครอบครัวต้องเลี้ยงดู ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องยากจนลงไปอีก

หญิงหม้ายเป็นอีกตัวละครหนึ่งที่แสดงให้เห็นภาพชีวิตผู้ยากไร้ในสังคมเมือง รวมถึงภาระที่ต้องรับผิดชอบ หญิงหม้ายมีลูกติดหนึ่งคน เธอไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง พยายามหาเงินด้วยการเล่นการพนัน แต่ก็ไม่ทำให้เธอร่ำรวยขึ้นมา หนี้สินต่าง ๆ บังคับให้เธอต้องยึดอาชีพโสเภณีประจำชุมชนเพื่อหาเงินใช้หนี้และใช้จ่ายประจำวัน แต่อาชีพนี้ก็ไม่ได้ทำให้เธอมีฐานะดีขึ้นมา เธอและลูกยังคงอดอยากเช่นเดิม

หญิงสาวเลี้ยวเข้าซอย ท่าทางระโหยโรยแรง หน้าตาหมองคล้ำ ดวงตาราโรยเหมือนคนสิ้นหวัง ผมเผ้ายาวคลุมบ่านั้นหยาบยุ่งเป็นกระเซิง บางปอยเปียกแฉะแฉะ ในวงแขนมีร่างของเด็กหญิงพาดบ่ามาด้วย เป็นเด็กหญิงตัวกระฉอย หน้าเขรอะด้วยขี้มูกที่ป้ายไว้เป็นปื้น ๆ เธอหันซ้ายหันขวาดูโน่นดูนี่ตลอดเวลา

“แม่ หนูจะกินไอนั้น...”

เธอขี้นิ้วน้อย ๆ ไปที่รถเข็นโรติ แล้วขี้นิ้วเข้าปาก หญิงสาวทำเป็นไม่ได้ยิน เธอจึงขมตัวร้องโยเย ระบายต่อไปอีก หญิงสาวจิกปากอย่างหัวเสีย ฟาดเคียวที่ต้นขาจนขึ้นปื้นแดง

“เห็นอะไรก็จะแตก จะแตก จะเอาเงินที่ไหนมาซื้อให้มันแตกนักรหนา”

หล่อนตะคอกแล้วก้าวเร็วขึ้น เด็กน้อยน้ำตาร่วงผะ ยกหลังมือป้ายน้ำตาร้อย ๆ ปากเบะสั้นระริก เธอพยายามไม่ให้เสียงเลือดลอดเข้าหูแม่ เพราะรู้ว่าหากมีเสียงจะเจ็บตัวอีก

(คนจน

: 19-20)

ภาพชีวิตของผู้ยากไร้ในเรื่องนี้ทำให้เห็นความทุกข์ของผู้ยากไร้ที่เกิดจากการทำงาน และภาระที่ต้องรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน อันมีต้นเหตุจากการคุกคามของรัฐและนายทุนที่เข้าไปกระทำต่อพื้นที่ชนบท จนกระทั่งเกษตรกรต้องไร้ที่ดินทำกินและอพยพออกมาเผชิญชีวิตทุกข์ยากในเมืองหลวง เมื่อผู้ยากไร้เหล่านี้เข้ามาในพื้นที่ที่ตนเองไม่มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ จึงต้องทำงานใช้แรงงานหนักจนประสบปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ในกรณีที่ผู้ยากไร้เหล่านั้นเป็นผู้หญิงก็จะมีทุกข์มากขึ้น จากการต้องเลี้ยงดูบุตร อันแสดงให้เห็นผ่านตัวละครผู้ยากไร้ฝ่ายหญิงที่มักประสบปัญหาในการเลี้ยงดูบุตรทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังทำให้เห็นการเอาเปรียบผ่านการค้าความหวังมาล่อลวงให้ผู้ยากไร้เกิดความหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวคือ การที่นายทุนตั้งบ่อนพนันในชุมชนแออัด อันเป็นสาเหตุที่ทำให้หญิงหม้ายต้องก้าวเข้าสู่ความทุกข์ครั้งสำคัญจนต้องฆ่าตัวตาย หญิงหม้ายเป็นตัวแทนของผู้ยากไร้ที่มีความหวังกับการเสี่ยงโชค ทุ่มเทเงินทั้งหมดที่มีให้กับการเสี่ยงโชค แต่แล้วก็ต้องเป็นหนี้ล้นพ้นตัว

ภาพตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมืองปรากฏอีกครั้งในเรื่องสั้น *นักมั่งสวิชาติ* (2536) โดยแสดงผ่านตัวละคร ทูย คนงานโรงพิมพ์ ที่ใช้งานลูกจ้างอย่างหนัก เมื่อเพื่อนเก่าของทูยมาเจอจึงแทบจะจำทูยไม่ได้ เพราะลักษณะภายนอกของเขาเปลี่ยนแปลงไปมาก

เราพบกันอย่างบังเอิญที่ป้ายรถเมล์ ผมจำมันไม่ได้เลย เพราะร่างกายมัน โทรมผิดหูผิดตา จากไอ้ทูยตัวล่ำบึก กลายเป็นไอ้ทูยผอมโซในทุ่งหญ้าหน้าแล้ง ซ้ำดูเหมือนจะเป็นโรคปอดเสียด้วยซ้ำ เพราะมัน ไอแ่ก่ก ๆ อยู่บ่อย ๆ ผิวพรรณก็เหลืองซีดเหมือนไม่มีเลือด

(นักมั่งสวิชาติ

: 85)

จากการศึกษาพบว่า การแสดงภาพตัวละครผู้ยากไร้ในสังคมเมือง ของวิมลในยุคนี้ คล้ายภาพผู้ยากไร้ในสังคมเมืองในวรรณกรรมยุค 2518-2526 ของเขา ผู้ยากไร้ในสังคมเมืองกลุ่มนี้ยังเป็นผู้ยากไร้ที่อพยพมาจากสังคมชนบท มีการกล่าวถึงสังคมชนบทที่จากมาอย่างหวอนคิดถึง อายากลับไปใช้ชีวิตในสังคมชนบทเช่นเดิม แต่ไม่สามารถกลับไปได้ เพราะไม่มีเงิน และไม่มีบ้านให้

กลับไปอีกแล้ว พร้อมกันนั้นวิมลก็แสดงให้เห็นภาพความทุกข์ยากที่ผู้ยากไร้ในเมืองต้องเผชิญ ทั้งความทุกข์ยากอันเกิดจากการกดขี่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ นายทุน หรือความทุกข์ยากที่เกิดปัญหาความยากจนที่ทำให้ผู้ยากไร้ไม่สามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ ต้องทำงานหนักเพื่อแลกกับค่าตอบแทนต่ำ หรือต้องตกหลุมพรางของนายทุน เลี้ยงชีพด้วยการเล่นการพนัน จนต้องกลายเป็นคนมีหนี้สินมากเกินกว่าจะชำระได้ และต้องฆ่าตัวตายในที่สุด ข้อสังเกตที่พบในตัวละครผู้ยากไร้ในชุมชนเมืองยุค 2527-2538 คือ ตัวละครที่เป็นขอทานและคนเร่ร่อนหายไปจากวรรณกรรมในยุคนี้ ผู้ยากไร้ที่ปรากฏล้วนแต่เป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพ แต่ยังเป็นอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนต่ำ หรือเป็นอาชีพที่สังคมเหยียดหยาม นอกจากนั้น วิมลได้แสดงภาพด้านร้ายของผู้ยากไร้ออกมาจำนวนมาก เช่น การพูดคำหยาบ การใช้กำลังแก้ปัญหาส่วนใหญ่ แสดงผ่านตัวละครแม่ของปาน และตัวละครหญิงหม้าย ที่มักแสดงอาการหงุดหงิดกับปัญหาความยากจนที่ต้องเผชิญ ภาพความอารมณ์ร้ายของแม่ปานและหญิงหม้ายแสดงให้เห็นพัฒนาทางของตัวละครผู้ยากไร้มากขึ้นจากยุคที่ผ่านมา ตัวละครผู้ยากไร้ในยุคนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ความกดดันที่เผชิญเป็นระยะเวลายาวนานส่งผลกระทบต่อจิตใจ ผู้ยากไร้จึงพยายามระบายความทุกข์ผ่านอารมณ์ โกรธ โดยกระทำต่อบุคคลที่อยู่รอบข้าง แม่ของปาน บ่นว่าพ่อ ปาน ลูกสาว หลาน และเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดคือ แม่ใช้มีดแทงหลาน และเผากระท้อบ เพื่อให้ไฟคลอกทุกคนที่อยู่ในบ้านตายไปด้วยกัน ส่วนหญิงหม้ายจะระบายกับปานให้เห็นถึงความทุกข์ใจ บ่นว่าลูกสาว เมื่อลูกสาวเริ่มรบเร้าจะกินอาหาร และแสดงพฤติกรรมรุนแรงที่สุดคือฆ่าลูก และฆ่าตัวตายตาม พฤติกรรมของตัวละครผู้ยากไร้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ยากไร้ไม่สามารถอดทนต่อความทุกข์ได้อีกต่อไป พวกเขาจึงเลือกจบชีวิตตนเองและคนในครอบครัวด้วยการฆ่าตัวตาย เหตุการณ์เหล่านี้จึงขบขันให้เห็นความหนักหนาของปัญหาที่ผู้ยากไร้ในสังคมเมืองต้องเผชิญ จนกระทั่งไม่สามารถอดทนได้อีกต่อไป

4.4.7 ตัวละครชนชั้นกลางในสังคมเมือง

ตัวละครชนชั้นกลางในสังคมเมืองในวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ระหว่างปีพ.ศ. 2527-2538 สะท้อนให้เห็นความทุกข์ของชนชั้นกลางในเมืองหลวง ที่ต้องอาศัยอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันสูง เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การแสดงให้เห็นความทุกข์ของตัวละครชนชั้นกลางเหล่านี้ปรากฏชัดเจนในเรื่อง *หมา* (2533) และ *นิกเฮดส์* (2535)

ในเรื่อง **หมา(2533)** กล่าวถึงพนักงานบริษัทคนหนึ่ง ที่เฝ้าติดใจกับพฤติกรรมเพื่อนร่วมงาน ที่ชอบประจบประแจงสุนัขของเจ้านาย เสมือนกับว่าสุนัขตัวนั้นเป็นเจ้านายของพวกเขา

พักเที่ยงเขาออกไปกินข้าวกลางวัน พอกลับเข้ามาก็เห็นพนักงานสาว ๆ ของบริษัทกำลังหยอก ล้อหมาของเมียเจ้าของบริษัทด้วยท่าทางประจบประแจง ส่วนเจ้าของวัยกลางคนซึ่งแต่งตัวพริ้งก็ดูสาว ๆ ประจบประแจงเอ็นดูหมาของหล่อนด้วยรอยยิ้มอึดอัด

เขาทุเรศคนพวกนี้ เป็นเหมือนกันทั้งบริษัทไม่ว่าคนหนุ่มคนสาว หรืออายุใกล้ถูกปลดออกจาก งาน ล้วนแต่ต้องประจบประแจงพินอบพิเทาหมาของเจ้านาย ราวกับมันเป็นเจ้านายของพวกเขาจริง ๆ

เขาเข้าใจว่า การกระจบประแจงหมาก็เหมือนกับประจบประแจงเจ้านายโดยตรง แต่มันนำ ทุเรศเกินไป ช่วงไม่มีศักดิ์ศรีของความเป็นคนเหลืออยู่เลย

เขาจะผ่านไปอยู่แล้วสายตาก็เหลือบไปมองเจ้านาย เห็นหล่อนกำลังมองเขาอยู่ เขายิ้มให้ ไม่รู้ จะพูดหรือวางตัวอย่างไร

“วันนี้แต่งตัวสวยงามจัง” เขาผลอพูดกับหมาจนได้

พอเข้ามาในห้องทำงานเขาก็นึกค่าตัวเองว่า อีกหน่อยเจ้านายเอาเหี้ยมาสำนักงาน เขาก็คงต้อง ตกเหี้ยด้วย ไม่งั้นเจ้านายอาจไม่พอใจก็ได้ เขาเลิกคิดด้วยการบอกตัวเองว่า

-ช่างแม่งเหอะ

(หมา

: 78-79)

จากตัวบทที่ยกมาจะพบว่า ตัวละครผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน เขา ดำเนินคนเหล่านั้นในใจ โดยใช้คำว่า “ **ทุเรศคนพวกนี้** ” แสดงให้เห็นความรู้สึกด้านลบ ที่เห็นเพื่อน ร่วมงาน “ **ล้วนแต่ต้องประจบประแจงพินอบพิเทาหมาของเจ้านาย ราวกับมันเป็นเจ้านายของพวกเขา จริง ๆ** ” เขารับรู้ว่าเป็นเพื่อนร่วมงานทำเช่นนั้นเพราะอยากเอาใจเจ้านาย เนื่องจากสังคมเมืองมีการ แข่งขันสูง ทุกคนต่างต้องการตำแหน่งและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เพื่อเป็น หลักประกันให้กับตนเอง ดังนั้นหากเจ้านายเห็นว่าสิ่งใดดี ลูกจ้างจึงต้องคล้อยตาม แม้แต่การเอาอก

เอาใจสุนัข อันเป็นพฤติกรรมที่ตัวละคร “ผม” รู้สึกว่า “มันน่าทุเรศเกินไป ช่างไม่มีศักดิ์ศรีของความเป็นคนเหลืออยู่เลย” แต่แล้วเมื่อ “ผม” เดินผ่านสุนัขของเจ้านาย “ผม” ก็เปลอเอ่ยปากทักทายสุนัขตัวนั้น เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ตัวละครจะวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมเพื่อนร่วมงาน และตัดสินพฤติกรรมประจบเอาใจสุนัขว่าเป็นสิ่งไม่ดี แต่ในที่สุดเขาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงพฤติกรรมนั้น เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เพื่อนร่วมงานต่างปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันอันเกิดจากความพึงพอใจของนายจ้าง พนักงานทุกคนจึงต้องทำ ไม่ว่าจะเต็มใจทำหรือไม่ก็ตาม เหตุการณ์ในเรื่องสนับสนุนให้เห็นแนวคิดในการวิพากษ์วิจารณ์ความเจริญก้าวหน้าของสังคมเมือง ที่ทำให้วิถีชีวิตของคนเมืองต้องกลายเป็นคนด้นรน ทำทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้า ทำทุกอย่างเพื่อให้อยู่รอดได้ในสังคมเมือง

เรื่องสั้น นิกเฮดส์ (2535) กล่าวถึงตัวละครชนชั้นกลาง ที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกถูกบีบคั้นจากสังคมเมือง เขาคิดว่าสิ่งของเครื่องใช้ของคนเมืองและวัฒนธรรมของคนเมืองเป็นสิ่งทำลายวิถีชีวิตเรียบง่าย คนเมืองมีเจตนา (ความใฝ่ฝัน) ที่จะทำให้ทุกอย่างเป็นระบบระเบียบ มีแบบแผนที่แน่นชัด สะดวกรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตอันเร่งรีบ ตัวละครคิดว่า สิ่งประดิษฐ์จากความใฝ่ฝันของคนเมืองทำสำเร็จ เนื่องจากสิ่งประดิษฐ์และวัฒนธรรมเมืองเหล่านั้นได้ทำลายธรรมชาติทำลายวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และบังคับทางอ้อมให้ชนชั้นกลางในเมืองต้องแสดงพฤติกรรมอย่างเดียวกัน กินอาหารเหมือนกัน ใช้ชีวิตด้วยรูปแบบที่สังคมเมืองกำหนดไว้

พวกคุณจะไปรู้สึกอะไรกับความขมขื่นของผม พวกคุณต่างก็เฝ้าฝันกับความฝันที่เติบโตและระบาดไปทั่วทุกหัวระแหงเหมือนเชื้อโรค และผมก็โชคร้ายอีกตามเคย ที่ไม่ได้แตกทำลายไปพร้อมกับความฝันของผม หากแต่ต้องมีชีวิตอยู่ในความฝันของพวกคุณ

ผมจะเล่าให้คุณฟัง

ชีวิตของผมในโลกแห่งความฝันของพวกคุณนั้นเหมือนถูกขังอยู่ในคุก เพียงแต่มันใหญ่เกินกว่าสายตาจะเห็นมันได้หมดทั้งรูปร่าง พวกคุณก็เลยคิดว่าเป็นโลกที่น่ารื่นรมย์สำหรับทุกชีวิต (แต่จริงๆ แล้วผมคิดว่าพวกคุณก็คงรู้ว่ามันน่ารื่นรมย์จริงหรือไม่ ถ้าคุณไม่หลงเชื่อความฝันของพวกคุณเอง) พวกคุณสร้างสินค้าหลากหลายชนิด อาหารการกินหลากหลายรูปแบบ สิ่งบันเทิงหรรษาฟูฟ่า แต่ทว่า

ฉาบฉวยเหมือนมีไว้ขายพวกคนไร้สติ ผมรู้เท่าทันความฝันของพวกคุณ (แท้จริงแล้วมันก็ไม่ใช่ความฝันของคุณหรอก – เป็นความฝันที่พวกคุณขโมยมา)

ผมไม่ชอบผลผลิตจากความฝันของพวกคุณ แต่ผมก็ไม่อาจปฏิเสธมันได้ทั้งหมด ผมยังต้องกินอาหารกระป๋อง อาหารซอง น้ำในขวด หากความบันเทิงด้วยการไปนั่งดูการ “แสดง” ของคนอื่นที่ถูกบันทึกไว้ในฟิล์ม

(นิกเอดส์

: 151-152)

จากตัวบทแสดงให้เห็นว่า ตัวละคร “ผม” ต่อต้านสิ่งประดิษฐ์และวัฒนธรรมของคนเมือง แต่บทสรุปของเรื่องกลับแสดงให้เห็นว่า ตัวละคร “ผม” ก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ไม่อาจปฏิเสธวัฒนธรรมและสิ่งประดิษฐ์ของเมือง “ผม” ยังคงต้องใช้ชีวิตอยู่ในเมือง ต้องใช้สิ่งของอย่างเดียวกับที่คนเมืองใช้ ต้องมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับคนเมืองคนอื่น ๆ แม้ว่าความฝันของ “ผม” จะแตกต่างจาก “ความฝันของเมือง” อย่างชัดเจน

ผมจะเล่าความฝันให้พวกคุณฟัง... ก่อนที่... บัดนี้ไปเราจะไม่มีเวลามาหยุดฟังความฝันของใครอีก

ผมฝันถึงสายน้ำใสสะอาด ต้นไม้ใบหญ้าสดขจี ฝันถึงท้องนาป่าไร่ที่ให้อาหารเลี้ยงชีวิตและความฝัน ฝันถึงโคงฟ้าหลากสีที่เล่นิทานมีรูจบ ฝันถึงสี่ล้อและบรรยากาศของธรรมชาติในฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ฝันถึงความผูกพันรักใคร่ โดยไม่ต้องมีใครมาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านสามัคคี หรือหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ที่ต้องมีหน่วยรักษาความปลอดภัยถือปืนลูกซองยาวที่वलาดตระเวนทุกค่าคืน ฝันถึงตั้มยาปลาสด ๆ จากแม่น้ำ ฝันถึงแกงส้มดอกแคยามลมหนาวเริ่มล่องฟ้ามาเยือน ฝันถึงน้ำพริกผักต้ม ฝันถึงงานบุญหลังฤดูเก็บเกี่ยว... ต่อมาไม่นานความฝันของพวกคุณก็เข้ามา... ถนนและโรงงานอุตสาหกรรม – นั่นละ ความฝันของพวกคุณมันมากขึ้น ใหญ่ขึ้นทุกวันจนมันทับทำลายความฝันของผมเสียสิ้น

(นิกเอดส์

: 150-151)

จากตัวบทแสดงให้เห็นว่า ตัวละคร “ผม” เคยใช้ชีวิตอยู่ในชนบทมาก่อน แต่เมื่อบ้านเกิดถูกโรงงานอุตสาหกรรมและนโยบายจากรัฐเข้าไปรุกล้ำ จึงทำให้ “ผม” ต้องจากบ้านมาหางานทำใน

กรุงเทพฯ “ผม” จำเป็นต้องใช้ชีวิตตามวิถีคนเมือง แม้ว่า “ผม” จะไม่ต้องการเช่นนั้นก็ตาม ความคิดของตัวละคร “ผม” เป็นข้อมูลสนับสนุนการวิพากษ์วิจารณ์การรื้อถอนของรัฐบาลและนายทุนให้ชัดเจนขึ้น แสดงให้เห็นว่าเมื่อนโยบายของรัฐและกลุ่มนายทุนทำให้พื้นที่ชนบทเปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบอื่น ๆ จึงตามมา พื้นที่อุดมสมบูรณ์ต้องกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เคยรักใคร่ผูกพันกันต้องยุติลง มิโจรผู้ร้ายชุกชุมจนต้องจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย วิธีชนบทต้องล่มสลาย ชาวชนบทต้องกลายเป็นผู้อพยพมาเผชิญความกดดันในสังคมกรุงเทพฯ นอกจากนั้นตัวบทยังแสดงให้เห็นว่า ตัวละครชนชั้นกลางในสังคมเมือง มีสภาพจิตใจที่ตกต่ำ อารมณ์ร้อน อันเนื่องมาจากความรู้สึกว่าถูกบีบคั้นทางจิตใจอีกด้วย

4.4.8 ตัวละครนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต

วรรณกรรมของวิมลในระหว่างปีพ.ศ. 2527-2538 แสดงให้เห็นความทุกข์ของตัวละครนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต อันเกิดจากความยากไร้ และความพยายามจะเขียนงานเพื่อตีแผ่ความยากไร้ แต่ไม่มีผู้สนับสนุน เรื่องสั้นในกลุ่มนี้มี 4 เรื่อง ประกอบด้วย *ผู้ตามหาความสุข* (2529) *ผู้พ่ายแพ้* (2532) *ความรักของเมียนักเขียน* (2536) และ *นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือถั่ว* (2537)

เรื่องสั้นแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นความพยายามของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ต้องการตีแผ่ภาพชีวิตผู้ยากไร้ให้สังคมได้อ่าน แต่นักเขียนเหล่านั้นกลับพบว่า งานเหล่านั้นไม่เป็นที่นิยมของตลาด เงินทองที่ลงทุนไปจึงสูญเปล่า แต่ตัวละครนักเขียนก็ยังพยายามต่อไปดังตัวอย่างที่ยกมาจากรื่อง *ผู้พ่ายแพ้* (2532)

ผมต้องต่อสู้อย่างหนัก เพื่อจะให้เรื่องได้ลงพิมพ์สักปีละสองเรื่อง และเพื่อยืนยันว่าความทุกข์ยากของผู้คนไม่ได้หมดสิ้นไปกับการค้นพบ ‘สูตรสำเร็จ’ ทางวรรณกรรมแต่อย่างใด เพราะมันไม่ใช่วิตามิน หรือการสังเคราะห์

สำหรับผู้คอยยากยากไร้ ผมพยายามเขียนอยู่ดึกดื่นก่อนสิ้น หลาย ๆ คืนถึงกับสว่าง พยายามจะคลีคลายเนื้อหาให้เข้ารูปเข้ารอยแบบแผนของวรรณกรรมสากล ช่วงสามสี่ปีมานี้ผมเจ็บป่วยบ่อย ๆ และ

มากขึ้นทุกที เพราะหักโหมเขียนและอ่านมากเกินไปจนกำลัง ผมลาหยุดงานบอขงานเวลาเกินที่จะได้รับเงินเดือนขึ้นปีละขั้นถึงสามปีติดต่อกัน ในที่สุดผมก็ตัดสินใจลาออกเพราะรู้ว่าใจตัวเองอยู่กับงานเขียนเสียแล้ว ขึ้นคันทุรังรับราชการต่อไปก็มีแต่ก่อโทษให้เด็ก ๆ ทุกวันนี้มีครูประเภทผมอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองอยู่แล้ว ทำไมจะต้องไปเพิ่มจำนวนขึ้นอีกเล่า ดีเสียอีก ถ้าผมลาออกมาเขียนหนังสือ บรรณพิภพนี้อาจจะไต่งาน ‘ดี ๆ’ สักเล่มสองเล่มก็ได้ แต่เมื่อผมออกมาเขียนหนังสือเข้าจริง ๆ ผมก็ต้องถูกปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวรุมล้อมเสียจนตั้งตัวไม่ติด และมันทำให้ทุกอย่างในครอบครัวเลวลงทุกขณะ

(ผู้พ่ายแพ้

: 89-90)

จากตัวอย่างจะพบว่า นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องประสบปัญหาการเงินในครอบครัวอย่างมาก ปัญหาทางการเงินส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวต้องร้าวฉาน เรื่องสั้นกลุ่มนี้ล้วนแต่แสดงให้เห็นผลกระทบที่ตามมาในลักษณะเดียวกัน ดังที่ปรากฏเหตุการณ์คล้ายกันในเรื่อง *ผู้ตามหาความสุข* (2529)

ทำไมต้องมาทำหนังสือที่ตัวเองชอบอย่างเดียว กลัวใครจะประณามหรือ แล้วยามอดยามหิวคนเหล่านั้นเขย่งมือมาช่วยไหม นอกจากทำตัวเป็นผู้พิพากษาคนอื่น ผู้คนในประเทศนี้เขาไม่อ่านหนังสือดีกันนักหรอก

คิดเสร็จแล้วผมก็กลับไปทำหนังสือแนวเดิมอีก บอกตัวเองว่าไม่ใช่อยากเป็นคนดี หรืออยากได้รับความนิยมนิยมชอบจากใคร หากแต่มันเป็นความพอใจ เพียงแต่ว่าไอ้ความพอใจชนิดนี้ต้องซื้อหาด้วยราคามแพงเหลือเกิน ที่สุดแล้วผมก็ไม่พอใจกับความพอใจ

ผมติดกับดักที่ตัวเองวางไว้

“มันไม่ไหวก็เลิกเสียทีจ้ะ”

เมื่ยมอยากให้เลิก ที่จริงไม่อยากจะให้ทำแต่แรกแล้ว แต่ผมอยากทำจึงแก้ตัวว่า

“ลงทุนไปตั้งเยอะ เป็นแสน ๆ จะให้เลิกตอนนี้ก็เท่ากับทิ้งเงิน ไปเปล่า ๆ ทน ๆ ทำไปสักระยะ มันคงจะดีขึ้น”

“เห็นพูดอย่างนี้มา ไม่รู้กี่ปีแล้ว ไม่เห็นมันจะดีขึ้นสักที”

(ผู้ตามหาความสุข

: 45-46)

ปัญหาการเงินที่บีบคั้นตัวละครนักเขียนส่งผลกระทบไปสู่ภรรยาและลูก ในเรื่องสั้น *ผู้ตาม* *หาความสุข* (2529) และเรื่องสั้น *ผู้พายแพ้ว* (2532) แสดงให้เห็นว่านักเขียนเลือกความสุขของครอบครัว โดยใช้เวลาครอบครัวมากขึ้น ยอมเปลี่ยนแนวทางการเขียนชั่วคราว ส่วนในเรื่องสั้น *นักเขียนสร้างสรรค์และผู้ถือผล* (2537) แสดงให้เห็นว่า นักเขียนเลือกที่จะสร้างงานวรรณกรรมเพื่อชีวิต มากกว่าเลือกความสุขของครอบครัว โดยส่งให้ภรรยาไปทำแท้ง เพราะไม่มีเงินดูแลลูก เงินที่มีนั้นนักเขียนนำไปใช้จ่ายเพื่อการเขียนหนังสือหมดแล้ว และเรื่อง *ความรักของเมียนักเขียน* (2536) แสดงให้เห็นว่านักเขียนยอมแยกทางกับภรรยาเพื่อจะได้เขียนหนังสือต่อไป

จากการศึกษาตัวละครนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตพบว่า นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตพบปัญหาทางการเงินบีบคั้นจนทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวต้องร้าวฉาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังนั้นแล้วนักเขียนจึงพยายามประนีประนอมกับครอบครัว เพื่อจะรักษาแนวทางในการทำงานของตนเองไว้ แต่เรื่องสั้นแต่ละเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า ความตั้งใจเหล่านั้นมักล้มเหลว นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตต่างเกิดความขัดแย้งขึ้นในจิตใจ เพราะพวกเขาเห็นว่า ในขณะที่เขาพยายามยื่นหยัดที่จะเขียนวรรณกรรมตามแนวทางเพื่อชีวิต เขาต้องสูญเสียหลายสิ่งหลายอย่างในชีวิตไป การแสดงให้เห็นความคิดและพฤติกรรมของตัวละครนักเขียนจึงเป็นการเน้นย้ำให้เห็นปัญหาความนิยมที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่ส่งผลกระทบต่อนักเขียน ทำให้นักเขียนต้องเปลี่ยนแนวทางการเขียน ต้องประสบปัญหาทางการเงิน หรือต้องสูญเสียความสัมพันธ์ในครอบครัวลงไปในที่สุด

4.5 การสร้างฉาก

วรรณกรรมยุคนี้วิมลใช้การบรรยายฉากเมืองสลัดกับฉากชนบทเพื่อแสดงภาพความอุดมสมบูรณ์ของชนบท และความขาดแคลนในเมืองหลวง เพื่อชี้ให้เห็นว่าสังคมชนบทยังเป็นความหวังรอให้แรงงานผู้ยากไร้กลับไปฟื้นฟู และใช้ชีวิตอย่างสงบสุขอีกครั้ง

ภาพความอุดมสมบูรณ์ในชีวิตชนบทปรากฏในนวนิยาย *คนจน* (2528) จากเรื่องจะพบว่าตัวละครป่านและพ่อของป่านมักคำนึงถึงชีวิตชนบทที่จากมาเสมอ

ลูกชายของแกลงเรืออีกลำหนึ่ง เทียวพายดูเบ็ดพวงว่ามีปลาตะเพียนติดบ้างหรือเปล่า เขาทำเบ็ดพวงเป็นแล้วทั้งที่อยู่แค่ชั้นป.2 เขาตัดต้น โสนมาปั่นเป็นท่อน ๆ ขาวขนาดเกือบศอก เหลาไม้ไฟให้กลมขนาดก้านไม้ขีด ขาวสักศอก แล้วแทงเข้าในท่อน โสนขดให้เป็นวงกลม จากนั้นก็เอาเบ็ดมาผูกกับไม้ไฟที่เหลานั้น ให้เชือกยาวลงไปสักสองกีบ พวงหนึ่งจะมีเบ็ดผูกไว้ 7-8 สายตรงกลางวงไฟ เจาะรูที่ท่อน โสนสำหรับสอดพวงข้าวให้ยาวพอ ๆ กับสายเบ็ด จากนั้นก็นำไปผูกไว้ตามชายหญ้า พวกปลาตะเพียนเห็นก็จะโฉบกินแล้วมันก็จะติดเบ็ด บางพวงติดทีเดียวสามสี่ตัว เวลาปลาติดเบ็ดมันจะดิ้น ดึงปากให้หลุดจากเบ็ด ท่อน โสนจะถูกกระตุกกระตุบกระดัดขึ้นน้ำเป็นวง เขาปลดปลาท่ามกลางแสงแดดอยู่ทั้งวัน โดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย เมื่อพายเรือผ่านพ่อจะร้องถามว่า"ได้กี่ตัวแล้ว"

ตกเย็น สำหรับข้าวจะมีปลาตะเพียนทากระเทียมพริกไทยทอดบ้าง ต้มยำใส่มะดันบ้าง ต้มแกมหวานบ้าง หรือไม่กี่ผัดสายบัว โดยแม่จะทอดปลาให้กรอบเสียก่อนจึงนำมาผัด ปลาที่เหลือแม่จะชำแหละหลังแล้วแผ่ออก เอาใส่ทิ้งแล้วหมักเกลือ รุ่งเช้าก็ล้างน้ำที่หัวบัน ไดใส่กระจาดตากแดด เก็บไว้กินหน้าแล้ง

พ่อคิดแล้วก็โหยหาถึงวันกินเก่า ๆ เมื่อรู้สึกรักตัวก็ถามตัวเองอย่างเสียใจว่าเข้ามาอยู่กรุงเทพฯทำไม ถึงที่ทางจะหายไปแล้วก็น่าจะเช่าเขาอยู่ แกดตอบตัวเองได้ทันควันว่า เพราะอยากจะทำตั้งตัว เก็บเงินได้สักก้อนแล้วจะกลับไปซื้อที่ดิน อยู่นั่นต่อ ไปก็ต้องเช่าเขาทำไปทั้งชาติ ขนาดมีนาของตัวเองไม่สามารถรักษามันไว้ได้

(คนจน

: 85-86)

จากตัวบทที่ยกมาแสดงภาพวิถีชีวิตของครอบครัวปานเมื่อครั้งยังอาศัยอยู่ในชนบท จะพบว่าอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ มีให้เลือกหลากหลายชนิด ปลามีมากจนกระทั่งสามารถนอมอาหารเก็บไว้กินในฤดูแล้งได้ แต่เมื่อครอบครัวของปานมาอาศัยอยู่ในเมือง พวกเขาก็ต้องพบกับความอดอยาก ฐานะยากจนลงทุกวัน ทุกคนในครอบครัวต้องทำงานหนัก สุขภาพทรุดโทรมลง ไม่มีความสุขเหมือนตอนอาศัยอยู่ในชนบท ชีวิตทุกคนในครอบครัววนเวียนอยู่ในชุมชนแออัด ไม่ได้รับอากาศบริสุทธิ์ พ่อต้องทำงานหนัก ขนถ่านไปขาย แม่ต้องอยู่แต่ในกระต๊อบเพื่อทำข้าวต้มผัดเตรียมไว้ให้ปานนำไปขาย ส่วนตัวปานนั้นแม้ว่าร่างกายจะพิการ เดินไม่ถนัด แต่เขาก็ต้องออกไปเร่ขายข้าวต้มผัดทุกวัน เขาตระหนักถึงความลำบากของทุกคนในครอบครัวเป็นอย่างดี เมื่อปานกลับถึงบ้านเขาจึงมองภาพแม่ทำงานหนักด้วยความสลดใจ

กลับถึงบ้านเมื่อเลยเที่ยงคืน เขา(ปาน) ยืนเย็บที่สะพานหน้าบ้านเหมือนทุกคืน มองเข้าไปในบ้าน เห็นแสงตะเกียงกระป๋องวอมแวม เขานึกเห็นภาพแม่กำลังนั่งหลังแข็ง เหงื่อซึมอยู่หน้ากะละมังข้าวเหนียว เมื่อเปิดประตูสังกะสีเข้าไปก็เป็นจริงอย่างที่นึก แม่อยู่ที่เดิม ท่าเดิม มือและแขนเคลื่อนไหวลักษณะเดิม ข้าวของอย่างเดิมเหมือนถูกสาปให้กระทำซ้ำซากเช่นนั้นมานานเกือบสิบปี ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงจากวันที่ผ่านไป นอกจากรอยเหี่ยวย่นที่มากขึ้น ลึกขึ้น สีหน้าหมองคล้ำมากขึ้น ผมแซมด้วยสีเทามากขึ้น หลังที่เคยตรงก็ค่อม ๆ ค้อมลงเรื่อย ๆ สายตาฝ้าฟางมากขึ้น เร็วแรงลดน้อยลง และร่างกายผอมลงจนดูเหลือตัวนิดเดียว ทุกครั้งที่กลับมาเห็นสภาพแม่ในยามดึกและเงียบสงัดเช่นนี้เขาอดสะเทือนใจไม่ได้ มันเป็นภาพที่ทารุณจิตใจเขาอย่างรุนแรง จนบางครั้งน้ำตาซึม มันเหมือนกับว่าแม่ถูกจองจำให้อยู่ในสภาพเช่นนี้มานานแสนนานและไม่มีทีท่าว่าจะถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ โลกของแม่มากกว้างแค่กระต๊อบอุดูและรื้อนยามแดดคล้ำ สายตาแม่ไม่เคยไปไกลกว่ากะละมังข้าวเหนียว หรืออย่างมากก็ภายในบ้าน นานครั้งที่แม่จะออกมานอกบ้านและได้มีโอกาสมองออกไปไกล ๆ

(คนจน : 64)

ตัวละครปานและพ่อมักหวนระลึกถึงชนบททุกครั้งก่อนนอน ตื่นนอน และยามป่วย เพราะเป็นหนทางที่ทำให้ตัวละครทั้งสองรู้สึกผ่อนคลายจากความทุกข์ในชีวิตประจำวัน และมีความหวังว่าจะได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมชนบทอีกครั้ง

แสงสว่างหายจากฟ้าไปแล้ว อากาศมืดมิด แสงจากดวงไฟสว่างจ้าทุกคูหา เขากลียดกแล้วเวลาพลบค่ำ มันทำให้ใจหดหู่และรู้สึกสิ้นหวังอย่างหาสาเหตุไม่ได้ ภาพชีวิตในชนบทเมื่อครั้งเยาว์วัย ประหวัดเข้ามาเหมือนทุกยามพลบ เป็นภาพดวงตะวันลับฟ้าทิ้งไว้เพียงฟ้าหม่นมัว เขาจูงควายเข้าคอก เอาควายเข้าคอก เอาผ้าขี้ริ้วชุบน้ำมันทาตัวให้มันจนทั่วเพื่อกันยุง แล้วจุดไฟสูมควันไล่ยุงอีกที จากนั้นจึงอาบน้ำขึ้นเรือนไปกินข้าวพร้อมแม่ พ่อ และพี่สาวซึ่งต่างก็กลับจากนา แม้ว่าทุกคนจะเหนื่อยกลับมาน้ำตาลาคล้าด้วยแดดลม เหงื่อ ไขมันกาย แต่ในใบหน้าและดวงตาก็มีรอยยิ้ม มีความหวัง แต่ที่นี่ เวลานี้พ่อกลับเข้าบ้านแล้ว จอครดไว้ที่บ้าน เนื้อตัวหน้าตาดำปี้ พ่อจะถอดเสื้อออกสะบัดแรง ๆ ผ่นถ่านฟุ้งกระจาย พ่อจามเพราะแพ้ฝุ่นแล้วเดินเข้าบ้านด้วยสีหน้าของคนแลกลองไว้ทั้งโลก – โลกแห่งความทุกข์ในบ้านเงียบเงียบ แม่ยังคงก้มหน้าก้มตาห่อข้าวต้มด้วยเนื้อเอี่ยมหน้า หลานสองคนกำลังตะกุกตะกายเพื่อความอิสระ คนโตพยายามดึงขาตัวเองให้หลุดจากเชือกที่ล่ามไว้ คนเล็กพยายามจะปีนออกจากเปล

บางครั้งมันก็ร้อง และเมื่อมันร้อง แม่ก็จะโมโหโกรธาตวาดให้มันเงียบ เมื่อมันไม่เงียบ แม่ก็จะลงมือลงไม้เอาแรง ๆ เมื่อพ่อเข้ามาเห็นก็จะร้องห้าม แล้วจากนั้นแม่ก็จะหันมากรีดขวิดกราดเอาค้ำพ่อ บ้านทั้งบ้านก็จะเกิดสงครามย่อย ๆ ขึ้น แต่มันทำลายและทำร้ายจิตใจทุกคนในบ้านให้แตกสลายลงวันแล้ววันเล่า และรวดเร็วอย่างไม่รู้ตัว

(คนจน

: 49-50)

ทุกครั้งที่ปานคิดถึงบ้านในชนบท เขาก็จะนำภาพเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับกระต๊อบที่เขาอยู่ในชุมชนแออัด ภาพการทำงานในชนบททำให้ปานรู้สึกว่าเป็นภาพแห่งความสุข ภาพการเลี้ยงควาย จูงควายเข้าคอก การกลับจากนา เป็นอาชีพของชาวชนบท แม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อย แต่ปานกลับรู้สึกว่า เป็นความเหน็ดเหนื่อยที่แฝงด้วยความสุข แตกต่างจากภาพการทำงานในเมือง ที่แม้จะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ มีชีวิตอยู่รอดเช่นเดียวกัน แต่ปานกลับรับรู้ถึงความรู้สึกของความทุกข์ พ่อกลับเข้าบ้านมาด้วยท่าทีของคนป่วย เนื้อตัวสกปรก สีหน้าเป็นทุกข์ แม่นั่งห่อข้าวต้ม ผัดจันหลังแข็ง ภาพหลานคั่นรนอยู่ในบ้านแคบ ๆ ภาพแม่บ่นว่าหลานและทุกคนในบ้านจนทำให้สุขภาพจิตของคนในบ้านเสื่อมลงทุกวัน จากเหล่านี้ทำให้ตัวละครปานรู้สึกหวนคิดถึงบ้านในชนบทที่ทุกคนเคยใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในขณะที่เดียวกันเขาก็นึกถึงบ้านในชุมชนแออัดขึ้นมาอย่างมาก แม้ว่าสมาชิกในบ้านจะเป็นสมาชิกกลุ่มเดิม แต่เมื่อสถานที่เปลี่ยนไป จากของเรื่องเปลี่ยนจากชนบทเป็นจากเมือง ก็ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ส่งผลต่อสภาพจิตใจของตัวละคร อันเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นแนวคิดการฟื้นฟูวิถีชีวิตชนบทของวิมลที่แสดงให้เห็นตลอดวรรณกรรมในยุคนี้ เพื่อให้ตระหนักว่า สังคมชนบทยังคงเป็นที่พึ่งให้กับผู้ยากไร้ได้ ดังที่พบว่า ครอบครัวของปานแม่จะเป็นครอบครัวเกษตรกรยากจน แต่ก็มีอาหารการกินไม่ขาดเมื่ออาศัยอยู่ในชนบท ครั้นอพยพมาหางานทำในเมืองแล้วทุกอย่างก็เปลี่ยนไป ดังนั้นการแสดงจากชนบท สลับกับจากเมืองจึงทำให้ผู้อ่านเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความอุดมสมบูรณ์ของชนบทกับความอดอยากไร้ในจากเมืองได้ชัดเจนขึ้น

บทที่ 5

บทสรุปพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 -2538

การแบ่งประเด็นการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนันทน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2538 สามารถแบ่งตามเนื้อหาได้เป็น 2 ยุค กล่าวคือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2526 เป็นงานวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิต ส่วน พ.ศ. 2527-2538 จะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นทางสังคมอย่างหลากหลาย ประกอบด้วย ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาเรื่องการปลูกฝังค่านิยมทางการศึกษา ผลกระทบจากการพัฒนาสังคมเมือง และปัญหาเรื่องอิทธิพลทางความเชื่อในสังคมชนบทไทย อันแสดงให้เห็นการเข้าครอบงำจิตใจของคน จนกระทั่งนำพาสังคมไปสู่ความเสื่อม

5.1 วรรณกรรมระหว่างปีพ.ศ.2518-2526 :การสืบทอดแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต

เรื่องสั้น 17 เรื่อง ของวิมล ไทรนันทน์ ที่เขียนขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2518-2526 มีแนวคิดหลักมุ่งเน้นสะท้อนชีวิตและปัญหาของชนชั้นแรงงาน ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง ตีแผ่การเอารัดเอาเปรียบประชาชน จากฝ่าย รัฐ และนายทุน ที่ผนึกกำลังบีบบังคับจนกระทั่งเกษตรกรต้องอพยพออกจากแหล่งทรัพยากรอันเคยถือครอง ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) *ยุคสมัย* (2522) เกษตรกรหมดหวังจะพึ่งพาธรรมชาติที่โหดร้ายซ้ำเติมความเดือดร้อนต่างอพยพเข้ามาเสี่ยงโชคในเมืองหลวงหวังทำงานสะสมเงินกลับไปซื้อที่ดินคืน แต่ความหวังนั้นไม่อาจเป็นจริงได้ กรุงเทพฯเต็มไปด้วยประชากรว่างงาน นานวันเข้าผู้อพยพเหล่านั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในเมืองหลวง ก่อให้เกิดปัญหาด้านภูมิทัศน์ ภาพลักษณ์เมืองหลวง ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านอาชญากรรม เมื่อผู้อพยพไม่สามารถหางานทำได้จึงเอาชีวิตรอดด้วยการประกอบอาชีพที่สังคมไม่ยอมรับ อันได้แก่ ขอทาน ปล้นจี้ลักทรัพย์ โสเภณี หรือกลายเป็นคนเร่ร่อน เมื่ออาชญากรรมกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมจึงเป็น ช่องทางให้ตำรวจกระทำรุนแรงต่อประชาชนเพื่อเรียกผลประโยชน์ดังที่พบในเรื่อง *โจร* (2526)

ส่วนผู้อพยพที่หางานทำได้ก็มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาไม่มากนัก กล่าวคือ ผู้ยากไร้เหล่านั้นยังคงอดมือกินมือ ดังเช่นที่พบในเรื่อง *เพียงฐิติดิน* (2521) เรื่องสั้นที่แสดงตัวอย่างให้เห็นภาพชีวิตผู้ยากไร้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าสุนัขของคนร่ำรวยในเมืองหลวง นอกจากนั้นเรื่องสั้นแต่ละเรื่องยังแสดงให้เห็นว่า สังคมเมืองหลวงผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันน้อย แกร่งแย่งกันทำมาหากิน ไม่มีใครสนใจชีวิตของผู้ที่ไม่มีผลประโยชน์ให้ตน ชีวิตของคนจรจัดจึงถูกทิ้งให้เอนตาย โดยปราศจากผู้เหลียวแล ดังที่ปรากฏในเรื่อง *อาชญากรรมและการลงทัณฑ์* (2526) และ *ค่าแห่งชีวิต* (2526)

วิมลเสนอทัศนะว่า ปัญหาในเมือง หลวงดังกล่าวมีต้นเหตุจากนโยบายของรัฐและกลุ่มนายทุน เข้าไปปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเกษตรของชาวนบพ ดังที่ปรากฏภาพเปรียบเทียบชัดเจนในเรื่อง *ผู้เฒ่า* (2521) และ *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) อันแสดงภาพสังคมรุ่มเย็นเป็นสุขในยุคก่อนรัฐและนายทุนจะเข้ามาจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เปรียบเทียบกับภาพหลังจากรัฐและ นายทุนเข้ามาแล้ว พบว่าธรรมชาติถูกทำลาย เจ้าของพื้นที่เดิมย้ายถิ่น รัฐและนายทุนเข้ามาถือครองทรัพยากรแทน ชาวบ้านที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ต้องเผชิญกับปัญหาภัยธรรมชาติ ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบตั้งราคาผลผลิตต่ำ ฝ่ายข้าราชการมักไม่ใส่ใจแก้ปัญหาชุมชน ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในชนบท ดังที่ปรากฏในเรื่อง *เหี้ย* (2524) และ *เชือกที่ขวันคอ* (2526)

แนวคิดอื่น ๆ ที่วิมลนำเสนอได้แก่ แนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นผู้สร้างและรับใช้ความคิดของตน แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดเส้นทางชีวิตของตนได้ ปรากฏในเรื่องสั้น *แก้วกับเกด* (2526) *โคกพระนาง* (2526) และ *ศพสุดท้าย* (2518) นอกเหนือจากนั้น วิมลยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับชาวนบพ โดยผู้แต่งมีทัศนะว่า มนุษย์ไม่มี อาจเอาชนะธรรมชาติได้ สะท้อนความเชื่อของชาวนบพที่ผูกพันกับธรรมชาติ ชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ทั้งเรื่องสภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ และการคุกคามของสัตว์ร้ายอย่างเช่นตัวเงินตัวทองที่ปรากฏในเรื่อง *เหี้ย* (2524) เสือสมิงที่ปรากฏในเรื่อง *ชายเฒ่ากลางป่าลึก* (2519) ฝนแล้งที่ปรากฏในเรื่อง *เชือกที่ขวันคอ* (2526) *กระแสดมที่พัดกลับ* (2526) น้ำท่วมที่ปรากฏในเรื่อง *โคกพระนาง* (2526)

ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องพบสี่กลุ่ม ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่าง ผู้ยากไร้กับนายทุน ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือเครื่องมือของรัฐ ความขัดแย้งระหว่าง มนุษย์

กับธรรมชาติ และความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์ พบความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน และความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเครื่องมือของรัฐมากที่สุด ส่วนความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นความขัดแย้งที่ช่วยส่งเสริมให้ความขัดแย้งสองรูปแบบทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้เกษตรกรรมหดหวัง ทิ้งถิ่นเดินทางเข้ากรุงเทพฯ นำมาซึ่งปัญหาคนว่างงานและอาชญากรรม

การสร้างตัวละครในวรรณกรรมยุคนี้พบว่า วิมลเน้นการบรรยายรายละเอียดตัวละครฝ่ายผู้ยากไร้มากกว่าตัวละครฝ่ายอื่น ๆ ระหว่างการดำเนินเรื่อง มักปรากฏทศนทนา หรือบทบรรยายที่เกี่ยวข้องกับการปลุกใจให้คนในสังคมเห็นใจผู้ยากไร้ เรียกร้องให้คนในสังคมร่วมมือกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้นดังที่ปรากฏในเรื่อง ความตาย (2526) ค่าแห่งชีวิต (2526) กระแสลมที่พัดกลับ (2526) ด้านพัฒนาการตัวละครพบว่าทั้งตัวละครฝ่ายนายทุนและ ผู้ยากไร้ในบางเรื่องเริ่มปรับเปลี่ยนท่าทีการแสดงออก นายทุนบางคนเริ่มมีจิตใจเอื้ออารีเช่นที่ปรากฏในเรื่อง เพียงฐลีดิน (2521) ส่วนพัฒนาการตัวละครฝ่ายผู้ยากไร้จะพบชัดเจนในเรื่อง อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ (2526) ในตอนที่ตัวละครบุญไทยยื่นคำขาดกับบิดาว่า หากไม่ได้งานทำเขาจะเป็นโจร เหตุการณ์นี้จึงเป็นการเสนอภาพผู้ยากไร้ที่เป็นด้านลบ เพื่อแสดงให้เห็นความกดดันในชีวิตส่งผลให้ผู้ยากไร้ต้องตัดสินใจทำงานที่เป็นภัยกับสังคม ตัวละครที่น่าสนใจอีกกลุ่มคือ พระสงฆ์ พระในเรื่องสั้นของวิมลมีภาพลักษณ์แตกต่างจากพระสงฆ์ที่สังคมคาดหวัง กล่าวคือ เป็นพระสงฆ์ที่แสดงพฤติกรรมด้านลบ บวชเพราะมีปัญหาชีวิต ไม่ใส่ใจศึกษาพระธรรมวินัย ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับชาวบ้าน ได้ ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง แก้วกับเกด (2526)

การนำเสนอจากพบว่า **ฉากชนบท** มีส่วนช่วยขับเน้นรูปแบบการกดขี่เกษตรกรโดยรัฐและนายทุน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้แต่งมักเสนอฉากชนบทพร้อมกับปัญหาภัยธรรมชาติ มาเป็นเงื่อนไขซ้ำเติมความเดือดร้อนของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรเหล่านั้นต้องทิ้งถิ่น ตามมาด้วย **ฉากเมือง** อันเป็นดินแดนอพยพของเกษตรกรผู้ฝันตัวมาเป็นกรรมกร เมื่อมาถึงเขตเมืองจะทำให้เกิดภาวะกดดันกับฝ่ายผู้ยากไร้เพิ่มขึ้น เนื่องจากพบความเป็นอยู่ในเมืองยาก ไร้กว่าครั้งเมื่ออยู่ในชนบท ผู้ยากไร้เมื่อเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ได้สักระยะหนึ่ง จะเกิดการเปรียบเทียบระหว่างบ้านเกิดกับกรุงเทพฯ หวนคิดถึงบ้านเกิด แต่ไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในชนบทได้ ส่วน **ฉากในความฝัน** นักเขียนใช้เพื่อถ่ายทอดความคับข้องใจในชีวิตประจำวันของตัวละคร อันเกิดจาก ความรู้สึกกดดัน เมื่อถูกฝ่ายรัฐ

และกลุ่มนายทุนเข้ามาเอารัศเอาเปรียบ หากผลประโยชน์ ผ่านรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ หรือจากรูปแบบของการปกครองจากฝ่ายเผด็จการทหาร

5.2 วรรณกรรมระหว่างปีพ.ศ.2527-2538: วรรณกรรมเพื่อการตีแผ่ปัญหาสังคม

ในยุคนี้วิมลได้พัฒนาวรรณกรรมทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ด้านรูปแบบวิมลเริ่มเขียนนวนิยาย โดยส่วนใหญ่พัฒนาโครงเรื่องมาจากเรื่องสั้นในยุคก่อนหน้า ส่วนด้านเนื้อหามีการขยายขอบเขตประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์ออกไปอย่างกว้างขวาง สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่แนวคิดตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิต แนวคิดเรื่องการวิพากษ์วิจารณ์สังคม วรรณกรรมที่มุ่งหมายให้ความบันเทิงเป็นหลักและ แนวคิดเรื่องอิทธิพลของความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย

วรรณกรรมกลุ่มที่เขียนตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิต เป็นการแสดงให้เห็นว่าปัญหาสังคมรูปแบบเดิม ๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไข คนจนยังถูกกดขี่ ภาพคนจนในวรรณกรรมกลุ่มนี้ชัดเจนกว่าภาพคนจนในวรรณกรรมยุคแรกของวิมล เนื่องจากการเล่าเรื่องผ่านรูปแบบนวนิยาย ทำให้มีพื้นที่แสดงรายละเอียดภาพชีวิตผู้ยากไร้ได้ละเอียดมากขึ้น ผู้อ่านได้เห็นพัฒนาการของตัวละครที่ผ่านความผิดหวังซ้ำแล้วซ้ำอีก การถูกรังแกจากรัฐและกลุ่มทุนทำให้ผู้ยากไร้ยอมจำนนต่อความเลวร้ายในชีวิต วิมลทำให้เห็นความล้มเหลวของรัฐสวัสดิการ ที่ไม่สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง ปลดปล่อยให้ประชาชนต้องดิ้นรนเพื่อมีชีวิตรอด สิ่งนี้ทำให้เกิดการกดขี่กันเองระหว่างผู้ยากไร้ด้วยกัน และเมื่อความยากจนบีบบังคับจนหมดหนทาง ผู้ยากไร้ก็จะตัดสินใจจบชีวิตลงโดยปราศจากคนเหลียวแล วิมลได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องนี้ไว้แตกต่างจากแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตทั่วไป ข้อเสนอของวิมลนั้นเขาไม่ได้ต้องการให้ผู้ยากไร้ลุกขึ้นสู้รัฐหรือนายทุน แต่วิมลต้องการให้ผู้ยากไร้ย้อนกลับไปใช้ชีวิตในชนบท พึ่งพาตนเอง วิมลเน้นการเกษตรแบบพึ่งพาฤดูกาล ไม่ต้องการให้ชวนาเร่งผลผลิตอย่างอุตสาหกรรมการเกษตร เพราะการทำในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย และไม่มีความรู้เป็นสาเหตุทำให้ชวนาต้องสูญเสียมากมายแล้ว ทางแก้ปัญหาของวิมลจึงเป็นการปลิกตัวออกจากปัญหา เมื่อเห็นว่ารัฐและนายทุนเป็นปัญหาของผู้ยากไร้ ยิ่งเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับก็ยิ่งทำให้ผู้ยากไร้อ่อนแอลงทุกขณะ รัฐและทุนจะตักตวงผลประโยชน์และแรงงานจากผู้ยากไร้จนไม่เหลือสิ่ง

ใครให้ตัดดวง วิมลจึงแนะนำให้ผู้ยากไร้ใช้ชีวิตอยู่โดยปฏิเสธรัฐและนายทุน ผู้ยากไร้ต้องพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด จึงจะหลุดพ้นความยากจนได้

วรรณกรรมกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์สังคมของวิมล แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดในการทำงานของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง และ การวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา

ประเด็นแรกกล่าวถึงความชบเซาในกลุ่มนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต วิมลวิพากษ์วิจารณ์ตลาดหนังสือ ผู้อ่าน ที่ไม่สนใจปัญหาของสังคม มุ่งแต่จะอ่านวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง จนกระทั่งทำให้แนวโน้มตลาดหนังสือเปิดรับแต่ต้นฉบับเกี่ยวกับเรื่องบันเทิง ผู้คนในสังคมไม่เอาใจใส่ปัญหารอบตัวทั้งที่ปัญหายังคงอยู่ ความเพิกเฉยต่อปัญหาสังคมเหล่านี้ทำให้นักเขียนเพื่อชีวิตไม่มีพื้นที่ที่จะบอกเล่าเรื่องราวของคนยากคนจนได้อีกต่อไป ปัญหานี้ทำให้นักเขียนแนวเพื่อชีวิตจำนวนมากต้องละทิ้งอุดมการณ์เพื่อสังคม เพื่อประชาชน แล้วหันไปเขียนวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง ซึ่งทำรายได้เลี้ยงครอบครัวได้ วิมลชี้ให้เห็นว่าหากทุกคนละเลยปัญหาสังคม ต่อไปสังคมก็จะเสื่อมลงทุกวัน เพราะไม่มีผู้สนับสนุนคนทำเพื่อสังคม จนกระทั่งเขาเหล่านั้นต้องเปลี่ยนแปลงแนวทางการเขียน

ประเด็นที่สอง การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเมือง เรื่องสั้นในกลุ่มนี้สะท้อนความดิ้นรนของชนชั้นกลางในสังคมเมือง ที่ต้องทำตัวเองให้ดีที่สุด ดีให้มากพอที่จะถูกเลือกเป็นแรงงาน สังคมที่ทุกสิ่งทุกอย่างพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว คนทำงานเหมือนเครื่องจักร วิมลแสดงให้เห็นว่าการเร่งรัดพัฒนาเช่นนี้เสมือนกับโรคภัยที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตและคุณภาพจิตใจของคนเมือง เป็นการพัฒนาด้านวัตถุโดยไม่คำนึงถึงแง่มุมอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งการละเลยประชากรเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อชนชั้นปกครองคาดไม่ถึง

ประเด็นที่สาม วิมลตีแผ่เล่ห์เหลี่ยมของฝ่ายปกครองที่ควบคุมประชาชนด้วยการปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง เมื่อถึงเวลาที่อุดมการณ์ต่างขั้วต้องปะทะกัน กลุ่มผู้มีอำนาจก็จะปล่อยให้ประชาชนต่อสู้กันเองเพื่อคนเหล่านั้นจะได้เข้าสู่อำนาจ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชนชั้นปกครองไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ ประชาชนต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ดูแลชีวิตตนเอง นอกจากนี้วิมลยังชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์ใด ๆ ก็ไม่มีคุณค่ามากพอจะทำให้คนชนชั้นล่างได้ มนุษย์

มีความคิด มีเหตุผล แต่ฝ่ายผู้นำมักทำให้มนุษย์กลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง เป็นผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์จนหลงลืมไปว่าเราสามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจากันได้ ความรุนแรงเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงหลีกเลี่ยง เพราะผลกระทบจากความรุนแรงจะยังคงอยู่แม้ว่าความรุนแรงจบลงไปแล้วก็ตาม

ประเด็นสุดท้ายคือการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษา นวนิยายเรื่อง *ผู้ไขว่คว้า* (2534) เป็นประเด็นทางการศึกษาที่กระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตามว่า การปลูกฝังค่านิยมทางการศึกษานั้นส่งผลดีต่อคนในสังคมจริงหรือไม่ วิมลเปรียบเทียบชีวิตเด็กที่อาศัยอยู่ในชนบท กับเด็กในเมืองที่พลาดหวังทางการศึกษาให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างเรื่องทักษะการใช้ชีวิต วิมลแสดงทัศนะผ่านตัวละครให้เห็นว่า ค่านิยมทางการศึกษาที่ปลูกฝังกันรุ่นสู่รุ่นว่าต้องเรียนให้สูง เพื่อจะได้มีงานที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการทำให้สูญเสียเวลาไปอย่างน่าเสียดาย ผู้คนจะพากันเดินสู่นอนเส้นเดียวกัน แข่งขันกัน เมื่อถูกคัดออกจากการแข่งขันทางการศึกษาก็จะกลายเป็นผู้ไร้ทักษะชีวิต ทั้งที่ประเทศไทยกว้างใหญ่ไพศาล มีเส้นทางชีวิตให้เลือกเดินอย่างหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องวัดความสำเร็จที่การศึกษา ชาวไร่ชาวนาก็ทำมาหากินเลี้ยงตัวได้ และเป็นการทำมาหากินอย่างเรียบง่าย ปลูกผัก หาปลา เลี้ยงชีวิตได้เหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องเหน็ดเหนื่อยแข่งขันทางการศึกษา แข่งขันทางการงาน เพื่อหาเงินมาซื้อผักซื้อปลา เพราะการกระทำเช่นนี้เป็นการทำมาหากินทางอ้อม เสียทั้งเวลาและสุขภาพจิต

กลุ่มต่อมาเป็นวรรณกรรมที่มุ่งให้ความบันเทิงเป็นหลัก นวนิยายเรื่อง *ดวงเดือนในห้วงน้ำ* (2534) แสดงให้เห็นแนวทางการเขียนเรื่องเพื่อความบันเทิงของวิมล เรื่องนี้พัฒนาโครงเรื่องมาจากเรื่องสั้นในยุคแรก คือ *แก้วกับเกด* (2526) ความสำคัญคือมุ่งเน้นเรื่องความสนุกสนานในการดำเนินเรื่อง นอกจากนั้นยังสอดแทรกคติธรรมเกี่ยวกับความยึดมั่นถือมั่นไว้ตอนท้ายเรื่อง

กลุ่มสุดท้ายในวรรณกรรมยุคนี้คือ แนวคิดเรื่องอิทธิพลของความเชื่อต่อสังคมชนบทไทย วรรณกรรมกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นอีกรูปแบบหนึ่งของอำนาจ คือ ความเชื่อที่ครอบงำจิตใจมนุษย์ วิมลตีแผ่เล่ห์เหลี่ยมของกลุ่มผู้นำทางความเชื่อที่อาศัยความหวาดกลัวและความอ่อนแอของคน เข้ามาหาผลประโยชน์จากคน เครื่องมือสำคัญของกลุ่มผู้นำทางความเชื่อคือ การกล่าวอ้างถึงเรื่องเล่าทางศาสนา ชาตินี้หน้า-นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ไม่มีใครนำหลักฐานมายืนยันได้ว่ามีอยู่จริง แต่ผู้นำทางความเชื่อก็อาศัยเรื่องเล่าเหล่านี้กอบโกยผลประโยชน์จากชาวบ้านผู้ยากไร้ นอกจากนั้นยังมีกลอุบายต่าง ๆ ที่กลุ่มความเชื่อสร้างสถานการณ์ขึ้นเพื่อทำให้เกิดเรื่องเล่าปาฏิหาริย์ เพื่อสนับสนุน

ให้ความเชื่อเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ประเด็นต่อมาที่วิมลวิพากษ์วิจารณ์คือ ความศรัทธาอย่างขาดสติของชาวบ้าน จนทำให้ความศรัทธากลายเป็นความมกมาย ในวรรณกรรมกลุ่มนี้จะพบว่าชาวบ้านพร้อมจะปักใจเชื่อเรื่องเล่าทางศาสนา หรือแม้กระทั่งความเชื่อในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การกราบไหว้ต้นไม้ การกราบไหว้คนทรงเจ้า โดยที่ชาวบ้านไม่คิดตรวจสอบความเชื่อเหล่านั้น ว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาจิตใจหรือไม่ เป็นสิ่งที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขหรือไม่ วิมลแสดงให้เห็นว่า ความมกมายเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ฝ่ายผู้นำความเชื่อหลอกลวงได้ง่ายขึ้น เมื่อชาวบ้านเชื่อแล้วก็จะยึดมั่นว่าความเชื่อของตนเป็นสิ่งถูกต้องดีงาม หากมีผู้มาละเมิดก็จะถูกลงโทษสถานหนัก หรือโทษถึงชีวิต พฤติกรรมเหล่านี้มีเส้นทางคล้ายคลึงกับอุดมการณ์ทางการเมืองในหัวข้อที่ผ่านมา ดังนั้นในทัศนะของวิมลความเชื่อจึงเป็นเครื่องมือของผู้นำศาสนา ที่จะใช้กอบโกยผลประโยชน์จากสาวกผู้ศรัทธา ไม่แตกต่างอะไรกับการที่ผู้นำทางการเมืองปลุกฝังแนวคิดทางการเมืองในจิตใจประชาชนให้ประชาชนทำหั่นกันเพื่อผู้นำจะได้เข้าสู่อำนาจ ในแง่นี้ทำให้เห็นว่า สังคมนี้เป็นสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อ ทั้งความเชื่อทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อในการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ความเชื่อจะทำให้มนุษย์มีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ยึดมั่นกับเป้าหมายนั้น แต่ถ้าไม่ใช่ปัญญาพิจารณาความเชื่อที่ตนยึดถือ ความเชื่อก็จะกลายเป็นเครื่องมือทำลายสังคมให้พินาศย่อยยับได้อย่างที่คนในสังคมคาดไม่ถึง ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏท้ายเรื่อง *จ้าวแผ่นดิน* (2538)

ความขัดแย้งที่ปรากฏในวรรณกรรมยุคพ.ศ. 2527-2538 พบ 8 กลุ่ม ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับความยากไร้ ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความขัดแย้งระหว่างผู้ยากไร้กับนายทุน ความขัดแย้งระหว่างคนกับวิถีชีวิตในเมืองหลวง ความขัดแย้งระหว่างคนกับแนวคิดทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างคนกับค่านิยมทางการศึกษา ความขัดแย้งระหว่างนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตกับความยากจนและ ความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคม จากการศึกษาพบความขัดแย้งระหว่างคนกับความเชื่อของคนในสังคมมากที่สุด วิมลแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ยึดถือ เป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่อยู่ใกล้ชิดความรู้สึกของมนุษย์มากที่สุด มนุษย์ยังยึดมั่น และมักไม่ยอมให้มีผู้ใดมาวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อของตนได้ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม เพราะความเชื่อที่ประกอบด้วยอคติและไม่ใช่นิยามกำกับจะทำให้มนุษย์สามารถพิพากษาถูกผิดเพื่อนร่วมสังคมได้โดยไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม เนื่องจากเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนเชื่อคือสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ดีงาม

การสร้างตัวละครวิมลเน้นให้รายละเอียดตัวละครฝ่ายผู้นำทางความเชื่อ อันได้แก่ ตัวละครพระและตัวละครคนทรงเจ้า ตัวละครฝ่ายผู้นำทางความเชื่อโดดเด่นในฐานะของผู้กระทำ ดังพฤติกรรมของ หลวงพ่อเนียน พระจันทร์ พระทองมา หลวงตาเต๋ อันแสดงพฤติกรรมชักจูงชาวบ้านให้เชื่อเรื่องเล่าทางศาสนา เช่นเรื่อง นรก – สวรรค์ – บาป – บุญ รวมถึงอิทธิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ จนละทิ้งหลักธรรมทางศาสนา ส่วนตัวละครคนทรงเจ้าวิมลนำเสนอให้มีภาพลักษณ์โดดเด่นกว่าตัวละครพระทุกด้าน เพื่อให้เกิดการปะทะกันทางความเชื่อ อันสะท้อนให้เห็นธาตุแท้ของมนุษย์ในตัวละครฝ่ายผู้นำทางความเชื่อ ว่าผู้นำทางความเชื่อทั้งสองฝ่ายมีกิเลสเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป มีคุณความดีสมควรแก่การกราบไหว้แต่อย่างไรก็ตาม ตัวละครที่วิมลนำเสนอควบคู่กันกับตัวละครผู้นำทางความเชื่อ คือ ตัวละครชาวบ้านผู้ยากไร้ในสังคมชนบท อันจะแสดงให้เห็นความโดดเด่นในฐานะผู้ถูกระทำ ถูกชักจูงให้ศรัทธา ให้ทำบุญจำนวนมาก เพราะหวังว่าตนจะได้รับความสุขในชาติต่อไป หรือได้รับความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิมลสะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้วตัวละครชาวบ้านผู้ยากไร้ไม่ใช่ผู้ถูกระทำแต่อย่างใด แต่ชาวบ้านจำนนต่อความเชื่อทุกชนิด เชื่อโดยไม่ตรวจสอบ นอกจากนั้นยังปฏิเสธการตรวจสอบความเชื่อ ทั้งนี้สาเหตุเบื้องลึกเกิดจากความมุ่งหวังสิ่งตอบแทนในชาติปัจจุบันและชาติหน้า ผู้ศรัทธามีแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ปฏิเสธความเชื่ออย่างเป็นศัตรู บีบบังคับให้เชื่อตาม ลงโทษด้วยการไม่คบค้าสมาคม และกรณีรุนแรงที่สุด คือ เห็นชอบกับการลงโทษถึงชีวิตโดยไม่ตรวจสอบความผิด เนื่องจากชาวบ้านเชื่อมั่นว่า ผู้ปฏิเสธความเชื่อเป็นคนเลวสมควรรับโทษ ดังนั้นชาวบ้านในสายตาวิมลจึงไม่ใช่ผู้ตกอยู่ในสถานะผู้ถูกระทำ แต่ชาวบ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ยินยอมให้ความมมกายฝังรากลึกลงในชุมชน ยอมตนเป็นเหยื่อทางความเชื่ออย่างเต็มใจ จนกระทั่งนำพาผู้คนและชุมชนไปสู่หายนะ

การนำเสนอฉากพบว่าวิมลเน้นการนำเสนอฉากชนบทสลัดกับฉากเมือง เพื่อแสดงให้เห็นความสุข ความอุดมสมบูรณ์ และความหวัง ที่คนสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างสงบสุขได้ การแสดงภาพชนบทออกมาในลักษณะดังกล่าวตอกย้ำให้เห็นภาพชีวิตอันโหดร้ายในสังคมเมือง ที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยอดอยากยากไร้ กอดค้น แกร่งแย่งแข่งขัน เร่งรีบ รวมถึงการต้องใช้ชีวิตตามรูปแบบที่สังคมเมืองกำหนดไว้ วิมลแสดงให้เห็นผ่านการบรรยายฉากชนบทและฉากเมืองว่า เมืองกำลังทำลายความเป็นมนุษย์ลงไปทีละน้อยโดยที่คนในสังคมเมืองอาจรู้ตัวบ้างหรือไม่รู้ตัวบ้าง ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงที่ถูกวิถีชีวิตในสังคมเมืองกระทำ

5.3 การเผยให้เห็นพัฒนาการของการเอารัดเอาเปรียบประชาชนผู้ยากไร้

วรรณกรรมของวิมลในรอบ 20 ปี ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการกดขี่ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ในยุคแรกผู้อ่านจะพบว่า รัฐและนายทุน เป็นศัตรูคนสำคัญของประชาชน ชูตรีดประชาชนผ่านระบบภาษี ดอกเบี้ย การใช้แรงงาน การกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดส่งผลกระทบต่อผู้ยากไร้ การกระทำดังกล่าวมาเป็นการประกาศตัวเป็นศัตรูกับประชาชนอย่างชัดเจน คนอาจตื่นรู้ คิดต่อต้านอำนาจรัฐและทุนได้ ศัตรูของประชาชนในวรรณกรรมยุคแรกของวิมลจึงเป็นศัตรูที่ประชาชนมองเห็นความชั่วร้ายได้อย่างแจ่มชัด แต่วรรณกรรมในยุค 2527-2538 จะพบว่าศัตรูของประชาชนได้อำพรางรูปลักษณ์ตัวเองให้อยู่ในรูปของมิตร ศัตรูของประชาชนในยุคนี้คือ ความเชื่อที่ฝ่ายผู้นำปลูกฝังให้ประชาชนเชื่อ ทั้งความเชื่อการเมือง ความเชื่อทางการศึกษา ความเชื่อในการใช้ชีวิต ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา วรรณกรรมแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเหล่านี้ครอบงำจิตใจคนในสังคมให้เชื่อ ให้ปฏิบัติตาม จนรู้สึกร่วมกับความเชื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเชื่อทางการเมืองทำให้คนออกมาเรียกร้องต่อต้านรัฐ จนประชาชนต้องบาดเจ็บเสียชีวิต ทำให้คนเห็นความตายของเพื่อนมนุษย์เป็นเรื่องปกติ ปลูกฝังสัญชาตญาณฆาตกรให้กับมนุษย์ ความเชื่อทางการศึกษาทำให้คนต้องแข่งขันเรียนหนังสือจนหลงลืมทักษะด้านอื่น ๆ ของชีวิต ทำให้คนดูถูกคนที่การศึกษาน้อยกว่าตน โดยไม่พิจารณาให้รอบด้านว่าความรู้ที่ตนมีนั้นไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต ความเชื่อการใช้ชีวิตในเมืองทำให้คนดิ้นรน กระจายการแข่งขัน ทำทุกอย่างเพื่อจะได้อยู่ในเมือง รับความสะดวกสบายจากเมือง รับโอกาสจากเมือง โดยไม่คำนึงว่าตนนั้นต้องสูญเสียสิ่งใดไป เมืองจะปลูกฝังความเห็นแก่ตัว ความปลิ้นปล้อน ความชิงช้าต่อความทุกข์ของผู้อื่น ไว้ในจิตใจคน อุดมการณ์ทางศาสนาเป็นสิ่งที่วิมลแสดงให้เห็นว่า อยู่ใกล้ชิดกับความรูสึกของมนุษย์อย่างยิ่ง เนื่องจากมนุษย์กำหนดให้ศาสนาเป็นที่พึ่ง ศาสนาเป็นตัวแทนของความดีงามในสังคม ดังนั้นคนจึงพร้อมจะเชื่อทุกอย่างที่พูดผ่านปากผู้นำทางศาสนา สิ่งนี้เป็นจุดอ่อนทำให้คนถูกปลูกฝังความเชื่อทางศาสนา ในวรรณกรรมเรื่องนี้จะพบว่าชาวบ้าน โลกพระนางต้องสูญเสียทุกอย่างเพราะหลงใหลไปกับเรื่อง บุญ กรรม นรก สวรรค์ ชาตินี้ ชาตินี้ เรื่องเล่าทางศาสนาเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวพุทธ ทำให้คนยึดมั่นถือมั่นว่าต้องทำบุญ ต้องบริจาคบำรุงศาสนา ทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตไปจำนวนมาก

วิมลแสดงให้เห็นว่าศัตรูที่ร้ายกาจที่สุดของมนุษย์คือศัตรูที่พรางตัวมาในรูปของความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ศัตรูชนิดนี้จะทำให้มนุษย์ไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกคุกคาม ผู้มีอำนาจจะปลุกฝังความเชื่อจนกระทั่งความเชื่อ นั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมนุษย์ ดอกย้ำให้มนุษย์เชื่อมั่นว่าความเชื่อ นั้นถูกต้องดีงาม เมื่อถึงเวลานั้นมนุษย์จะยอมเป็นทาสรับใช้ความเชื่อ ถูกกดขี่ด้วยความยินยอม โดยไม่ตระหนักถึงโทษภัยจากความเชื่อที่จะย้อนกลับมาทำลายชีวิตมนุษย์

5.4 การนำเสนอทางออกปัญหาสังคม

การสอดแทรกแนวทางการแก้ปัญหาในวรรณกรรมของวิมลแต่ละเรื่อง แสดงให้เห็นจุดยืนในการแก้ปัญหาของวิมลได้อย่างดี วิมลไม่เชื่อมั่นว่าฝ่ายผู้มีอำนาจจะจริงจังกับประชาชน ประชาชนถูกโคດเคี้ยวให้เผชิญปัญหาเพียงลำพังมาตลอดระยะเวลา 20 ปี ตามเส้นทางวรรณกรรมของวิมล ประชาชนถูกผู้มีอำนาจทางความเชื่อต่าง ๆ ทำให้หลงลืมสำนักแห่งการพึ่งพาตนเอง ผู้มีอำนาจเหล่านั้นต่างแสดงท่าทีว่าเป็นผู้เข้มแข็ง มีจิตใจเมตตา พึงพาได้ เพื่อหลอกล่อให้ประชาชนไว้วางใจ หลังจากนั้นผู้มีอำนาจฝ่ายต่าง ๆ จะตักตวงผลประโยชน์จากประชาชน ทำให้ประชาชนอ่อนแอลง จนกระทั่งเชื่อว่าอยู่โดยปราศจากผู้มีอำนาจเหล่านั้นไม่ได้ ทำให้ประชาชนเชื่อว่าขาดทหารไม่ได้ จะไม่มีผู้ปกป้อง ขาดรัฐไม่ได้ เพราะจะไม่มีรัฐสวัสดิการคุ้มครองชีวิต ขาดนายทุนไม่ได้ เพราะจะไม่มีผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชาติ ขาดการศึกษาไม่ได้ เพราะเป็นการปิดโอกาสก้าวหน้าในชีวิต ขาดผู้นำทางศาสนาไม่ได้ เพราะชาวบ้านจะไม่มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อแต่ละฝ่ายสร้างความสำคัญให้ตนเองแล้ว ชาวบ้านจึงเริ่มเชื่อมั่นว่าอุดมการณ์ของแต่ละฝ่ายเป็นสิ่งดีงามที่ควรยึดถือ จึงเดินเข้าไปติดกับดักทางอุดมการณ์ ส่งผลกระทบต่อชีวิตมากมาย

วิมลชี้ให้เห็นทางออกของปัญหาว่า ความเชื่อและค่านิยมในสังคมล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ อาจดีหรือเลวก็ได้ และเมื่อพิสูจน์ได้แล้วว่าความเชื่อเหล่านั้นนำพาชีวิตไปสู่หายนะ มนุษย์ก็ควรหลีกเลี่ยงแนวทางความเชื่อเหล่านั้น เชื่อมั่นในตนเอง เชื่อว่าตนเองก็สร้างแนวทางในชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาแนวทางความเชื่ออื่น ๆ วิมลกระตุ้นให้คนตระหนักว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดทุกสิ่ง การหลงลืมความจริงข้อนี้ทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพาผู้อื่น โดยหลงลืมไปว่า แท้ที่จริงแล้วมนุษย์สามารถกำหนดชีวิตตนเองได้ หากคิดได้ดังนั้นแล้วมนุษย์จะเดินออกมาจาก

กับดักทางความเชื่อที่ผู้อื่นสร้างขึ้น แล้วเดินบนแนวทางความเชื่อของตนเองอย่างสง่างามและเป็น
สุข

5.5 แนวโน้มพัฒนาการวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล ในยุคต่อไป

จากการพิจารณาวรรณกรรมของวิมลในระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า วิมลพยายาม
จะตีแผ่ให้เห็นศัตรูของประชาชนที่มาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทัน และพยายามหา
หนทางหลีกเลี่ยงศัตรูเหล่านั้นเพื่อจะมีชีวิตที่ดีขึ้น นำไปสู่การพัฒนาของสังคม จากวรรณกรรม
กลุ่มวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ของนักเขียนจะพบประเด็นสำคัญที่ทำให้เห็นว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิต
ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เป็นวรรณกรรมเฉพาะกาล คนจะให้ความสนใจเฉพาะเมื่อบ้านเมือง
เกิดวิกฤตอย่างหนักเท่านั้น เมื่อผ่านพ้นสงครามทางการเมืองไปแล้ววรรณกรรมเพื่อชีวิตก็จะ
กลับมาชบเซา สิ่งนี้เป็นอุปสรรคในการสร้างงานของนักเขียนเพื่อชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็น
ความมุ่งมั่นของวิมลตลอดมาว่าเขาพยายามจะถ่ายทอดปัญหาของสังคม โดยการเพิ่มอรรถรสเข้าไป
ในวรรณกรรมยุค 2527-2538 ในยุคนี้จะพบว่าลีลาภาษาที่วิมลใช้ในวรรณกรรมมีชีวิตชีวามากขึ้น
ไม่บีบคั้นผู้อ่านให้ต้องเคร่งเครียดกับประเด็นทางสังคมหนัก ๆ เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเขียน
วรรณกรรมให้มีรสกลมกล่อม ประกอบด้วยสาระและความบันเทิง แม้ประเด็นที่เสนอจะหนักทุก
เล่มแต่เมื่อมองภาพรวมก็จะพบว่า เข้มข้น ชวนติดตาม การปรับตัวในลักษณะนี้ของวิมลจะทำให้
วรรณกรรมสะท้อนปัญหาสังคมที่ประนีประนอมกับรสนิยมการอ่านของคนในสังคมมากขึ้น

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า แนวโน้มวรรณกรรมของวิมลในยุคถัดไปจะยังคงเป็นวรรณกรรมที่
สะท้อนปัญหาสังคมในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น เนื่องจากวิมลเป็นผู้สนใจความเป็นไปของสังคม
ห่วงใยความทุกข์ยากของประชาชน งานของวิมลทุกชิ้นเขียนขึ้นจากเจตนาที่อยากเห็นความสุขของ
คนในสังคม เพราะฉะนั้นผู้วิจัยคาดการณ์ว่า วรรณกรรมในยุคถัดไปของวิมลก็จะเป็นงานที่รับใช้
สังคมเหมือนที่ทำมาตลอด 20 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนลีลาภาษาให้สนุกสนานมากขึ้น
แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้อ่านง่ายขึ้น ให้คนเข้าถึงปัญหาสังคมได้ง่ายขึ้น โดยไม่
เป็นการบีบคั้นผู้อ่านมากจนเกินไป

5.6 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของวิมล ไทรนันทน์ ระหว่างพุทธศักราช 2518-2538 พบว่า นักเขียนผู้นี้มีแนวคิดต่อปัญหาสังคมในแง่มุมต่างๆ ที่น่าสนใจ รวมถึงมีวิธีการแก้ปัญหาที่มีแนวโน้มว่าจะทำให้สังคมพัฒนาขึ้นได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นนักเขียนที่ยังเขียนหนังสือเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของวิมลต่อเนื่องไปจากปีพ.ศ. 2538 ซึ่งเบื้องต้นพบว่านักเขียนผู้นี้ยังมีการนำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจอยู่หลายประการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อวรรณกรรมศึกษาและประโยชน์ต่อการขยายความคิดที่มีต่อปัญหาสังคมให้เกิดการค้นคว้าอย่างลุ่มลึกต่อไป

รายการอ้างอิง

- กมล โพธิ์เย็น. (2540). การวิเคราะห์ทัศนคติเชิงทุนนิยมในเรื่องสั้นและนวนิยายของ วิมล ไทรนิ่มนวล
 กรุงเทพฯ : ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 กัณฑ์ แสงรายา และ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (บรรณาธิการ). (2546). **ปริทรรศน์วรรณกรรมไทยสมัยใหม่**.
 กรุงเทพฯ : มุลินีสถานบันวิชาการ 14 ตุลาคม.
- กาญจณี ละอองศรี และ ธเนศ อภรณ์สุวรรณ (บรรณาธิการ). (2544) **กระจกหลายด้านฉายประวัติศาสตร์**.
 กรุงเทพฯ : มติชน.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2542). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง.
- กองบรรณาธิการ. (2536). “สัมภาษณ์พิเศษ วิมล ไทรนิ่มนวล.” **WRITER MAGAZINE**, 1(5), 31-71.
- กอบกุล อิงคุทานนท์. (2524). “ความคิดว่าด้วย “ทิศทางของวรรณกรรม” และ “ทิศทางของการวิจารณ์”.”
โลกหนังสือ, 5(3), 84-86.
- โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (2519). **วรรณปวิทยากร ชุมหมุบทความทางวิชาการ**.
 กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- จิตรลดา สุวรรณรัตน์. (2550) **การเปลี่ยนแปลงคุณค่าชีวิตของพระสงฆ์ไทยอันเนื่องมาจากการพัฒนาทาง
 เศรษฐกิจที่สะท้อนในนวนิยายเรื่องงู ของวิมล ไทรนิ่มนวล**. เชียงใหม่: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจตนา นาควัชระ. (2530). “ศัตวรรษที่สิบโหล: แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย.” **ทางไม่รู้จบของ
 วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์**, 3-33. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- _____. (2542). **ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สยาม.
- ชลดา เรื่องรักย์ลิขิต, ดวงมน จิตรจำนงค์ และ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2541). **ประวัติวรรณคดีวิจารณ์ พ.ศ.
 2325 – 2525** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น จำกัด.
- ชัตตสุณี สิ้นธุสิงห์ (บรรณาธิการ). (2538). **วรรณคดีศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โครงการตำรา
 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ ลิ้มเศรษฐานวัต. (2548). **จิตร ภูมิศักดิ์ ฉบับการ์ตูน จากสิบสี่ตุลา...ถึงสังคมก่อนยุคนิศ!!**
 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ดวงมน จิตรจำนง. (2523). “กลับไปอ่าน ‘ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน’.” **โลกหนังสือ**, 4(3), 23-35.
- ดอกไม้ดำ. (2528). “งู: ภาพวาดไม่คมชัดของชีวิตที่เป็นเท็จ แต่ไม่อาจพิสูจน์ให้เห็นจริงได้.”
สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 31(36), 31-32.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2523). **นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500**. กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์.

ตรีศิลป์ บุญจรรยา. (2542). **นวนิยายกับสังคมไทย 2475-2500 (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ :
โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2546). **นวนิยายกับการเมืองไทย ก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (พ.ศ. 2507-2522)**. กรุงเทพฯ : รักรอักษร.

_____. (2554). **วรรณคดีกับสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทิปกร. (2540). **ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน (จัดพิมพ์ใหม่จากต้นฉบับดั้งเดิมปี 2500)**.
กรุงเทพฯ : นกสูก.

ทำนอง วงศ์พุทธ. (2547). “วิเคราะห์นวนิยายของวิมล ไทรนันทน์ พลกรังเจ้า และอมตะ”.
สงขลา: วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (สายวรรณคดี)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2538). **ปรากฏการณ์แห่งวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ : นาค.

ธิดา โมสิกรัตน์. (2555). “หน่วยที่ 5 วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2394-2475” ในเอกสารการสอนชุด
วิชาวรรณคดีไทย หน่วยที่ 1-7 (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นภลัย สุวรรณธาดา. (2547). “หน่วยที่ 10 แนวการวิจารณ์ร้อยกรองร่วมสมัย” ในเอกสารการสอนชุดวิชา
ภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 9-15 (พิมพ์ครั้งที่ 2).

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นฤมิตร สอดสุข. (2537). **ประวัติศาสตร์สาธารณรัฐประชาชนจีนจนถึงยุคปฏิวัติวัฒนธรรม: ผลกระทบต่อ พลท.**
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

บรรจง บรรเจอดศิลป์. (2517). **ศิลปะวรรณคดีกับชีวิต**. กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์จัดพิมพ์.
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

บัวแพน นันทพิสัย. (2530). “ผลประโยชน์กับศิลปะ เงื่อนไขระหว่างสำนักพิมพ์กับนักเขียน.”
สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 34(11), 37-38.

บำรุง สุวรรณรัตน์ และ ชูศักดิ์ เอกเพชร. (2523). **วรรณกรรมสังคมและการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 2)**.
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หม่อมหลวง. (2517). **วิเคราะห์วรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.

_____. (2539). **แวนวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

เบนดิกท์ แอนเดอร์สัน. (2553). **ในกระจก: วรรณกรรมและการเมืองสยามยุคอเมริกัน**.

(แปลจากเรื่อง In the mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era

โดย ไอดา อรุณวงศ์ และพงษ์เลิศ พงษ์วานานต์) กรุงเทพฯ : อาน.

- ปฐุม ทรัพย์เจริญ. (2556). **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2556). **สังคมวิทยาเมือง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ และรัศมี เผ่าเหลืองทอง. (2525). “คุยกับ เบนเนดิก แอนเดอร์สัน นักวิชาการแห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล ผู้แปล “รวมเรื่องสั้นสมัยใหม่” ของไทยเป็นภาษาอังกฤษ.” **โลกหนังสือ**, 5(6), 51-65.
- ประเสริฐ จันดำ (เสาะหาและรวบรวม). (2532). **ตำนานนายผี อัสนี พลจันทร์**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2522). **วรรณกรรมการเมือง**. กรุงเทพฯ : กราฟิการ์ต.
- พัฒนจิรา จันทร์ดำ. (2547). **การอ่านและการวิจารณ์เรื่องสั้น**. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.
- พิเชฐ แสงทอง. (2550). **วาทกรรมวรรณกรรม**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพโรธ เลิศพิริยภมล. (2542). **วรรณกรรมปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. (2523). “ลักษณะสามแบบของงานวรรณกรรม.” **โลกหนังสือ**, 4(1), 20-29.
- _____. (2528). “การเดินทางไปสู่ก่อนเมฆของคนหนุ่มสาว วิถีจักรที่ไม่รู้จักสิ้นสุด.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 32(13), 37.
- _____. (2529). “วรรณกรรมชิ้นหนึ่งในรอบปี 2528.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 32(29), 37-38.
- _____. (2533). “รางวัลคนวรรณกรรมยุคนี้.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 36(34), 38-40.
- ไพลิน รุ่งรัตน์ และรื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2541). **25 ปี 14 ตุลา มองผ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต, ภาพโดยรวมของกวีนิพนธ์เพื่อชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการ โครงการ 25 ปี 14 ตุลา.
- มารุต บุณนาท. (2520). **หลัง 6 ตุลา 19**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ 438/3.
- มาโนช ดินแดนสกุล. (2547). **วรรณทัศน์**. สงขลา: ภารกิจการผลิตเอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ยศ สันตสมบัติ. (2550). **พรอียดและการพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุรัตน์ บุญสนิท. (2533). “หน่วยที่ 11 วรรณคดีกับสังคมเมือง” ในเอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย เล่ม 2 หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2538). **วรรณวิจารณ์**. โครงการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้ ลำดับที่ 76.
- _____. (2555). “หน่วยที่ 3 วรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์” ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 1-8 (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชนีกร มุณีแถม. **การวิเคราะห์ทัศนคติทางสังคมในนวนิยายของ วิมล ไทรนันทน์**. สงขลา: ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ. 2544.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (บรรณาธิการ). (2544). **25 ปี การวิจารณ์ "คำพิพากษา"**. กรุงเทพฯ : ชมนาค.

- รัตน์ฤทัย สัจจพันธุ์. (2549). **สุนทรียภาพแห่งชีวิต**. กรุงเทพฯ : ณ เพชร.
- _____. (2555). “หน่วยที่ 6 วรรณกรรมปัจจุบัน พ.ศ. 2475-2516” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา วรรณคดีไทย หน่วยที่ 1-7** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2556). **วรรณกรรมปัจจุบัน** (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. (2548). **ศรีบูรพา: ศรีแห่งวรรณกรรมไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิชญา.
- ลาวัณย์ เขมะพันธุ์มณี. (2521). “ความหวังของคนชนบท..ทางรอดของไทย” **ปาจารย์สาร**, 6(31), 47-56.
- ว.วินิจฉัยกุล. (2532). “วรรณกรรมไทยในสองทศวรรษ พ.ศ. 2500-2530 และ 2531-2540.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับพิเศษ 35 ปี**, 89-90.
- _____. (2533). “แนวโน้มของวรรณกรรมปัจจุบัน: ทศวรรษของการต่อสู้ครั้งใหม่.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 36(36), 42.
- _____. (2537). **ปากไก่อวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2538). **วรรณวินิจ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจักขณ์ ประกายเสน. (2527). “จุดประทีปวรรณกรรมไทยในศตวรรษที่สามของกรุงรัตนโกสินทร์.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 31(20), 32-33.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ชรรษาชาติ.
- วิภา กงกะนันท์. (2532). **วรรณคดีศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิเศษ คนหาญ. (2539). **พัฒนาการทางความคิดในวรรณกรรมของ วัฒน์ วรรณยางกูร**.
มหาสารคาม: ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิมล ไทรนันทนวล. (2518). สพฤกษ์ท่าย **ชาวกรุง**, 24 (12), 28-33.
- _____. (2519). ชายเฒ่ากลางป่าลึก. **ชาวกรุง**, 25 (8), 20-24.
- _____. (2530). **คนจน** (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2531). **คนทรงเจ้า**. กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2531). **งู** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2533). **กระแสมที่พัดกลับ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2533). **วันฟ้าหม่น**. กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2534). **ดวงเดือนในห้วงน้ำ**. กรุงเทพฯ : ทานตะวัน.
- _____. (2544). **ผู้ไขว่คว้า** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สยามประเทศ.
- _____. (2550). **นิกอดส์**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด.
- _____. (2550). **โลกพระนาง** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สามัญชน.
- _____. (2550). **ข้าวแผ่นดิน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- _____. (2550). **งู** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สามัญชน.

- _____ . (2545). **วิญญูณแห่งสายลมพัดพาดันมา**. กรุงเทพฯ : สยามประเทศ.
- วีระ สมบูรณ์. (2522). บทเรียนจากอดีต รัฐนิยมของจอมพล ป. กับผลที่มีต่อวัฒนธรรม. **ปาจารย์สาร**, 7(35), 7-19.
- วรรณ บัวเกิด. (2547). “หน่วยที่ 11 แนวการวิจารณ์นวนิยายและเรื่องสั้น” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 9-15 (พิมพ์ครั้งที่ 2)**.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สกุล บุญยทัต. (2534). “เมื่อสังคมโลกก้าวหมุนไปข้างหน้า คนวรรณกรรมจะหมุนโลกของตนไปทางไหน?.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 37(29), 40.
- สมบัติ จำปาเงิน (ผู้รวบรวม). (2536). นิพนธ์สาร ‘ศรีบูรพา’ (เล่ม 1). กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- สมบูรณ์ วรพงษ์. (2546). **บนเส้นทางนักเขียน**. กรุงเทพมหานคร: อินฟอร์มีเดีย บัคส์.
- สัมพันธ์ ก้องสมุทร (บรรณาธิการ). (2548). 30 ปี ศรีดาวเรือง 60 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรี. กรุงเทพฯ : วลี ศรีเอชนัน.
- สาธุ สุขเมธี. (2525). “แง่คิดบางประการในการวิจารณ์วรรณกรรมสนองข้อเสนอของ เสถียร จันทิมาธร.” **โลกหนังสือ**, 5(4), 82-87.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง.
- ลีททา พิณจิววถล. (2555). “หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีวิจารณ์” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 1-8 (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุกัญญา ภัทราชัย. (2533). “หน่วยที่ 13 วรรณคดีกับสังคมชนบท” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย เล่ม 2 หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ และคนอื่น ๆ. (2533). “สำรวจสถานะและบทบาทของจิตร ภูมิศักดิ์” **ปาจารย์สาร**, 19(2), บทหน้า- 25.
- สุจิตรา จรจิตร. (2547). **มนุษย์กับวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ). (2519). **คำขานรับ รวมเรื่องสั้นร่วมสมัยของไทย**.
กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- สุวรรณ เกียรติกรเพ็ชร (บรรณาธิการ). (2548). **ทางสายใหม่แห่งวรรณกรรมไทย: ทศนะวิจารณ์ต่อนวนิยายยุคแรก**. กรุงเทพฯ : ชมนาด.
- สุวรรณ ประสาทศรี. (2542). “วิเคราะห์วรรณกรรมบันเทิงคดีของวิมล ไทรนันทน์”.
มหาสารคาม: ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสถียร จันทิมาธร. (2517). **คนเขียนหนังสือ**. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
- _____ . (2525). **สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักศิลปวัฒนธรรม.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2554). **วรรณกรรมหลักหนี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

हनอน นีรนาม. (2532). “คนทรงเจ้า.” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 35(5) 41-42.

อักร ปัจจักษะภักดี. (2555). **การสลายไทยสถานีผ่านสื่อวรรณกรรมเชิงทดลอง**.

เชียงใหม่: ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อิงอร สุพันธุ์วิช. (2547). **เลื่อมลายสายรุ้ง**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2547). **วรรณกรรมวิจารณ์**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2548). **ปริทัศน์เรื่องสั้นไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2552). **นวนิยายนิทัศน์พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2554). **วรรณกรรมปริทัศน์: ภาพสะท้อนสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส จำกัด

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวเสาวคนธ์ สุขรักษ์
ที่อยู่	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2553	ศึกษาต่อระดับอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2555	

